

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET**

DINO GLIHA, ANA PINTARIĆ

PRAVO DJETETA NA RODITELJSKO UZDRŽAVANJE

– ANALIZA, KRITIČKI OSVRT I PRIJEDLOG POBOLJŠANJA –

Zagreb, 2014.

Ovaj rad izrađen je na Katedri za obiteljsko pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod stručnim vodstvom izv. prof. dr. sc. Irene Majstorović i predan je na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini 2013./2014.

SADRŽAJ:

I.	UVOD.....	1
II.	ISTRAŽIVAČKA GRAĐA I METODE ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKOG RADA...2	
III.	POVIJESNI RAZVOJ INSTITUTA RODITELJSKOG UZDRŽAVANJA DJETETA 3	
	1. POVIJESNI RAZVOJ RODITELJSKOG UZDRŽAVANJA DJETETA OD STAROG VIJEKA DO XIX. STOLJEĆA.....	3
	2. RAZDOBLJE GRAĐANSKIH KODIFIKACIJA OD XIX. STOLJEĆA.....	5
	2.1. <i>Code civil</i>	5
	2.2. Opći građanski zakonik.....	7
	3. REGULACIJA RODITELJSKOG UZDRŽAVANJA DJETETA U BIVŠOJ JUGOSLAVIJI.....	10
	3.1. Razdoblje od 1946. do 1978. godine.....	10
	3.2. Razdoblje od 1978. do donošenja Obiteljskog zakona 1998.....	13
	4. OBITELJSKI ZAKON IZ 1998. GODINE.....	17
IV.	UREĐENJE INSTITUTA UZDRŽAVANJA DJETETA OD STRANE RODITELJA S KOJIM NE ŽIVI U OBITELJSKOJ ZAJEDNICI.....	20
	1. PRAVNI TEMELJI UZDRŽAVANJA U ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE HRVATSKE.....	20
	2. NASTANAK I ODREĐIVANJE OBVEZE RODITELJA NA UZDRŽAVANJE DJETETA.....	23
	2.1. Sporazum roditelja o uzdržavanju djeteta.....	24
	2.2. Sudska odluka o uzdržavanju djeteta.....	25
	2.3. Određivanje uzdržavanja djeteta.....	28
	3. TRAJANJE I PRESTANAK OBVEZE UZDRŽAVANJA.....	43
	3.1. Uzdržavanje maloljetnika.....	44
	3.2. Uzdržavanje maloljetnika koji je stekao poslovnu sposobnost.....	45
	3.3. Uzdržavanje punoljetnika.....	46
	3.4. Ostali slučajevi prestanka uzdržavanja.....	53
	4. POSLJEDICE NEPLAĆANJA UZDRŽAVANJA DJETETA OD STRANE RODITELJA.....	54
	4.1. Ovrha zbog neplaćanja uzdržavanja.....	55
	4.2. Uzdržavanje djeteta od bake i djeda.....	62
	4.3. Lišenje roditeljske skrbi.....	64
	4.4. Verzijski zahtjev.....	68
	4.5. Kazneno djelo povrede dužnosti uzdržavanja.....	71
	5. ULOGA CENTRA ZA SOCIJALNU SKRIB U POSTUPKU ODLUČIVANJA O UZDRŽAVANJU DJETETA.....	75

5.1. Uloga centra za socijalnu skrb u nastanku obveze uzdržavanja djeteta	76
5.2. Postupanja centra za socijalnu skrb u slučaju neplaćanja određenog uzdržavanja roditelja s kojim dijete ne živi	79
5.3. Privremeno uzdržavanje djeteta.....	80
V. INSTITUT UZDRŽAVANJA DJETETA OD STRANE RODITELJA U OKVIRU MEĐUNARODNOG PRAVA	83
1. DOKUMENTI DONESENI U OKVIRU UJEDINJENIH NARODA.....	85
1.1. Konvencija o pravima djeteta	85
1.2. Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu.....	90
2. UZDRŽAVANJE DJETETA U OKVIRU HAŠKE KONFERENCIJE ZA MEĐUNARODNO PRIVATNO PRAVO.....	93
2.1. Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika uzdržavanja .93	
2.2. Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja.....	95
3. UZDRŽAVANJE DJETETA OD STRANE RODITELJA PREMA TUMAČENJU EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA.....	97
3.1. Općenito o Europskom sudu za ljudska prava i Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.....	97
3.2. Uzdržavanje djeteta prema Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.....	101
3.3. Roditeljsko uzdržavanje djeteta prema tumačenju Europskog suda za ljudska prava	102
4. UZDRŽAVANJE DJETETA U OKVIRU EUROPSKE UNIJE	112
4.1. Povelja o temeljnim pravima EU i njezin odnos s EKLJP-om te odnos Suda Europske unije i ESLJP-a	112
4.2. Zelena knjiga o obvezama uzdržavanja.....	114
4.3. Postupovno uređenje instituta uzdržavanja u EU: Uredba Vijeća (EZ) 4/2009. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji u stvarima uzdržavanja.....	115
5. DJELOVANJE KOMISIJE ZA EUROPSKO OBITELJSKO PRAVO NA PODRUČJU UZDRŽAVANJA DJETETA.....	117
VI. SUSTAV AUTOMATSKOG ISPLAĆIVANJA UZDRŽAVANJA DJETETA ZA SITUACIJE STANJA UGROŽENOSTI INTERESA DJETETA	119
1. POTREBA ZA PROMJENAMA U OBITELJSKOPRAVNOM UREĐENJU INSTITUTA UZDRŽAVANJA DJETETA.....	119
2. PRETPOSTAVKE PRIMJENE.....	121
3. NAČIN PROVEDBE.....	123
3.1. Postupak pred sudom.....	123
3.2. Provedba Sustava automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta	124
4. ODNOS S POSTOJEĆIM INSTITUTIMA OSTVARENJA ALIMENTACIJSKIH ZAHTJEVA.....	126
5. MOGUĆI PRIGOVORI I NEDOSTACI	128

VII. ZAKLJUČAK	130
VIII. ZAHVALE	133
IX. POPIS LITERATURE.....	135
X. SAŽETAK / SUMMARY	155

I. UVOD

"Čovječanstvo duguje djetetu sve najbolje što može dati."

Deklaracija o pravima djeteta, Preambula

Pojam uzdržavanje istoznačnica je pojmu alimentacija koja svoje korijene vuče od latinske riječi *alo, alui, altum*, što na hrvatskom jeziku znači "hraniti". Budući da je hrana neophodna za život iz ove terminologije se već očituje važnost uzdržavanja i ostvarivanja prava na uzdržavanje. Djeca kao jedan od najvažnijih, i svakako najosjetljivijih dijelova društva morala bi u svakom trenutku imati osiguranu egzistenciju i ostvarivati svoje pravo na uzdržavanje.¹ Kada roditelji djeteta žive zajedno, neće dolaziti do izražaja uzdržavanje koje mu svakodnevno pružaju jer oni tada najčešće ravnopravno, zajednički i sporazumno osiguravaju djetetu primjeren život i razvoj. No kada, iz bilo kojeg razloga, dijete živi samo s jednim roditeljem, problem ostvarivanja prava na uzdržavanje postaje uočljiviji. Upravo tada se postavlja pitanje kako riješiti taj problem što efikasnije i bezbolnije za dijete, pogotovo kada roditelj koji je dužan davati uzdržavanje nije spreman svojevrijedno ispunjavati svoju obvezu?

U radu će biti prikazan povijesni razvoj instituta uzdržavanja djeteta od strane roditelja. Pritom, je stavljen poseban naglasak na uređenje instituta uzdržavanja na području bivše Jugoslavije nakon Drugog svjetskog rata.

Nadalje, detaljno je obrađeno postojeće zakonsko uređenje prava djeteta na roditeljsko uzdržavanje u Republici Hrvatskoj. Uz to je zakonodavno uređenje iscrpno upotunjeno sudskom praksom te je pružen kritički osvrt autora na određene nedostatke pravnog sustava.

Pored toga, izvršena je analiza međunarodnih i europskih dokumenata koji se, neposredno ili posredno, bave uređenjem prava djeteta na uzdržavanja od strane roditelja te isto tako ostvarivanja tog prava. Pritom je poseban osvrt posvećen analizi relevantnih presuda Europskog suda za ljudska prava, koje je jedan od koautora imao priliku detaljnije proučavati na Europskom sudu za ljudska prava u Strasbourgu.

¹ Zaštita slabijih i ranjivih osoba u građanskom pravu stara je koliko je staro i samo pravo, Djeca pripadaju toj kategoriji "zbog razloga njihove fizičke i psihičke nezrelosti.": Basset, U. C., *Economic protection of the children and women: Protection of the family and principle of subsidiarity of the state - old fashioned views forcedly revisited*, u: Fulchiron, H. (ur.), *Les solidarités entre générations*, Bruxelles, 2013., str. 53. *et seq.*

Konačno, osnovni cilj analize gore navedenih elemenata ovoga projekta bio je ukazati na nedostatke postojećeg uređenja instituta uzdržavanja s ciljem predlaganja određenih poboljšanja na području prava djeteta na uzdržavanje od strane roditelja. U skladu s tim, predložen je novi efikasniji model, Sustav automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta za situacija ugroženosti interesa djeteta, za slučajeve kada roditelj ne ispunjava svoju obvezu uredno ili redovito, primjenjiv u pravnom sustavu Republike Hrvatske, i šire.

II. ISTRAŽIVAČKA GRAĐA I METODE ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKOG RADA

Pri izradi ovoga rada autori su se koristili pomoću nekoliko različitih metoda znanstvenoistraživačkog rada, pri čemu je korišteno 122 članaka i knjiga domaće i strane literature, 66 pravnih izvora, 107 presuda i 11 ostalih publikacija. Podlogu i kostur rada, od kojih je započeta obrada svake pojedinačne cjeline, čine relevantni izvornih propisi i dokumenti. U njihovoj obradi korištena je deduktivno-induktivna metoda izvođenja pojedinih sudova i zaključaka iz općih normi sadržanih u pojedinim propisima odnosno dokumentima da bi se iz izvedenih sudova i zaključaka moglo doći do određenih spoznaja i općih zaključaka.

U obradi i analizi pojedinih cjelina deduktivno-induktivna metoda obrade propisa odnosno dokumenata dopunjena je s određenim drugim metodama znanstvenoistraživačkog rada. U izradi III. poglavlja ("*Povijesni razvoj instituta roditeljskog uzdržavanja djeteta*") korištena je još povijesna metoda. Pomoću nje je na temelju određenih dokumenata prikazan povijesni razvoj uređenja instituta roditeljskog uzdržavanja od razdoblja antike do građanskih kodifikacija iz 19. st. i uređenje na području Republike Hrvatske u bivšim državama FNRJ i SFRJ prilikom čega je poštivan kronološki poredak.

U IV., središnjem dijelu rada ("*Postojeće uređenje instituta uzdržavanja djeteta od strane roditelja s kojim ne živi u obiteljskoj zajednici*"), nakon što je obrađeno zakonodavno uređenje roditeljskog uzdržavanja djeteta na području Republike Hrvatske korišteno je nekoliko drugih metoda da bi se dao cjeloviti prikaz postojećeg uređenja potkrijepljen određenim razmišljanjima iz prakse i znanosti te s kritičkim osvrtom autora. Pri tome je sudska praksa primijenjena koristeći se metodom interpretacije pojedinačnih slučajeva iz presuda domaćih sudova dostupnih u internetskim bazama i izvorno te metodom dokazivanja kako bi se s određenim stajalištima sudova pokrijepila istinitost pojedinih stavova. Da bi se omogućio

sveobuhvatni prikaz postojećeg uređenja korištena je i brojna prvenstveno domaća literatura koja obrađuje pitanje roditeljskog uzdržavanja djeteta. Osim toga upotrijebljena je metoda intervjuiranja pojedinih stručnjaka iz područja prakse i znanosti da bi se autorima pružio jasniji uvid u stvarno stanje u postojećem sustavu te komparativna metoda pomoću koje se upućuje na određena rješenja iz stranih zakonodavstava.

U V. dijelu ("*Institut roditeljskog uzdržavanja djeteta u okviru međunarodnog prava*") je dan sveobuhvatni i cjeloviti prikaz roditeljskog uzdržavanja djeteta u okviru određenih međunarodnih dokumenata. U tome dijelu je u obradi tih dokumenata, uz deduktivno-induktivnu metodu, rabljena i metoda interpretacije sudskih presuda i metoda intervjuiranja. Potonje dvije metode su primijenjene u okviru 3. poglavlja ("*Uzdržavanje djeteta od strane roditelja prema tumačenju Europskog suda za ljudska prava*") koje je izrađeno za vrijeme kraćeg studijskog boravka jednog koautora u biblioteci Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP). U izradi toga poglavlja od velikog značaja su bili pomoć i savjeti hrvatske sekcije u okviru ESLJP-a. Pored navedenog je upotrijebljen i značajan broj prvenstveno strane literature koja se bavi za ovaj rad relevantnim pitanjem.

VI. dio ("*Sustav automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta za situacije stanja ugroženosti interesa djeteta*") rezultat je obrade prethodnih dijelova rada te osnovna ideja koja je bila povod ulaska u ovaj projekt. U njemu je, koristeći se svim prethodno stečenim znanjima, izrađen prijedlog efikasnijeg ostvarivanja uzdržavanja u situacijama kada roditelj obveznik uzdržavanja izbjegava ispunjavati svoju obvezu uredno i redovito. Taj dio predstavlja najznačajniji dio rada te izražava želju autora da se predloženi model jednog dana prihvati u postojeći pravni sustav Republike Hrvatske i šire.

III. POVIJESNI RAZVOJ INSTITUTA RODITELJSKOG UZDRŽAVANJA DJETETA

1. POVIJESNI RAZVOJ RODITELJSKOG UZDRŽAVANJA DJETETA OD STAROG VIJEKA DO XIX. STOLJEĆA

Tijekom povijesnog razvoja malo je zabilježeno o institutu roditeljskog uzdržavanja. Većina zapisa i dokumenata uglavnom se odnose na druge obveze uzdržavanja koje se ne tiču

odnosa između roditelja i djece. Tako je već u nekim od najstarijih pravnih sustava poput babilonskog bilo uređeno uzdržavanje između bivših supružnika.² Prvo pravno uređenje roditeljskog uzdržavanja djece pronalazi se u rimskom pravu u razdoblju principata.³ Tako, kao što je navedeno u Digesti, postojala je obveza roditelja da uzdržavaju djecu neovisno o tome jesu li se nalazila pod očinskom vlasti (*patria potestas*) ili su bila emancipirana ili pak izvanbračna.^{4,5} Pritom se navodi da je prilikom određivanja uzdržavanja sudac morao uzeti u obzir zahtjeve svih stranaka kako bi se udovoljilo načelu pravednosti i krvnoj privrženosti obitelji.⁶ U skladu s tim, odluka se donosila "u skladu s (tužnikovim) mogućnostima" (*pro modo facultatum*),⁷ s tim da su se prilikom donošenja odluke razmatrale i potrebe djeteta, koje su pored osnovnih životnih potreba obuhvaćale i određene druge potrebe.⁸ Međutim, roditelj se mogao osloboditi obveze uzdržavanja ako bi dijete podnijelo određenu prijavu protiv roditelja.⁹ Općenito, u slučaju da obveznik uzdržavanja odbije ispuniti svoju obvezu, sudac je prvo prilagodio iznos mogućnostima obveznika, a ako bi i dalje odbijao sudac je imao ovlast da mu oduzme imovinu i proda je na javnoj dražbi.¹⁰ Iako je u rimskom pravu postojao relativno uređeni sustav roditeljskog uzdržavanja djeteta, ono čime je rimsko pravo najviše utjecalo na suvremeno obiteljsko pravo se odnosi na utemeljenje koncepta "*nemo pro praeterito alitur*". Prema njemu je određeno da se nitko ne može uzdržavati unatrag te je on u potpunosti prihvaćen u suvremenim obiteljskopравnim zakonodavstvima.¹¹

S obzirom da u srednjem vijeku dolazi do recepcije rimskog prava, koje se miješa s određenim drugim pravima poput langobardskog i germanskog,¹² srednji vijek ne donosi nikakve značajne novine u uređenju roditeljskog uzdržavanja djeteta. Na prostorima Hrvatske

² Hamurabijev zakonik, Kurtović, Š., Hrestomatija opće povijesti prava i države, I. knjiga, Stari i srednji vijek, Zagreb, 2005., čl. 138. - 140., 148. i 177.

³ Razdoblje principata traje od osnivanja carstva po Augustu 27. g. pr. n. e. do smrti cara Aleksandra Severa 235. g.; Horvat, M., Rimsko pravo, Zagreb, 2008., str. 12.

⁴ Digesta (u daljnjem tekstu: D.), prijevod: Watson, A., The Digest of Justinian, Philadelphia, 1998., Ulp. D. 25. 3. 5. pr. i Ulp. D. 25. 3. 5. 1.

⁵ Vidi: Evans Grubbs, J., Women and the law in the roman empire: a sourcebook on marriage, divorce and widowhood, London, 2010., str. 199.

⁶ Ulp. D. 25. 3. 5. 2. u vezi s Ulp. D. 25. 3. 5. 3.

⁷ Frier, B. W., McGinn, T. A. J., A casebook on Roman family law, New York, 2004., str. 236.

⁸ Ulp. D. 25. 3. 5. 12.

⁹ Ulp. D. 25. 3. 5. 11.

¹⁰ Ulp. D. 25. 3. 5. 10.

¹¹ *Nemo pro praeterito alitur* (lat. nitko nije uzdržavan za proteklo vrijeme) jedno je od temeljnih rimskopravnih načela instituta uzdržavanja (*alimentatio*) koje se i dalje dosljedno primjenjuje u suvremenim pravnim sustavima. Tako se npr. i Vlada Republike Hrvatske u više navrata eksplicite pozvala na navedeno načelo prilikom obrazloženja Konačnog prijedloga izmjena i dopuna Obiteljskog zakona (NN 116/03, 17/04, 136/04 i 107/07.); Petrak, M., *Traditio iuridica*, vol. 1., *Regulae iuris*, Zagreb, 2010., str. 91.

¹² Horvat, M., *op. cit.* u *bilj.* 3., str. 93. *et seq.*

u oskudnosti zapisa koji se odnose na navedeno područje, rijetke odredbe pronalaze se u Splitskom statutu iz 1312. U njemu je propisana obveza oca da nakon prestanka bračne zajednice, uzdržava majku i djecu do 3 godine. Pritom su načelnik, upravitelj i službenici grada Splita vodili brigu o tome da otac redovito uzdržava djecu.¹³

Iako je tijekom povijesti zabilježeno jako malo pisanih pravila koja su uređivala roditeljsko uzdržavanje djeteta to ne znači da se ono nije provodilo. Naprotiv, osiguranje životne egzistencije kako djeteta od strane roditelja tako i drugih članova obitelji se izvršavalo s tim da se uglavnom vršilo *in naturam* ili se pojavljivalo u obliku drugih instituta ili pod različitim imenima. Uzdržavanje temeljeno na načelo obiteljske solidarnosti, kao osnove suvremenog uzdržavanja, javlja se tek početkom XIX. stoljeća s nastankom građanskih kodifikacija.¹⁴

2. RAZDOBLJE GRAĐANSKIH KODIFIKACIJA OD XIX. STOLJEĆA

2.1. *Code civil*

Francuski *Code civil*¹⁵ jedna je od prvih modernih kodifikacija građanskog prava. Sastavljen od uvoda i samo tri knjige, a promulgiran 1804. godine, na snazi je do današnjih dana.¹⁶ Bračno i obiteljsko pravo je smješteno u prvu knjigu koja obuhvaća cjelokupno pravo osoba. Tim propisom uređeni su neki od instituta obiteljskog prava kao što su brak, razvod, roditeljska vlast, posvojenje.

Zakonik je uredio obiteljske i bračne odnose kogentnim pravilima kojima je jedan od osnovnih ciljeva bio podređivanje zajednice državi te vraćanje patrijarhalnoj obitelji.¹⁷ Mnoge

¹³ Statuta et leges civitatis Spalati, Hanel, J. J., Officina Societatis typographicae, Zagreb, 1878., III, 64.

¹⁴ Rešetar, B., Obiteljskopravno uzdržavanje s posebnim osvrtom na uzdržavanje djece u zakonodavstvu i sudskoj praksi u Republici Hrvatskoj, magistrski rad, Zagreb, 2003., str. 17.

¹⁵ Code civil des français. Édition originale et seule officielle, Pariz, 1804., dostupno na ftp://ftp.bnf.fr/010/N0106151_PDF_1_-1DM.pdf

¹⁶ Znanstveni skup "Dvjestota obljetnica Code Civil-a (1804.-2004.), Zbornik radova = Recueil des travaux / Znanstveni skup "200-ta obljetnica Code Civil-a (1804.-2004.)" = Colloque scientifique bicentenaire du code civil (1804-2004), Rijeka, 2005., str. 15.

¹⁷ O tome da je Zakonik bio korak u nazad, naspram liberalnijeg Zakona o braku i obitelji iz 1792. godine govori i činjenica da je znatno oslabljen položaj žena. Vjerojatno je i to jedan od razloga zašto je dio Zakonika koji se bavi bračnim i obiteljskim odnosima do danas najviše izmijenjen. Komentar odnosa Zakona iz 1792. i Zakonika

odredbe pronašle su svrhu u jasnijem uređenju imovinskih odnosa, no ipak ni jednom od njih nije eksplicitno razrađena obveza uzdržavanja djece. U slučaju razvoda braka, za koji su bile taksativno navedene pretpostavke, djeca bi nastavljala živjeti kod oca, osim ako bi sud ocijenio kako to ipak nije u najboljem interesu djeteta.¹⁸ Postojala je mogućnost sporazumnog razvoda u kojem bi se stranke, između ostalog, mogle usuglasiti tko će preuzeti brigu o "plodovima njihove zajednice" (*enfants nés de leur union*), odnosno o djeci.¹⁹ Jedan od sastavnih elemenata tog sporazuma, bila je i obveza supruga da isplaćuje određen iznos novca ženi u slučajevima kada ona nema prihod kojim bi mogla ispuniti svoje životne potrebe.²⁰ S druge strane nije postojalo pravilo kojim bi se propisivalo uzdržavanje djece nakon razvoda braka.

Većini odredaba koje su se odnosile na djecu, naglašeno je njihovo značenje u društvu uporabom fraze "plodovi zajednice".²¹ Iz toga se može iščitati kolika je bila važnost djece i kako ih se, zapravo, smatralo samom svrhom bračne zajednice. Upravo je iz takvog davanja važnosti vjerojatno proizašla želja zakonodavca da djeci osigura što lagodnije i uspješnije razvijanje (odrastanje) i nakon rastave roditelja. Uz propise koji upućuju na to s kojim će roditeljem dijete živjeti, a u kojima je pozornost usmjerena prema najboljem djetetovom interesu, određena su i prava i obveze druge strane da nadgleda i sudjeluje u nastavku života djeteta. Pravo je roditelj koji više ne živi s djetetom koristio kako bi brinuo o obrazovanju i ostalim čimbenicima koje sadrži uzdržavanje. Kao dodatak tome postojala je obveza druge strane da povezano sa svakodnevnim potrebama djeteta razmjerno doprinosi njegovom uzdržavanju i obrazovanju.²² Na taj je način zakonski propisana svojevrsna moralna dužnost roditelja da nastave sudjelovati u životu svojih potomaka te im na taj način osiguraju što ugodnije odrastanje. Međutim, nije ipak precizno ni propisano kako se to sudjelovanje moralo očitovati u materijalnom smislu ni spomenuta nikakva obveza izdvajanja određenog novčanog iznosa radi pomaganja uzdržavanja djeteta. Postoji više mogućih odgovora na pitanje zašto nije postojalo konkretnije uređenje (materijalnog) uzdržavanja djece od strane roditelja, kada su određeni instituti, poput posvojenja, sklapanja braka ili pak razvoda (čiji je primjerice pravni učinak danas obveza uzdržavanja djece), bili izrazito detaljno uređeni. Možda je takav način proizašao iz činjenice da je dijete, u pravilu, ostajalo kod oca za kojeg se pretpostavljalo

vidi.: Erent-Sunko, Z, Obiteljskopравни položaj žena u Francuskoj od 1789. do 1816. s analizom *Code Civila* iz 1804. godine, 2011, Zbornik PFZ 61, br. 2, str. 573. *et seq.*

¹⁸ Code Civil §. 229., §. 233. i §. 267.

¹⁹ CC §. 280. 1st.

²⁰ CC §. 280. 3d.

²¹ CC §. 280. 1.st, §. 283. 2d i §. 304.

²² CC §. 303.

da je sposoban samostalno se brinuti o potrebama djeteta. Ipak je vjerojatnije kako zakonodavac nije vidio svrhu u propisivanju takvih pravila iz jednostavnog razloga jer se materijalno pomaganje podrazumijevalo i nije predstavljalo problem u tadašnjem pravnom sustavu.

2.2. Opći građanski zakonik

Austrijski Opći građanski zakonik (u daljnjem tekstu: OGZ)²³ stupio je na snagu 1. siječnja 1812., nakon što je testna verzija promulgirana u Galiji još 1797. godine.²⁴ Rad na OGZ-u, od inicijative Marije Tereze do konačne verzije, protekao se na više od pola stoljeća.²⁵ OGZ je od iznimne važnosti za hrvatsko pravo, uzevši u obzir da je na našem području važio gotovo sto godina.²⁶ Prihvatio je institucijski sustav jednako kao i francuski *Code Civil*, pa je i u OGZ-u, sastavljenom od tri knjige, obiteljsko pravo također smješteno u prvu knjigu.²⁷ Nedostatak u koncepciji bračnog prava očituje se u činjenici da su određene odredbe imovinskog karaktera obuhvaćene ugovorima, odnosno drugom knjigom.²⁸

Zakonik se u ono doba smatrao iznimno modernom kodifikacijom, a da to nije bilo pogrešno shvaćanje dokazuje činjenica da je ostao na snazi do danas, iako u nešto izmijenjenoj verziji.²⁹ Stoga je i u pogledu roditeljske odnosno očinske vlasti OGZ napravio značajniji odmak od dotadašnjeg razumijevanja tih pojmova.³⁰ Roditeljska vlast označava

²³ Izvorno: Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch

²⁴ Brauneder, W., The "first" European Codification of Private Law: The ABGB, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 5-6, Zagreb, 2013., str 1019. *et seq.*

²⁵ Čepulo, D., Hrvatska pravna povijest u europskom kontekstu od srednjeg vijeka do suvremenog doba, Zagreb, 2012., str. 23.

²⁶ Kako je na području Kraljevine Jugoslavije vrijedio pravni partikularizam važenje OGZ-a bilo je različito ovisno o kojem je području bilo govora, ali konačno je maknut sa snage 23.listopada 1946.godine kada je donesen Zakon o nevažnosti pravnih propisa prije 6. travanja 1941. OGZ je tako na području Hrvatske i Slavonije važio od 1852. godine. Zakonik je jedno kratko razdoblje važio i na području Istre. Dok je na području Dalmacije na snazi bio novelirani OGZ (1914., 1915. i 1916.godine). Engelsfeld, N., Povijest hrvatske države i prava razdoblje od 18. do 20. stoljeća, Zagreb, 1999., str 111 *et seq.*, str. 400.

²⁷ Čepulić, I., Sistem općeg privatnog prava. Zagreb, 1925., str. 7.

²⁸ "U pravu ženidbenom ne raspravlja naš zakonik o svemu, što bi amo spadalo, imenito ne imovinsko ženidbeno pravo, već u drugom dijelu medju ugovorima, što nije opravdano." *Ibid.*

²⁹ Koziol, H., Welsler, R., Grundriss des bürgerlichen Rechts / auf Grundlage der von Helmut Koziol und Rudolf Welsler gemeinsam herausgegebenen 1.-10. Aufl., Wien, 2006., str. 11.

³⁰ "Očinska vlast po o. g. z. je bitno različita od one "*patria potestas*" rimskog prava; ona ima izvor u njemačkom pravu. Otac ne ima po o. g. z. neograničenu moć nad djecom... Vlast nad djecom ne pripada po o. g. z. ni otcu već obim roditeljem, jer je ona uređjena jedino u svrhe odgojenja djece i izključivo na korist

širok pojam koji je obvezivao i oca i majku da djetetu pružaju adekvatnu zdravstvenu skrb, obrazovanje, te "pristojno uzdržavanje",³¹ ali je očinska vlast bila uređena nešto preciznije i uže. Tako je otac imao pravo birati stalež djeteta, upravljati njegovom imovinom, davati odobrenje za maloljetnički brak koji dijete namjerava sklopiti.^{32,33} Također, u slučaju oprečnih mišljenja supružnika vezanih uz odgoj djeteta konačnu je odluku donosio otac.³⁴ Posljedice i obuhvat roditeljske odnosno očinske vlasti ovisile su također o različitom poimanju zakonite i nezakonite djece koje je OGZ primjenjuje.³⁵ S tom su razlikom povezane mnoge odredbe koje se (ne)primjenjuju u pogledu jednih ili drugih, ali u odnosu instituta uzdržavanja razlike su gotovo neprimjetne, što svakako upućuje na njegovu važnost.³⁶

OGZ uzdržavanje poima kao obvezu roditelja da djetetu osiguravaju hranu (jelo i piće za života), odjeću, adekvatno obrazovanje, stan i ostale životne potrebe.³⁷ Uz ovaj prošireni pojam uzdržavanja egzistiraju i neka uža shvaćanja prema kojima on ne obuhvaća troškove školovanja, već samo izdatke za namirenje fizičkih potreba.^{38,39} U § 141. OGZ-a stoji: "OGZ § 141.: „*Otac je navlastito dužan skrbiti za uzdržavanje djece, dok ne uzmognu sama sebe hraniti. Njegu o njihovom tijelu i zdravlju obvezna je osobito mati da uzme na sebe.*" Iz ove odredbe proizlaze zatim i pravni učinci rastave braka koji su propisani u OGZ-u § 142.⁴⁰ Pa je tako majka preuzimala brigu o djeci (sinovi su dodjeljivani majci do njihove četvrte godine, a kćeri do njihove sedme godine) pruživši im neophodnu njegu i pažnju, dok je očeva dužnost

njihovu..." Rušnov, A., Posilović, S., Tumač obćemu austrijskomu građanskomu zakoniku, Zagreb, 1893., str. 240.

³¹ OGZ § 139.

³² OGZ § 147, § 148 *et seq.*

³³ Derenčin, M., Tumač k obćem austrijskom građanskom zakoniku, Knjiga I, Zagreb, 1880., str. 502. *et seq.*

³⁴ "U slučaju kolizije odlučuje volja očeva, prepostavljaajući, da ta volja nije na štetu djeteta." Čepulić, I., *op.cit.* u *bilj.* 27., str. 576.

³⁵ Posljedice i razloge razlikovanja zakonite od nezakonite djece vidi u: Graber, V., *Prava djece s osobitim obzirom na brak, obitelj i nasljedstvo*, Zagreb, 1893., str. 411. *et seq.*

³⁶ OGZ § 165. : "Djeca nezakonita izključena su u obće od prava porodice i rodbine; ona neimaju prava ni na ime otčeve porodice, ni na plemstvo, grb i druga preimućva roditelja; ona nose prezime matere." OGZ. § 166.: "Ali i diete nezakonito ima pravo iskati od svojih roditelja prema njihovoj imovini hranu, odgojenje i obskrbljenje; a prava roditelja nad njim protežu se u toliko koliko ište svrha odgojenja. U ostalom diete nezakonito ne stoji pod pravom vlašću otčinskom svojeg roditelja, nego zastupa ga skrbnik."

³⁷ OGZ § 672.

³⁸ Čepulić, I., *op. cit.*, u *bilj.* 27., str. 576.

³⁹ Objašnjenje užeg i šireg tumačenja pojma uzdržavanja usko je povezano sa prijevodom OGZ-a te interpretacijom riječi koje se koriste u originalnom tekstu. Više o tome vidi u: Posilović, S., *Opći austrijski građanski zakonik, proglašen patentom od 29. studena 1852. u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji. S naknadnim zakonima i naredbama, četvrto popravljeno i popunjeno izdanje*, Zagreb, 1918., str. 68., OGZ. § 151.

⁴⁰ OGZ § 142.: "Ako se muž i žena rastave ili sasvim raspuste i nisu složni u tom, tko od njih da se skrbi za odgajanje, ima sud, ne dopuštajući pravne prepirke, postarati se, da mušku djecu do navršene četvrte, a žensku do navršene sedme godine mati njeguje i odgaja, ako važni uzroci proizlazeći osobito iz rastave ili raspusta ne ištu druge naredbe. Za odgajanje mora otac trošiti."

bila prvenstveno "hraniti" dijete odnosno trošiti za njegovo uzdržavanje. U tome je već izraženo shvaćanje zakonodavca o tome kolika je važnost oba roditelja, s posebnim naglaskom na oca kao primarnog u tom nizu, u ispunjenju djetetovih životnih potreba. Nesporazumne rastave, presuđivao je sudac ovisno o konkretnom predmetu te se stoga iznos, a ponekad i oblik (novac ili *in natura*) uzdržavanja određivao ovisno o specifičnim okolnostima.⁴¹ S druge strane, nezakonita djeca, iako uskraćena za pojedine privilegije, imala su zakonsko pravo zahtijevati od svoga oca određeni iznos za hranu, odgajanje i opskrbu.⁴² Različito poimanje zakonite od nezakonite djece nije se stoga ogledalo u preduvjetima (izuzev plemićkih titula) potrebnim za odgovarajuće odrastanje i razvijanje.⁴³ Ipak, jedna je razlika, utemeljena na sudskoj praksi, prema kojoj alimentacijski zahtjev nije mogao biti jednakog opsega kod nezakonite kao kod zakonite djece.⁴⁴

U OGZ-u većina odredaba o uzdržavanju sadrži pojam "hraniti" i s tim pojmom uzdržavanje određuje kao osiguranje gotovo najvažnije životne potrebe. Također, OGZ je razliku uzdržavanja i materijalnog pomaganja između nezakonite i zakonite djece sveo na minimum. Ono što osnažuje značenje institut uzdržavanja koje je on tada imao jesu odredbe tadašnjih kaznenih propisa kojima je bilo određeno kako je, u slučaju nemogućnosti snažanja troškova, troškove dužno snositi poglavarstvo.⁴⁵ Iz svega navedenog proizlazi zaključak kako je tom institutu i njegovom zakonskom uređenju dana velika važnost, a kako bi djeca što manje trpjela posljedice zbog različitih životnih okolnosti.

⁴¹ Čepulić, I., *op. cit.*, u *bilj.* 27., str. 577.

⁴² OGZ § 166.

⁴³ U mnogobrojnim je odredbama konkretno propisana obveza oca (iznimno majke) da je dužan hraniti svoje nezakonito dijete, pa tako; OGZ. § 166.: "Ali i dijete nezakonito ima pravo iskati od svojih roditelja prema njihovoj imovini hranu, odgajanje i opskrbljenje."; OGZ. § 167.: "Otac je navlastito obvezan hraniti dijete nezakonit..."; OGZ. §168.: "Dok mati može i hoće, da sama odgaja svoje nezakonito dijete shodno budućem njegovom određenju, otac joj ga ne smije oduzeti; i on mora sa svim tim trošiti za hranu njegovu."

⁴⁴ Rj. 22. listopada a 1912. G. U. XV. 6101. Preuzeto iz Posilović, S., *op. cit.*, u *bilj.* 39., str. 80.

⁴⁵ §. 416. k. z.: "Ako roditelji ne uzmognu nasmagat troškova za odgojenje: ima se za opskrbljenje djeteta pobrinuti poglavarstvo..." Preuzeto iz. Graber, V., *op. cit.*, u *bilj.* 35., str. 415.

3. REGULACIJA RODITELJSKOG UZDRŽAVANJA DJETETA U BIVŠOJ JUGOSLAVIJI

3.1. Razdoblje od 1946. do 1978. godine

Završetkom Drugog svjetskog rata i proglašenjem Federativne Narodne Republike Jugoslavije (FNRJ) te stavljanjem starih propisa izvan snage, prekinut je pravni kontinuitet s prethodnim pravnim uređenjem.⁴⁶ Za regulaciju obiteljskog prava to je značilo derogaciju normi OGZ-a⁴⁷ novim saveznim zakonodavstvom (Osnovni zakon o braku (u daljnjem tekstu: OZB),⁴⁸ Osnovni zakon o starateljstvu,⁴⁹ Osnovni zakon o odnosima roditelja i djece (u daljnjem tekstu: OZORD),⁵⁰ i Zakon o usvojenju⁵¹).⁵² Odvajanje od građanskog zakonika bilo je u skladu sa suvremenom tendencijom specijalizacije pojedinih grana prava i odvajanja od građanskog prava te potrebom za reformama u novoj državi i unifikacijom različitih pravnih područja unutar države.⁵³

Temeljne postavke za uređenje odnosa roditelja i djece propisane su u Ustavu FNRJ iz 1946.⁵⁴ i Ustavu SFRJ iz 1963.⁵⁵ Tako su već Ustavom iz 1946. maloljetne osobe stavljene

⁴⁶ Pravni propisi prethodnog pravnog sustava stavljeni su izvan snage odnosno proglašeni nepostojećim Zakonom o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6. aprila 1941. godine i za vreme okupacije. Prema njemu, rečeno je da sve odluke o građansko-pravnim odnosima donesene nakon 6. 4. 1941. ostaju na snazi s mogućnošću zahtjeva za preinačenjem onih, koji su se temeljili na propisima donesenim od strane okupatora, prema važećim propisima (čl. 7.). Od trenutka pokretanja postupka stranke su izgubile mogućnost za ostvarivanjem prava koja su proistjecala iz sudske odluke za koju se traži poništaj ili izmjena (čl. 8. st. 1.). Iznimku od toga je predstavljao je st. 2. gdje je novi zakonodavac izrazio čvrsti stav o važnosti stečenih prava na uzdržavanje propisavši da se prethodne odredbe na isto ne odnose.; Zakon o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6. aprila 1941. godine i za vreme okupacije, Sl. list FNRJ, br. 86/46 i 105/47.

⁴⁷ Mogućnost primjene normi OGZ-a zadržala se kao supsidijaran pravni izvor koji je služio za popunjavanje pravnih praznina pod pretpostavkom da nije u koliziji s propisima novog pravnog poretka te ustavnim načelima novog uređenja; vidi više: Gavella, N., Alinčić, M., Klarić, P., Sajko, K., Tumbri, T., Stipković, Z., Josipović, T., Gliha, I., Hrvatsko građanskopravno uređenje i kontinentalnoeuropski pravni krug, Zagreb, 1994., str. 67. *et seq.*

⁴⁸ Osnovni zakon o braku, Sl. list. FNRJ br. 29/46, 36/48, 11/51., 44/51, 18/55 i 4/57.; Sl. list SFRJ br. 28/65.; NN br. 52/71 i 52/73.

⁴⁹ Osnovni zakon o starateljstvu, Sl. list. FNRJ br. 30/47.; Sl. list SFRJ br. 16/65.; NN br. 52/71. i 52/73.

⁵⁰ Osnovni zakon o odnosima roditelja i djece, Sl. list. FNRJ br. 104/47.; Sl. list SFRJ br. 10/65, NN 52/71 i 52/73.

⁵¹ Zakon o usvojenju, Sl. list. FNRJ, 30/47, 24/52.; Sl. list SFRJ br. 10/65.; NN br. 52/71 i 52/73.

⁵² Vuković, M., Opći građanski zakonik s novelama i ostalim naknadnim propisima, Zagreb, 1955., str. 30.

⁵³ Prokop, A., Komentar Osnovnom zakonu o braku, Zagreb, 1969., str. 1. *et seq.* i str. 385. *et seq.*

⁵⁴ Ustav FNRJ, Sl. list FNRJ br. 10/46., čl. 26.

⁵⁵ Ustav SFRJ, Sl. list SFRJ br. 14/63, 18/67 i 29/71, čl. 57.

pod posebnu zaštitu države te su postavljeni temelji za izjednačavanje položaja bračne i izvanbračne djece koji će kasnije biti razrađivani kroz savezne i republičke zakone.⁵⁶

Prve odredbe koje se odnose na prava i dužnosti roditelja prema djeci pronalazimo u OZB-u iz 1946.⁵⁷ Iako je navedeni zakon primarno uređivao bračne odnose, bilo je potrebno unijeti te odredbe da se do donošenja drugog posebnog zakona ne bi odgađala provedba jednog od temeljnih ustavnih načela, načela zaštite maloljetne djece.⁵⁸ Osim te generalne odredbe, u okviru glave IV. (o prestanku braka) normirano je pitanje uzdržavanja djeteta koje kasnije doneseni OZORD tek nešto detaljnije razrađuje.

U skladu s već navedenim načelom zaštite (maloljetne) djece, pitanje njihova uzdržavanja bilo je u isključivoj nadležnosti sudova koji su ga u okviru presude o razvodu, nepostojanju ili poništaju braka rješavali po službenoj dužnosti (čl. 65. OZB te čl. 35. st. 4. i čl. 49. u vezi s čl. 65. OZB).⁵⁹ Mogući sporazum roditelja je imao samo karakter prijedloga koji je sud mogao usvojiti samo ako je prethodno utvrdio kako je to u interesu djece.⁶⁰ Odricanje od prava na uzdržavanje nije proizvodilo nikakav pravni učinak.⁶¹ Pritom treba uzeti u obzir da i OZB u čl. 65. i čl. 66. i OZORD u čl. 6. dopuštaju ekstenzivnije tumačenje pojma "djece" od čl. 26. Ustava FNRJ. Naime, dok Ustav FNRJ ograničava "naročitu zaštitu države" samo na maloljetnu djecu, navedeni zakoni ne postavljaju nikakve dobne granice. Prema tome, i djeca nad kojima je bilo produljeno roditeljsko pravo i djeca koja studiraju nalazila su se u jednakom pravnom položaju što se tiče prava na uzdržavanje. To se primjenjivalo i u sudskoj praksi uz uvjet da su punoljetna djeca morala savjesno i redovno udovoljavati svojim redovnim školskim odnosno akademskim obvezama, s time da na pravo na uzdržavanje pritom nije utjecalo jesu li djeca sama sebi bila u stanju osigurati si sredstva za život.⁶² Jedina je razlika u odnosu na maloljetnu djecu bila u tome što je tada u bračnom sporu, zbog procesne sposobnosti, dijete samostalno moglo postaviti zahtjev.⁶³

⁵⁶ Ustav SFRJ iz 1963. suzuje krug djece koja su obuhvaćena načelom osobite zaštite djece. Naime dok se odredba Ustava FNRJ iz 1946. odnosi na svu djecu, Ustav SFRJ iz 1963. ju ograničava na djecu o kojima se roditelji ne brinu.

⁵⁷ OZB čl. 5.

⁵⁸ Prokop, A., *op. cit.* u *bilj.* 53., str. 1. *et seq.*

⁵⁹ Eventualni propust suda da u presudi za razvod braka donese odluku o uzdržavanju djece morao je naknadno biti ispravljen dopunskom odlukom; *Ibid.* str. 312.

⁶⁰ Eisner, B, *Porodično pravo*, Zagreb, 1950., str. 102.

⁶¹ OZORD čl. 35.

⁶² Vrhovni sud Hrvatske br. Gž-999/1947, Gž-950/1948., Gž-1077/1948.; Vrhovni sud Srbije br. Gzz-460/1959., Gž-319/1950, Gž-526/1953.; Vrhovni sud Crne Gore Rev-77/1960.; preuzeto iz Prokop., A, *Porodično pravo*, odnosi roditelja i djece, Zagreb, 1972., str. 151.

⁶³ Uzdržavanje je moglo ostvarivati i punoljetno dijete koje nije imalo dovoljno prihoda od svoje imovine za podmirenje svojih potreba.; *Ibid.* str. 313.

Prilikom određivanja visine iznosa uzdržavanja sud je uzimao u obzir mogućnosti roditelja, ali i potrebe i interese zajedničke djece,⁶⁴ tako da se nije uzimao u obzir isključivo materijalni kriterij visine prihoda i dohodaka roditelja.⁶⁵ Odluku je bilo moguće donijeti uzimajući u obzir i potencijalne mogućnosti roditelja, zahtijevajući od njega dodatni napor radi ostvarenja specifičnih sposobnosti, sklonosti i želja svoga djeteta. Utjecaj na odluku imala je i obveze uzdržavanja djeteta iz nekog drugog braka. Međutim, tada se zahtijevao još veći trud uzdržavatelja radi kvalitetnijeg doprinosa u ostvarivanju interesa djece. U određenoj su se mjeri uzimale u obzir i obveze zakonskog uzdržavanja prema drugim osobama, s time da su obveze prema djeci imale prioritet u odnosu na ostale kada nije postojala mogućnosti podmirenja svih. Dugovanja iz drugih odnosa mogla su doći u obzir jedino ako su nastala u interesu djeteta.⁶⁶ Osim toga, roditeljima je bilo dopušteno zahtijevati da se presudom utvrđena visina doprinosa prilagodi promijenjenim imovinskim prilikama (*clausula rebus sic stantibus*).⁶⁷

Bitna karakteristika roditeljskog uzdržavanja djece bila je da se može odrediti samo za buduće vrijeme (*nemo pro praeterito alitur*) pri čemu je bilo bitno odrediti dan od kojeg nastaje obveza uzdržavatelja. S obzirom na to da nigdje nije eksplicite propisano koja će to konkretna situacija biti, navedeno je prepušteno interpretaciji sudova.⁶⁸ Osim toga, različito od zakonskog uzdržavanja drugih osoba, na temelju OZORD-a, roditeljsko uzdržavanje djece nije dopuštalo uzdržavatelju pravo izbora na oblik doprinosa.⁶⁹ Doprinos se morao sastojati od isplate u novcu. Međutim, ipak je u iznimnim situacijama, kao što je primjerice kada roditelj ne može doprinositi djetetu u dovoljnoj mjeri u novcu, ali može na neki drugi način, bilo je dopušteno uzdržavanje u drugim oblicima, ako je ono bilo u interesu djeteta.⁷⁰ Osim toga, uzdržavanje je bilo osobna i neprenosiva obveza koja je mogla teretiti drugog supsidijarnog uzdržavatelja (baka, djed, braća, sestre) samo ako roditelji kao primarni uzdržavatelji nisu bili živi ili nisu bili sposobni za uzdržavanje djeteta.⁷¹ Lišenje roditeljskog prava ili "osuda" na gubitak tog prava nisu bili od utjecaja na dužnost uzdržavanja.⁷²

⁶⁴ Pojam zajedničke djece, osim na djecu rođenu u braku, primjenjivao se i na djecu usvojenu od oba bračna druga te djecu jednog druga koje je drugi usvojio kao i na punoljetnu djecu nad kojima je produljeno roditeljsko pravo.; Prokop, A., *op. cit. u bilj.* 53., str. 289.

⁶⁵ OZB čl. 66. u vezi s OZORD čl. 6.

⁶⁶ Prokop, A., *op. cit. u bilj.* 53., str. 312. *et seq.*

⁶⁷ OZB čl. 66.

⁶⁸ Prokop, A., *op. cit. u bilj.* 53., str. 316.

⁶⁹ OZORD čl. 38.

⁷⁰ Prokop, A., *op. cit. u bilj.* 62., str. 149.

⁷¹ OZORD čl. 32. st. 2.

⁷² OZORD čl. 32. st. 3.

Posebna je situacija kada jedan roditelj, koji nije obvezan, daje uzdržavanje umjesto drugoga, koji je obvezan. Tada, u skladu s čl. 40. OZORD-a, roditelj koji je uzdržavao dijete ima pravo na naknadu troškova od drugoga, ali samo ako su ti troškovi bili nužni. Iako se naknada odnosi na prošlo vrijeme, ona ne narušava načelo *nemo pro praeterito alitur* te se smatra obvezom građanskog, a ne obiteljskog prava.⁷³

3.2. Razdoblje od 1978. do donošenja Obiteljskog zakona 1998.

Donošenju novih propisa na razini saveznih republika, prethodile su značajne ustavne promjene. Ustavnim amandmanom XX. do XLII. iz 1971. godine⁷⁴ te Ustavom iz 1974. godine⁷⁵ znatno je ojačan položaj i autonomnost saveznih republika. Time je proširen djelokrug republičkog zakonodavstva kojemu je tada pripalo i uređenje obiteljskih odnosa. To je omogućilo 1978. godine donošenje Zakona o braku i porodičnim odnosima (u daljnjem tekstu: ZBPO)⁷⁶ kojim je Hrvatska po prvi put na svome području uredila sve obiteljske odnose.⁷⁷

Što se tiče instituta uzdržavanja, ZBPO je sve relevantne materijalne i procesne pravne odredbe objedinio u jedinstveni propis, a taj je propis stavio izvan snage odredbe OZB-a i OZORD-a, čiji je pak sadržaj u osnovi ZBPO preuzeo, dodatno ga razrađujući i nadopunjujući određenim drugim odredbama.

Prema ZBPO-u, uzdržavanje djece je jedno od temeljnih prava i dužnosti roditelja koje je propisano u interesu društvene zajednice te se smatralo izrazom "porodične solidarnosti".⁷⁸ Uzdržavanje se odnosilo prvenstveno na maloljetnu djecu, a osim toga na punoljetne osobe koje su se redovito školovale^{79,80} ili one koje nisu bile sposobne za rad zbog bolesti, fizičkih

⁷³ Takva odredba je u skladu s općim pravilom propisanim u OGZ-u § 1042: "Tko za drugog troši što, što bi ovaj po zakonu sam imao trošiti, vlastan je iskati naknadu."

⁷⁴ Ustavni amandman XX. do XLII., Sl. list SFRJ 29/71.

⁷⁵ Ustav SFRJ, Sl. list SFRJ 9/74, 38/81 i 70/88.

⁷⁶ Zakon o braku i porodičnim odnosima, NN br. 11/78, 27/78, 45/89, 59/90, 25/94 i 162/98.

⁷⁷ Margetić, L., Beuc, I., Čepulo, D., Hrvatska pravna povijest u europskom kontekstu, Zagreb, 2006., str. 256.

⁷⁸ ZBPO čl. 9. u vezi s čl. 234.

⁷⁹ Iz sudske prakse proizlazi da prestanak studentskih prava nije morao sam po sebi značiti i prestanak prava punoljetnog djeteta na uzdržavanja; VSRH Rev-129/86 od 11.02.1986., preuzeto iz Crnić, I., Tužbe građanskog prava, Zagreb, 1995., str. 183.

⁸⁰ Smatralo se da se dijete i dalje redovito školuje bez obzira što je izgubilo jednu školsku godinu u školi srednjeg obrazovanja što je značilo da nastupom punoljetnosti dijete ne bi izgubilo pravo na uzdržavanje za

ili psihičkih nedostataka, a nisu imale dovoljno sredstava za život niti su ih mogla ostvariti iz svoje imovine.⁸¹ Prestankom navedenih okolnosti, prestajala je i obveza roditelja na uzdržavanje.^{82,83}

Odluku o uzdržavanju djeteta sud je donosio *ex offio* u okviru presude kojom se utvrđivalo kako brak ne postoji ili da se poništava ili se razvodi. Osim toga, odluka o uzdržavanju donosila se po službenoj dužnosti i kada se u sporu oko utvrđivanja ili osporavanja očinstva utvrdilo da je tuženi otac djeteta ili u drugim sporovima radi utvrđivanja očinstva i majčinstva kada je to s obzirom na ishod spora i okolnosti slučaja moguće i potrebno.⁸⁴

ZBPO-om je propisano, drugačije od uređenja kojemu je prethodilo, kako se doprinosi dužnika određuju prema mogućnostima roditelja, ali i potrebama djeteta, te njegovom uzrastu, što se iz odredaba OZB-a moglo uzeti u obzir samo interpretacijom u skladu s relevantnim odredbama OZORD-a (v. *supra*⁸⁵) Štoviše, potrebe djeteta bile su primarne i smatrale su se bitnima pa su kao takve bile polazna točka pri određivanju njegova uzdržavanja.⁸⁶ Pritom je općom odredbom o uzdržavanju propisan opći minimum doprinosa u slučaju spora koji nije mogao biti niži od iznosa stalne novčane pomoći koja se davala osobama bez ikakvog prihoda u općini u kojoj je ta osoba imala prebivalište.^{87,88} Osim toga, kroz sudsku praksu se razvilo pravilo da se roditelj nije mogao osloboditi svoje roditeljske obveze uzdržavanja pozivom na dobre materijalne prilike drugog roditelja kojemu je dijete povjereno na odgoj i čuvanje.⁸⁹ Također, nezaposlenost nije oslobađala obveze roditelja dužnika uzdržavanja.⁹⁰ Posebno za

vrijeme te jedne dodatne školske godine; VSRH Rev-274/81 od 21.04.1983., preuzeto iz Crnić, I., *op. cit.* u *bilj.* 79., str. 185.

⁸¹ ZBPO čl. 236. i 237.

⁸² Okolnosti koje su dovodile do prestanka uzdržavanja maloljetnog djeteta su: 1.) punoljetnost djeteta, 2.) emancipacija djeteta, 3.) smrt oba roditelja, 4.) smrt djeteta, te 5.) kada dijete zasnuje potpuno usvojenje.; Mladenović, M., *Porodično pravo u Jugoslaviji*, Beograd, 1989., str. 373.

⁸³ Okolnost da dijete pohađa školu u kojoj ima besplatan stan i hranu nije oslobađala roditelja obveze da daje za njegovo uzdržavanje; VSRH Rev-167/83 od 02.02. 1985., preuzeto iz Crnić, I., *op. cit.* u *bilj.* 79., str. 184.

⁸⁴ ZBPO čl. 336. i 337.

⁸⁵ ZBPO čl. 234. i čl. 260. st. 2.

⁸⁶ Bakić, V., S., *Porodično pravo u SFRJ*, Beograd, 1988., str. 357.

⁸⁷ *Ibid.* čl. 259. st. 2.

⁸⁸ Odredbom kojom se propisuje donja granica koja se ne može preći prilikom određivanja iznosa uzdržavanja djeteta, hrvatsko zakonodavstvo je napravilo odmak u odnosu na druga zakonodavstva unutar SFR. Na taj način je korigiralo anomaliju u praksi gdje su sudovi ponekad određivali mizerne iznose uzdržavanja nedostatne da pokrije osnovne životne potrebe djeteta.; Mitić, M., *Porodično pravo u SFRJ*, Beograd, 1980. str. 412.

⁸⁹ VSRH Rev-1586/90 od 29.08.1990., preuzeto iz Crnić, I., *op. cit.* u *bilj.* 79., str. 165.

⁹⁰ U navedenoj presudi Vrhovni sud je odbio reviziju tužitelja na presudu o uzdržavanju maloljetnog djeteta Okružnog suda u Splitu kao neosnovnu s obrazloženjem da dužnost roditelja da uzdržava dijete tereti i nezaposlenog roditelja bez obzira na pohađanje studija zahtijevajući od njega dodatni trud da barem povremenim radom osigura potrebna sredstva za uzdržavanje djeteta.; Vrhovni sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: VSRH) Rev-493/91, od 04.04.1991., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>

uzdržavanje djece, propisana je mogućnost utvrđivanja povećanog iznosa uzdržavanja u skladu s povećanim mogućnostima pojedinog roditelja.⁹¹ Pored toga, u skladu s čl. 260. st. 3. ZBPO-a, obvezu uzdržavanja djeteta imale su i osobe koje nisu bile u radnom odnosu, ali su u prethodnom razdoblju ostvarile tolike prihode da im izvjesno vrijeme nije bilo nužno raditi.⁹² U slučaju nastupa promijenjenih okolnosti, ZBPO je, jednako kao i OZB, prihvatio *clausulu rebus sic stantibus* kojom se stranama omogućavalo zahtijevati da se, ovisno o promijenjenim okolnostima, naknadno povisi ili snizi pravomoćnom sudskom odlukom određen iznos uzdržavanja.⁹³

Za obveznike uzdržavanja koji su iz osnove radnog odnosa ostvarivali osobni dohodak kod "organa, organizacije ili zajednice" kao i za one koji su bili korisnici mirovine, sud je određivao iznose uzdržavanja u postotku od njihovog osobnog dohotka dok je osobama koji nisu bili obuhvaćeni prethodnim kategorijama određivao iznos uzdržavanja u mjesečnim iznosima koji su se određivali u postotku od zajamčenog osobnog dohotka u Republici Hrvatskoj.⁹⁴ Pritom je sud pružao uzdržavatelju mogućnost da isplata mjesečnih novčanih obroka uzdržavanja bude po njegovom pristanku (administrativna zabrana) bez provođenja izvršnog postupka.^{95,96} U slučaju kada bi netko treći snosio troškove uzdržavanja obveznika uzdržavanja, ZBPO je preuzeo rješenje iz OZORD-a kojim je treći imao pravo na tužbu na naknadu tih troškova ako su oni bili opravdani.⁹⁷

U svakom postupku u kojemu se odlučuje o zaštiti prava i interesa djece, sud je ZBPO-om dobio ovlast i mogućnost izricanja mjera osiguranja radi uzdržavanja. S obzirom na važnost uzdržavanja djeteta, koje podrazumijeva svakodnevno zadovoljavanje osnovnih životnih i drugih potreba, to je bila izrazito značajna ovlast suda. Njome se omogućavalo da djetetove potrebe budu zadovoljene i za vrijeme trajanja postupka o uzdržavanju, kad se najčešće i događao prekid njegova uzdržavanja.⁹⁸ Sud je u sporu o uzdržavanju ili prije njega mogao odrediti privremenu mjeru radi uzdržavanja, a ako je već donio odluku kojom se dužniku

⁹¹ ZBPO čl. 260. st. 4.

⁹² VSRH Rev-556/85, od 15.05.1985., preuzeto iz Crnić, I., *op. cit.* u *bilj.* 79., str. 183.

⁹³ ZBPO čl. 265e.

⁹⁴ ZBPO čl. 265b. i 265c.

⁹⁵ Isplatiatelj osobnog dohotka ili drugog stalnog novčanog primanja bio je dužan donijeti administrativnu zabranu kada je dužnik uzdržavanja pristao pred sudom, organom starateljstva ili isplatiateljem da se iznosi određeni za uzdržavanje isplaćuju iz njegovog osobnog dohotka ili drugog stalnog novčanog primanja neposredno osobi koja je odlukom suda određena kao primatelj uzdržavanja, bez provođenja izvršnog postupka. Isplatiatelj je bio dužan odrediti administrativnu zabranu u roku od deset dana po primitku pristanka dužnika ili odluke o uzdržavanju.; ZBPO čl. 374d.

⁹⁶ ZBPO čl. 265e.

⁹⁷ ZBPO čl. 267.

⁹⁸ Korać, R., *Izdržavanje djece od strane roditelja u pravu SFRJ*, doktorska disertacija, Titograd, 1981., str. 203.

nalagalo uzdržavanje, mogao je odrediti prethodnu mjeru radi uzdržavanja.⁹⁹ Ako je sud smatrao da postoji potreba određivanja tih mjera osiguranja za maloljetnu djecu ili punoljetne osobe koje nisu sposobne za rad, određivao je i provodio mjere po službenoj dužnosti.¹⁰⁰ Pretpostavke za određivanje privremene mjere radi uzdržavanja bile su prvo da vjerovnik učini vjerojatnim postojanje obveze uzdržavanja i opasnost za njegove osobne ili druge važne interese ili drugo opasnost da će bez te mjere osiguranja dužnik spriječiti ili znatno otežati ostvarivanje uzdržavanja.¹⁰¹ Za prethodne mjere radi uzdržavanja pretpostavke su bile da vjerovnik učini vjerojatnim da bi do nastupanja izvršnosti odluke, kojom je naloženo davanje uzdržavanja, bili dovedeni u opasnost njegovu osobni ili drugi važni interesi, ili da bi se bez tog osiguranja spriječilo ili znatno otežalo ostvarenje uzdržavanja.¹⁰² Osim toga navedene su se mjere razlikovale i po svome sadržaju. Privremenom mjerom radi uzdržavanja bilo je moguće naložiti davanje uzdržavanja u opsegu koji je bio neophodan za zadovoljavanje osnovnih potreba djeteta, a mogla se odrediti i neka od prethodnih mjera iz Zakona o izvršnom postupku iz 1978.^{103,104} Prethodnom mjerom radi uzdržavanja, različito od privremene mjere, sud je mogao odrediti samo davanje uzdržavanja, i to u iznosu koji je bio određen sudskom odlukom ili manji.¹⁰⁵

Još jedna novina koju je uveo ZBPO bila je veća uloga "organa starateljstva", današnjeg centra za socijalnu skrb. Dok je OZORD regulaciju "organa starateljstva" svodio na četiri odredbe, uglavnom opće prirode. ZBPO regulira njegovu ulogu iscrpnije i detaljnije, posebice što se tiče uzdržavanja djeteta. Novim uređenjem "organu starateljstva" dan je položaj stranke, odnosno aktivna legitimacija u parničnim i izvršnim postupcima za uzdržavanja maloljetne djece.¹⁰⁶ Tako je dobio ovlast da može u ime maloljetne osobe pokrenuti i voditi spor o uzdržavanju odnosno povećanju uzdržavanja kada roditelj, kod kojeg se dijete nalazilo na čuvanju i odgoju, ne ostvaruje to pravo bez opravdanog razloga.¹⁰⁷ Osim toga, bio je

⁹⁹ ZBPO čl. 379. st. 1. i 2.

¹⁰⁰ ZBPO čl. 381a. st. 1.

¹⁰¹ ZBPO. čl. 381. st. 1.

¹⁰² ZBPO čl. 381. st. 2.

¹⁰³ Vrste prethodnih mjera bile su: popisivanje pokretnih stvari; zabrana dužnikovu dužniku da isplati dužniku potraživanje ili da mu preda stvari, a i zabrana dužniku da naplati potraživanje, da primi stvari i da njima raspolaže; zabrana organizaciji koja obavlja poslove platnog prometa da dužniku ili trećoj osobi, po nalogu dužnika, isplati s njegova računa novčani iznos za koji je određena prethodna mjera; predbilježba založnog prava na nekretnini dužnika ili na pravu uknjiženom na nekretnini.; Zakon o izvršnom postupku, Sl. list SFRJ br. 20/78, 6/82, 74/87, 57/89, 20/90 i 35/91., NN br. 26/91, 53/91, 91/92 i 57/96., čl. 256.

¹⁰⁴ ZBPO čl. 381c. st. 1.

¹⁰⁵ ZBPO čl. 381c. st. 2.

¹⁰⁶ Korać, R., *op. cit.* u *bilj.* 98., str. 198.

¹⁰⁷ ZBPO čl. 262. st. 1.

ovlašten podnijeti sudu prijedlog za izvršenje odluke o uzdržavanju, ako bi to propustio zahtijevati roditelj, kao i podnijeti prijedlog za donošenje privremene ili prethodne mjere osiguranja radi uzdržavanja.¹⁰⁸ Pored toga, značajne ovlasti dobio je u situacijama kada bi uzdržavatelj propustio ispuniti svoju obvezu. U slučaju kada obveznik uzdržavanja ne bi pristao na administrativnu zabranu, "organ starateljstva" bio je obavezan nakon proteka godine dana od dana primitka odluke o uzdržavanju provjeriti ispunjava li dužnik svoju obvezu redovito i u cijelosti te ako ne ispunjava obvezu poduzeti potrebne mjere za zaštitu djece.¹⁰⁹ Ako roditelj kojemu je sudskom odlukom određena dužnost isplaćivati alimentaciju ne udovolji svojoj obvezi dulje od tri mjeseca, "organ starateljstva" bio je dužan, po službenoj dužnosti ili na prijedlog drugog roditelja, osigurati djetetu sredstva za privremeno uzdržavanje, ako bi ocijenio da je ugroženo uzdržavanje djeteta, sve dok uzdržavatelj ne bi opet počeo ispunjavati svoju obvezu.¹¹⁰ Iako se posljednje navedeno rješenje čini kao dobar instrument za zaštitu prava i razvoja djeteta, ZBPO je propustio, zadržavajući se na toj jednoj odredbi, predvidjeti potencijalni daljnji razvoj situacije te je regulirao pomalo šturo. Međutim, s tom je odredbom ZBPO postavio temelje potencijalno efikasnom mehanizmu zaštite djeteta u slučajevima neizvršavanja obveza njegovog uzdržavatelja. Konačno, "organ starateljstva" imao je mogućnost pokrenuti postupak pred sudom u kojemu bi imao položaj stranke ili se pridružiti postupku koji je pokrenula neka druga osoba, te također u položaju stranke aktivno sudjelovati. U postupku su sve radnje morale biti usmjerene prema zaštiti interesa djece.

4. OBITELJSKI ZAKON IZ 1998. GODINE

Obiteljski zakon iz 1998. (u daljnjem tekstu: ObZ/98),¹¹¹ prvi je propis donesen samostalnoj i neovisnoj Republici Hrvatskoj, koji je u cijelosti uređivao obiteljske odnose. Međutim, s obzirom na kratko razdoblje u kojem je bio na snazi, ispostavio se samo kao prijelazni zakon u povijesnom razvoju regulacije obiteljskih odnosa. S obzirom na njegovu osobinu prijelaznog zakona neće mu se pridavati velika pozornost. Prikazat će se samo određene promjene u regulaciji instituta uzdržavanja u odnosu na ZBPO koji je ObZ/98 stavio izvan snage.

¹⁰⁸ ZBPO čl. 262. st. 2. i čl. 381a. st. 3.

¹⁰⁹ ZBPO čl. 263. st. 2.

¹¹⁰ ZBPO čl. 264. st. 2.

¹¹¹ Obiteljski zakon, NN br. 162/98 i 116/03.

Razlike koje su u određenoj mjeri rezultat drugačijeg društvenog konteksta, vidljive su već na početku u uvodnim odredbama ObZ/98. Tako je iz uvodnih odredbi u čl. 1. ObZ/98 izostavljeno zakonsko uzdržavanje kao jedno od temeljnih instituta uređenih tim zakonom. Osim toga, kad je riječ o osnovnim obiteljskopравnim načelima, dok je ZBPO svrstavao djecu kojoj je ugrožen razvoj ili iz drugih opravdanih razloga pod posebnu zaštitu društvene zajednice,¹¹² ObZ/98 je jamčio mentalno oštećenoj i psihički bolesnoj djeci te djeci bez roditeljske skrbi primjerenu zaštitu.^{113,114}

ObZ/98 prihvatio je, osnovno, koncept uzdržavanja iz ZBPO-a.¹¹⁵ Međutim, razlike se uglavnom nalaze u određenim formulacijama i tumačenjima pojedinih odnosa. Tako je u čl. 97. ObZ/98 uzdržavanje normirano kao dužnost i pravo roditelja prema djeci.¹¹⁶ Iz takve konstrukcije može se zaključiti kako je zakonodavac uzdržavanje i punoljetne djece, u smislu toga zakona, koja su imala to prava, shvaćao kao pravilo, a ne kao iznimku, kako se to može protumačiti iz ZBPO-a gdje je uzdržavanje pravo i dužnost roditelja prema maloljetnoj djeci.¹¹⁷ Povezano s tim, ObZ/98 proširio je krug punoljetne djece koja su imala pravo na uzdržavanje. U odnosu na ZBPO, za djecu koja se redovito školuju izostavljena je formulacija kako su roditelji dužni davati uzdržavanje "prema svojim mogućnostima".¹¹⁸ S time je naglašena potreba ulaganja dodatnog truda roditelji i iznad svojih redovnih mogućnosti kako bi djeci pružili što kvalitetnije školovanje. Međutim, unatoč toj odredbi, a što nigdje drugdje nije eksplicite propisano, mogućnosti roditelja općenito su se više uzimale u obzir kod uzdržavanja punoljetne djece. Tako je obveza roditelja za uzdržavanje punoljetnog djeteta bila nešto više ograničena u odnosu na obvezu prema maloljetnom djetetu.¹¹⁹ Pored toga, uvedena je i dužnost roditelja da djecu uzdržavaju i godinu dana nakon školovanja, ako se nisu mogla zaposliti.¹²⁰ U posljednjoj kategoriji punoljetne djece koja su imala pravo na uzdržavanje, izbačena je pretpostavka za uzdržavanje koja se odnosila na one nesposobne za rad zbog

¹¹² ZBPO čl. 4.

¹¹³ ObZ/98 čl. 2. toč. 3.

¹¹⁴ Takva formulacija u skladu je s ustavnom odredbom: "Tjelesno i duševno oštećeno i socijalno zapušteno dijete ima pravo na osobitu njegu obrazovanje i skrb."; Ustav Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustav RH), NN br. 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10, 85/10 i 5/14., čl. 63., st. 3.

¹¹⁵ Tako se već i prije donošenja Obiteljskog zakona iz 1998. za njegov Prijedlog komentiralo kako ne donosi nikakve bitne novine u odnosu na ZBPO.; Ujević-Buljeta, H., Kako zakonski urediti obiteljske odnose?, Revija za socijalnu politiku, god. 2., br. 1., Zagreb, 1995., str. 57.

¹¹⁶ ObZ/98 čl. 97. st. 2.

¹¹⁷ ZBPO čl. 72.

¹¹⁸ ObZ/98 čl. 214. st. 1.

¹¹⁹ Alinčić, M., Bakarić Abramović, A., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać, A., Obiteljsko pravo, Zagreb, 2001., str. 433.

¹²⁰ ObZ/98 čl. 214. st. 2.

bolesti, mentalnog ili tjelesnog oštećenja koji nemaju dovoljno sredstava za život ili ih ne mogu ostvariti iz svoje imovine.¹²¹ Moguće prihode u navedenoj situaciji treba povezati s čl. 215. na temelju kojeg je dijete imalo dužnost doprinositi svojem uzdržavanju, ali bez mogućnosti da se roditelj na taj način oslobodi svoje obveze.

Što se tiče određivanja uzdržavanja, načina isplate doprinosa, administrativne zabrane, uloge centra za socijalnu skrb (u ZBPO "organa starateljstva", v. *supra*), povišenju i sniženju iznosa uzdržavanja u slučaju nastupa izmijenjenih okolnosti i sl., ObZ/98 uglavnom je preuzeo uređenje iz ZBPO-a. Jedna od razlika, koja nije samo formalna, bilo je skraćivanje vremena centru za socijalnu skrb provjere ispunjavaju li roditelji svoju obvezu - uzdržavatelja, koji nije pristao na administrativnu zabranu - s godine dana na šest mjeseci.¹²²

Naziv "organ starateljstva" iz ZBPO-a, zamijenjen je u ObZ/98 nazivom "centar za socijalnu skrb". Međutim, njegova uloga u zaštiti prava djeteta na uzdržavanje nije značajnije promijenjena. Nadzornu ulogu su i organ starateljstva i centar za socijalnu skrb imali nad ispunjavanjem sudske odluke o uzdržavanju s mogućnošću poduzimanja mjera za zaštitu djetetovih interesa. U postupku pred sudom, oba su imala ovlast pokretanja postupka, aktivnog sudjelovanja u njemu kao stranaka s ovlasti podnošenja prijedloga i poduzimanja drugih radnji radi zaštite prava i interesa djeteta. Jedina razlika bila je u tome što je ObZ/98 propisivao dužnost centra za socijalnu skrb, pored dužnosti skrbi, da na zahtjev suda prikuplja podatke o osobnim i obiteljskim prilikama djece i stranaka u postupku, ispita imovinske prilike stranaka i, posebice, odgovaraju li iskazani prihodi prikazanom stanju, ako je sud to zahtijevao.¹²³

ObZ/98 je u potpunosti preuzeo odredbe o ovrsi radi uzdržavanja i o mjerama osiguranja radi uzdržavanja, s razlikom u vrsti mjera koje je sud mogao izreći uz privremene mjere radi uzdržavanja koje su promijenjene Ovršnim zakonom iz 1996. godine na koji se ObZ/98 pozivao.^{124,125}

¹²¹ ObZ/98 čl. 214. st. 3.

¹²² ObZ/98 čl. 241.

¹²³ ObZ/98 čl. 281.

¹²⁴ ObZ/98 čl. 359.

¹²⁵ Prema Ovršnom zakonu iz 1996. privremene mjere radi osiguranja novčane tražbine bile su: zabrana protivniku osiguranja da otuđi ili optereti pokretnine, oduzimanje tih stvari i njihovo povjeravanje na čuvanje predlagatelju osiguranja ili trećoj osobi; oduzimanje i polaganje gotovoga novca, vrijednosnih papira i sl. na sudu, odnosno kod javnoga bilježnika; zabrana protivniku osiguranja otuđenja ili opterećenja svoje nekretnine ili stvarnih prava koja su na nekretnini uknjižena u njegovu korist, uz zabilježbu te zabrane u zemljišnu knjigu; zabrana dužniku protivnika osiguranja da dobrovoljno ispuni svoju obvezu protivniku osiguranja te zabrana protivniku osiguranja da primi ispunjenje te obveze, odnosno da raspolaže svojim tražbinama; nalog banci da protivniku osiguranja ili trećoj osobi, na temelju naloga protivnika osiguranja, uskrati s dužnikova računa isplatu

IV. UREĐENJE INSTITUTA UZDRŽAVANJA DJETETA OD STRANE RODITELJA S KOJIM NE ŽIVI U OBITELJSKOJ ZAJEDNICI

1. PRAVNI TEMELJI UZDRŽAVANJA U ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE HRVATSKE

Pravni je poredak suvremenih država, pa tako i Republike Hrvatske složen kao svojevrsna piramida. Na dnu hrvatske piramide nalaze se pravna pravila i propisi kojima je konkretno uređeno usko područje, dok se na vrhu piramide nalazi Ustav Republike Hrvatske. Ustav RH štiti i propisuje niz temeljnih ljudskih prava i sloboda.¹²⁶ Pravne osnove instituta uzdržavanja podignute su na ustavnu razinu pa je tako njegovu u čl. 64. st. 1. navedeno: "Roditelji su dužni odgajati, uzdržavati i školovati djecu, te imaju pravo i slobodu da samostalno odlučuju o odgoju djece."¹²⁷ Također, zakonodavac je na nižoj razini, u čl. 98. st. 2. Obiteljskog zakona¹²⁸ (u daljnjem tekstu: ObZ), kao opću normu, propisao: "Uzdržavanje djeteta dužnost je i pravo roditelja." Ove dvije navedene odredbe mogu se smatrati pravnim temeljem instituta uzdržavanja u RH. Postavlja se, međutim, pitanje iz kojih vrijednosti i pravila one proizlaze?

Jedno od temeljnih načela obiteljskog prava je zaštita dobrobiti i prava djeteta, dok se kao naličje tog načela ogleda odgovornost roditelja za tu zaštitu.¹²⁹ Uzmu li se u obzir uz to načelo i odredbe Ustava koje, također, propisuju dužnost roditelja da osiguraju svojoj djeci "potpun i skladan razvoj" njihove osobnosti¹³⁰ vidljivo je da se sve mjere, propisi i postupci (zakonodavca, roditelja, posebnih tijela) moraju voditi za time da se osigura upravo zaštita djetetovih prava.

Prvo i osnovno pravo djeteta, kao i svakog čovjeka, njegovo je pravo na zdravlje i život.¹³¹ ObZ nije se zaustavio na toj odredbi već je nadalje razrađena dužnost roditelja da skrbe za

novčanoga iznosa za koji je određena privremena mjera; Ovršni zakon/96, NN br. 57/96, 29/99, 42/00, 173/03, 194/03, 151/04, 88/05, 121/05, 67/08, 139/10, 154/11 i 70/12., čl. 297. st. 1.

¹²⁶ Vidi više o hijerarhijskom sustavu pravnih propisa u RH, Smerdel, B., Ustavno uređenje europske Hrvatske, Zagreb, 2013., str. 57. *et seq.*

¹²⁷ Šernhorst, N., Ustavnosudska zaštita prava djece, u: Rešetar, B. (ur.), Dijete i pravo, Osijek, 2009., str. 87.

¹²⁸ Obiteljski zakon, NN br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11 i 25/13.

¹²⁹ ObZ čl. 2. toč. 2.: "zaštite dobrobiti i prava djeteta, te odgovornosti obaju roditelja za podizanje i odgoj djeteta"

¹³⁰ Ustav RH čl. 63. st. 2.

¹³¹ ObZ čl. 87. st. 1.

zdravlje i život svoje djece.¹³² Važno je da se to pravo shvati kao pozitivna obveza roditelja da djetetu osiguraju sve potrebno za očuvanje i poboljšanje njegovog zdravlja, tako da ta obveza neće postojati samo u slučaju kada se javi bolest odnosno neka poteškoća u razvoju, već i na svakodnevnoj razini u obliku ulaganja u njegovo zdravlje (zdravom prehranom, očuvanjem higijene, brigom o tjelesnim aktivnostima). Jasno je da se sva ta briga i trošenje na zdravlje može svrstati pod sam pojam uzdržavanja, i to pod njegov najuži segment. Naime, da bi se uopće moglo govoriti o ostalim pravima i mogućnostima djeteta, neophodno je da njegovo uživanje prava na život i zdravlje bude neupitno.

Sljedeće pravo koje bi se moralo izdvojiti svakako je pravo na obrazovanje, koje je navedeno i kao pravo djeteta (čl. 87. st. 4 ObZ), ali i kao obveza roditelja (čl. 96 ObZ).¹³³ Još se u OGZ-u dužnost roditelja da djetetu osiguraju odgovarajuće obrazovanje navodila pod šire poimanje uzdržavanja (v. *infra*). Od tada se ta dužnost dodatno proširila. U čl. 63. Ustava propisana je obveza roditelja da školuju svoju djecu, a treba istaknuti čl. 65. st. 1. koji propisuje jednake mogućnosti svima da se obrazuju ovisno o individualnim sposobnostima. Također čl. 65. Ustava RH u svom drugom stavku omogućuje ostvarenje sadržaja prethodnog stavka propisujući besplatno obvezno obrazovanje.

Roditelji su danas prvenstveno dužni brinuti se o redovitom obveznom školovanju djeteta. Koji je to stupanj obrazovanja uređuje Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi,¹³⁴ zakon koji precizira pojedina pitanja povezana s obrazovanjem. Čl. 4. st. 2. toč. 1. propisuje da je u Republici Hrvatskoj obvezno osnovnoškolsko obrazovanje. Dakle, to znači da su roditelji odgovorni osigurati sve ono što je potrebno djetetu za uspješan završetak osnovne škole. Između ostalog to uključuje sav potreban pribor, materijale, literaturu te sva ostala sredstva koja djetetu olakšavaju prolaženje tog stupnja školovanja. Terenska je nastava¹³⁵ česta i karakteristična osnovnim školama, a ona naravno nije besplatna. Potrebna su (značajna) materijalna sredstva kako bi se djeci omogućio taj segment školovanja.

¹³² ObZ čl. 92. st. 1.

¹³³ ObZ čl. 96.: "(1) Roditelji su dužni brinuti se o redovitom obveznom školovanju djeteta.

(2) Roditelji su dužni brinuti se prema svojim mogućnostima i o daljnjem obrazovanju djeteta.

(3) Dužnost je roditelja odazivati se sastancima u svezi s odgojem i obrazovanjem djeteta.

(4) Roditelji imaju dužnost brinuti se o svestranom obrazovanju svoga djeteta i poticati njegove umjetničke, tehničke, športske i druge interese."

¹³⁴ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12 i 94/13.

¹³⁵ U procesu je donošenje Pravilnika o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole kojim će se precizno urediti terenska nastava i ostale izvanučioničke aktivnosti, a prema kojem će za djecu biti obigatorne samo one izvannastavne aktivnosti koje su besplatne, dok će za ostale postojati posebno predviđeni uvjeti.; Prijedlog Pravilnika o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole, dostupno na: public.mzos.hr/fgs.axd?id=20995

Izvannastavne aktivnosti važne su i u procesu odrastanja, a njihovim propuštanjem dijete može stvoriti osjećaj izoliranosti i ne pripadnosti. Roditeljska briga tako obuhvaća i psihološku pomoć, odnosno poticanje i redovito praćenje (ne)uspjeha djeteta u tom elementarnom i vjerojatno najbitnijem dijelu njegova života i školovanja.

Dakle, osnovnoškolsko obrazovanje je obvezno te ga roditelji moraju osigurati djetetu. Proces obrazovanja djeteta nije samo pohađanje osnovne škole, pa se nakon završetka osnovnoškolskog obrazovanja na njega nadovezuju i drugi stupnjevi školovanja (srednja škola, viša škola, visoka škola ili fakultet) za koje se u skladu sa svojim mogućnostima i dalje moraju pobrinuti roditelji.¹³⁶ Kako bi se djetetu u budućnosti otvorilo što više prilika te mu se olakšalo daljnje napredovanje u životu za to je bitna pretpostavka nastavak školovanja (srednjoškolskog, a potom višeškolskog/fakultetskog). Zakonska je dužnost roditelja snositi teret izdataka za nastavak školovanja, naredna dva stupnja, no sada prema svojim mogućnostima. Može se pak reći i da je na neki način moralna dužnost roditelja podrediti te mogućnosti u maksimalnoj mjeri djetetovim potrebama.

Uz ove osnovne oblike školovanja, mnogobrojne su i izvanškolske aktivnosti u kojima se dijete može pronaći, a o kojima bi roditelji jednako tako morali voditi brigu. Potrebna financijska sredstva za izvanškolske aktivnosti (primjerice za učenje jezika, treniranje različitih sportova, glazbeno izučavanje ili pak tečaj slikanja) svakako nisu malena, a roditelji su dužni poticati i pomagati dijete u njegovim umjetničkim, športskim i drugim interesima.¹³⁷ Navedena zakonska odredba čl. 96. st. 4. ObZ-a upućuje na to da se pojam uzdržavanja odnosi i na taj segment roditeljske brige.

Dužnost uzdržavanja temelji se na raznim zakonskim i ustavnim normama, a u širem tumačenju svakako bi pojam uzdržavanja mogao obuhvatiti i čl. 93. ObZ-a. Roditelji su ti koji će svojim primjerom stvarati slobodnu, humanu, domoljubnu, moralnu, marljivu itd. osobu. Međutim, postavlja se pitanje kakav će primjer ostaviti izbjegavanje roditeljskih dužnosti (npr. davanja uzdržavanja i svega onog što je s time povezano)? Tijekom odrastanja dijete se mora osjećati sigurno i zaštićeno, pa i s materijalne strane, kako bi moglo stvoriti adekvatne ljudske vrijednosti. Dijete će se osjećati slobodno i živjeti bez strepnji, te se formirati u uravnoteženu osobu samo ako mu budu pružene, u okvirima realnosti, njegove dobi i zrelosti, sve prilike za ostvarenje njegove osobnosti, što svakako zaslužuje. Dijete će se formirati u osobu koju karakteriziraju vrline navedene u čl. 93. st. 1. ObZ-a tek kada su zadovoljeni osnovni uvjeti odrastanja, a to je odrastanje bez sukoba s roditeljem, koji primjerice ne plaća

¹³⁶ ObZ čl. 96. st. 2.

¹³⁷ ObZ čl. 96. st. 4.

uzdržavanje i odrastanje s osjećajem sigurnosti, pa i one financijske. Odgoj je ključ razvoja djetetova karaktera, a razvoj zahtijeva da su zadovoljeni uvjeti života djeteta kako bi ono bilo neopterećeno onim što ga čeka kad odraste.

Prema tome, pravo na uzdržavanje, proizlazi iz mnogih odredba kako ObZ-a tako i Ustava RH. Ono je povezano s mnogim dijelovima djetetova života i odrastanja, kako u širem tako i u užem smislu. Stoga je važno osigurati djetetu kako ispunjenje prava na uzdržavanje, tako i posredno svih ostalih prava koja su s njime povezana.

2. NASTANAK I ODREĐIVANJE OBVEZE RODITELJA NA UZDRŽAVANJE DJETETA

Kao što je već rečeno, uzdržavanje je dužnost i pravo (svakog) roditelja koje ima prioritet nad svim drugim obvezama.^{138,139} To je jedno od temeljnih sadržaja roditeljske skrbi kojega se roditelji ne mogu odreći.¹⁴⁰ Međutim, ono je ujedno i pravo djeteta i postoji neovisno o odnosima roditelja.¹⁴¹ Bez obzira žive li roditelji zajedno ili odvojeno, imaju obvezu i dužnost ravnopravno, zajednički i sporazumno skrbiti, a samim time i uzdržavati, svoje dijete.^{142,143}

Dok roditelji žive zajedno, obveza uzdržavanja obično nije posebno uočljiva jer se djetetu osigurava sve potrebno za njegovu egzistenciju i razvoj *in natura*.¹⁴⁴ Tada roditelji mogu u podjednakoj mjeri, zajedno sudjelovati i doprinosti uzdržavanju djeteta. Međutim, što ako oni ne žive zajedno? U takvim slučajevima sud će odrediti jednog roditelja s kojim će dijete živjeti,¹⁴⁵ no to dalje neće utjecati na dužnost oba roditelja da ravnopravno, zajednički i

¹³⁸ ObZ čl. 98. st. 2.

¹³⁹ Općinski građanski sud u Zagrebu (u daljnjem tekstu: Ogs Zg) XCVII-P2-1079/06, od 23. travnja 2009., izvorno: "Uzdržavanje maloljetnog djeteta po redu prioriteta i ljudski, a i zakonom određeno je ispred obveze financijskog pomaganja ocu koji ima vlastitu mirovinu pa makar i malu, nadalje ispred je obveze pomaganja nećakinji što može biti plemenit čin ali ne nauštrb uzdržavanja vlastitog maloljetnog djeteta."

¹⁴⁰ ObZ čl. 91. st. 2.

¹⁴¹ Županijski sud u Zagrebu (u daljnjem tekstu: ŽS Zg) 33-Gž2-490/12-2, od 3. siječnja 2013., izvorno: "Pravo na uzdržavanje je pravo djeteta, a ne roditelja s kojim ono živi, i postoji neovisno o odnosima stranaka, pa i načinu održavanja kontakata roditelja i maloljetnog djeteta."

¹⁴² ObZ čl. 99. st. 1.

¹⁴³ Iznimka od obveze da oba roditelja skrbe o djetetu je ako je jedan od roditelja umro, proglašen umrlim, lišen roditeljske skrbi, lišen potpuno poslovne sposobnosti, djelomice lišen poslovne sposobnosti u odnosu na roditeljsku skrb ili spriječen.; ObZ čl. 99. st. 2.

¹⁴⁴ Prokop, A., *op. cit.* u bliz. 62., str. 146.

¹⁴⁵ ObZ čl. 100. st. 1.

sporazumno uzdržavaju, odnosno skrbe o djetetu. Iz toga se postavlja pitanje na koji način će roditelj s kojim dijete ne živi u obiteljskoj zajednici ispunjavati svoju dužnost?

Prije svega potrebno je za istaknuti da ObZ eksplicite propisuje da se uzdržavanje za dijete uvijek određuje u novčanom iznosu.^{146,147} Tako je, u primjeru iz prakse,¹⁴⁸ sud odbio žalbu roditelja protiv prvostupanjske presude da doprinosi *in natura* za djetetovo uzdržavanje. Nadalje se u obrazloženju navodi kako roditelj s kojim dijete ne živi nije vezan načinom na koji će ispunjavati svoju obvezu uzdržavanja (bilo na ruke, bilo putem bankovnih računa i dr.), čak i ako je on određen sudskom odlukom, dok god se ona sastoji u davanju određenog novčanog iznosa.

Način na koji će roditelji urediti ostvarivanje sadržaja svoje roditeljske skrbi ili ostvarenje djetetovih prava, pa samim time i određivanje novčanog iznosa uzdržavanja, ovisi prvenstveno o sporazumu roditelja.¹⁴⁹ Tek ako se oni ne bi mogli dogovoriti ili ako sporazum ne bi bio u skladu s dobrobiti djeteta, konačnu odluku donosi nadležni sud.¹⁵⁰

2.1. Sporazum roditelja o uzdržavanju djeteta

ObZ favorizira sporazumni dogovor roditelja o uzdržavanju djeteta u svakom slučaju u kojem je to moguće. Pritom bi značajnu ulogu trebao imati centar za socijalnu skrb (u daljnjem tekstu: CZSS). Njegova zadaća je nastojati, vodeći računa prvenstveno o dobrobiti djeteta, da se roditelji međusobno, ili roditelji i punoljetno dijete koje se redovito školuje, nagode o visini (ili povećanju) doprinosa za uzdržavanje djeteta (o ulozi CZSS-a v. *infra*).¹⁵¹

Osim pred CZSS-om, pod jednakom pretpostavkom, da je u skladu s dobrobiti djeteta, sporazum o uzdržavanju može se uvažiti i nakon pokretanja parnice za uzdržavanje pred nadležnim sudom u obliku sudske nagodbe.¹⁵² Međutim, kako proizlazi iz razgovora s

¹⁴⁶ ObZ čl. 238. st. 2.

¹⁴⁷ U njemačkom i francuskom zakonodavstvu u određenim slučajevima roditeljima je dopušteno da se uzdržavanje djeteta daje i u drugim oblicima osim u novčanom.; Vidi: Njemački građanski zakonik (u daljnjem tekstu: BGB) § 1612. st. 2., dostupno na http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p5520; CC čl. 210. i 211., dostupno na <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20060406>

¹⁴⁸ ŽS Vž Gž-1508/05, od 8. rujna 2005., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>

¹⁴⁹ ObZ čl. 101.

¹⁵⁰ ObZ čl. 101. u vezi s čl. 305.

¹⁵¹ ObZ čl. 230. st. 1.

¹⁵² ObZ čl. 230. st. 3.

određenim praktičarima takav oblik sporazuma roditelja, u obliku sudske nagodbe, nije prihvaćen u praksi. U takvoj situaciji je uobičajeno da postignuti sporazum između stranaka sud donese u formi presude, a ne nagodbe.

Nakon sklapanja sporazuma, ono što se može konstatirati kao opće pravilo je da se svaki sporazum, između roditelja ili između roditelja i punoljetne djece koja se redovito školuju, podložan naknadnoj kontroli. Iz presude Općinskog građanskog suda u Zagrebu može se vidjeti da sud uvažava sporazum roditelja o visini mjesečnog uzdržavanja djeteta tek nakon što utvrdi da dogovoreni iznos u potpunosti odgovara potrebama djeteta te da je u skladu i s povećanim mogućnostima roditelja obveznika uzdržavanja.¹⁵³ Kad sud utvrdi da sporazum ne zadovoljava pretpostavku da mora biti u skladu s dobrobiti djeteta, kao što je prethodno već rečeno, neće ga uvažiti te će konačnu odluku donijeti nadležni sud.^{154,155}

2.2. Sudska odluka o uzdržavanju djeteta

Vrlo često nagodbu o uzdržavanju djeteta roditelji, odnosno roditelji i punoljetno dijete koje se redovito školuje, ne uspiju postići ni uz pomoć nadležnih tijela. Tada konačnu odluku mora donijeti sud. S obzirom da u takvim slučajevima nema sporazuma između stranaka znači da postoji određeni spor među njima. Upravo je iz tog razloga ObZ propisao da se odluka o uzdržavanju donosi isključivo u parničnom postupku.¹⁵⁶ U suprotnom, odluka donesena u izvanparničnom postupku može se pobijati pravnim lijekovima, uz dodatnu pretpostavku da je izvanparnični sud pritom učinio neku od bitnih povreda odredaba parničnog postupka.^{157,158}

¹⁵³ Ogs Zg 131-P2-1874/13-8, od 18. veljače 2014., izvorno

¹⁵⁴ ObZ čl. 305. st. 1.

¹⁵⁵ Slično tomu je propisano u francuskom *Code civilu* u čl. 373-2-7.: "Sud će odobriti sporazum osim ako ne ocijeni da nedovoljno štiti blagostanje djeteta ili ako suglasnost roditelja nije slobodno dana."

¹⁵⁶ ObZ uređuje postupak u sporovima o uzdržavanju kao posebni parnični postupak (čl. 300. - 305.d)

¹⁵⁷ ObZ čl. 306. st. 3.

¹⁵⁸ Potencijalna situacija kada sudovi mogu pogrešno donijeti odluku o uzdržavanju u izvanparničnom postupku je kada se javi potreba za određivanjem roditelja s kojim će dijete živjeti i visine uzdržavanja drugog roditelja. Ako bi se odluka o određivanju roditelja s kojim će dijete živjeti donijela u izvanparničnom postupku, nije stran slučaj da bi sud odmah donio i odluku o uzdržavanju u istom postupku. U takvom slučaju potonja odluka će se moći prema odredbama ObZ-a pobijati pravnim lijekovima ako je pritom došlo do neke od bitnih povreda odredaba parničnog postupka. Kako bi se izbjegla takva situacija, a bez pokretanja zasebnog parničnog postupka, sudovi često inzistiraju na postizanju sudske nagodbe o uzdržavanju.; Bulka, Z., Uređivanje odnosa između roditelja i djece u izvanparničnim i parničnim postupcima prema Obiteljskom zakonu, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i prakse, godišnjak 18, Zagreb, 2011., str. 745. *et seq.*

ObZ propisao je situacije u kojima sud u posebnom postupku *ex officio* donosi odluku o uzdržavanju zajedničkog maloljetnog djeteta ili punoljetnog djeteta koje je lišeno poslovne sposobnosti. To će biti kada sud u bračnom sporu donese odluku kojom se utvrđuje da brak ne postoji ili se poništava ili razvodi, te u drugim slučajevima odvojenog života roditelja.¹⁵⁹ Takvom formulacijom zakonodavac nije taksativno naveo slučajeve u kojima će sud donijeti odluku o uzdržavanju djeteta, nego je ostavio otvoreni prostor i za druge situacije koje bi se mogle podvesti pod navedenu odredbu. Međutim, iako ObZ tu ne daje nikakve upute kako postupati, bilo bi uputno da sudovi u takvim situacijama, kada su dužni po službenoj dužnosti odlučivati o uzdržavanju djeteta, dodatno provjeravaju jesu li se od sklapanja nagodbe do sudskog postupka promijenile okolnosti te prvenstveno, je li nagodba u interesu djeteta.¹⁶⁰ Osim toga, odluku o uzdržavanju sud će donijeti i kada se u parnici radi utvrđivanja očinstva utvrdi da je tuženik djetetov otac s tim da se navodi da će tu odluku sud moći donijeti i u drugim parnicama radi utvrđivanja ili osporavanja majčinstva ili očinstva, kad bi to s obzirom na ishod parnice i okolnosti slučaja bilo moguće i potrebno.¹⁶¹ S obzirom da u takvom postupku otac do donošenja pravomoćne presude, formalno nije otac djeteta, postavlja se pitanje od kojeg trenutka nastaje obveza uzdržavanja roditelja. Je li to od trenutka pravomoćnosti presude ili od trenutka rođenja djeteta. U predmetu br. GŽ-1137/11-2,¹⁶² Županijski sud u Varaždinu, u skladu s prvostupanjskom presudom Općinskog suda u Čakovcu, zauzeo je stajalište da obveza uzdržavanja nastaje od dana rođenja djeteta. Međutim, iako je takvo shvaćanje u skladu s tim da je odluka o utvrđivanju očinstva deklaratorne naravi, ono ipak ostavlja prostora za daljnju raspravu. Naime, iako je uzdržavanje djeteta jedno od temeljnih dužnosti roditelja, treba uzeti u obzir i činjenicu postojanja mogućnosti da, kao u navedenom predmetu, roditelj obveznik uzdržavanja uopće ne zna za postojanje svoga djeteta. Iako se u svakom slučaju saznanje roditelja o tom pitanju ne treba dokazivati u postupku, posebice jer će to u pravilo biti *probatio diabolica*, navedenu situaciju treba sagledati s aspekta pravednosti. Naime, određivanjem isplate zaostalog uzdržavanja za vrijeme prije utvrđenja očinstva stvara se pravna nesigurnost te se roditelja stavlja u potencijalno vrlo nelagodan položaj. S obzirom na specifičnost situacije, upravo bi iz navedenih razloga trebalo razmotriti da se u postupcima utvrđivanja očinstva određuje

¹⁵⁹ ObZ čl. 300. st. 1.

¹⁶⁰ Korać Graovac, A., Posebnosti parničnih postupaka uređenih Obiteljskim zakonom, u: Hrabar, D. (ur.), Hrestomatija hrvatskog obiteljskog prava, Zagreb, 2010., str. 554

¹⁶¹ ObZ čl. 301. st. 1. i 2.

¹⁶² ŽS Vž GŽ-1137/11-2, od 17. svibnja 2011., navedena presuda, kao i sve ostale presude navedene u ostalim bilješkama, dostupne su na mrežnoj stranici sudske prakse IUS-INFO (<http://www.iusinfo.hr/>), osim ako drugačije nije navedeno

uzdržavanje samo za buduće razdoblje bez naknade za uskraćeno uzdržavanje za razdoblje u kojemu obveznik nije znao za postojanje svoga roditeljstva. Isti sud kao u prvom primjeru, Županijski sud u Varaždinu, donio je drugu presudu iz koje proizlazi stajalište koje je u skladu s takvim razmišljanjem.¹⁶³ Iako je na žalbu tužitelja ukinuo prvostupanjsku presudu (Os Vž br. P-27/07-48) o utvrđivanju očinstva u dijelu koji se odnosio na određivanje uzdržavanja djeteta, nije ju ukinuo zbog pogrešno određenog uzdržavanja nego iz drugih razloga. Naime, prvostupanjski sud propustio je u presudi o utvrđivanju očinstva odlučiti po službenoj dužnosti s kojim će roditeljem dijete živjeti te o susretima s drugim roditeljem i zbog tog je razloga Županijski sud ukinuo presudu u dijelu koji se odnosio na uzdržavanje. Dakle, kako bi se odlučilo o uzdržavanju potrebno je prvo odrediti s kojim će roditeljem dijete živjeti. Međutim, o odluci prvostupanjskog suda kojom je određeno uzdržavanja samo od trenutka podnošenja zahtjeva sudu pa nadalje, Županijski sud nije ništa posebno naveo u svome obrazloženju, iz čega proizlazi da je navedeno bilo u skladu s tadašnjom praksom suda. Obrnuta situacija od navedenih proizlazi iz presude Županijskog suda u Koprivnici.¹⁶⁴ Tom presudom potvrđena je odluka prvostupanjskog suda (Os Kž br. P-452/09-11) kojom je određena obveza uzdržavanja maloljetnog djeteta bivšem mužu majke djeteta iako on prema svom iskazu i iskazu svoje bivše supruge nije stvarni otac djeteta. Sud je tako odlučio na temelju predmnijeva očinstva iz čl. 54. ObZ-a radi zaštite djetetovog interesa. U obrazloženju je naveo da ta predmnijeva vrijedi sve dok se pravomoćnom sudskom odlukom ne ospori očinstvo te da u skladu s tim jednako vrijedi i za odluku o uzdržavanju.

Poseban slučaj je kada se zahtijeva uzdržavanje za punoljetno dijete u smislu čl. 210., a ne kako ga Konvencija o pravima djeteta definira (v. *infra* Konvencija o pravima djeteta). Naime, ObZ je taksativno propisao situacije u kojima će pravo djeteta da ga uzdržavaju roditelji biti produljeno i nakon nastupa punoljetnosti. Posebnost, u odnosu na uzdržavanje maloljetnog djeteta i djeteta nad kojim je produljena roditeljska skrb, je ta što je isključivo dijete ovlašteno podnijeti zahtjev za svoje uzdržavanje. Tako se u takvom postupku odlučivanja o uzdržavanju punoljetnog djeteta iz čl. 210. ObZ-a neće primjenjivati odredbe od čl. 300. do čl. 305.d ObZ-a o posebnom postupku u sporovima o uzdržavanju. Iznimka od toga je kad se punoljetnom djetetu, koje ispunjava pretpostavke za uzdržavanje nakon punoljetnosti, produži roditeljska skrb. Tada se postupak odlučivanja o uzdržavanju izjednačava s onim za maloljetno dijete.

¹⁶³ ŽS Vž Gž-199/08-2, od 11. ožujka 2008.

¹⁶⁴ ŽS Kc Gž-1664/09-2, od 21. siječnja 2010., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>

2.3. Određivanje uzdržavanja djeteta

Ne postoje dva djeteta na svijetu koja žive u potpuno istim okolnostima unutar potpuno iste životne sredine. Neka djeca redovno pohađaju školu, aktivno se bave sportom, glazbom, umjetnošću ili nekim drugim aktivnostima, dok druga nemaju nikakvih interesa i dodatnih zanimacija u životu. Neka djeca zbog određenih životnih okolnosti trpe određene zdravstvene i mentalne smetnje zbog kojih im je potrebna dodatna skrb i resursi, dok druga nisu imala tu nesreću pa žive zdravim životom. Pored toga, neka djeca su imala sreću da potječu iz imućnih obitelji dok druga nisu imala tu sreću u životu da im se omogući stabilna materijalna egzistencija. Nečiji će roditelji imati stabilne poslove s redovitom plaćom dok će drugi ovisiti o pojedinačnim pritjecajima kapitala. Mnoštvo je faktora koji će utjecati na životni standard pojedinog djeteta. U situaciji kada dođe do razdvojenog života roditelja i dalje će ostati dužnost roditelja da osiguraju svome zajedničkom djetetu potpun i skladan razvoj njegove osobnosti na razini određenog životnog standarda koji mu mogu pružiti. S obzirom da više neće biti moguće zajedničko uzdržavanje unutar zajedničke životne zajednice, bit će potrebno na drugi način odrediti obvezu roditelja s kojim dijete ne živi da sudjeluje u njegovom uzdržavanju. Međutim, na koji način to odrediti?

2.3.1. Temeljne odredbe ObZ-a o načinu određivanja uzdržavanja djeteta

"Uzdržavanje djeteta određuje se za svako dijete ponaosob prema njegovim potrebama i mogućnostima njegovih roditelja."¹⁶⁵ Ono je uređeno u VI. dijelu ObZ-a (uzdržavanje). Opća odredba ObZ-a o načinu određivanja uzdržavanja nalazi se u čl. 207. te glasi: "Osobe iz članka 206. ovog Zakona međusobnom uzdržavanju pridonose prema svojim mogućnostima i potrebama uzdržavane osobe, uz uvjete i na način predviđen ovim zakonom."¹⁶⁶ Za uzdržavanje djece toj se općoj odredbi pridodaje i odredba sadržana u čl. 232. st. 1. ObZ-a koja kaže da će se uzeti u obzir i dob djeteta te potreba za njegovim obrazovanjem. Takvom formulacijom zakonodavac je istaknuo posebnost postupka određivanja uzdržavanja za dijete, u kojoj sud mora uzeti u obzir i specifične potrebe djeteta. Djeca su najosjetljiviji dio ljudske populacije te je potrebno uzeti u obzir sve relevantne okolnosti kako bi se pružio primjeren

¹⁶⁵ Ogs Zg 97-P2-1425/13-33, od 26. ožujka 2014., izvorno

¹⁶⁶ Slično je propisano opće pravilo o određivanju obveze uzdržavanja u francuskom *Code Civilu*, čl. 208. st. 1.: "Uzdržavanje će biti dodijeljeno u razmjeru onoga koji ga potražuje i imućnosti onoga koji ga duguje."

financijski temelj za njihov daljnji odgoj i razvitak. Da je takva formulacija u skladu sa suvremenim tendencijama vidljivo je iz djelovanja Komisije za europsko obiteljsko pravo koja je u svojim Načelima o roditeljskoj skrbi istaknula kako prilikom pružanja roditeljske skrbi moraju biti uzete u obzir specifične potrebe djeteta (v. *infra* Djelovanje Komisije za europsko obiteljsko pravo na području uzdržavanja).

U slučaju nemogućnosti postizanja nagodbe (pred CZSS-om ili pred sudom), ukupan iznos sredstava potrebnih za uzdržavanje će morati odrediti nadležni sud.¹⁶⁷ U tom odlučivanju, osnovno pitanje je određivanje prikladnog iznosa uzdržavanja djeteta, uzimajući u obzir mogućnosti roditelja i potreba djeteta pri čemu sud nije vezan sa zahtjevima stranaka.¹⁶⁸ Štoviše, pri donošenju odluke u bračnom sporu kojom se utvrđuje da brak ne postoji ili se poništava ili razvodi, te u drugim slučajevima odvojenog života roditelja, sud je po službenoj dužnosti dužan donijeti odluku o uzdržavanju maloljetnog djeteta ili punoljetnog djeteta koje je lišeno poslovne sposobnosti neovisno o postojanju zahtijeva roditelja (v. *supra*).¹⁶⁹

Kao što je već rečeno, u hrvatskom zakonodavstvu sud je pri određivanju uzdržavanja djeteta dužan vrednovati i potrebe djeteta i mogućnosti roditelja.¹⁷⁰ Pritom, u svrhu postavljanja smjernica nadležnim sucima, zakonodavac je naveo određene primjere okolnosti koje se moraju uzeti u obzir pri ocjenjivanju mogućnosti roditelja i potreba djeteta. Mogućnost roditelja tako će se procjenjivati kroz njihovo imovinsko stanje, sva njihova primanja i stvarne mogućnosti stjecanja povećane zarade, njihove vlastite potrebe, te druge zakonske obveze uzdržavanja.¹⁷¹ Osim toga, na procjenu mogućnosti roditelja utjecat će

¹⁶⁷ ObZ čl. 231. st. 1.

¹⁶⁸ ObZ čl. 305. st. 1.

¹⁶⁹ Vidi slično u presudi Županijskog suda u Bjelovaru iz 2002. godine: U bračnom sporu u kojem sud donosi odluku kojom se utvrđuje da brak ne postoji, da se poništava, ili se rastavlja, donosi i odluku o uzdržavanju zajedničkog maloljetnog djeteta ili punoljetnog djeteta koje nije sposobno za rad, bez obzira što takav zahtjev nisu postavili roditelji.; ŽS Bj Gž-1370/02, od 13. lipnja 2002., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>

¹⁷⁰ U pojedinim državama komparativnog prava poput Nizozemske i Belgije kao početna točka za određivanje uzdržavanja se uzima životni standard djeteta kakav je bio prije odvojenog života roditelja (ako je uopće postojao zajednički život roditelja). U skladu s time, financijske mogućnosti oba roditelja (npr. Nizozemska i Belgija) predstavljaju temelj određivanja iznosa uzdržavanja djeteta, jednako kao i u sustavima poput onog u Švedskoj gdje se uzimaju u obzir samo mogućnosti roditelja s kojim dijete ne živi.; Antokolskaia, M., Child maintenance in shared residence arrangements from a comparative perspective: Care instead of money?, u: Fulchiron, H. (ur.), Les solidarités entre générations, Bruxelles, 2013., str. 304. *et seq.*

¹⁷¹ U predmetu Općinskog građanskog suda u Zapešiću, pri određivanju iznosa uzdržavanja koji je roditelj koji ne živi s djetetom dužan doprinositi za dijete, sud je uzeo u obzir i postojanje obveze uzdržavanja djeteta iz prvog braka. S obzirom da je obveznik uzdržavanja doprinosio uzdržavanju jedanaestogodišnjeg djeteta iz prvog braka s iznosom od 1.050,00 kuna mjesečno, sud je zajedno s ostalim relevantnim okolnostima uzeo navedenu obvezu u obzir te je odredio iznos mjesečnog uzdržavanje od 1.000,00 kuna, što je bilo za 600,00 kuna manje od

redoviti rashodi roditelja, poput otplate kredita, plaćanja režija, podstanarstva i sl.¹⁷² Međutim, sve to nije uvijek lako utvrditi. Ponekad će roditelji pokušavati prikazati niža primanja nego to stvarno jesu da bi sud odredio što niži iznos uzdržavanja djeteta.¹⁷³ Upravo iz toga razloga zakonodavac je propisao obvezu suradnje između raznih državnih tijela. Tako sud može, ako ocijeni da je to potrebno, zatražiti od dužnika pokazni popis imovine ili zatražiti od Ministarstva financija - Porezne uprave, Ministarstva unutarnjih poslova, Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Financijske agencije i drugih osoba odgovarajuće podatke kojima raspolažu.¹⁷⁴ No, iako se tu uglavnom radi o državnih institucijama, iz sudske prakse proizlazi da dobiveni podatci nisu obvezujući za sud.¹⁷⁵

S druge strane, s iznimkom zdravstvenog stanja, za ocjenu potreba djeteta uglavnom neće biti prikladne opće smjernice za procjenu potreba uzdržavane osobe iz čl. 232. st. 2. ObZ-a. Pored nekih osnovnih životnih potreba, potrebe djeteta će se primarno procjenjivati s obzirom na djetetovu dob i njegove potrebe za školovanje.¹⁷⁶ To se jasno vidi iz presude Općinskog građanskog suda u Zagrebu XCVII-P3-304/94¹⁷⁷ koja je potvrđena u drugostupanjskom postupku.¹⁷⁸ U njemu je prikazano kako s povećanjem dobi i promjenama razine školovanja proporcionalno rastu i potrebe djeteta, počevši od prvog razreda osnovne škole (kada je pokrenut postupak) pa sve do studija na fakultetu (trenutak donošenja navedene presude). No, djeca uglavnom imaju i brojne druge potrebe koje se moraju uzeti u obzir. Tako je primjerice u predmetu br. 33-Gž2-265/13-2, Županijski sud u Zagrebu ocijenio opravdanim što je prvostupanjski sud pri određivanju visine mjesečnih potreba djeteta uzeo u obzir plivanje kao izvanškolsku aktivnost, te terapiju kod defektologa kao povećanu potrebu djeteta.¹⁷⁹ U drugom je predmetu Općinski građanski sud u Zagrebu pod potrebe djeteta uvrstio i trošak vrtića i dodatan trošak sportske grupe u vrtiću, te folklor.¹⁸⁰ Osim toga ObZ je

iznosa potrebnog za uzdržavanje djeteta (1.600,00 kuna); Općinski sud u Zaprešiću 3-P-148/2009-12, od 13. svibnja 2010., izvorno

¹⁷² Ogs Zg 34-P2-864/12-12, od 7. svibnja 2013. godine, izvorno

¹⁷³ U jednoj presudi Općinskog građanskog suda u Zagrebu, koja je potvrđena drugostupanjskom presudom Županijskog suda, roditelj kojemu se određivala obveza je prikazao u imovinskom popisu primanja nedostatna niti za vlastitu egzistenciju. S obzirom da je sud ocijenio da su njegova primanja znatno veća, odredio je iznos uzdržavanja dvoje djece dostatan njihovim potrebama.; Ogs Zg XCVII-P2-1175/09-37, od 26. siječnja 2011., izvorno i ŽS Zg 9-Gž2-348/11-2, od 15. studenoga 2011., izvorno

¹⁷⁴ ObZ čl. 231. st. 4. i 5.

¹⁷⁵ Županijski sud u Osijeku GŽ-2247/09-2, od 23. srpnja 2009.

¹⁷⁶ ObZ čl. 232. st. 2.

¹⁷⁷ Ogs Zg XCVII-P3-304/94, od 19. lipnja 2007. godine, izvorno

¹⁷⁸ ŽS Zg XI-Gž2-4/08-2, od 29. siječnja 2008., izvorno

¹⁷⁹ ŽS Zg 33-Gž2-265/13-2, od 27. kolovoza 2013., izvorno

¹⁸⁰ Ogs Zg 94-P2-1513/11-19, od 29. ožujka 2013., izvorno

predvidio mogućnost određivanja potreba djeteta u povećanom iznosu, ako bi to bilo u skladu s povećanim mogućnostima roditelja odnosno s povećanim potrebama djeteta. Tako je u jednom predmetu Općinski građanski sud u Zagrebu odredio mjesečni iznos uzdržavanje djeteta od 5.000,00 kuna, s obzirom na povećane mogućnosti roditelja obveznika uzdržavanja.¹⁸¹ S druge strane, u drugom predmetu, Općinski građanski sud u Zagrebu utvrdio je potrebe djeteta u povećanom iznosu zbog povećanih potreba djeteta, i to jer je dijete zbog grafomotoričkih smetnji trebalo terapiju kod defektologa.¹⁸² Jednako tako je isti sud postupio u trećem predmetu¹⁸³ u kojemu je odredio povećani iznos uzdržavanja djeteta jer je dijete bolovalo od cerebralne paralize. U skladu s tim, u praksi razvilo pravilo da je za određivanje povećanog iznosa uzdržavanja s obzirom na povećane potrebe djeteta potrebno da se radi o trajnim zdravstvenim teškoćama djeteta zbog kojih su mu potrebe trajno povećane. Specifičan slučaj proizlazi iz novijeg predmeta iz sudske prakse.¹⁸⁴ U predmetu Općinskog građanskog suda u Zagrebu, br. 97-P2-1425/13-33,¹⁸⁵ uzdržavanje djeteta je, s obzirom na povećane mogućnosti roditelja obveznika uzdržavanja, određeno u iznosu od 15.000,00 kuna. Međutim, osim visine samog iznosa uzdržavanja, specifično je što je taj Sud u navedenom slučaju prilikom ocjene potreba i mjesečnih troškova djeteta uzeo u obzir i trošak dadilje u iznosu od 1.000,00 eura koji je, kako je navedeno u obrazloženju presude, obuhvaćen sa sudskom odlukom određenog iznosa uzdržavanja zbog specifičnog zanimanja djetetove majke.

Iako je jednako važno ispravno utvrditi mogućnosti roditelja i potreba djeteta, u osnovi su ipak mogućnosti roditelja onaj čimbenik koji će biti od odlučnog utjecaja na određivanje životnog standarda djeteta. Tako je u obrazloženju presude Općinskog građanskog suda u Zagrebu 97-P2-353/10-38¹⁸⁶ navedeno da djeca slijede financijsku situaciju svojih roditelja. Iako je u konkretnom slučaju bilo nedvojbeno da su potrebe djeteta daleko veće, sud je odredio niži iznos uzdržavanja uzimajući u obzir smanjene mogućnosti majke. Pravo na primjeren životni standard djeteta jedno je od temeljnih prava djeteta koje je zajamčeno različitim međunarodnim dokumentima poput Opće deklaracije o ljudskim pravima, Konvencije o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, te Konvencije o pravima djeteta. Prema tom pravu će se djetetu, neovisno o postojanju određenih posebnih potreba, omogućiti

¹⁸¹ Ogs Zg 131 P2-1874/13-8, od 18. veljače 2014., izvorno

¹⁸² Ogs Zg 143-P2-467/10-42, od 19. prosinca 2012., izvorno

¹⁸³ Ogs Zg XCVII-P2-1818/09-34, od 26. ožujka 2012., izvorno

¹⁸⁴ ŽS Zg XXXII-Gž2-317/09-2, od 1. prosinca 2009., izvorno

¹⁸⁵ Ogs Zg 97-P2-1425/13-33, od 26. ožujka 2014., izvorno

¹⁸⁶ Ogs Zg 97-P2-353/10-38, od 5. travnja 2012. godine, izvorno

životni standard kakav bi imao da živi u zajednici s oba roditelja, posebice kad je riječ o visokom standardu. Međutim, hrvatsko obiteljskopravno zakonodavstvo ne određuje gornju granicu do koje se može odrediti iznos uzdržavanja djeteta kako bi mu se omogućilo djetetu da prati standard oba roditelja. U prethodno navedenom predmetu, br. 97-P2-1425/13-33, Općinski građanski sud u Zagrebu postavio je ipak gornju granicu pri određivanju uzdržavanja za maloljetno dijete. Prema tumačenju toga suda, koje se navodi u obrazloženju presude, iako ObZ ne propisuje najviši iznos koji se može odrediti za uzdržavanje djeteta, kriteriji po kojima se u svakom pojedinom slučaju može odrediti gornja granica su: potrebe djeteta, sredina u kojoj živi, mogućnosti roditelja te činjenica da uzdržavanje ne služi ni za štednju, ni za bogaćenje ni za obijesno trošenje, te kao što ni uzdržavanje ne predstavlja diobu roditeljeve imovine.

U konačnici, novčani iznos koji daje jedan roditelj za uzdržavanje djeteta trebao bi biti vrijednosno izjednačen s čuvanjem, njegom i skrbi koju ulaže drugi roditelj s kojim dijete živi.¹⁸⁷ No, to neće osloboditi sud da utvrđuje i ocjenjuje mogućnosti roditelja s kojim dijete živi. Naprotiv, prema stajalištu Županijskog suda u Varaždinu, koje je navedeno u predmetu br. Gž-2438/11,¹⁸⁸ proizlazi da vrijednosno izjednačenje novčanog doprinosa roditelja s kojim dijete ne živi s čuvanjem, skrbi i njegom roditelja s kojim živi, nema za posljedicu i nemogućnost da se i potonji roditelj obveže i s određenim doprinosom u novčanom iznosu.¹⁸⁹ Suština takvog tumačenja je da se cjelokupnim uvidom u stanje i jednog i drugog roditelja mogu što realnije ocijeniti potrebe djeteta, a kako bi sud mogao što ispravnije odrediti visinu doprinosa onog roditelja s kojim dijete ne živi. Uzimajući sve to u obzir, čini se da uvrštavanje te odredbe nije zaživjelo u praksi u svome punom smislu.

Pored navedenih okolnosti postoji još čimbenika koji će utjecati na odluku o uzdržavanju djeteta. Tako će ponekad djeca sama stjecati neke prihode. Osim toga, radi zaštite interesa djeteta, zakonodavac je postavio određena ograničenja koja se postavljaju kao donja granica ispod koje se ne smije odrediti uzdržavanje. Više o tome slijedi u nastavku.

¹⁸⁷ ObZ čl. 233.

¹⁸⁸ ŽS Vž Gž 2438/11, 19. travnja 2011.

¹⁸⁹ U presudi Županijskog suda u Bjelovaru, sud je odredio da roditelj koji živi s djetetom novčano doprinosi razlici u iznosu između potreba djeteta (1.400,00 kn) i doprinosa roditelja s kojim dijete ne živi (850,00 kn); ŽS Bj Gž-318/04-2, od 25. studenoga 2004., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>

2.3.1.1. Određivanje uzdržavanja kada dijete stječe vlastite prihode

Temeljno mjerilo za određivanje uzdržavanja su mogućnosti roditelja i potrebe djece. No, u suvremenom svijetu, posebice kod starije djece, česti su slučajevi da dijete samo stječe određene prihode. U tom slučaju prihodi djeteta, kao što su prihodi od stipendija, sportskih plaća, nasljeđivanja, iz radnog odnosa i sl., uzimat će se u obzir prilikom određivanja iznosa uzdržavanja roditelja. S obzirom na to da tada dijete samostalno stječe određene prihode, rješenje kojim se određuje da ono mora doprinositi svojem uzdržavanju, a ne tražiti ga u cijelosti od svojih roditelja, uvažava načelo pravednosti.¹⁹⁰

Što će se sve smatrati prihodima djeteta u smislu čl. 211. ObZ-a ovist će o tumačenju iz sudske prakse. Tako iz predmeta Županijskog suda u Varaždinu, br. Gž-1389/12-2,¹⁹¹ proizlazi da postojanje određene ušteđevine na štednom računu također može predstavljati prihod djeteta s kojim je dijete dužno doprinositi svome uzdržavanju. U obrazloženju presude, taj sud naveo je kako je prvostupanjski sud pogrešno ocijenio da se pod pojam "prihoda" djeteta može svrstati samo prihod stečen radom. S obzirom na općenitost formulacije, zakonodavac ne postavlja nikakva ograničenja u vezi s izvorom tih prihoda, a takvo shvaćanje je upitno i s obzirom na odredbe Zakona o radu, koji je propisuje dob od 15 godina kao apsolutni minimum od kada se dijete smije zaposliti. Osim toga, taj sud dodaje da je pogrešno stajalište prvostupanjskog suda kada smatra da se temeljem novčanih sredstava na štednom računu ne ostvaruju prihodi jer prihodi predstavljaju kamate na štednju.

Međutim, važno je da neovisno o tome stječe li dijete prihode ili ne, te u kojem iznosu ih stječe, ako ih ima, roditelj se ne može osloboditi svoje dužnosti uzdržavanja djeteta. U kojoj će mjeri u konačnici dijete doprinositi svojem uzdržavanju ovisiti će o sredstvima koje roditelji mogu izdvajati za njegovo uzdržavanje, te o dodatnim povećanim potrebama djeteta.¹⁹²

¹⁹⁰ Čulo, A., Zaštita i ostvarivanje prava djeteta na uzdržavanje u hrvatskom obiteljskom pravu, Zbornik radova povodom 20. godišnjice Konvencije o pravima djeteta, Pravnik, Zagreb, 2009., str. 163.

¹⁹¹ ŽS Vž Gž-1389/2012-2, od 4. ožujka 2013.

¹⁹² Alinčić, M., Bakarić Abramović, A., Belajec, V., Dika, M., Hrabar, D., Hrvatina, B., Jakovac-Lozić, D., Korac Graovac, A., Obiteljski zakon, Zagreb, 2013., str. 282.

2.3.1.2. Određivanje minimalnog novčanog iznosa potrebnog za mjesečno uzdržavanje djeteta

Prema Obiteljskom zakonu iz 2003.¹⁹³ nije bio propisan najniži iznos koji sud može odrediti za uzdržavanje djeteta. Samo je u čl. 232. st. 4. ObZ-a bilo navodilo da će ministar nadležan za poslove pravosuđa objaviti jednom godišnje podatke o prosječnim potrebama djeteta s obzirom na troškove života koje će sudovi uzimati u obzir, što je dopuštalo sudovima slobodu da određuju izrazito niske iznose uzdržavanja, realno nedostatne za zadovoljenje potreba bilo kojeg djeteta.¹⁹⁴ Međutim, roditeljstvo je velika odgovornost.¹⁹⁵ Ono zahtijeva dodatni trud i angažman da bi se djetetu pružili prikladni uvjeti za osiguranje njegovog rasta i razvitka neovisno o sredini iz koje roditelji dolaze. Kako bi se onemogućilo dosuđivanje izrazito niskih iznosa uzdržavanja, hrvatski zakonodavac je izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona iz 2007. propisao minimalne novčane iznose potrebne za uzdržavanje maloljetnog djeteta.¹⁹⁶

U čl. 232. st. 4. ObZ-a propisano je da će Ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi (sada Ministarstvo socijalne politike i mladih) odrediti jednom godišnje (najkasnije do 1. travnja tekuće godine) minimalne novčane iznose potrebne za uzdržavanje djeteta koje je dužan platiti roditelj koji ne živi s djetetom. Oni su podijeljeni u tri kategorije s obzirom na starost maloljetnog djeteta te je za svaku pojedinačnu kategoriju određen postotak od prosječne mjesečne isplaćene neto plaće po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske za proteklu godinu. Za prvu kategoriju, koja obuhvaća djecu do 6 godina, određeno je od 17% od prosječne plaće. U drugoj kategoriji, koja obuhvaća djecu od 7 do 12 godina, određeno je 20 % prosječne plaće. Zadnja kategorija obuhvaća djecu od 13 do 18 godina te je za njih određen minimalan iznos uzdržavanja od 22% prosječne plaće. S obzirom na prosječnu plaću u 2013. godini, koja je iznosila 5.515,00 kuna, za 2014. godinu minimalni

¹⁹³ Obiteljski zakon, NN br. 116/03.

¹⁹⁴ Županijski sud u Gospiću je odredio iznos uzdržavanja izvanbračnog maloljetnog djeteta u iznosu od 500,00 kuna iako je taj iznos predstavljao oko trećine ukupnih utvrđenih djetetovih potreba, a drugi roditelj s kojim je dijete živjelo je bio maloljetan i nezaposlen. Jedina okolnost na strani roditelja obveznika, koja bi prema obiteljskopravnom uređenju nakon 2007. godine dopuštala snižavanje iznosa ispod minimalnog iznosa potrebnog za uzdržavanje djeteta, je bilo postojanje još jednog bračnog djeteta obveznika uzdržavanja, no u svakom slučaju nedovoljno opravdana za određivanje tako niskog iznosa.; ŽS Gs 158/05-2, od 25 svibnja 2005., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>

¹⁹⁵ Majstorović, I., Odgoj djece u obitelji - pravni aspekti, Dijete i društvo, god. 9., br. 2, Zagreb, 2007., str. 441. *et seq.*

¹⁹⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona, NN br. 107/07., čl. 26.

iznosi potrebni za mjesečno uzdržavanje djeteta određeni su u iznosima: 937,55 kuna za prvu kategoriju, 1.103,00 kuna za drugu i 1.213,30 kuna za treću kategoriju.¹⁹⁷

Iznimno, sud je u mogućnosti odrediti iznos niži od onog propisanog čl. 232. st. 4. ObZ u slučaju kada je obveznik uzdržavanja dužan uzdržavati više djece.¹⁹⁸ Međutim, neovisno o broju djece koje obveznik ima, treba imati u vidu da je uzdržavanje djece osnovna i temeljna dužnost roditelja.¹⁹⁹ Iz tog razloga zakonodavac je u nastavku istog članka postavio ograničenje da taj sniženi iznos ne smije biti manji od jedne polovine određenog minimalnog iznosa. Osim toga, iznos niži od minimalno propisanog bit će moguće odrediti i u situaciji kada uzdržavano dijete ima prihode. U tom će se slučaju, pored toga, moći ta činjenica kumulirati s činjenicom postojanja uzdržavanja više djece te će moći biti određen iznos i niži od onog minimalnog propisanog u čl. 232. st. 5. ObZ-a. Uz navedene zakonski propisane iznimke, kada može biti određen iznos niži od minimalnog potrebnog za uzdržavanje djeteta, iz sudske prakse Županijskog suda u Bjelovaru proizlazi da se može tražiti iznos niži od određenog minimalnog iznosa kad dođe do bitne promjene u radnoj sposobnosti roditelja koji ne živi s djetetom što utječe na mogućnost njegova privređivanja.²⁰⁰

2.3.2. Mjere osiguranja radi uzdržavanja

Obveza izvršavanja dužnosti uzdržavanja ili isplate zaostalih dospjelih iznosa uzdržavanja u pravilu nastaje kad sudska presuda postane pravomoćna. Međutim, u nekim situacijama bit će potrebno i prije poduzeti određene mjere kako bi se osiguralo ispunjenje obveze uzdržavanja. Tako ObZ propisuje dvije mjere, i to privremenu mjeru radi uzdržavanja i prethodnu mjeru radi uzdržavanja, između kojih postoje određene razlike. Obje mjere teže zajedničkom cilju, a to je osigurati vjerovnika uzdržavanja, odnosno u ovom slučaju dijete.

Prva pretpostavka za određivanje privremene mjere radi uzdržavanja je da predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim postojanje obveze uzdržavanja. Osim toga, potrebno je utvrditi

¹⁹⁷ Minimalni novčani iznosi potrebni za mjesečno uzdržavanje djeteta, NN br. 35/14.

¹⁹⁸ ObZ čl. 232. st. 5.

¹⁹⁹ ŽS Kc Gž-1514/06-2, od 26. rujna 2006., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>

²⁰⁰ "Roditelj čija je obveza uzdržavanja određena u minimalnom iznosu koji mora plaćati onaj roditelj sa kojim ne živi dijete, ne može s uspjehom tražiti smanjenje te obveze ako nakon njenog određivanja nije došlo, ili do bitne promjene u njegovoj radnoj sposobnosti koja utječe na mogućnost privređivanja, ili do nastanka nove obveze uzdržavanja (drugo dijete), ili do bitnih promjena u prihodima uzdržavanog djeteta."; ŽS Bj Gž-540/13-2, od 7. ožujka 2013., izvorno

da bez donošenja te mjere postoji opasnost za djetetove osobne ili druge važne interese, ili opasnost da će bez te mjere osiguranja protivnik osiguranja spriječiti ili znatno otežati ostvarenje uzdržavanja.²⁰¹ Za određivanje prethodne mjere radi uzdržavanja predlagatelj mora učiniti vjerojatnim da bi do nastupanja ovršnosti odluke kojom je naloženo davanje uzdržavanja bili dovedeni u opasnost njegovi osobni ili drugi važni interesi, ili bi bez te mjere osiguranja bilo spriječeno ili znatno otežano ostvarivanje uzdržavanja.²⁰² Pritom se na obje mjere odnosi slijedeća oboriva predmnijeva: "Smatra se da postoji opasnost za osobne ili druge važne interese predlagatelja osiguranja ako se mjere osiguranja uzdržavanja određuju u korist maloljetnog djeteta ili djeteta nad kojim roditelji ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti, osim ako se tražbina odnosi na dio uzdržavanja u povećanom iznosu u skladu s povećanim mogućnostima roditelja." Navedenu predmnijevu zakonodavac je postavio kako bi se pružila dodatna zaštita interesima maloljetnog djeteta ili djeteta nad kojim roditelji ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti. Međutim, osim razlike u samim pretpostavkama za nastanak, privremene i prethodne mjere radi uzdržavanja između njih postoje daljnje razlike.

Za određivanje i provođenje privremene mjere radi uzdržavanja mjesno je nadležan sud, koji je nadležan za odlučivanje o prijedlogu za ovrhu.²⁰³ Ona će se moći, uz ispunjenje prethodno navedenih pretpostavki, odrediti prije pokretanja, tijekom i nakon završetka sudskog postupka odnosno parnice o uzdržavanju, osim ako prije ne budu ispunjene pretpostavke za izdavanje prethodne mjere.²⁰⁴ Za razliku od prethodne mjere, privremenom mjerom mogu se osigurati i novčane i nenovčane tražbine.²⁰⁵ Međutim, to će u konkretnom slučaju uzdržavanja djeteta biti irelevantno jer se ono može odrediti samo u novčanom iznosu.²⁰⁶ Osim toga, u postupcima u kojima se odlučuje o pravima i interesima djeteta, maloljetnog djeteta ili djeteta nad kojim roditelji ostvaruju roditeljsku skrb, sud je već na prvom ročištu, nakon što se strankama omogućí da se izjasne ili neovisno o tome ako se tuženik nije mogao izjasniti, dužan *ex offo* odrediti dužniku privremenu mjeru radi uzdržavanja, ako za to postoji potreba. Njome će se naložiti dužniku plaćanje određenog iznosa na ime uzdržavanja koji će sud ocijeniti primjerenim s obzirom na navode u tužbi i

²⁰¹ Obz čl. 356. st. 1.

²⁰² ObZ čl. 356. st. 2.

²⁰³ ObZ čl. 355. st. 1.

²⁰⁴ Alinčić, M., *et al.*, op. cit. u *bilj.* 119, str. 471.

²⁰⁵ Ovršni zakon, NN br. 112/12 i 25/13., čl. 344. i 346.

²⁰⁶ ObZ čl. 238. st. 2.

privitke uz nju, izjave stranaka na ročištu te na njemu izvedenih dokaza.²⁰⁷ U drugim slučajevima, privremena mjera radi uzdržavanja može se odrediti samo na prijedlog predlagatelja osiguranja uzdržavanja i CZSS-a.²⁰⁸ Pored toga, ona se ne može odrediti u punom opsegu, nego samo u opsegu potrebnom za zadovoljenje osnovnih životnih potreba osobe u čiju se korist mjera određuje.²⁰⁹ Kako to funkcionira u praksi može se vidjeti iz sljedećeg primjera.²¹⁰ U tijeku postupka za razvod braka, Općinski građanski sud u Zagrebu je na prijedlog majke odredio ocu privremenu mjeru radi uzdržavanja kojom mu je naloženo da od dana donošenja tog rješenja pa do pravomoćnog okončanja postupka razvoda braka plaća mjesečni doprinos na ime uzdržavanja u ukupnom iznosu od 3.000,00 kuna za dvoje djece (1.500,00 kuna za svatko dijete). No, s obzirom da je prvostupanjski sud odredio previsoki iznos, Županijski sud preinačio je rješenje prvostupanjskog suda na 1.100,00 kuna za maloljetnu kćer i 1.400,00 kuna za maloljetnog sina. U prilog tome da je drugostupanjski sud dobro postupio govori i činjenica da je u kasnijoj odluci o uzdržavanju djece određen ukupni iznos od 3.000,00 kuna, koji se ispostavio jednakim kao i ukupni iznos određen privremenom mjerom prvostupanjskog suda dok je za uzdržavanje kćeri u konačnici bio određen čak i manji iznos (za kćer je pravomoćnom sudskom odlukom određeno uzdržavanje u iznosu od 1.350,00 kuna, a za sina 1.650,00 kuna). Da je takvo rješenje ostalo na snazi ono bi bilo u suprotnosti s čl. 358. ObZ-a, na temelju kojeg se uzdržavanje može odrediti samo u opsegu koji je neophodan za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, što u pravilu znači da se ne može odrediti u punom opsegu.²¹¹ Obveznik je bio dužan ispunjavati obvezu naloženu privremenom mjerom radi uzdržavanja od donošenja rješenja kojim mu je ta obveza nametnuta pa sve do donošenja presude o razvodu braka. Od tog trenutka prestala mu je ta obveza te ju je zamijenila obveza uzdržavanja djeteta koja je određena sudskom odlukom u okviru presude o razvodu braka.

S druge strane, prethodnu mjeru može, osim sud nadležnog za odlučivanje o prijedlogu za ovrhu, odrediti i sud koji je sudio u prvom stupnju u postupku u kojem je donesena odluka o uzdržavanju koja još nije ovršna.²¹² On će ju odrediti, uz ispunjenje propisanih pretpostavki, kad donese odluku kojom se dužniku nalaže uzdržavanje, ako ona još nije ovršna.²¹³ Ona se

²⁰⁷ ObZ čl. 305.d st. 1. u vezi s čl. 355. st. 4. i 357. st. 1.

²⁰⁸ ObZ čl. 357. st. 2. i 3.

²⁰⁹ ObZ čl. 358.

²¹⁰ Ogs Zg 143-P2-467/10-42, od 19. prosinca 2012., izvorno

²¹¹ Alinčić, M., *et al.*, *op. cit.* u *bilj.* 119., str. 476.

²¹² ObZ čl. 355. st. 2.

²¹³ čl. 355. st. 3.

neće moći odrediti po službenoj dužnosti, već samo na zahtjev predlagatelja,²¹⁴ te se može odrediti samo za novčane tražbine.²¹⁵ Međutim, s obzirom da se izriče na temelju donesene odluke suda o uzdržavanju, za razliku od privremene mjere prethodna mjera se može odrediti u opsegu koji je određen tom odlukom ili manjem.²¹⁶

Posebnost mjera osiguranja radi uzdržavanja je u tome što se njima nalaže uzdržavanje djeteta odnosno ispunjenje dužne činidbe vjerovnika za vrijeme prije ovršnosti sudske odluke. No, ono se odnosi na ograničeno vrijeme. Tako će u odluci kojom se određuje mjera osiguranja sud odrediti i vrijeme trajanja te mjere.²¹⁷

2.3.4. Povišenje i sniženje iznosa uzdržavanja zbog promijenjenih okolnosti

Pravomoćna odluka suda kojom je odlučeno o obvezi uzdržavanja djeteta predviđena je da vrijedi sve dok za to postoje zakonske pretpostavke. Međutim, posebice uzimajući u obzir kako uzdržavanje djeteta u pravilu traje određeni niz godina, moguće je da će se u razdoblju od donošenja odluke o uzdržavanju promijeniti određene okolnosti na temelju kojih je odluka donesena. U tom slučaju ObZ ovlašćuje osobu koja prima ili daje uzdržavanje za dijete pravo da zahtijeva od sud povišenje ili sniženje iznosa uzdržavanja prethodno određenog pravomoćnom sudskom odlukom, sudskom nagodbom ili nagodbom pred centrom za socijalnu skrb.²¹⁸

U predmetu br. G-912/06-2,²¹⁹ Županijski sud u Varaždinu usvojio je žalbu tužitelja i ukinuo prvostupanjsku presudu te je predmet vratio na ponovno odlučivanje istom sudu. Prvostupanjski sud u Ludbregu odbio je zahtjev tužitelja za povišenje iznosa uzdržavanja maloljetnog djeteta zbog promijenjenih okolnosti koje su nastupile. Majka, kao djetetova zastupnica, pod novim okolnostima u odnosu na trenutak kada je određeno uzdržavanje, navela je kako su se potrebe djeteta povećale s obzirom na njegovu stariju dob i upisom u osnovnu školu, da je dijete oboljelo od alergije te da je bilo dva puta podvrgnuto operativnom zahvatu zbog anomalije na mokraćovodu. Također, navela je kako je na strani roditelja

²¹⁴ ObZ čl. 357. st. 2.

²¹⁵ OZ čl. 332.

²¹⁶ Alinčić, M., *et al.*, *op. cit.* u *bilj.* 119., str. 476.

²¹⁷ ObZ 359. st. 1.

²¹⁸ ObZ čl. 243.

²¹⁹ ŽS Vž Gž-912/06-2, od 4. svibnja 2006., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>

obveznika došlo do povećanja prihoda. Međutim, prvostupanjski sud odbio je tužbeni zahtjev s obrazloženjem da su neosnovane tvrdnje tužitelja u vezi s promijenjenim okolnostima s obzirom na zdravstveno stanje djeteta. Za ostale je navode ocijenio da nije došlo do promjene jer je majka i dalje nezaposlena te živi u istom iznajmljenom stanu, a upis u osnovnu školu proglasio je nedokazanim. S druge strane, prvostupanjski sud ocijenio je da na strani roditelja s kojim dijete ne živi nije došlo do povećanja mogućnosti. Županijski sud u Varaždinu, kao što je već navedeno, usvojio je žalbu žalitelja. U obrazloženju je naveo kako je prvostupanjski sud propustio usporediti zdravstveno stanje djeteta i materijalne mogućnosti roditelja sa stanjem u vrijeme donošenja prijašnje presude te osvrnuti se na činjenicu da su se potrebe djeteta povećale sa, prema procijeni suda, 700,00 na 1.000,00 kuna u odnosu na razdoblje donošenja prijašnje presude kada je dijete bilo dojenče, a sada ima 6 godina. Osim toga, kako navodi žalbeni sud, prvostupanjski sud propustio je raspravljati te utvrđivati promijenjene okolnosti na strani tuženika koje se odnose na povećanje njegove plaće s 3.080,00 kuna na preko 5.500,00 kuna te na suživot sa svojim punoljetnim sinom kojeg uzdržava kao studenta i novom suprugom s njezinim sinom. Uzimajući sve navedeno Županijski sud ukinuo je presudu i vratio predmet na ponovno odlučivanje prvostupanjskom sudu.

U drugom predmetu, br. G-777/09,²²⁰ Županijski sud u Varaždinu potvrdio je prvostupanjskom sudu presudu u dijelu koji se odnosio na povišenje iznosa uzdržavanja. Pod promijenjenim okolnostima relevantna za određivanje visine uzdržavanja djeteta smatrala se činjenica da je dijete u vrijeme donošenja prethodne presude imalo 12 godina, a da sad ima 14 godina, čime su se povećale i njegove ukupne potrebe. Osim toga, u tome razdoblju dijete se uključilo u niz izvanškolskih aktivnosti koje iziskuju određene troškove. Također, zdravstveno stanje djeteta se pogoršalo u odnosu na prije, tako što je dobilo je tegobe vezane uz astmu. Daljnja okolnost koju je prvostupanjski sud uvažio bio je prestanak primanja dječjeg doplatka koji je, ovisno o razdoblju, iznosio od 300,00 do 390,00 kuna. Što se tiče okolnosti na strani oba roditelja, njihove mogućnosti su se u određenoj mjeri povećale (tuženiku su narasli mjesečni prihodi s oko 2.200,00 kuna na 2.835,65 kuna, a majci, kao zakonskoj zastupnici djeteta, s 4.000,00 kuna na 5.490,18 kuna). Također, osim okolnosti koje se tiču samih stranaka u postupku na navedeni se slučaj odnosila i jedna značajna promjena u obiteljskopравnom zakonodavstvu. Naime, u razdoblju između donošenja prethodne presude u 2007. godini i donošenja prikazane presude u 2009. godini, hrvatski zakonodavac je Zakonom o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona iz 2007. godine

²²⁰ ŽS Vž Gž-777/09-2, od 9. rujna 2009.

odredio minimalne novčane iznose potrebne za mjesečno uzdržavanje djeteta. U skladu s tim, a zajedno s ostalim gore navedenim okolnostima, prvostupanjski sud je odredio, a županijski potvrdio povišenje iznosa mjesečnog uzdržavanja djeteta s 475,00 kuna na 1.065,02 kuna odnosno na 1.190,20 kuna, koliko je iznosio minimalni iznos određen Podacima o minimalnim novčanim iznosima potrebnim za mjesečno uzdržavanje djeteta za 2009.²²¹ godinu u odnosu na 2008. godinu.

Zanimljiv je slučaj koji proizlazi iz predmeta br. Gž-3192/12-2 Županijskog suda u Varaždinu.²²² U tom je slučaju paralelno bio postavljen zahtjev za povišenjem i sniženjem iznosa uzdržavanja djece određenog prethodnom odlukom. S jedne strane, u odnosu na vrijeme donošenja prethodne presude djeca su postala punoljetna te su se njihovim upisom na fakultete povisile potrebe za njihovo obrazovanje, a samim time i uzdržavanje. Posebice iz razloga jer su se oboje nalazili na studiju izvan mjesta boravišta te su imali i dodatne troškove najamnine, režija, upisnine i putnih troškova. S druge strane, otac, kao obveznik uzdržavanja djece, u razdoblju od donošenja prethodne odluke, sklopio je novi brak u kojemu je dobio još dvoje maloljetne djece prema kojima ima obvezu uzdržavanja jednako kao što ima obvezu uzdržavanja i prema svojim roditeljima. Međutim, sud je naglasio da tu okolnost neće smatrati odlučnom za donošenje odluke o promjeni iznosa uzdržavanja, nego će je razmatrati u okviru mogućnosti obveznika uzdržavanja. Osim toga, sud je razmotrio i činjenicu porasta očevih troškova režija i visine kredita. Uzimajući sve navedeno u obzir, prvostupanjski sud je donio, a Županijski sud potvrdio odluku kojom je povišen iznos uzdržavanja punoljetne djece s 800,00 na 1.100,00 kuna za kćer, kao prvotuziteljicu, i sa 700,00 na 1.100,00 kuna za sina, kao drugotuzitelja.

Kao što se može vidjeti iz navedenih primjera, okolnost koju će sudovi uvažavati za promjenu iznosa uzdržavanja prvenstveno je povećanje životne dobi koja sa sobom nosi i promjene vezane uz troškove školovanja djeteta, uključivanje u nove aktivnosti djeteta i sl.²²³ Osim toga, kao relevantna okolnost može se pojaviti i pogoršanje odnosno poboljšanje zdravstvenog stanja djeteta. Nadalje, čimbenik koji će utjecati na promjenu odluke o uzdržavanju često će biti i mogućnosti roditelja djeteta. Međutim, nastanak novih obveza uzdržavanja roditelja neće se razmatrati zasebno, već u okviru njegovih mogućnosti, kao što

²²¹ Podacima o minimalnim novčanim iznosima potrebnim za mjesečno uzdržavanje djeteta, NN br. 37/09.

²²² ŽS Vž Gž-3192/12-2, od 23. siječnja 2013.

²²³ U presudi iz 2007. godine, Županijski sud je uvažio okolnost da su se za vrijeme u kojoj je donesena nova presuda prvostupanjskog suda, nakon što je prva ukinuta odlukom Županijskog suda, povećale potrebe djeteta s obzirom na djetetovu posebnu obvezu pohađanja glazbene škole te je iz toga razloga još jednom ukinuo presudu prvostupanjskog suda.; ŽS Vž Gž-687/07-2, od 28. kolovoza 2007., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>

to proizlazi iz posljednjeg primjera. Pored toga, i zakonodavne promjene mogu utjecati na promjenu iznosa uzdržavanja određenog prethodnom odlukom. Tako je, kao što je gore prikazano u drugom predmetu, određivanje minimalnog iznosa potrebnog za mjesečno uzdržavanje djeteta utjecalo je na povišenje iznosa uzdržavanja maloljetnog djeteta.²²⁴ Međutim, određene okolnosti neće biti razlog za promjenu uzdržavanja određenog prethodnom odlukom. Primjerice, Županijski sud u Bjelovaru odbio je prigovor tužitelja da je sama okolnost da je dijete postalo punoljetno razlog za promjenu odnosno prestanak obveze uzdržavanja, ako dijete ispunjava pretpostavke iz čl. 210. ObZ-a (u konkretnom slučaju radi se o punoljetnom djetetu koje se redovno školuje).²²⁵

Posebna situacija proizlazi iz predmeta Županijskog suda u Zagrebu.²²⁶ U tom predmetu sud je odbio žalbu tužitelja i potvrdio prvostupanjsku presudu Općinskog građanskog suda u Zagrebu (br. P2-94/13-15). Presudom Općinskog suda u Zagrebu (br. P2-781/10) razveden je brak između roditelja djeteta te je odlučeno da će troje maloljetne djece živjeti kod majke dok je ocu određeno plaćanje uzdržavanja za djecu. Nakon određenog vremena, zbog neprimjerenog postupanja majke prema četrnaestogodišnjem maloljetnom sinu, on je odselio od nje i preselio se kod oca. Da je to bilo u najboljem interesu djeteta, naknadno su potvrdili i Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba i Centar za socijalnu skrb Zagreb. S obzirom na promijenjenu okolnost koja je nastupila bilo je potrebno izmijeniti prethodnu sudsku odluku kojom je odlučeno da će djeca živjeti kod majke, a da će otac plaćati uzdržavanje za svoje troje djece. To je učinio Općinski građanski sud u Zagrebu izmijenivši sudsku odluku u dijelu koji se odnosio na odluku s kojim će roditeljem dijete živjeti, o susretima i druženjima s drugim roditeljem, te o uzdržavanju djeteta. Prema tome, taj je sud prethodnu odluku o uzdržavanju maloljetnog djeteta izmijenio tako da je umjesto oca obvezao majku da doprinosi uzdržavanju maloljetnog sina (obveza oca na uzdržavanje drugo dvoje djece je i dalje vrijedila jednako kako je utvrđeno prvom pravomoćnom sudskom presudom). Pritom je ponovno provedeno utvrđivanje mogućnosti roditelja i potreba djeteta, a kako bi mogao biti određen prikladan iznos doprinosa za uzdržavanje djeteta. S obzirom na smanjene mogućnosti majke sud je odredio minimalni novčani iznos potreban za uzdržavanje djeteta koji je u 2013.

²²⁴ Kao i u gore navedenom primjeru, propisivanjem minimalnog novčanog iznosa potrebnog za uzdržavanje djeteta, u drugom primjeru iz prakse sud je značajno povisio iznos uzdržavanja sa 600,00 na 1.100,00 kuna s obzirom da pored određenih drugih promijenjenih okolnosti navedeno ograničenje nije postojalo u vrijeme donošenja prijašnje odluke.; ŽS Vž Gž-1653/08-2, od 16. prosinca 2008.

²²⁵ ŽS Bj Gž-1580/09-2, od 3. prosinca 2009., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>

²²⁶ ŽS Zg 5 Gž2-416/12-2, od 10. prosinca 2013., izvorno

godini iznosio 1.205,16 kuna za dijete od 13 do 18 godina.²²⁷ Posebnost ovog slučaja je u tome što radi promijenjenih okolnosti nije promijenjena samo visina iznosa uzdržavanja koji je dužan plaćati roditelj s kojim dijete ne živi, već je promijenjen sam obveznik uzdržavanja. S obzirom na konkretne okolnosti takva odluka Općinskog građanskog suda u Zagrebu bila je ispravna i nužna kako bi se zakonska obveza uskladila sa stvarnim stanjem stvari.

Slična prethodno navedenoj presudi je i presuda br. Gž-116/09-2 Županijskog suda u Varaždinu.²²⁸ U tom slučaju maloljetnom djetetu je prethodnom odlukom određeno da živi s majkom, a da otac plaća uzdržavanja djeteta. Zbog psihičkog maltretiranja i fizičkog nasrtaja na dijete, otac je prvostupanjskom sudu podnio zahtjev za promjenu odluke s kojim će roditeljem dijete živjeti. Prvostupanjski sud je zbog maltretiranja djeteta i "bitno promijenjene okolnosti" fizičkog napada na dijete donio presudu, koju je potvrdio Županijski sud, određivši da će dijete živjeti s ocem, a majci je određena obveza uzdržavanja djeteta u iznosu od 800,00 kuna.

Kako je prikazano u prethodna dva primjera, ponekad su okolnosti toliko promijenjene od vremena u kojem je donesena prethodna presuda da rezultiraju ne samo promjenom iznosa uzdržavanja već i promjenom samog subjekta dužnika uzdržavanja. Kao što proizlazi iz sudska prakse, razlog potrebe za takvim postupanjem uglavnom je izrazito loše postupanje roditelja s kojim dijete živi, i to u tolikoj mjeri da iziskuje promjenu roditelja kod kojeg će dijete živjeti te drugog roditelja obveže na dužnost uzdržavanja.

Pored okolnosti koje dovode do promjene iznosa ili subjekta obveznika uzdržavanja, mogu nastupiti i određene okolnosti koje će dovesti do prestanka i ukidanja obveze uzdržavanja. Tako je u presudi br. Gž-2410/13-2²²⁹ Županijski sud u Bjelovaru naveo da ako su kod roditelja obveznika plaćanja uzdržavanja djeteta nakon utvrđenja te obveze nastupile promjene u pogledu njegove radne sposobnosti,²³⁰ koje su dovele do utvrđenja radne nesposobnosti, stekli su se uvjeti za ukidanje njegove obveze uzdržavanja. Pritom radna nesposobnost mora biti utvrđena na temelju nalaza i mišljenja medicinske vještakinje. Više o prestanku uzdržavanja općenito v. *infra*.

²²⁷ Minimalni novčani iznosi potrebni za mjesečno uzdržavanje djeteta, NN br. 38/13.

²²⁸ ŽS Vž Gž-116/09, od 18. ožujka 2009.

²²⁹ ŽS Bj Gž-2410/13-2, od 12. rujna 2013., izvorno

²³⁰ Županijski sud u Bjelovaru za postojanje radne sposobnosti pretpostavlja sposobnost osobnog i samostalnog obavljanja rada za drugoga sa ciljem i svrhom ostvarivanja zarade.

3. TRAJANJE I PRESTANAK OBVEZE UZDRŽAVANJA

Roditeljska skrb obuhvaća široke ovlasti, ali i dužnosti roditelja u odnosu na dijete.²³¹ Iz samog se pojma skrb već može naslutiti da su roditelji dužni brinuti odnosno skrbiti o svojoj djeci. Tako je njihova obveza primjerice nadzirati socijalne kontakte svoje djece,²³² obrazovne (ne)uspjehe,²³³ kao i odgajati djecu na način koji smatraju ispravnim.²³⁴ Jedan od aspekata roditeljske skrbi, kao što je već prethodno navedeno, jest i uzdržavanje djeteta.²³⁵

Pretpostavka nastanka roditeljske skrbi je da je podrijetlo djeteta od roditelja utvrđeno na zakonom propisani način.²³⁶ Nakon što je zasnovana, roditeljska skrb će trajati sve dok dijete ne stekne poslovnu sposobnost ili dok ne bude posvojeno.²³⁷ U trenutku prestanka roditeljske skrbi prestaju i pravni učinci koji iz tog instituta proizlaze. Iznimno, određeni učinci, poput uzdržavanja, mogu imati produljeno djelovanje, ovisno o postojanju potrebnih pretpostavaka (v. *infra*).

Prestanak roditeljske skrbi i obveze uzdržavanja u slučaju stjecanja poslovne sposobnosti otvara više pitanja nego kada roditeljska skrb prestaje zbog posvojenja djeteta.²³⁸ Poslovna sposobnost prema ObZ-u stječe se, u pravilu, punoljetnošću. Uz to, maloljetnik postaje poslovno sposoban trenutkom sklapanja braka ili kada je nakon šesnaeste godine postao roditelj.²³⁹ Iako je roditeljska skrb povezana s poslovnom sposobnošću djeteta, odredbe o uzdržavanju razgraničavaju uzdržavanje maloljetne od punoljetne djece.²⁴⁰ Na taj način izostavljena je poslovna sposobnost djeteta i sve situacije u kojima može doći do njezinog stjecanja, kao osnovni razlog prestanka uzdržavanja, već se posredno kroz odredbe ObZ-a uređuju učinci svake potencijalne situacije (maloljetnik kao roditelj, sklapanje braka, punoljetnost). Kao opće je pravilo uzdržavanja djece od strane roditelja u čl. 209. st. 1. ObZ-a navedeno: "Roditelji su dužni uzdržavati svoje maloljetno dijete.", dok je u čl. 210. st. 1. istog

²³¹ Više o razvoju roditeljske skrbi na području RH vidi: Hrabar, D., Razvoj instituta roditeljske skrbi u hrvatskoj obiteljskopravnoj povijesti, u: Rešetar, B. (ur.), Pravna zaštita prava na (zajedničku) roditeljsku skrb, Pravni fakultet Osijek, 2012., str. 13. *et seq.*

²³² ObZ čl. 95.

²³³ ObZ čl. 96.

²³⁴ ObZ čl. 93.

²³⁵ ObZ čl. 98.

²³⁶ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo, Zagreb, 2007., str. 219.

²³⁷ ObZ čl. 119. st. 1.

²³⁸ Prilikom posvojenja prestaje u potpunosti roditeljska skrb i svi pravni učinci pa tako i uzdržavanje, koje je ona proizvodila do tada. U slučaju kada je posvojitelj maćeha ili očuh neće dolaziti do tih promjena.

²³⁹ Pretpostavke za sklapanje braka maloljetnika navedene su u čl. 26. ObZ-a, a vidi više o maloljetnosti kao bračnoj smetnji u: Korać, A., Bračne smetnje u hrvatskom zakonodavstvu – stanje i dvojbe., Zbornik PFZ, god. 45., br. 4-5, Zagreb, 1995, str. 579. *et seq.*

²⁴⁰ ObZ čl. 209. i čl. 210.

zakona propisano: "Roditelji su dužni uzdržavati punoljetno dijete koje se školuje u srednjoj školi odnosno pohađa sveučilišni ili stručni studij u skladu s posebnim propisom, te redovito i uredno ispunjava svoje obveze." Iz ove dvije odredbe može se pretpostaviti namjera zakonodavca da uzdržavanje, poveže i sa godinama djeteta, a ne isključivo sa trajanjem roditeljske skrbi koja prestaje kada dijete stekne poslovnu sposobnost. Zakonodavac je definicijom i opsegom pojma roditeljske skrbi beziznimno osigurao poslovno nesposobnoj djeci, neovisno o njihovim godinama, uzdržavanja od strane roditelja. Ustanova uzdržavanja je detaljnije uređena razgraničavanjem različite primjene tog instituta na maloljetnu i punoljetnu djecu. Stoga će nadalje biti analizirana trajnost uzdržavanja djece posebno iz perspektive njihovih godina odnosno s aspekta jesu li djeca maloljetna (a stekla su poslovnu sposobnost zbog određenih pretpostavki) ili punoljetna.

3.1. Uzdržavanje maloljetnika

Prema hrvatskom obiteljskopравnom zakonodavstvu punoljetnom se osobom smatra osoba koja je navršila osamnaest godina.²⁴¹ *Argumento a contrario* sve osobe do te godine života smatraju se maloljetnicima. Također se u čl. 120. st. 1. ObZ-a punoljetnost uzima kao trenutak stjecanja poslovne sposobnosti. Iz ovih činjenica može se izvesti zaključak da su, u pravilu, sve maloljetne osobe poslovno nesposobne te su ih roditelji, već na temelju roditeljske skrbi, dužni uzdržavati. Taj zaključak izvodi se iz čl. 209. st. 1. ObZ-a gdje je jasno propisana obveza roditelja da su dužni uzdržavati svoje maloljetno dijete. Ako se uzme u obzir činjenica da se odredba čl. 209. st. 1. ObZ-a odnosi na dijete od njegovog rođenja pa sve do osamnaeste godine života, te da dijete u tim godinama ima velike potrebe za materijalnim sredstvima, vidljiva je nužnost da se izbjegnu nedostaci u zakonu koji bi se mogli negativno odraziti na dijete. Zbog toga je neophodno osigurati i neprekidno trajanje uzdržavanja maloljetne djece.

Jedno od općih načela uzdržavanja jest da se nitko ne može odreći dužnosti ili prava na uzdržavanje,²⁴² ali se, s druge strane, moguće odreći naknada za uzdržavanje koje su već trebale biti isplaćene.²⁴³ Ovdje je ostavljen prostor sporazumima, oprostima uzdržavane osobe neisplaćenih rata, pa čak i manipulacijama dužnika kako bi izbjegao svoju obvezu. Da bi se to

²⁴¹ ObZ čl. 120. st. 2.

²⁴² ObZ čl. 208. st. 1.

²⁴³ ObZ čl. 208. st. 2.

spriječilo u slučaju maloljetnika i poslovno nesposobnih punoljetnika ("...djece nad kojima roditelji ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti.") prema čl. 208. st. 3. ObZ-a oni su isključeni od mogućnosti odricanja od neisplaćenih naknada za uzdržavanje. Maloljetnicima je osigurano pravo na uzdržavanje od strane roditelja tijekom cijelog razdoblja, od rođenja do nastupa punoljetnosti. No, postavlja se pitanje što se zbiva s maloljetnicima koji steknu poslovnu sposobnost i prije punoljetnosti, prestaje li njima pravo na uzdržavanje s obzirom da prestaje roditeljska skrb.

3.2. Uzdržavanje maloljetnika koji je stekao poslovnu sposobnost

Poslovna sposobnost definira se kao svojstvo subjekta da vlastitim aktivitetom, odnosno vlastitim očitovanjem svoje volje, stječe prava i obveze.²⁴⁴ Budući da roditeljska skrb prestaje, mogla bi prestati i obveza uzdržavanja, stjecanjem poslovne sposobnosti djeteta pa je važno odrediti okolnosti i trenutak njezina stjecanja. Nekoliko je mogućih slučajeva prilikom kojih će dijete steći poslovnu sposobnost, a svakako najznačajniji je nastupanje punoljetnosti. Ono što treba imati na umu jest da je punoljetnost samo jedan od načina stjecanja poslovne sposobnosti i da se ta dva pojma nikako ne smiju izjednačavati.²⁴⁵ Maloljetnici mogu postati poslovno sposobni u dva slučaja. Prvi je sklapanje braka prije nastupanja punoljetnosti,²⁴⁶ a drugi kada maloljetnik postane roditelj nakon svoje šesnaeste godine, uz pretpostavku da mu je sud u izvanparničnom postupku utvrdio poslovnu sposobnost.²⁴⁷ Ovisno o tome koji je slučaj nastupio te koje su konkretne okolnosti pojedinog slučaja, različiti su učinci na obvezu roditelja da uzdržavaju svoje maloljetno dijete. Ta obveza roditelja ni u kojem od navedenih slučajeva stjecanja poslovne sposobnosti od strane maloljetnog djeteta neće u potpunosti prestati, može samo postati supsidijarna. Kao što se može vidjeti iz prethodno navedenog, važno je razgraničiti poslovnu sposobnost od dobi djeteta (maloljetnik ili punoljetnik) i učinaka koje ta dva pojma proizvode na institut uzdržavanja.

Maloljetnik koji je sklopio brak prestao je biti pod roditeljskom skrbi, međutim, na temelju čl. 209. st. 1. ObZ-a, roditelj ga i dalje imaju dužnost uzdržavati. Ipak, ta je dužnost roditelja

²⁴⁴ Klarić, P., Vedriš, M., Građansko pravo, Zagreb, 2012., str. 33.

²⁴⁵ Više o poslovnoj sposobnosti djeteta i njenom utjecaju u procesnom pravu vidi: Šimović, I., Utjecaj dobi na poslovnu i parničnu sposobnost, Zbornik PFZ, god. 61, br. 5, Zagreb, 2011, str. 1625. *et seq.*

²⁴⁶ ObZ čl. 120. st. 1.

²⁴⁷ ObZ čl. 120. st. 3. i 4

supsidijarna u odnosu na bračnog druga koji je sada primarno obvezan uzdržavati maloljetnika (drugog bračnog druga). Tako je čl. 227. st. 1. ObZ-a propisano: "Pravo na uzdržavanje od bračnog druga, odnosno izvanbračnog druga ostvaruje se prije uzdržavanja od srodnika." Iz navedenih odredaba proizlazi da iako je prestala roditeljska skrb (stjecanjem poslovne sposobnosti), maloljetnikovo pravo da ga roditelji uzdržavaju nije prestalo, i ta obveza, iako supsidijarna, još uvijek postoji.

Kod maloljetnika koji je postao roditelj nakon svoje šesnaeste godine, te sudskom odlukom stekao poslovnu sposobnost situacija je jednostavnija. U slučaju da on nije sklopio brak, dužnost njegovih roditelja da ga uzdržavaju nije prestala. Naime, iako je on postao poslovno sposoban, te je prestao biti pod roditeljskom skrbi, čl. 209. st. 1. ObZ-a propisuje da su roditelji dužni uzdržavati maloljetno dijete, a kako on to još uvijek jest, nema razloga da prestane njegovo pravo odnosno obveza roditelja na uzdržavanje.

3.3 Uzdržavanje punoljetnika

Punoljetnik je osoba koja je navršila osamnaest godina te je time postala poslovno sposobna. Iz prethodno navedenog vidi se da tada, u pravilu, prestaje roditeljska skrb, a dijete više ni prema čl. 209. ObZ-a nema pravo na roditeljsko uzdržavanje. Ipak, zakonodavac je odlučio do određene mjere zaštititi i punoljetnu djecu koja ispunjavaju određene pretpostavke propisane u čl. 210. ObZ-a, pridržavajući toj djeci pravo na uzdržavanje. Pravo da ih uzdržavaju roditelji imati će djeca koja se redovito školuju, ona koja su završila s obrazovanjem, ali se ne mogu zaposliti i djeca koja iz određenog razloga nisu sposobna za rad.²⁴⁸

²⁴⁸ U poljskom zakonodavstvu obveza uzdržavanja djeteta nakon što postanu punoljetni određena je općom odredbom da su roditelju dužni uzdržavati djecu dok ne smognu financijski doprinositi za sebe ili imaju prihode iz imovine dostatne da pokriju njegovo uzdržavanje i odgoj s time da će obveza prestati ako bi postala prekomjeran trošak za roditelja ili se dijete ne bi trudilo da si omogući uzdržavanje (ta formulacija obuhvaća i daljnje školovanje). (*Kodeks rodzinny i opiekuńczy* čl. 133., dostupno na http://static1.money.pl/d/akty_prawne/pdf/DU/2012/0/DU20120000788.pdf); Stepien-Sporek, A., Ryznar, M., Intergenerational obligations: Post - majority child support in Poland and the United States, u: Fulchiron, H. (ur.), *Les solidarités entre générations*, Bruxelles, 2013., str. 493. *et seq.*

3.3.1. Uzdržavanje punoljetnog djeteta koje se redovito školuje

Pravo na obrazovanje jedno je od osnovnih prava djeteta te se jamči i Ustavom Republike Hrvatske (čl. 66.). Nadalje, u čl. 96. ObZ-a propisana je dužnost roditelja da brinu o djetetovom obveznom (osnovnoškolsko) obrazovanju, ali i za daljnje (srednjoškolsko, visokoškolsko ili fakultetsko) školovanje.²⁴⁹ Kada dijete napuni osamnaest godina ono će, iako ne nužno, još uvijek pohađati školu ili neki studij, ako pretpostavimo da osnovno i srednjoškolsko razdoblje traje jedanaest do dvanaest godina, a tek nakon toga slijedi fakultet ili visoka škola.²⁵⁰ ObZ je i djeci koja nastavljaju sa školovanjem nakon punoljetnosti osigurao pravo na materijalna sredstva koja su im dužni pružiti roditelji. Tako je u čl. 210. st. 1. ObZ-a propisano: "Roditelji su dužni uzdržavati punoljetno dijete koje se školuje u srednjoj školi odnosno pohađa sveučilišni ili stručni studij u skladu s posebnim propisom, te redovito i uredno ispunjava svoje obveze." U ovoj se formulaciji vidi zahtjev zakonodavca za kumulativnim ispunjenjem dviju pretpostavki (školuje u srednjoj školi/pohađa studij i redovito/uredno ispunjava obveze) kako bi dijete imalo pravo na roditeljsko uzdržavanje i nakon punoljetnosti. Postavlja se pitanje koju je namjeru imao zakonodavca kada je propisao te pretpostavke te kako se one tumače.

Nije poželjno da dijete nakon što napuni osamnaest godina odustane od školovanja kako bi se zaposlilo i počelo se samostalno uzdržavati. Budući da je pravo na obrazovanje djetetu zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske (čl. 66.) i od strane roditelja i od države (čl. 63.), logično je da je zakonodavac vidio potrebu osiguranja materijalnih prilika djetetu koje nastavlja svoje školovanje. Posebni propisi koji uređuju srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje već su spomenuti Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi te Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju.²⁵¹ U njima su konkretno uređeni stupnjevi i elementi obrazovanja. Prva pretpostavka će biti ispunjena kada dijete nastavi školovanje, odnosno kada još uvijek ide u srednju školu ili pohađa neku vrstu studija.²⁵²

²⁴⁹ Hrabar, D., *Odgoj i obrazovanje djece pravni status djece, roditelja i škole, Dijete i društvo*, god. 3., br. 4., Zagreb, 2001., 561. *et seq.*

²⁵⁰ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi u čl. 19. st. 1. navodi da se u prvi razred osnovne škole upisuju djeca s navršениh 6 godina, iznimno i ranije ili kasnije (čl. 19. st. 2. i 3.). To znači da dijete sa osamnaest godina može pohađati maksimalno četvrti razred srednje škole. Moguće je i da ima već završenu trogodišnju srednju školu u kojem slučaju ne ispunjava pretpostavke ObZ-a čl. 210. st. 1., osim ako nije nastavio sa studijskim obrazovanjem.

²⁵¹ Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 2/07, 45/09, 63/11, 94/13 i 139/13.

²⁵² U njemačkom zakonodavstvu propisana je obveza uzdržavanja djeteta sve do stjecanja prikladne kvalifikacije za određenu profesiju (BGB § 1610. st. 2). U praksi će to obuhvaćati i razine višeg studija isključujući stupanj

Pritom iz prakse proizlazi da će zakonska obveza uzdržavanja djeteta postojati do razine diplomskog studija nakon čega će eventualno daljnje uzdržavanje djeteta ovisiti o volji roditelja.²⁵³ Tim dijelom čl. 210. st. 1. ObZ-a osigurano je djetetovo pravo na školovanje i pokušava se spriječiti odustanak od daljnjeg obrazovanja zbog nedostatka financijskih sredstava.

Drugom pretpostavkom zakonodavac je uzeo u obzir specifične situacije u kojima ne bi bilo pravedno da roditelji i dalje moraju uzdržavati svoje punoljetno dijete te je, propisavši obvezu djeteta da "redovito i uredno ispunjava svoje obveze" vezane uz obrazovanje zaštitio roditelje. Obveza djeteta da "redovito i uredno ispunjava svoje obveze" nije detaljno pojašnjena kao pretpostavka uzdržavanja, no jasno je da se te obveze smatraju obvezama koje dijete ima kao učenik ili student u okviru svog obrazovanja. Tako je zapravo pojam "redovito i uredno" postao pravni standard prepušten sucima da slobodno ocjene što se sve može svrstati pod te pojmove.

Upravo zbog nedefiniranosti te pretpostavke ostavljen je prostor roditeljima koji ne žele više plaćati za uzdržavanje da se pokušavaju osloboditi obveze uzdržavanja činjenicom da je njihovo dijete postalo punoljetno, ako smatraju da ono svoje obrazovne obveze ne obavlja uredno. Često se to događa u situacijama kada je dijete na studij upisano kao izvanredni student. S obzirom na današnje razlikovanje izvanrednih od redovnih studenata, stvara se pretpostavka da je pojam iz čl. 210. st. 1. ObZ-a izravno povezan s redovnim studiranjem.²⁵⁴ Međutim tome nije tako, i ta dva pojma nisu ni u kakvoj korelaciji. To pokazuje i praksa, pa je tako u rješenju Županijskog suda u Zagrebu br. Gž2-41/2004-2 od 9. ožujka 2004., navedeno: "Sama okolnost da punoljetno dijete ima status izvanrednog studenta ne znači da se ne školuje redovito, ako redovito ispunjava svoje obveze na fakultetu." Naime, Općinski sud u Zagrebu odbio je žalbu roditelja koji je smatrao da nastupanjem punoljetnosti više ne mora

doktorskog studija.; Schwenzer, I., Holdt, S., Support obligations towards adult children, u: Fulchiron, H. (ur.), *Les solidarités entre générations*, Bruxelles, 2013., str. 520.

²⁵³ Tako je u presudi Općinskog građanskog suda u Zagrebu 97-P2-2038/12-12, koja je potvrđena drugostupanjskom presudom, sud odbio zahtjev roditelja za prestankom obveze uzdržavanja njegovog punoljetnog djeteta. S obzirom da je dijete uredno i izuzetno uspješno ispunjavalo svoje obveze na diplomskom studiju na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, sud je u obrazloženju naveo da nisu nastupile okolnosti koje bi opravdali prestanak njegove obveze.; Ogs Zg 97-P2-2038/12-12, od 4. srpnja 2013., izvorno i ŽS Zg 11-Gž2-453/13-2, od 22. listopada 2013., izvorno

²⁵⁴ Člankom 86. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju propisana je pojam studenta, odnosno što znači "status studenta" te je također objašnjen pojam redovnog (čl. 86. st. 4.) i izvanrednog (čl. 86. st. 6.) studenta. Redoviti studenti su oni koji pohađaju nastavu puno radno vrijeme te su im pokriveni cijeli ili djelomični troškovi studijskog programa. S druge strane, izvanredni studenti samostalno u cijelosti snose troškove studija, te obrazovni program pohađaju uz rad ili drugu aktivnost koja zahtjeva vremenski prilagođen program studiranja.

plaćati uzdržavanje svoga djeteta. Prvostupanjski sud pritom nije prethodno ispitao studentski status djeteta, već je samo na temelju njegova upisa na Ekonomski fakultet u Rijeci donio odluku kako obveza uzdržavanja ne prestaje. Budući da nije bila pribavljena potrebna dokumentacija o redovitom ispunjavanju obveza, drugostupanjski sud je u ovom slučaju ukinuo prvostupanjsku presudu (zbog nepotpuno utvrđeno činjenično stanje), te obrazložio stajalište o pojmu "redovito i uredno obavljanje obveza". Uz to je Županijski sud jasno razgraničio redovito studiranje od redovitog obavljanja obveza: "...smatra da je u današnje vrijeme, kada se mnogi studenti zbog velike konkurencije pri upisima na fakultete upisuju u statusu izvanrednog studenta ne zato što su već zaposleni, nego zbog činjenice da se nisu uspjeli na studij upisati kao redovni studenti, potrebno zakonski pojam iz čl. 210. OBZ-a 'dijete koje se redovito školuje' tumačiti u smislu da redovito ispunjava svoje obveze na fakultetu, neovisno o tome ima li tijekom studija status redovnog ili izvanrednog studenta. To tim više što redovni i izvanredni studenti nakon završetka studija stječu isto zvanje." Takva praksa sudova nije novost s obzirom da je još 1990. godine Vrhovni sud Republike Hrvatske u presudi br. Rev-875/90, odlučio da, iako je dijete izgubilo godinu studija, sama ta činjenica za sebe nije dovoljna da bi se smatralo da dijete ne ispunjava svoje obveze na način propisan zakonom.²⁵⁵ Sve u svemu može se zaključiti da se, s obzirom na mogućnost širokog tumačenja pojmova "uredno" i "redovito", svakom pojedinom slučaju treba pristupiti s posebnom pozornošću ga tretirati kao jedinstvenog.²⁵⁶ Međutim, praksa sudova nije u vezi s tim pitanju u potpunosti ujednačena jer neki sudovi primjenjuju opća shvaćanja o pojmovima urednog i redovitog studiranja.²⁵⁷ Roditelju je pak pružena mogućnost, na temelju čl. 210. st.

²⁵⁵ "Neredovito studiranje kroz određeno razdoblje i gubitak jedne školske godine ne moraju sami za sebe značiti prestanak redovnog školovanja, posebno kad je nakon toga nastavljeno redovno ispunjavanje obveza prema fakultetu, što će sud ocijeniti uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja kao i odgovarajuće propise."; VSRH Rev-875/90, od 17. svibnja 1990.

²⁵⁶ Iz intervjua s voditeljicom grupe za statusne i obiteljske sporove na Općinskom građanskom sudu u Zagrebu, sutkinjom Marinom Parać Garmom, od 11. travnja 2014.

²⁵⁷ Jedan takav slučaj našao se i na Vrhovnom sudu RH, nakon što je došlo do različitih stavova prvostupanjskog i drugostupanjskog suda o tome što se smatra redovitim obavljanjem obveza. Situacija u kojoj je punoljetno dijete upisivalo razne fakultete (na kojima sudjelovao ni na koji način) kako bi zadržalo studentska prava, a čitavo to vrijeme obavljao je svoje obveze kao izvanredno upisani student na Pravnom fakultetu (položio je sve ispite s prve godine, imao je još dva nepoložena sa druge, te upisanu treću godinu u vremenskom razdoblju od 4 studijske godine), ocijenjena je od strane prvostupanjskog suda kao neredovito obavljanje obveza. Drugostupanjski sud nakon saslušanja djeteta preinačio je prvostupanjsku presudu te je pridržao djetetu pravo na uzdržavanje, ocijenivši kako na Pravnom fakultetu ispunjava svoje obveze kako je i propisano zakonom, a da je logična želja za očuvanjem prava koja proizlaze iz statusa redovitog studenta (što je bio na drugim studijima). Vrhovni sud nije se složio sa drugostupanjskim te je ukinuo njegovu odluku i potvrdio presudu prvostupanjskog suda te je tako prestalo pravo djeteta na uzdržavanje od strane roditelja.; Peček, R., Prestanak obveze uzdržavanja djeteta nakon punoljetnosti, Informator, br. 5473-5474, Zagreb, 2006, str. 3. Prema činjeničnom stanju koje je navedeno, vrijedilo bi razmotriti drugačije shvaćanje prema kojem je izvjesno da je dijete zbog

4. ObZ-a, da samostalno zatraži uvid u podatke o statusu školovanja djeteta. Uzdržavatelj je to ovlašten zahtijevati od djeteta, ali i od nadležnih tijela i pravnih osoba, a ona su mu dužna pružiti svu potrebnu i zahtijevanu dokumentaciju koja će prikazati status obavljanja školskih obveza djeteta. Ovo je svakako jednostavniji način za roditelja od odlaska na sud kako bi doznao o djetetovom obrazovanju.

Slično gore navedenom, činjenica da je dijete dva puta ponavljalo studijsku godinu ne mora značiti da je prestala obveza njegovog uzdržavanja. Tako je Općinski građanski sud u Zagrebu u predmetu br. 97-P2-1210/11-20²⁵⁸ naveo: "Činjenica jest da bi gledajući matematički vrijeme kada je upisala studij i njen sadašnji status na studiju ona već trebala biti gotova sa studiranjem, međutim i u ovom slučaju valja voditi računa o načelu obiteljske solidarnosti, pa tako i djetetu koje je ponavljalo studijsku godinu, ali je ipak nastavilo sa svojim studijem i privodi ga kraju, treba dati financijsku potporu i mogućnost da taj studij u narednom periodu u razumnom roku završi." Osim toga ni prebacivanje na drugi fakultet, nakon što na prvome dijete nije redovito ispunjavalo svoje obveze, te je prestala faktična obveza oca da ga uzdržava, neće značiti da upisom na drugi fakultet neće ponovno nastati obveza roditelja na uzdržavanje. U presudi istog suda br. 97-P2-1667/10-21²⁵⁹ dijete je upisalo porezni studij koji nije željelo te je tijekom iste akademske godine izrazilo namjeru da će se prebaciti na drugi fakultet, za što se i pripremalo. S obzirom da je u slijedećoj akademskoj godini dijete redovito ispunjavalo svoje studentske obveze sud je odlučio da roditelj koji ne živi s djetetom ima obvezu doprinosti njegovu uzdržavanju.

Zakonodavac je pretpostavkom redovitog i urednog obavljanja obveza djeteta zaštitio roditelje od situacija u kojima bi djeca iskorištavala mogućnosti upisa na određene studije, više ili visoke škole kako bi zadržavala pravo na uzdržavanje. Propisavši tu odredbu tako da se zahtjeva djetetova briga o svojim obvezama, zapravo je na jedan način zaštitio i djecu koja su se našla u okolnostima koje se možda prikazuju kao djetetov odustanak ili prestanak ispunjavanja tih obveza. Županijski sud u Virovitici također je odbio zahtjev tužitelja koji je smatrao da nije dužan uzdržavati svog sina koji se trenutno nalazio na služenju vojne obveze.²⁶⁰ U ovom slučaju taj je sud zaključio kako tuženik (dijete) iako se "...nalazio na služenju vojne obveze, ali služenjem vojne obveze njegov status apsolventa nije prekinut,

želje za studiranjem Pravnog fakulteta uložilo velik napor kako bi uspio sa svojom namjerom, te u konačnici kada se upisao svoje je obveze obavljao relativno savjesno. Ostali fakulteti upisivani su samo da bi dijete zadržalo studentska prava koja mu pripadaju kao redovitom studentu (što na Pravnom fakultetu nije bio) te se zanemarivanje istih ne može uzeti kao neuredno obavljanje njegovih obveza.

²⁵⁸ Ogs Zg 97-P2-1210/11-20, od 27. svibnja 2013., izvorno

²⁵⁹ Ogs Zg 97-P2-1667/10-21, od 4. travnja 2013., izvorno

²⁶⁰ ŽS Vt Gž-165/03, od 20. veljače 2003., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>

tako da tuženik ima pravo polagati ispite i za vrijeme služenja vojne obveze, zbog čega budući da se još uvijek nalazi na redovitom školovanju, nije prestala obveza tužitelja kao oca da doprinosi njegovom uzdržavanju."

Jedino nedvosmisleno pravilo nalazi se u čl. 210. st. 5. ObZ-a kojim je određeno kako se smatra da dijete i dalje ispunjava svoje obveze redovito i uredno iako zbog opravdanog razloga nije uspjelo ispuniti obveze tekuće školske odnosno akademske godine. Opravdanim razlozima na temelju zakona smatraju se trudnoća ili bolest i slični razlozi. Iako je dana smjernica sucima za procjenu što se smatra opravdanim razlogom za propuste, i dalje je ostavljen veliki prostor njihovoj slobodnoj ocjeni.

Uzdržavanje punoljetnog djeteta prestati će kada prestanu dvije pretpostavke iz čl. 210. st. 1. ObZ-a. Međutim, prestaje li pravo na uzdržavanje djeteta *ex lege* ili je potrebna sudska odluka o prestanku tog prava? Na to pitanje odgovor se može pronaći u čl. 212.a st. 2. ObZ-a, kojim je propisano da će sud po službenoj dužnosti kao dan prestanka prava na uzdržavanje utvrditi dan kada je podnesen zahtjev (tužba) za prestanak obveze uzdržavanja ili neki drugi dana ako utvrdi da je obveza prestala tog dana. Ovu odredbu u primjeni vidimo u praksi Ustavnog suda Republike Hrvatske. On je u svojoj odluci br. U-III/1795/2005²⁶¹ potvrdio stajalište drugostupanjskog suda koji je naveo: "...obveza uzdržavanja može se ukinuti samo za ubuduće, od dana podnošenja tužbe, jer ta obveza ne prestaje po sili zakona, nastupanjem okolnosti za prestanak obveze uzdržavanja, već odlukom suda."

Budući da je svrha čl. 210. st. 1. ObZ-a osigurati punoljetnoj djeci nastavak obrazovanja, što je naravno u djetetovom najboljem interesu, prestanak prava na uzdržavanje neće prestati sve dok dijete uredno izvršava svoje školske obveze. Na taj način osigurano je djetetovo pravo na obrazovanje, spriječena je mogućnost manipulacije punoljetne djece koja ne ostvaraju nikakve rezultate niti obavljaju osnovne školske obveze. Na temelju prava na obrazovanje djeca koja imaju pravo na uzdržavanje i stoga iskorištavaju obvezu roditelja, iako ne ostvaruju ni rezultate niti obavljaju svoje obveze. Zakonodavac je tu mogućnost djeci uskratio propisavši drugu pretpostavku iz čl. 210. st. 1. ObZ-a, te time prepustio sudu odluku o tome postoji li i dalje dužnost roditelja da uzdržavaju svoje punoljetno dijete, te o tome kada ta dužnost prestaje. Vrijedilo bi razmotriti ograničenje prava na uzdržavanje djeteta koje se redovito školuje određenom dobnom granicom, kako bi se spriječile moguće zloupotrebe od strane djeteta.²⁶²

²⁶¹ Ustavni sud RH U-III/1795/2005, od 16. siječnja 2008.

²⁶² Tendencija da se postavi određene fiksna dobna granica za uzdržavanje punoljetnog djeteta koje se školuje postoji i u njemačkom pravu.; Vidi: Schwenzer, I., Holdt, S., *op. cit.* u *bilj.* 252., str. 521.

3.3.2. Uzdržavanje punoljetnog djeteta koje je završilo obrazovanje, a ne može se zaposliti

Čl. 210. st. 2. ObZ-a propisana je obveza roditelja da uzdržavaju svoje punoljetno dijete koje je završilo obrazovanje iz stavka 1. istog članka (v. *supra*), a koje se ne može zaposliti. Pretpostavka za uzdržavanje na temelju ovog članka je da dijete nakon što je završilo svoje školovanje ne može pronaći posao. Trajanje uzdržavanja na temelju ove pretpostavke ograničeno je rokom od godine dana. U skladu s tim, Općinski građanski sud u Zagrebu je u presudi br. 97-P2-703/13-10,²⁶³ potvrđenom drugostupanjskom presudom br. 64-Gž2-97/14-2,²⁶⁴ odredio da i dalje postoji obveza uzdržavanja djeteta godinu dana nakon što je završilo srednji stupanj obrazovanja s obzirom da se nije moglo zaposliti zbog nedostatka radnog iskustva. Jednako tako je postupio isti sud u drugom predmetu br. CXLVII-P2-393/07-36,²⁶⁵ potvrđenom s drugostupanjskom presudom br. 28-Gž2-472/13-2,²⁶⁶ u kojemu je određeno uzdržavanje djeteta još godinu dana nakon što je završilo školovanje jer se nije moglo zaposliti u stranoj državi u kojoj je živjelo. Cilj ove odredbe je vjerojatno želja da se potakne i ohrabri dijete koje traži zaposlenje. S druge strane, tom odredbom zakonodavac je privremeno prebacio odgovornost države za brigu o nezaposlenima natrag na roditelje, u skladu s načelom obiteljske solidarnosti. Uzimajući u obzir današnju tešku ekonomsku situaciju i veliki broj nezaposlenih potrebno je osigurati životne potrebe djeteta i u trenucima kada pokušava pronaći zaposlenje. Onog trenutka kada se dijete zaposli prestat će njegovo pravo na uzdržavanje. Načelo obiteljske solidarnosti, koje se proteže kroz cijelo obiteljsko pravo, ovdje je posebno naglašeno te se upravo zato propisuje obveza roditelja da djeci, koja pokušavaju pronaći zaposlenje, pomažu u tom procesu traženja.

3.3.3. Uzdržavanje punoljetnog djeteta koje nije sposobno za rad

Ustav Republike Hrvatske propisuje obveznu zaštitu "tjelesno i duševno oštećenog"²⁶⁷ djeteta. Primjena te odredbe u institutu uzdržavanja ogleđa se u čl. 210. st. 3. ObZ-a u kojoj je

²⁶³ Ogs Zg 97-P2-703/13-10, od 17. prosinca 2013., izvorno

²⁶⁴ ŽS Zg 64-Gž2-97/14-2, od 19. ožujka 2014., izvorno

²⁶⁵ Ogs Zg CXLVII-P2-393/07-36, od 28. ožujka 2013., izvorno

²⁶⁶ ŽS Zg 28-Gž2-472/13-2, od 4. veljače 2014., izvorno

²⁶⁷ U skladu s razmišljanjima u teoriji, bilo bi uputno razmotriti promjene određenih obiteljskopравnih odredaba u Ustavu RH koje bi između ostalog uključivale i promjenu terminologije poput "tjelesno i duševno oštećenog"

navedeno kako su roditelji dužni uzdržavati punoljetno dijete koje zbog bolesti, mentalnog ili tjelesnog oštećenja nije sposobno za rad, pa sve dok ta nesposobnost traje. Ono što je kod ovog pravila posebno važno za istaknuti jest već spominjana razlika između poslovno nesposobne punoljetne djece i djece navedene u čl. 210. st. 3. ObZ-a. Djeca nad kojom roditelji ostvaruju roditeljsku skrb i nakon punoljetnosti su poslovno nesposobna i njima je u izvanparničnom postupku oduzeta poslovna sposobnost (čl. 159. ObZ-a). Njih su roditelji dužni uzdržavati samim institutom roditeljske skrbi koji obuhvaća i obvezu uzdržavanja djece nad kojom se ostvaruje skrb. Punoljetna djeca koja nisu sposobna za rad iz određenog razloga poslovno su sposobna, te samim time nisu pod produljenom roditeljskom skrbi, i time zapravo nemaju pravo na roditeljsko uzdržavanje. Tu je zakonodavac ponovno stao u zaštitu djece i socijalno ugroženih, propisavši dužnost roditelja da uzdržavaju dijete koje nije sposobno za rad, što znači dijete koje nije u stanju samostalno zarađivati novac i uzdržavati se. Nesposobnost za rad proizlazi iz tjelesnog ili duševnog oštećenja odnosno bolesti koja ne mora biti razlogom lišenja osobe poslovne sposobnosti. Ova pretpostavka uzdržavanja nije ograničena rokovima, te dok dijete ne bude sposobno za rad roditelji su dužni izdvajati za njegovo uzdržavanje. Ne bi bilo prihvatljivo odrediti vrijeme koje dijete "smije" biti bolesno odnosno koliko ima vremena za oporavak te je pravična zamisao zakonodavca da ova pretpostavka nema vremensko ograničenje. Uz to, pomoć roditeljima omogućena je i Zakonom o socijalnoj skrbi²⁶⁸ na temelju kojeg oni mogu zahtijevati status "roditelja njegovatelja" te na temelju toga primati određenu naknadu.²⁶⁹ Ta supsidijarna obveza države važna je, jer u slučaju da se djetetu stanje ne poboljša roditeljima će biti sve teže osigurati djetetu primjeren život.

3.4. Ostali slučajevi prestanka uzdržavanja

Do sada su prikazane pretpostavke trajanja i samim time prestanka obveze uzdržavanja. Za vrijeme maloljetnosti, što je prva pretpostavka, obveza roditelja da dijete uzdržava nikada ne prestaje već samo može postati supsidijarna. Nastupanjem punoljetnosti djeteta stvari se mijenjaju utoliko što su potrebne još neke određene pretpostavke koje se moraju ispuniti da bi

djeteta.; Hrabar, D., O potrebi izmjene obiteljskopравnih odredaba u Ustavu Republike Hrvatske, u: Hrabar, D. (ur.), Hrestomatija hrvatskog obiteljskog prava, Zagreb, 2010., str. 3. *et seq.*

²⁶⁸ Zakon o socijalnoj skrbi NN br. 157/2013

²⁶⁹ Status roditelja njegovatelja propisan Zakonom o socijalnoj skrbi od čl. 63. do čl. 71.

obveza i dalje postojala, te će tek prestankom tih pretpostavki prestati i obveza uzdržavanja djeteta. Potrebno je svaku od tih pretpostavki utvrditi zasebno. Propisan je jedino rok u slučaju djetetove nemogućnosti pronalaska zaposlenja, kada će obveza uzdržavanja trajati još godinu nakon završetka školovanje ili dok se dijete ne zaposli.

Uzdržavanje će prestati i u još jednom slučaju koji se nameće, a koji nije propisan zakonom, to je slučaj smrti osobe koja je ovlaštena zahtijevati odnosno smrti osobe koja je obvezna plaćati uzdržavanje.²⁷⁰

4. POSLJEDICE NEPLAĆANJA UZDRŽAVANJA DJETETA OD STRANE RODITELJA

Nakon što je utvrđena obveza roditelju koji ne živi s djetetom da ga uzdržava, on ju je dužan ispuniti u određenom roku. U slučaju da roditelj ne udovolji toj obvezi, bit će podvrgnut sankcijama propisanim u različitim granama prava. ObZ postavio je temelje tim sankcijama koje se razrađuju drugim propisima. Tako se ovrha zbog neisplaćenih tražbina provodi prema Ovršnom zakonu (u daljnjem tekstu: OZ). Ovrha se provodi nad roditeljem koji ne plaća određeno uzdržavanje, a pritom je najzahtjevnije odrediti predmet ovrhe. Pokretanje ovršnog postupka prepušteno je sudu, ali on nije jedini koji je ovlašten zahtijevati provođenje ovrhe. Obiteljskoppravne odredbe predviđaju supsidijarnu ulogu bake i djeda, kao moguće obveznike uzdržavanja djeteta, ako njihovo dijete (roditelj obveznik) ne plaća uzdržavanje svog djeteta. Teška posljedica za odnos roditelja i djeteta, propisana ObZ-om, za roditelja koji ne izvršava svoju obvezu djetetu s kojim ne živi je mogućnost pokretanja postupka za lišenje roditeljske skrbi te s time i oduzimanje roditeljske skrbi onome roditelju koji ne plaća uzdržavanje. Nadalje, ObZ preuzeo je i dio građanskog prava u kojemu je određeno da osobe koje su plaćale uzdržavanje umjesto roditelja koji je to bio primarno dužan imaju pravo namiriti se podnošenjem verzijskog zahtjeva²⁷¹ koji je uređen Zakonom o obveznim odnosima²⁷² (u daljnjem tekstu: ZOO). Najteže posljedice, a ponekad i jedine na koje obveznici uzdržavanja reagiraju, propisane su Kaznenim zakonom²⁷³ (u daljnjem tekstu:

²⁷⁰ Alinčić, M., *et al.*, Obiteljsko pravo, *op. cit.*, u *bilj.* 236, str. 470.

²⁷¹ ObZ čl. 244.

²⁷² Zakon o obveznim odnosima NN 35/05, 41/08 i 125/11.

²⁷³ Kazneni zakon NN 125/11 i 144/12.

KZ). Dakle, hrvatski kaznenopravni sustav označio je neplaćanje uzdržavanja kao kazneno djelo, te ga kao takvo smjestio u KZ.

4.1. Ovrha zbog neplaćanja uzdržavanja

Jedna od poznatijih hrvatskih narodnih uzrečica glasi: "Ako ne ide milom, onda će silom", a u pravnom se svijetu ta izreka ogleda u institutu ovrhe. U ovrsi je riječ o primjeni dopuštenih pravnih sredstava kako bi osobe koje imaju određenu tražbinu prema nekome (tko ju nije dobrovoljno ispunio), tu tražbinu prisilno namirile. Ovrha, kao prisilna naplata tražbina, provodi se na temelju ovršnih i vjerodostojnih isprava.²⁷⁴ Predmet ovrhe, sredstva ovrhe i sam ovršni postupak uređeni su OZ-om koji je *lex generalis* u ovršnom pravu. Ovisno o tome iz kojeg pravnog odnosa tražbina proizlazi te koji zakon uređuje taj pravni odnos, primjenjivat će se pravne norme tog zakona koji je *lex specialis* za ovrhu. Tako je za prisilno namirenje tražbine proizašle iz obveze uzdržavanja primaran pravni izvor ObZ, koji se posredno koristi općim pravnim pravilima OZ-a.²⁷⁵

4.1.1. Predmet ovrhe zbog neplaćanja uzdržavanja

Naknada za uzdržavanje, koju je na temelju sudske odluke ili nagodbe pred sudom ili centrom za socijalnu skrb dužan plaćati roditelj koji ne živi s djetetom, u pravnom je smislu tražbina. Iz tog je razloga čl. 232.a st. 1. ObZ-a propisao: "Radi prisilne naplate novčanih iznosa za uzdržavanje ovrha se može provesti na cjelokupnoj imovini ovršenika koja može biti predmet ovrhe." Ovim člankom propisana je mogućnost provođenja ovrhe ako dužnik nije plaćao uzdržavanje u određenom vremenu, ali još važnije određene su granice te ovrhe. Tako je formulacijom "na cjelokupnoj imovini" utvrđeno kako sud nema ograničenja prilikom provođenja ovrhe te sva imovina roditelja može biti predmetom ovrhe.²⁷⁶

²⁷⁴ OZ čl. 1. st. 1.

²⁷⁵ Tako ObZ čl. 336. propisuje: "Ovršni postupak i postupak osiguranja provode se po odredbama Ovršnog zakona ako ovim Zakonom nije drukčije određeno."

²⁷⁶ Što sve može biti predmetom ovrhe i sredstva ovrhe propisano je u čl. 4. OZ-a.

Odredbom čl. 232.a st. 2. ObZ-a razrađena je provedba, odnosno granice provedbe ovrhe na plaći ili drugom stalnom novčanom primanju roditelja.²⁷⁷ Zakonodavac je smanjio iznos koji roditelju ne može biti ovršen kad je svrha ovrhe naplata tražbine uzdržavanja, u odnosu na obuhvat ovrhe zbog naplate tražbine proizašle iz nekog drugog pravnog odnosa. Stalnim se primanjima smatraju naknada umjesto plaće, naknada za skraćeno radno vrijeme, naknada zbog umanjenja plaće, mirovina, plaća vojnih osoba te primanja osoba u pričuvnom sastavu za vrijeme vojne službe i dr.²⁷⁸

Ono po čemu se ovrha zbog neplaćanja uzdržavanja djeteta razlikuje od ostalih ovrha propisano je čl. 232.a st. 3. ObZ-a: "Ovrha na plaći i drugom stalnom novčanom primanju roditelja za uzdržavanje djeteta provest će se prije ovrhe radi naplate svih drugih tražbina na tim primanjima neovisno o vremenu njihova nastanka." Time ovrha zbog neplaćanja uzdržavanja ima pravo prvenstva pred svim drugim ovrhama te je djetetovo pravo da ga roditelj uzdržava stavljeno ispred interesa ostalih potencijalnih vjerovnika roditelja dužnika.

²⁷⁷ ObZ čl. 232.a st. 2.: "Ovrha radi prisilne naplate novčanih iznosa za uzdržavanje djeteta može se provesti na cijeloj plaći ili drugom stalnom novčanom primanju roditelja, osim na iznosu koji odgovara iznosu od jedne četvrtine prosječne mjesečne isplaćene neto plaće po zaposlenom u pravnim osobama Republike Hrvatske za proteklu godinu." Slična odredba nalazi se i u OZ-u u čl. 173. koji govori o ograničenjima ovrhe: "(1) Ako se ovrha provodi na plaći ovršenika, od ovrhe je izuzet iznos u visini dvije trećine prosječne neto plaće u Republici Hrvatskoj, a ako se ovrha provodi radi naplate tražbine po osnovi zakonskog uzdržavanja, naknade štete nastale zbog narušenja zdravlja ili smanjenja, odnosno gubitka radne sposobnosti i naknade štete za izgubljeno uzdržavanje zbog smrti davatelja uzdržavanja, iznos u visini od jedne polovine prosječne netoplaće u Republici Hrvatskoj, osim u slučaju ovrhe radi prisilne naplate novčanih iznosa za uzdržavanje djeteta u kojem slučaju je od ovrhe izuzet iznos koji odgovara iznosu od jedne četvrtine prosječne mjesečne isplaćene netoplaće po zaposlenom u pravnim osobama Republike Hrvatske za proteklu godinu.

(2) Ako ovršenik prima plaću koja je manja od prosječne netoplaće u Republici Hrvatskoj, od ovrhe je izuzet iznos u visini dvije trećine plaće ovršenika, a ako se ovrha provodi radi naplate tražbine po osnovi zakonskog uzdržavanja, naknade štete nastale zbog narušenja zdravlja ili smanjenja, odnosno gubitka radne sposobnosti i naknade štete za izgubljeno uzdržavanje zbog smrti davatelja uzdržavanja, iznos u visini jedne polovine netoplaće ovršenika.

(3) Prosječna netoplaća u smislu stavka 1. ovoga članka jest prosječan iznos mjesečne netoplaće isplaćene po jednom zaposlenom u pravnim osobama u Republici Hrvatskoj, za razdoblje siječanj – kolovoz tekuće godine, koju je dužan utvrditi Državni zavod za statistiku i objaviti je u »Narodnim novinama«, najkasnije do 31. prosinca te godine. Tako utvrđeni iznos primjenjivat će se u idućoj godini.

(4) Odredbe stavaka 1. i 2. ovoga članka primjenjuju se i na ovrhu na naknadi umjesto plaće, naknadi za skraćeno radno vrijeme, naknadi zbog umanjenja plaće, mirovini, plaći vojnih osoba te na primanja osoba u pričuvnom sastavu za vrijeme vojne službe i na drugom stalnom novčanom primanju civilnih i vojnih osoba, osim na ovrhu na primanjima iz stavaka 5. i 6. ovoga članka.

(5) Ovrha na primanju invalida po osnovi novčane naknade za tjelesno oštećenje i doplatak za tuđu pomoć i njegu može se provesti samo radi naplate tražbine po osnovi zakonskoga uzdržavanja, naknade štete nastale zbog narušenja zdravlja ili smanjenja, odnosno gubitka radne sposobnosti i naknade štete za izgubljeno uzdržavanje zbog smrti davatelja uzdržavanja, i to do iznosa od jedne polovice toga primanja.

(6) Ovrha na primanju po osnovi ugovora o doživotnom uzdržavanju i doživotnoj renti te na primanju po osnovi ugovora o osiguranju života može se provesti samo na dijelu koji prelazi iznos osnovice na temelju koje se utvrđuje iznos pomoći za uzdržavanje."

²⁷⁸ OZ čl. 173. st. 4.

Djetetova tražbina ima prednost neovisno o trenutku nastanka, pa će imati prednost čak i ako je nastala poslije tražbina drugih osoba. Ovaj članak odnosi se isključivo na stalna novčana primanja, dok je ostala imovina ovršenika uređena općim pravnim pravilima za ovrhu.

Potrebno je osvrnuti se na situacije u kojima je nemoguće utvrditi predmet ovrhe, a koje su posebno ugrožavajuće za ostvarenje najboljeg interesa djeteta. Događa se u praksi da roditelj koji ne plaća uzdržavanje djetetu s kojim ne živi nema, ili barem prikazuje da nema, nikakvu imovinu, te je tada nemoguće provesti ovršni postupak. U tom slučaju dijete bi uzdržavanje trebalo zahtijevati od bake i djeda (roditelja dužnika). Međutim, baka i djed neće morati platiti zaostale iznose već će njihova obveza početi tek u trenutku kada dijete (ili druga aktivno legitimirana osoba) podnese tužbu protiv njih (v. *infra*).

Roditelj "recidivist", odnosno onaj roditelj protiv kojeg je već bio vođen ovršni postupak, ili na temelju čijeg se ponašanja može zaključiti da nema namjeru početi s redovitim izvršavanjem svoje obveze prema djetetu s kojim ne živi, podložan je posebnim mjerama. OZ u čl. 334. propisuje da je moguće odrediti prethodnu mjeru²⁷⁹ za nedospjele tražbine odnosno na određeni način osigurati naplatu budućih tražbina djeteta prema roditelju. Ova mjera predviđena je samo za razdoblje do godine unaprijed.²⁸⁰ kao primjer navodi se odluka Županijskog suda u Varaždinu donesena u povodu žalbe roditelja (ovršenika) na rješenje Općinskog suda u L., kojim je utvrđena ovrha nad nekretninama ovršenika zbog neplaćanja uzdržavanja.²⁸¹ U tom predmetu sporna su bila dva dijela odluke prvostupanjskog suda koje je drugostupanjski sud preinačio. Prvi od tih dijelova odnosio se na opseg ovrhe, u konkretnom slučaju bilo je upitno koji će dio plaće ovršenika biti podvrgnut ovrši. Prvostupanjski je sud odredio, vodeći se odredbama OZ-a koje određuju maksimalnu granicu ovrhe (tada čl. 149. OZ/96 danas čl. 173. OZ-a), najveći mogući iznos predviđen u OZ-u, iako je ovrhovoditelj (dijete kojemu roditelj nije plaćao uzdržavanje) zahtijevao manji iznos. Ovu je odluku drugostupanjski sud preinačio te u obrazloženju naveo: "...prvostupanjski sud, pogrešno tumačeći odredbu čl. 149. OZ-a, odredio je ovrhu u većem iznosu od traženog obzirom da je ovrhovoditelj prijedlogom za ovrhu tražio određivanje ovrhe pljenidbom ½ dijela plaće ovršenika, koje postupanje je i dovelo do pogrešne primjene materijalnog prava sadržanog u odredbi čl. 149. OZ-a i to prije svega stoga jer, a kao što je već i istaknuto, predmetnom

²⁷⁹ Prethodnim mjerama se prema OZ-u smatraju: predbilježbu založnoga prava na nekretnini protivnika osiguranja ili na pravu uknjiženom na nekretnini; koju od mjera osiguranja iz članka 300. točaka 2. do 12. OZ-a; zabranu banci da protivniku osiguranja ili trećoj osobi, po nalogu protivnika osiguranja, isplati s njegova računa novčani iznos za koji je određena prethodna mjera.

²⁸⁰ OZ čl. 334. st. 2.

²⁸¹ ŽS Vž Gž 1482/08-2 od 21. siječnja 2009.

odredbom nije propisana obveza pljenidbe točno određenog dijela plaće ovršenika, a na što bi se svodilo postupanje prvostupanjskog suda, već je određeno naveden samo iznos koji se ne smije plijeniti u postupku ovrhe...". Nadalje, Općinski sud je u svom rješenju odlučio da se ovrha na plaći ovršenika provodi za neisplaćene dospjele tražbine od 1. siječnja 2007. te da se provodi i za buduće nedospjele tražbine, sve dok postoje zakonske pretpostavke za uzdržavanje djeteta. Ovim dijelom svoje odluke prvostupanjski sud je prema ocjeni Županijskog suda pogrešno primijenio materijalno pravo, kako je navedeno, jer ovrha se za nedospjele tražbine zakonske obveze uzdržavanja može odrediti u maksimalnom trajanju od narednih godinu dana. Tako je i drugostupanjski sud povodom ove odluke u obrazloženju naveo: "...određivanjem ovrhe radi naplate i budućih obroka uzdržavanja, ali ne u razdoblju od jedne godine već do punoljetnosti ovrhovoditelja, prvostupanjski sud je postupio na način koji nije predviđen odredbama Ovršnog zakona.." Budući da u ObZ-u ne postoje odredbe koje produljuje vrijeme na koje mogu biti određene prethodne mjere predviđene OZ-om, prema praksi sudovi su obvezni držati se ograničenja od godine dana na koje se može odrediti ta mjera. To bi moglo rezultirati učestalim ponavljanjem ovršnih postupaka protiv roditelja koji ne plaća uzdržavanje djetetu s kojim ne živi, ako on nakon isteka određene prethodne mjere (ako je uopće bila određena) nastavi neizvršavati svoju zakonsku obvezu.

4.1.2. Pokretanje ovršnog postupka zbog neplaćanja uzdržavanja

Nakon što obveznik davanja uzdržavanja nije ispunio svoju tražbinu prema djetetu otvara se mogućnost naplate te tražbine putem ovrhom. Taj postupak može pokrenuti dijete (odnosno njegov zakonski zastupnik) ili će to učiniti sud po službenoj dužnosti odnosno centar za socijalnu skrb.^{282,283} ObZ-om je propisana obveza suda koji je donio odluku o uzdržavanju djeteta da *ex officio* pokrene i provede ovrhu radi naplate uzdržavanja.²⁸⁴ Slično je propisano i čl. 337. ObZ-a: "Ako je sud ovlašten po službenoj dužnosti pokrenuti postupak u kojem je

²⁸² OZ u čl. 3. sadrži odredbe o pokretanju postupka, gdje je propisana u st. 1. "Ovršni postupak pokreće se prijedlogom ovrhovoditelja, a postupak osiguranja prijedlogom predlagatelja osiguranja." U stavku 3. istoga članka propisano je: "Ovršni postupak i postupak osiguranja pokreću se i po službenoj dužnosti kad je to zakonom izrijekom određeno."

²⁸³ ŽS Vž Gž-2881/11-2 od 7. listopada 2011.: "Nije upitno da osim suda po službenoj dužnosti, provođenje ovrhe na opisan način ovlašten je tražiti i ovlaštenik, u konkretnom slučaju mlđb. dijete zastupano po majci odnosno odvjetnici, jer je evidentno da obveznik davanja iznosa dosuđenog na ime uzdržavanja, nije postupao po ovršnoj ispravi."

²⁸⁴ ObZ čl. 350. st. 1.

donesena ovršna isprava, on može po službenoj dužnosti donijeti odluku o ovrsi i provesti ovrhu." Ta dužnost postoji kod sudova koji su prethodno odlučivali o uzdržavanju djeteta bilo u povodu maternitetskih/paternitetskih sporova ili u povodu bračnih sporova.²⁸⁵ Dvije su moguće situacije u kojima roditelj koji ne plaća uzdržavanje može svojim postupanjem spriječiti sud da pokrene ovršni postupak. Prva, kada obveznik uzdržavanja da suglasnost da se provede zapljena njegove plaće ili drugog primanja te da se isplate obavljaju izravno ovlašteniku uzdržavanja.²⁸⁶ Druga situacija u kojoj sud neće postupati po službenoj dužnosti propisana je čl. 350. st. 2. ObZ-a, kojim je određeno kako je potrebna obavijest poslodavca da je primio ispravu sa suglasnošću roditelja prema kojoj je određeni iznos dužan isplaćivati izravno ovlašteniku uzdržavanja.²⁸⁷

Roditelj kojemu je ovršnom ispravom određeno uzdržavanje dužan je tu ispravu, u slučaju promjene poslodavca, dostaviti novom poslodavcu zajedno s podacima o osobi kojoj se uzdržavanje treba isplaćivati.²⁸⁸ Također, zakonodavac je čl. 246. ObZ-a propisao obvezu poslodavca da obavijesti ovlaštenika uzdržavanja o novom zaposlenju dužnika. Pogrešno bi se moglo protumačiti kako se kada roditelj zasnuje novi radni odnos mora ponovo provoditi ovršni postupak i utvrđivati provođenje ovrhe. Upravo je Općinski sud u Varaždinu učinio takovu pogrešku, jer je nakon što su ovrhovoditelji (djeca obveznika plaćanja) zahtijevali provođenje ovrhe na mirovini ovršenika (roditelj koji je obvezan plaćati uzdržavanje djece s kojom ne živi) odredio ovrhu u određenom iznosu, a nakon žalbe ovršenika, drugostupanjski sud ukinuo je tu odluku i odbacio je donošenjem rješenja o ovrsi.²⁸⁹ Takva odluka Županijskog suda proizašla je zbog pogrešno postavljenog zahtjeva ovrhovoditelja, za čiji je nastavak namirenja bila potrebna samo dostava podataka novom poslodavcu ovršenika (u ovom slučaju Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje). U odluci je navedeno: "Prema tome nakon obavijesti poslodavca ovršenika o prestanku rada i pribave po ovrhovoditelju podataka o novom isplatitelju stalnog novčanog primanja ovršeniku (mirovini), bilo je jedino

²⁸⁵ Mjesna nadležnost suda za vođenje ovršnog postupka određena je ObZ-om čl. 349.

²⁸⁶ ObZ čl. 350. st. 1. koji se poziva na čl. 236. st. 1. koji glasi: "Sud će uputiti obveznika uzdržavanja da može u zapisnik na ročištu pred sudom, pred centrom za socijalnu skrb ili posebnom ovjеровljenom ispravom dati suglasnost da se radi naplate tražbine ovlaštenika uzdržavanja zaplijene njegova plaća, mirovina ili neko drugo slično novčano primanje, u cijelosti ili djelomice, i da se isplate obavljaju izravno ovlašteniku uzdržavanja na način određen u toj ispravi. Takva isprava izdaje se u jednom primjerku i ima pravni učinak pravomoćnog rješenja o ovrsi."

²⁸⁷ Isprava iz čl. 236. st. 1. ima snagu ovršne isprave. ObZ čl. 236. st. 3. Vidi više o ovršnim ispravama zbog uzdržavanja djece od strane roditelja Aras, S., Uzdržavanje djece: Sudski alimentacijski postupci u domaćem i poredbenom pravu, Zagreb, 2013., str. 366. *et seq.*

²⁸⁸ ObZ čl. 245.

²⁸⁹ ŽS Vž Gž-5269/12-2 od 11. ožujka 2013.

potrebno po sudu pravomoćno rješenje o ovrsi br. Ovr-3633/09 dostaviti HZMO-u Područna služba u Varaždinu sa zahtjevom da po njemu postupa, a nikako tražiti ponovno donošenje rješenja o ovrsi utemeljenog na ranijem pravomoćnom rješenju na temelju ovršne isprave." Ovršna isprava proizašla iz odluke (ili nagodbe) kojom je određeno uzdržavanje vrijedi dok za uzdržavanje postoje zakonom predviđene pretpostavke. Jedino što se može promijeniti je poslodavac kojemu je prema zakonu ovršenik dužan dostaviti podatke o ovršnoj ispravi, a ako on to ne učini to može učiniti ovrhovoditelj.

Centar za socijalnu skrb ima supsidijarnu ulogu u odnosu na sudove u pogledu ovrhe zbog neplaćanja uzdržavanja. Tako je čl. 234. st. 2. ObZ-a određeno da će centar zatražiti ovrhu ako to prethodno nije učinio sud u skladu s čl. 350. ObZ-a (v. *supra*). Također, nakon što centar primi ovršnu ispravu, u roku od petnaest dana dužan je odrediti privremenu mjeru na imovini roditelja koji je dužan plaćati uzdržavanje.²⁹⁰ Centar je dužan voditi i očevidnik svih sudskih odluka i nagodbi, kao i nagodbi o uzdržavanju djeteta sklopljenih u centru.²⁹¹ Time je zapravo osigurana preglednost i sistematizacija ovršnih isprava, ako se javi potreba za pokretanjem ovršnog postupka. Pored toga, velika je uloga centra u pomaganju s isplaćivanjem uzdržavanja djetetu, za vrijeme trajanja ovršnog postupka i općenito razdoblju u kojem roditelj ne plaća određeno uzdržavanje.²⁹² To tzv. privremeno uzdržavanje propisano je čl. 352. ObZ-a, a budući da je ono određeno u slučaju da roditelj kroz određeno vrijeme plaća uzdržavanje, u istom trenutku dijete će primati predviđeni iznos na temelju privremenog uzdržavanja te će se pokušavati namiriti u ovršnom postupku od roditelja dužnika. Postavlja se pitanje, je li roditelj i u razdoblju isplaćivanja privremenog uzdržavanja dužan plaćati uzdržavanje. Nigdje u ObZ-u nije propisano oslobođenje roditelja plaćanja uzdržavanja, štoviše jasno je određeno da se roditelj koji je radno sposoban ne može osloboditi plaćanja uzdržavanja maloljetnog djeteta.²⁹³ Prema tome, činjenicom da centar pomaže djetetu privremenim isplaćivanjem djelomičnih novčanih iznosa, roditelj se nikako tijekom tog razdoblja ne oslobađa obveze uzdržavanja, već mu je ona samo umanjena za vrijeme u kojemu je materijalno sudjelovao centar. To proizlazi i iz presude Vrhovnog suda br. Rev-654/2011-2, od 28. veljače 2012. U navodu revizije podnesene protiv odluke Županijskog suda u Vukovaru u kojoj je navedeno da plaćanje privremenog uzdržavanja maloljetnom ovrhovoditelju od strane centra nema utjecaja na visinu tražbine koju je ovršenik dužan

²⁹⁰ ObZ čl. 233. st. 3.

²⁹¹ ObZ čl. 235. st. 1.

²⁹² Više o ulozi centra u regulaciji instituta uzdržavanja djeteta vidi *infra*.

²⁹³ ObZ čl. 232. st. 2.

isplatiti djetetu. Naime, iako roditelj, cijelo razdoblje u kojemu je dijete primalo privremeno uzdržavanje, nije davao uzdržavanje ni u kojem iznosu, ovrhovoditelj (dijete) od njega može potraživati samo razliku koja postoji između iznosa privremenog uzdržavanja i određenog uzdržavanja koje je dužan plaćati roditelj. Preostali iznos, odnosno ono što je davao centar na ime privremenog uzdržavanja, potraživat će državno odvjetništvo od roditelja dužnika.²⁹⁴

Ovrha, kao institut kojim se dijete namiruje od roditelja koji ne plaća uzdržavanje, učinkovito je rješenje za osiguranje djetetovih materijalnih sredstava. Ipak, problem trajanja postupka ovrhe, kao i činjenica da se može dogoditi situacija u kojoj roditelj nema ništa što bi se moglo ovršiti nedostaci su ovom modelu osiguranja plaćanja uzdržavanja. Sam ovršni postupak, da bi postao konačan, ima brojne faze (rijetko će se dogoditi da ovršenik ne uloži žalbu), prilikom kojih dijete neće primiti nikakvu financijsku pomoć (izuzev polovičnog iznosa koji će isplaćivati centar). I tada kada bude donesena pravomoćna odluka, moguće je utvrđenje kako roditelj nema imovinu koja bi mu mogla biti ovršena. Tada djetetu ne preostaje ništa osim tužiti baku i djeda (ako tužbe prema roditelju i baki i djedu nisu kumulirane), koji se mogu osloboditi obveze uzdržavanja ako nisu u mogućnosti uzdržavati dijete (v. *infra*). Posljednji nedostatak koji valja istaknuti jest mogućnost ponavljanja ovršnog postupka te dugotrajnog vođenja postupka u krug. Naime, ako se dijete namiri, te bude određena prethodna mjera u maksimalnom trajanju godinu dana, što ako nakon isteka te godine roditelj nastavi sa neplaćanjem uzdržavanja? Cijeli ovršni postupak morat će se ponoviti, što nije u interesu djeteta, a zasigurno ni u interesu države zbog troškova koji pritom nastaju.

²⁹⁴ VSRH Rev-654/2011-2, od 28. veljače 2012.: "Prema odredbi čl. 352. st. 1. OBZ ako roditelj... ne udovoljava svojoj obvezi dulje od šest mjeseci neprekidno ili ako nije platio za šest mjeseci s prekidima ukupno unutar razdoblja od sedam mjeseci, centar za socijalnu skrb dužan je... donijeti odluku o privremenom uzdržavanju i u skladu s njom isplaćivati uzdržavanje..."

Isplaćivanjem uzdržavanja u skladu s tom odredbom centar za socijalnu skrb snosa troškove uzdržavanja djeteta koje je na temelju sudske odluke ili nagodbe bio dužan davati roditelj, pa time tražbina djeteta prestaje u visini primljenog iznosa privremenog uzdržavanja, a na temelju odredbe čl. 244. st. 3. OBZ državno odvjetništvo ovlašteno je podnijeti tužbu protiv obveznika uzdržavanja radi naknade troškova uzdržavanja djeteta koje je snosio centar za socijalnu skrb."

4.2. Uzdržavanje djeteta od bake i djeda

Jedno je od temeljnih načela instituta uzdržavanja načelo obiteljske solidarnosti. Iz tog načela proizlazi moralna obveza srodnika na međusobno pomaganje. Od tuda se izvodi i supsidijarna uloga bake i djeda u uzdržavanju djeteta.²⁹⁵ U situaciji kada roditelj ne ispunjava svoju obvezu uzdržavanja, a postoje sve pretpostavke na kojima dijete temelji svoje pravo na uzdržavanje, pojavljuje se dužnost bake i djeda, roditelja dužnika, da uzdržavaju dijete.²⁹⁶ Ta obveza bake i djeda propisana je u čl. 216. st. 1. ObZ-a: "Ako roditelj ne uzdržava dijete, baka i djed po tom roditelju dužni su ga uzdržavati prema odredbama članka 209. - 211. ovoga Zakona." Stoga, kada su na strani djeteta ispunjene pretpostavke za postojanje prava na uzdržavanje (v. *supra*) potrebno je ispunjenje još dvije dodatne pretpostavke za nastanak obveza bake i djeda. Prva od tih pretpostavki je da roditelj koji je primarno obavezan plaćati uzdržavanje to ne čini. Nije relevantan razlog zašto roditelj ne plaća određeno uzdržavanje, niti je li on oslobođen obveze uzdržavanja djeteta.²⁹⁷ Pretpostavka će biti ispunjena ako dijete dokaže da roditelj ne plaća uzdržavanje te da se tražbina ne može namiriti prisilnim putem (ovrhom). Takvo je stajalište naveo Županijski sud u Bjelovaru u odluci br. Gž-1848/2009-2 od 10. prosinca 2012. Naime, Općinski sud u Opatiji odbio je zahtjev za uzdržavanje, utvrdivši kako tuženica (baka) nije dužna plaćati uzdržavanje svojoj unuci (tužiteljici) iz razloga što ta obveza postoji samo kada je roditelj (u ovome slučaju sin tuženice) oslobođen dužnosti uzdržavanja djeteta. Županijski sud ukinuo je tu odluku, s obrazloženjem da nigdje u ObZ-u nije propisano da supsidijarna obveza bake i djeda da uzdržavaju dijete postoji samo u slučaju kada je roditelj radno nesposoban (oslobođen obveze uzdržavanja). U istoj odluci sud je utvrdio što je sve potrebno za obvezu bake i djeda da uzdržavaju svoje unuče: "U ponovnom postupku prvostupanjski će sud na temelju provedenih dokaza, kao i dokaza koje će stranke predložiti, utvrditi odlučne činjenice na koje je u ovom rješenju ukazano, dakle prije svega da li otac tužiteljice plaća uzdržavanje ili ne, ako ne plaća da li se presuđeni iznos koje je on dužan za uzdržavanje plaćati može prisilnim putem namiriti ili ne, te ako su ispunjene te pretpostavke, onda i utvrditi mogućnosti tuženice, a radi utvrđivanja visine

²⁹⁵ O obiteljskoj solidarnosti u pogledu odnosa bake i djedova sa unucima vidi više: Majstorović, I., Promoting intergenerational solidarity in Croatian family law system: In search of coherent and efficient solutions, u: Fulchiron, H. (ur.), *Les solidarités entre générations*, Bruxelles, 2013, str. 281. *et seq.*

²⁹⁶ Vidi: Rešetar, B., Legal status of grandparents within the scope of Croatian family and succession law with the practice of European court of human rights, u: Fulchiron, H. (ur.), *Les solidarités entre générations*, Bruxelles, 2013., str. 480. *et seq.*

²⁹⁷ ObZ čl. 232. st. 2.: "...radno sposoban roditelj ne može se osloboditi obveze plaćanja uzdržavanja svog maloljetnog djeteta."

uzdržavanja koje bi ona doprinosila za tužiteljicu, odnosno da li su ispunjene pretpostavke za njeno oslobođenje od plaćanja uzdržavanja...". U nastavku obrazloženja toga suda vidi se druga pretpostavka koja je potrebna kako bi se uspostavila obveza bake i djeda za uzdržavanjem, a to je da kod njih moraju postojati financijske mogućnosti kako bi mogli uzdržavati unuka, a da pritom ne ugroze svoju egzistenciju. Ova pretpostavka ukazuje na umanjenje obveze bake i djeda u odnosu na obvezu roditelja. Razlog tome je što sud nije vezan s propisanim granicama određivanja iznosa uzdržavanja, već će on prvenstveno uzeti u obzir mogućnosti bake i djeda te na temelju njih utvrđivati iznos koji su oni dužni isplaćivati.^{298, 299} U predmetu XCVII-P2-536/09,³⁰⁰ Ogs u Zagrebu je donio odluku kojom je utvrđeno da su baka i djed dužni uzdržavati unuka kojega njegov, radno nesposoban otac, ne uzdržava uopće. S obzirom na utvrđenu radnu nesposobnost oca, obveza uzdržavanja u potpunosti je prenesena na baku i djeda. U ovoj je presudi posebno zanimljivo, što iako baka i djed žive u zajednici, zajedno sa svojim sinom, svakome od njih utvrđen je različiti iznos kojim su dužni pridonositi uzdržavanju svoga unuka. Potrebno je napomenuti, da neće imati utjecaj na obvezu uzdržavanja bake i djeda njihov odnos sa njihovim djetetom odnosno roditeljem primarnim dužnikom koji ne izvršava svoju obvezu prema njihovo unuku, odnosno svome djetetu. Tako je u odluci Županijskog suda u Zagrebu potvrđena presuda u predmetu P2-2212/11-10, od 26. travnja 2012. u kojoj je određeno uzdržavanje djedu u iznosu od 650,00 kn mjesečno za unuka.³⁰¹ Otac djeteta (tužitelja), a sin tuženika (djeda), koji živi u Njemačkoj te je nemoguće utvrditi gdje se točno nalazi, ne pridonosi uzdržavanja svoga djeteta. Prema tome je prvostupanjskom presudom utvrđena obveza djeda kao oca roditelja obveznika, no djed je uložio žalbu na tu odluku tvrdeći kako su njegovi odnosi sa sinom narušeni, te da nije u komunikaciji s njim od kada je ovaj preselio u Njemačku. Drugostupanjski sud utvrdio je kako taj prigovor nije od utjecaja na obvezu uzdržavanja tuženika, te je potvrdio prvostupanjsku presudu, a žalbu odbacio kao neosnovanu.

²⁹⁸ Alinčić, M., *et al.*, *op. cit.* u *bilj.* 236., str. 455.

²⁹⁹ U praksi Ustavnog suda pojavio se upravo problem utvrđivanja mogućnosti uzdržavanje od strane bake i djeda. Tako je u odluci U-III/3847/2006 od 11. srpnja 2007. godine utvrđeno kako su prvostupanjski i drugostupanjski sud ispravno procijenili sve uvjete i mogućnosti davanja uzdržavanja podnositeljice ustavne tužbe, te kako nisu povrijeđena njezina prava. Naime, tužiteljica (baka po ocu koji ne plaća uzdržavanje) smatra kako nije u mogućnosti isplaćivati određene iznose uzdržavanja svojim malodobnim unucima (tristo kuna po svakom od dvoje unuka, odnosno deset posto mirovine), te kako je pogrešno utvrđeno činjenično stanje i da nisu uzeti u obzir svi elementi koji su trebali biti uzeti. Ustavni sud utvrdio je kako nije bilo pogrešaka u prethodnim stadijima postupka te kako tužiteljica s obzirom na svoja primanja i troškove života (kredit) može izdvojiti određeni iznos za uzdržavanje.

³⁰⁰ Ogs Zg XCVII-P2-536/09, od 28. siječnja 2013., izvorno

³⁰¹ ŽS Zg GŽ2-342/12-2, od 11. rujna 2012., izvorno

S obzirom na današnju situaciju, u kojoj su česte kritike umirovljenika (što baka i djed najčešće već jesu) na njihov ionako loš životni standard, malo je vjerojatno da se u supsidijarnoj ulozi bake i djede kao obveznika plaćanja uzdržavanja nalazi najbolje rješenje za osiguranje ostvarivanja djetetova prava uzdržavanja. To više što dijete, da bi moglo utvrditi sve navedene pretpostavke i obvezu bake i djeda, mora protiv njih podići tužbu.³⁰² Ta tužba može biti kumulirana s tužbom protiv roditelja koji ne plaća uzdržavanje, a može biti i samostalno podignuta protiv bake i djeda.³⁰³ S obzirom da je objašnjeno kako do nastavka obveze bake i djeda prvenstveno treba utvrditi nemogućnost namirenja od roditelja, što svakako nije kratkotrajan proces, vidljivo je da će se dogoditi značajan protek vremena do trenutka kada će baka i djed postati dužni plaćati uzdržavanje, a i tada je upitno u kojem će to iznosu biti.

Nedostatak koji se još može navesti proizlazi iz čl. 216.a ObZ-a koji propisuje: "Tužbom se uzdržavanje u slučajevima iz članka 213. do 216. ovoga Zakona može tražiti samo za vrijeme nakon njezina podnošenja." Iz ovog članka proizlazi izuzetak od načela da se uzdržavanje može tražiti i za prošlo vrijeme. Tako primjerice kada se dijete nikako ne bi uspjelo namiriti od roditelja koji ne plaća uzdržavanje, ne bi od bake i djeda po tom roditelju moglo potraživati neisplaćene iznose, već samo uzdržavanje od trenutka podnošenja tužbe.

Činjenica da djetetu nije bezuvjetno zakonom osigurano pravo da ga uzdržavaju baka i djed (ako nemaju mogućnosti baka i djed neće biti obvezni, a procjena mogućnosti nikada ne može biti utvrđena sa potpunom sigurnošću) i činjenica da se neće moći naplatiti neisplaćeno uzdržavanje, ukazuju na potrebu efikasnijeg uređenja ovakvog načina ostvarivanja uzdržavanja djeteta.

4.3. Lišenje roditeljske skrbi

Roditeljska skrb može prestati "prirodnim putem" odnosno stjecanjem poslovne sposobnosti djeteta, pored toga ona može biti oduzeta ili ograničena prisilnim mjerama države. Tako je ObZ-om propisano više različitih mjera i načina na koje te mjere mogu biti

³⁰² Kao zakonski zastupnik djeteta može, do trenutka stjecanja poslovne sposobnosti, nastupiti drugi roditelj, a tu je i aktivna legitimiranost centra za socijalnu skrb.

³⁰³ Alinčić, M., *et al.*, *op. cit.* u *bilj.* 236., str. 455.

poduzete u slučaju da kada se postavi pitanje kvalitetnog izvršavanja roditeljske skrbi.³⁰⁴ Mjere se kreću od preventivnih primjerice upozorenje centra za socijalnu skrb na pogreške u odgoju³⁰⁵ ili nadzora nad roditeljskom skrbi,³⁰⁶ do onih represivnih poput oduzimanja roditeljima prava da žive s djetetom³⁰⁷ i lišenja roditeljske skrbi propisane u čl. 114. ObZ-a st. 1.: "Sud će u izvanparničnom postupku roditelja koji zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava lišiti prava na roditeljsku skrb." U čl. 114. st. 2. ObZ-a navedeno je što se to smatra grubim kršenjem djetetovih prava, odnosno pojašnjeni su razlozi koji će dovesti do pokretanja postupka za lišenje roditeljske skrbi te u konačnici i do samoga lišenja.³⁰⁸ Svaki od tih razloga ugrožava djetetov razvitak i pravilno odrastanje te je neophodno da se pravnim putem onemogući takvo roditeljsko ponašanje. Neuzdržavanje djeteta od strane roditelja s kojim dijete ne živi također se smatra jednim od razloga za lišenje roditeljske skrbi. Iako nije izričito propisano, ono se može podvesti pod "ne skrbi dulje od tri mjeseca o djetetu s kojim ne živi".³⁰⁹ Ekstenzivnijim je tumačenjem moguće svrstati neuzdržavanje i pod točku 10. navedenog članka "na drugi način grubo zlorabi djetetova prava.", no kako se praksa zadržala samo na točki 7. čl. 114. st. 2. Obz-a kao argumentaciji za lišenje roditeljske skrbi u slučaju neplaćanja uzdržavanja, ograničit ćemo se na taj razlog za lišenje.

Odlukom br. GŽ-374/10-3, od 30. travnja 2010., Županijski sud u Varaždinu potvrdio je stajalište prvostupanjskog suda o tome što se zapravo podvodi pod čl. 114. st. 2. toč 7. ObZ-a navodeći: "Točno je da odredba čl. 114 st. 2 OBZ-a eksplicite ne navodi i neplaćanje

³⁰⁴ One se nalaze od čl. 108. do čl. 118. u ObZ-u, a detaljnije o navedenim mjerama vidi u Alinčić, M., *et al.*, *op. cit.* u *bilj.* 236., str. 236. *et seq.*

³⁰⁵ ObZ čl. 109.

³⁰⁶ ObZ čl. 110.

³⁰⁷ ObZ čl. 111.

³⁰⁸ ObZ čl. 114. st. 2.: "Roditelj zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava ako:

1. provodi tjelesno ili duševno nasilje nad djetetom, uključujući izloženost nasilju među odraslim članovima obitelji,
2. spolno iskorištava dijete,
3. izrabljuje dijete sileći ga na pretjerani rad ili na rad koji nije primjeren njegovoj dobi,
4. djetetu dopušta uživanje alkoholnih pića, droge ili drugih opojnih sredstava,
5. navodi dijete na društveno neprihvatljivo ponašanje,
6. je napustio dijete,
7. ne skrbi dulje od tri mjeseca o djetetu s kojim ne živi,
8. u roku godine dana ne stvori uvjete za zajednički život s djetetom s kojim ne živi, a da za to nema osobito opravdan razlog,
9. ne skrbi za osnovne životne potrebe djeteta s kojim živi ili se ne pridržava mjera koje je radi zaštite prava i dobrobiti djeteta prethodno donijelo nadležno tijelo,
10. na drugi način grubo zlorabi djetetova prava."

³⁰⁹ ObZ čl. 114. st. 2. toč. 7.

uzdržavanja kao jedan od razloga za lišenje prava na roditeljsku skrb, ali u toč. 7. toga propisa se kao razlog za donošenje takve mjere propisuje (za roditelja koji zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost dužnosti i prava prema st.1 čl.114 OBZ-a) da se smatra da roditelj zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost dužnosti i prava ako, između ostalog, ne skrbi dulje od 3 mjeseca o djetetu s kojim ne živi (st. 2 toč.7 čl.114 OBZ-a). Međutim, iako citirana zakonska odredba izričito ne navodi, odnosno kako to žalba ističe ne propisuje eksplicite da se skrb odnosi i na uzdržavanje, to se upravo odnosi i na propuštanje uzdržavanja, kao jednog od vidova propisane skrbi roditelja o djeci." U navedenom predmetu majka koja je lišena roditeljske skrbi, jer nije uzdržavala dijete s kojim nije živjela dulje od tri mjeseca, žalila se na odluku prvostupanjskog suda navodeći kako je ona pokušavala skrbiti o djetetu, ali je u tome na razne načine bila spriječena. Drugostupanjski sud je na tu tvrdnju odgovorio na sljedeći način: "Kod toga valja naglasiti žaliteljici da nije odlučno to što je ista, prema žalbi, pokušavala skrbiti o mlljt. kćerci, nego je odlučno da li je ista doista i ostvarila skrb o djetetu, koja je predmetom raspravljanja u ovom postupku, a to je izvršavanje obveze uzdržavanja, kao jednog od vidova odnosno načina obvezne skrbi roditelja o mlljt. djetetu...". Također je utvrđeno kako majka više godina (ne samo tri mjeseca propisana zakonom) nije skrbila o djetetu te je protiv nje pokrenut i kazneni postupak, što upućuje na izostanak želje za većim trudom prilikom izvršavanja skrbi o svojem djetetu. U ovome je predmetu vidljivo kako je sud, nakon što je sa sigurnošću utvrdio da nije bilo promjene u postupanjima majke, niti je izgledalo da će ih biti, ispravno postupio kada je odbio njezinu žalbu.

Protiv roditelja koji ne živi s djetetom i ne isplaćuje uzdržavanje dulje od tri mjeseca može pokrenuti postupak za lišenje roditeljske skrbi drugi roditelj, samo dijete ili sud po službenoj dužnosti, dok je centar za socijalnu skrb obvezan pokrenuti postupak čim sazna za okolnost neplaćanja.³¹⁰ Primjedba koja se nameće kada je riječ o ovom načinu "kažnjavanja" roditelja zbog neplaćanja uzdržavanja svakako je kratki rok (3 mjeseca) u kojemu je moguće pokrenuti postupaka za lišenje. Zbog kratkoće roka mogla bi se ova mjera tumačiti kao prestroga intervencija države u izrazito osjetljiv odnos roditelja i djece. Međutim, dvije su odredbe u samom zakonu koje taj rok ublažavaju. Prva je u čl. 114. st. 4. ObZ-a koja navodi: "Pravo na roditeljsku skrb vratit će se odlukom suda kad prestanu razlozi zbog kojih je to pravo oduzeto." Tako roditelj, koji zanemaruje svoju dužnost, ima priliku promijeniti svoje ponašanje te početi plaćati uzdržavanje za dijete s kojim ne živi. Nadležni sud će nakon što bude podnesen zahtjev za vraćanjem roditeljske skrbi (može ga podnijeti i sam roditelj

³¹⁰ ObZ čl. 114. st. 3.

kojemu je skrb oduzeta na temelju čl. 114. st. 5. ObZ-a) utvrditi jesu li se okolnosti promijenile te će na temelju izvedenih dokaza odlučiti o vraćanju roditeljske skrbi.³¹¹ Druga odredba koja opravdava kratkotrajnost roka za pokretanje postupka za lišenje roditeljske skrbi na temelju neplaćanja uzdržavanja je ta da sam prestanak roditeljske skrbi dijete neće oštetiti u materijalnom smislu, jer će roditelj i dalje biti dužan plaćati uzdržavanje.³¹² Iz ovih razloga nije zabrinjavajući rok od 3 mjeseca, s obzirom da se ipak radi o zadiranju države u obiteljski život i odnos roditelja i djeteta. Također je Ustavni sud u odluci br. U-III/3526/2010, od 30. lipnja 2011., u povodu ustavne tužbe majke iz prethodno navedenog predmeta jasno izrazio kolika je i kakva uloga države u reguliranju obiteljskih odnosa, te do koje mjere država ima pravo zadirati u roditeljsku skrb. U obrazloženju odluke Ustavni sud je naveo: "Pozitivne obveze obuhvaćaju dužnost države da aktivno djeluje radi ostvarivanja pretpostavki za poštovanje i djelotvornu zaštitu obiteljskog života svojih građana, pa i onda kad to pretpostavlja uređivanje privatnih odnosa među njima. Ustavni sud smatra da država ima široko područje slobode prosudbe pri uređivanju tog pitanja odnosno pri odlučivanju o tome koje aktivnosti ili mjere treba poduzeti radi ostvarivanja ustavnog jamstva iz članka 35. Ustava, pri čemu se uvažavaju i postojeće mogućnosti društvene zajednice i njezinih pojedinaca." U nastavku obrazloženja navedeno je bitno stajalište: "Ustavni sud smatra da u svim postupcima koji se odnose na skrb o djeci središnje mjesto moraju imati najbolji interesi djeteta." Postavlja se pitanje koliku zapravo korist ima dijete od lišenja roditelja roditeljske skrbi zbog neplaćanja uzdržavanja.

Važno je naglasiti da iako je roditelju oduzeta ili ograničena roditeljska skrb, zbog toga nije prestao biti obavezan na plaćanje uzdržavanja.³¹³ Prema tome djetetu je pružena kvalitetna zaštita od mogućih problema tijekom odrastanja, jer čak i ako roditelj svojim ponašanjem izgubi pravo izvršavati roditeljsku skrb i dalje će ostati obavezan financijski pomagati dijete. Time se olakšava odluka drugom roditelju ili samom djetetu na pokretanje postupka za lišenje roditeljske skrbi nemarnog roditelja, jer nije u opasnosti da će si s tim ugroziti materijalnu egzistenciju. S obzirom na to da je svrha mjere lišenja roditeljske skrbi zbog neplaćanja uzdržavanja kazniti roditelja, kakav interes će dijete pronaći u tome? Tim postupkom neće se

³¹¹ Ipak u praksi je slučaj vraćanja roditeljske skrbi roditelju koji je prethodno lišen iste iznimno rijedak. Statističke podatke vidi: Godišnja statistička izvješća o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj dostupno na http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca, 3. travnja, 2014. godine

³¹² ObZ čl. 212.

³¹³ ObZ čl. 212.

ubrzati proces omogućavanja djetetu da prima uzdržavanje koje mu roditelj ne daje, a u svakom slučaju stvorit će se teška situacija za ponovnu uspostavu odnosa između roditelja i djeteta. Jedina je mogućnost da roditelj protiv kojeg je pokrenut postupak u strahu od gubitka roditeljske skrbi i svih prava koja iz nje proizlaze promjeni svoje ponašanje i uloži više truda u davanje uzdržavanja. Dakle, ova mjera oslanja se na moral roditelja, ali njezinim provođenjem neće se postići nikakav pomak u osiguranju djetetovih materijalnih sredstava od tog roditelja, što nikako nije u najboljem interesu djeteta.

Navedeni rok od tri mjesec naizgled je iznimno kratak, ali se u praksi ova mjera događa ne toliko često. Treba napomenuti kako ne postoje točni podaci o tome, s obzirom na to da se u statistikama prikazuju samo podaci o tome koliko je postupaka za lišenje roditeljske skrbi pokrenuto, a taj je broj neproporcionalan broju koji proizlazi iz statističkih podataka o broju roditelja koji ne plaćaju uzdržavanje.

4.4. Verzijski zahtjev

Prema građanskom pravu *versio in rem* ili verzija je situacija u kojoj netko uporabi svoju ili tuđu stvar u nečiji korist, a da taj netko to nije dužan učiniti prema zakonu ili nekom internom dogovoru.³¹⁴ ZOO u članku 1119. propisuje: "Tko za drugog učini kakav izdatak ili što drugo što je ovaj po zakonu bio dužan učiniti, ima pravo zahtijevati naknadu od njega." Tako je otvorena mogućnost osobi koja je snosila troškove drugog (koji je to bio po zakonu dužan) da te troškove potražuje. Uzdržavanje djeteta odnosno naknada za uzdržavanje je tražbina utemeljena zakonom te kada netko isplaćuje tu tražbinu umjesto roditelja koji je to prema zakonu dužan imat će pravo od roditelja zahtijevati naknadu danog. Taj zahtjev proizlazi iz ZOO-a, ali u odnosu na institut uzdržavanja eksplicite čl. 244. st. 1. ObZ-a navodi: "Fizička ili pravna osoba koja nije bila dužna uzdržavati, a snosila je troškove uzdržavanja neke osobe, može tužbom tražiti naknadu tih troškova od onog koji je po ovome Zakonu bio dužan davati uzdržavanje, ako su učinjeni troškovi bili opravdani." U ovome članku dvije su stvari diskutabilne. Kako se tumači koja osoba nije bila dužna uzdržavati, te koji se troškovi mogu smatrati opravdanima?

Odgovor na pitanje tko nije dužan uzdržavati zapravo je odgovor i na pitanje koje su osobe aktivno legitimirane za podnošenje verzijskog zahtjev. Iz samog ObZ-a moguće je zaključiti

³¹⁴ Klarić, P., Vedriš, M., *op. cit.* u bilj. 244., str. 649.

da je to zapravo bilo koja osoba koja je snosila, iako to nije bila dužna, troškove uzdržavanja. ObZ je ipak jasno odredio da osobe koje su prema čl. 229. ObZ-a podredno dužne uzdržavati dijete (baka, djed, pomajka itd.) imaju pravo potraživati naknadu od osoba koje su prema zakonu primarno obvezne pružati uzdržavanje.³¹⁵ Ono što može stvarati probleme u tumačenju aktivne legitimacije na verzijski zahtjev jest pitanje što s roditeljem koji živi s djetetom, a od drugog roditelja ne prima uzdržavanje koje je ovaj dužan davati. Ima li roditelj s kojim dijete živi pravo na naknadu? Sudska praksa u ovom je slučaju ujednačena te je odgovor potvrđan. To se može vidjeti u odluci br. Gž-2711/11-2, od 6. listopada 2011., Županijskog suda u Bjelovaru u kojoj je navedeno da "...pored treće osobe (fizičke ili pravne) koja uopće nema obvezu uzdržavanja djeteta, i nadalje je legitimiran potraživati i roditelj djeteta, koji ih je sam u cijelosti podmiri...". S obzirom na učestalost slučajeva u kojima roditelj s kojim dijete živi plaća troškove uzdržavanja u punom iznosu, bez primanja naknade za uzdržavanje od drugog roditelja, neophodno je bilo osigurati pravo na tužbu i tom roditelju.³¹⁶ Postoje ipak granice zahtjeva za povrat danog uzdržavanja, a to je da troškovi moraju biti opravdani. Opravdanim troškovima smatraju se troškovi koji su određeni odlukom nadležnog suda u kojoj je prethodno riješeno koliki iznos na ime uzdržavanja je dužan isplaćivati roditelj koji ne živi s djetetom. Naime, kada je pravomoćnom sudskom odlukom određen mjesečni iznos koji je dužan isplaćivati obveznik davanja uzdržavanja, zahtjev osobe koja je snosila troškove uzdržavanja djeteta ne može prelaziti taj iznos. Tako je u odluci VSRH br. Rev-1302/2008-2, od 28. siječnja 2009., izraženo stajalište o tome kako "...u situaciji kada je o iznosu uzdržavanja kojeg je tuženik trebao doprinositi za svoju djecu u spornom razdoblju već pravomoćno odlučeno, eventualno daljnja sredstva koja je na ime tuženikove obveze uzdržavanja djece stranaka tužiteljica dodatno doprinosila, ne mogu se smatrati opravdanim troškovima...". Prema tome, da bi zahtjev za povrat troškova danih na ime uzdržavanja bio usvojen potrebno je ispunjenje pretpostavka opravdanosti učinjenih troškova, te postojanje aktivne legitimacije na strani tužitelja.

Verzijski zahtjev prema ZOO-u je nazvan "izdatak za drugog".³¹⁷ Taj naziv upućuje na činjenicu kako je pretpostavka za aktivnu legitimiranost na tužbu da je osoba učinila izdatak za nekoga tko nije ta ista osoba, odnosno za drugoga. Tome u prilog govori i izričaj čl. 244. st. 1. ObZ-a: "...a snosila je troškove uzdržavanja neke osobe..." Dakle, neće biti aktivno legitimirana osoba koja je snosila vlastite troškove uzdržavanja, pa tako dijete koje roditelj

³¹⁵ ObZ čl. 244. st. 2.

³¹⁶ Vidi i odluku Vrhovnog suda RH: VSRH Rev-1096/07-2, od 21. studenoga 2007.

³¹⁷ ZOO čl. 1119.

nije uzdržavao neće imati pravo zahtijevati od njega naknadu utemeljenu na čl. 244. ObZ-a.³¹⁸ Iako nema pravo postavljati verzijski zahtjev, dijete može neisplaćeno uzdržavanje utužiti u ovršnom postupku (v. *supra*), dok s druge strane osoba koja je snosila troškove, a nije to bila dužna, može se na temelju verzijskog zahtjeva namiriti od roditelja. U slučaju da dođe do navedene situacije, protiv roditelja dužnika bi se vodila dva postupka. Isto tako u slučaju da tužitelji u oba postupka uspiju sa svojim zahtjevima otvorena je mogućnost da roditelj (tuženik) plati iznos dvostrukog uzdržavanja. Međutim, među sucima Vrhovnog suda RH postoji mišljenje, koje nije službeno stajalište suda, prema kojem je takvo postupanje pogrešno. Naime, takvo tumačenje zakona, prema kojem se dužnika uzdržavanja obvezuje na isplatu dvostrukog iznosa od iznosa dužnog uzdržavanja, kada bi se pojavilo u praksi bi se činilo nepravednim prema dužniku uzdržavanja.³¹⁹

Centar za socijalnu skrb također je naveden kao ovlaštenik za podnošenje zahtjeva za povrat isplaćenih sredstava na ime privremenog uzdržavanja.³²⁰ Taj zahtjev ostvarivat će tužbom državno odvjetništvo, a utuženi novac bit će prihod državnog proračuna.³²¹ Nakon što je pravomoćnom odlukom određeno privremeno uzdržavanje, centar je dužan u roku 3 mjeseca obavijestiti državno odvjetništvo da podigne tužbu protiv obveznika uzdržavanja koji toj obvezi nije udovoljavao. U navedenom postupku državno odvjetništvo moći će utužiti samo iznos koji je centar već isplatio na ime privremenog uzdržavanja i samo u iznosu u kojemu ga je isplatio, sa zateznim kamatama.³²²

Tužitelj koji zahtjeva naknadu troškova danih za uzdržavanje djeteta mora svoj zahtjev postaviti u određenom roku. Naime, verzijski zahtjev, kao institut obveznog prava, ograničen je općim zastarnim rokom iz čl. 225. ZOO-a koji iznosi pet godina. Taj rok ne odnosi se na cjelokupni zahtjev, već samo na tražbine, a kako one dospijevaju mjesečno, dakle svako pojedino davanje (mjesečno) zastarit će nakon 5 godina.

³¹⁸ Tako pokazuje i praksa. Naime Županijski sud u Varaždinu ustanovio je u žalbenom postupku kako je prvostupanjski sud pogrešno odlučio da dijete ima pravo verzijskog zahtjeva prema roditelju koji nije plaćao uzdržavanje na koje je bio zakonom obvezan. Tužitelj u postupku je sin koji tuži oca radi naknade troškova uzdržavanja. Općinski sud u Varaždinu usvojio je zahtjev tužitelja, te nakon utvrđenog činjeničnog stanja zaključio kako otac nije plaćao uzdržavanje dok je tužitelj participirao u svom uzdržavanju (stipendijom, te je obvezao tuženika da naknadi troškove uzdržavanja. Odluku je preinačio drugostupanjski sud utvrdivši kako se dijete (tužitelj) ne smatra aktivno legitimiranom osobom u ovom predmetu. "Međutim, tužitelj prema odredbi čl. 244. ObZ-a nije osoba koja bi bila ovlaštena podnositi takav zahtjev zato jer on nije osoba koja je snosila troškove uzdržavanja neke osobe, već je tužitelj osoba koja je tada sama sebe uzdržavala odnosno snosila troškove vlastitog uzdržavanja."; ŽS Vž Gž 777/2005-2 od 25. svibnja 2005.

³¹⁹ Iz intervjua sa sucem Vrhovnog Suda Republike Hrvatske, dr. sc. Jadrankom Jugom, od 31. ožujka 2014.

³²⁰ ObZ čl. 244. st. 3., 4. i 5.

³²¹ Vidi odluku Županijskog suda u Varaždinu: ŽS Vž Gž-1275/09-2, od 21. siječnja 2010.

³²² Vidi odluku Županijskog suda u Varaždinu: ŽS Vž Gž-1345/09-2, od 28. siječnja 2010.

Verzijski zahtjev iznimno je važan zbog svoje široke aktivne legitimiranosti te zbog osiguranja koje pruža osobama da će moći namiriti troškove koje su snosili zbog davanja uzdržavanja za dijete koje ne prima uzdržavanja od osobe koja je to primarno bila dužna učiniti. Na taj se način povećava i mogućnost da će dijete dobiti potrebno uzdržavanje, premda njegov roditelj ne udovoljava svojoj obvezi.

4.5. Kazneno djelo povrede dužnosti uzdržavanja

Uzdržavanje djeteta je obiteljskopравни institut. Međutim, za slučajeve neispunjavanja dužnosti roditelja obveznika uzdržavanja, država je omogućila primjenu sredstva iz različitih pravnih područja radi ostvarenja alimentacijskih zahtjeva djece. Zakonodavac je povredu dužnosti uzdržavanja uvrstio u katalog kaznenih djela iz čl. 172. Kaznenog zakona (u daljnjem tekstu: KZ). Propisana kazna za navedeno djelo je kazna zatvora od jedne godine s kvalificiranim oblikom ako je počinjeno protiv djeteta (ili osobe koja zbog starosti, bolesti, mentalnog ili tjelesnog oštećenja nije sposobna za rad) za koji je propisana kazna zatvora do tri godine.

Kazneno djelo povrede dužnosti uzdržavanja je trajno kazneno djelo.³²³ U prilog tomu govori i presuda Županijskog suda u Bjelovaru.³²⁴ U njoj sud navodi da je za postojanje ovog kaznenog djela potreban trajniji negativni stav počinitelja. U konkretnom slučaju osuđenik je isplatio dvanaest uplata u četrnaest mjeseci, ali u iznosima koji su bili manji od onih koji su bili određeni pravomoćnom sudskom odlukom. S obzirom da se ovdje radilo o svjesnom kontinuiranom neurednom plaćanju dužnog uzdržavanja s ciljem izbjegavanja svoje obveze, Županijski sud ocijenio je da takav način postupanja ispunjava biće kaznenog djela povrede dužnosti uzdržavanja. Osim trajnosti, daljnja karakteristika kaznenog djela povrede dužnosti uzdržavanja je da se ono može počinuti aktivno i pasivno. Aktivno počinjenje odnosi se na odbijanje zaposlenja i time posredno izbjegavanje uzdržavanja, a pasivno počinjenje odnosi se na odbijanje izvršenja takve obveze. Županijski sud u Varaždinu je u svojoj odluci naveo da je odbijanje zaposlenja maliciozno ponašanje kojim se svjesno stvara situacija nemogućnosti

³²³ Petranović, M., Zastara kaznenog progona i izvršenje kaznenih sankcija, Aktualna pitanja novog kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro, Zagreb, 2002., dostupno na http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/MPetranovic-Zastara_kaznenog_progona_izvrssenj.PDF, str. 13.

³²⁴ ŽS Bj Kžm-30/2011, od 29. rujna 2011.

plaćanja dužnog uzdržavanja u cilju izbjegavanja obveze uzdržavanja.³²⁵ Prema tome, iako postoji razlika u odnosu na situaciju kada obveznik uzdržavanja ima mogućnosti, ali odbija platiti dužno uzdržavanje, i jedno i drugo ponašanje ispunjavaju biće kaznenog djela povrede dužnosti uzdržavanja. Pored toga, važno je naglasiti da sud u kaznenom postupku samo utvrđuje je li okrivljenik s namjerom počinio kazneno djelo povrede dužnosti uzdržavanja, koja je dužnost utvrđena pravomoćnom i ovršnom parničnom presudom. Sva ostala činjenična pitanja (poput obavlja li punoljetno dijete svoje obveze redovno i uredno) predmet su parničnog postupka.³²⁶

U predmetu br. Kž-24/2007-7,³²⁷ na žalbu optuženika, Županijski sud u Vukovaru potvrdio je presudu prvostupanjskog Općinskog suda u Vukovaru (br. K-380/2006) za počinjenje kaznenog djela povrede dužnosti uzdržavanja. Optuženiku D. M.-u izrečena je jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 1 godine na koju je primijenjena uvjetna osuda s rokom kušnje od 3 godine. Kao dodatni uvjet optuženiku, sud je naložio isplatu dospjelih obroka uzdržavanja u iznosu od 54.000 kuna u roku od 1 godine od pravomoćnosti presude zajedno s obvezom budućeg urednog ispunjavanja obveze uzdržavanja u mjesečnom iznosu od 600 kuna za svako od dvoje djece. U obrazloženju presude kojom je odbio žalbu optuženika kao neosnovanu, drugostupanjski sud navodi da je pokretanju kaznenog postupka prethodila presuda Općinskog suda u Vinkovcima (br. P-1464/1998) kojom je određena obveza uzdržavanja, te postupak koji se također vodio pred Općinskim sudom u Vinkovcima (br. OP-1978/2003) kojim je naloženo njezino izvršenje ovršnim rješenjem. Na prigovor optuženika da je djeci davao svakih 10 do 15 dana po 100 kuna na ruke, te im kupovao igračke i slatkiše kako bi mogao kontaktirati s njima, Županijski sud zaključio je kako je prvostupanjski sud ispravno postupio ne prihvaćajući taj prijedlog. Naime, u vezi s uzdržavanjem djece ObZ izričito propisuje da se ono mora izvršavati u novčanom obliku.³²⁸ Svaki drugi oblik doprinošenja odgoju djeteta ne može se smatrati uzdržavanjem u smislu obiteljskopravnog zakonodavstva. Pored navedenog, Općinski sud je dodao da čak i da je optuženik stvarno tako pridonosio uzdržavanju djece, to je činio samo da bi se oslobodio kaznene odgovornosti. S obzirom da takav način doprinosa ne predstavlja uzdržavanje propisano ObZ-om koje mora biti redovito, te prema KZ-u ispunjeno na način, u iznosima i rokovima kako to optuženiku nalaže pravomoćna i ovršna presuda, ono nikako ne bi moglo biti razlog oslobođenja kaznene

³²⁵ ŽS Vž Kž-56/2001, od 15. ožujka 2001.

³²⁶ ŽS Vž Kž-243/2011, od 23. ožujka 2011.

³²⁷ ŽS Vu Kž-24/2007-7, od 17. siječnja 2008.

³²⁸ ObZ čl. 238. st. 2.

odgovornosti. Dodatno Županijski sud obrazlaže da u slučaju nemogućnosti plaćanja dosuđenog iznosa obveznik uzdržavanja ima mogućnost pokretanja parničnog postupka radi smanjenja iznosa uzdržavanja zbog promijenjenih okolnosti što optuženik nije učinio.

Drugi predmet, br. Kž-60/2007-2, vodio se pred Županijskim sudom u Koprivnici,³²⁹ a zanimljiv je iz razloga što prikazuje djelovanje represivnih mjera kaznenog prava na ponašanje obveznika uzdržavanja. U navedenom predmetu, osuđenik H. J. podnio je žalbu protiv rješenja Općinskog suda u Koprivnici (br. Kv-13/2007) kojom mu je odbijen zahtjev za obnovom kaznenog postupka koji je dovršen pravomoćnom presudom na istom sudu (br. Kv 69/2006). U svojoj žalbi osuđenik se poziva na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje s opravdanjem da je isplatio zaostale iznose uzdržavanja te na taj način ispunio dodatni uvjet određen presudom Općinskog suda u Koprivnici (br. K-252/2004). Dodatno navodi da će odlaskom na izdržavanje kazne zatvora biti onemogućen u daljnjem uzdržavanju svoje malodobne djece. Županijski sud je u svome rješenju naveo da je prvostupanjski sud u svome obrazloženju ispravno ocijenio presudu u prethodnom postupku kojom je osuđenik proglašen krivim zbog kaznenog djela povrede dužnosti uzdržavanja te mu je izrečena kazna zatvora od 9 mjeseci na koju je primijenjena uvjetna osuda s rokom kušnje od godine dana. Kao dodatni uvjet optuženiku je određeno da u roku od 5 mjeseci mora isplatiti zaostale obroke uzdržavanja u iznosu od 30.000,00 kuna. Iako je bio produljivan rok isplate u nekoliko navrata, optuženik je platio iznos zaostalog uzdržavanja tek 3 mjeseca nakon pravomoćnosti presude kojom mu je opozvana uvjetna presuda i određeno izvršenje kazne zatvora od 9 mjeseci. Županijski sud obrazložio je kako optuženik imao dovoljno vremena da isplati dužan iznos i predoči nove dokaze u postupku opoziva uvjetne osude. S obzirom da to nije učinio tada nego tek kada je pozvan na izdržavanje kazne zatvora, zakašnjelo ispunjenje obveze ne može biti razlog za obnovu kaznenog postupka. Upravo je iz toga razloga Županijski sud odbio žalbu H. J. kao neosnovanu.

Drugačija situacija proizlazi iz rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske br. I Kr-630/2010-5.³³⁰ U tom predmetu osuđeniku V. B. je za kazneno djelo povrede dužnosti uzdržavanja, presudom Općinskog suda u Splitu (br. Kml 2/2006) izrečena kazna zatvora od 5 mjeseci na koju je primijenjena uvjetna osuda s rokom kušnje od 2 godine i posebnom obvezom ispunjenja dužne obveze zaostalog uzdržavanja u roku od 8 mjeseci i obveze budućeg uzdržavanja djeteta. S obzirom da osuđenik nije ispunio svoju obvezu u određenom

³²⁹ ŽS Kc Kž-60/2007, od 20. ožujka 2007.

³³⁰ VSRH I Kr 630/2010-5, od 31. kolovoza 2011., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>

roku, presudom Općinskog suda u Splitu (br. Kml 71/2008) koju je presudom potvrdio Županijski sud u Splitu (br. Kžm 44/2008), opozvana mu je uvjetna osuda te je određeno izvršenje kazne zatvora. Međutim, nakon pravomoćno izrečene presude kojom mu je određen zatvor, osuđenik je isplatio dužno izdržavanje te započeo s redovitim ispunjavanjem svoje obveze uzdržavanja maloljetnog djeteta. S obzirom na to, osuđenik je podnio Vrhovnom sudu zahtjev za izvanredno ublažavanje kazne. Navedenu okolnost Vrhovni sud prihvatio je kao pojavu novih okolnosti koje nisu postojale u trenutku izricanja presude. U skladu s tim prihvatio je zahtjev osuđenog i preinačio presude Općinskog i Županijskog suda u Splitu na način da je ponovno primijenio uvjetnu osudu na izrečenu kaznu zatvora s rokom kušnje od 2 godine. Razlika ovog slučaja i onog prethodno prikazanog predmet jest u tome što u ovom slučaju osuđenik nije čekao poziv na izvršenje kazne nego je isplatio dužan iznos uzdržavanja svoga djeteta odmah nakon pravomoćnosti presude. Da je takvo ponašanje razlog za izbjegavanje primjene kazne zatvora proizlazi i iz tumačenja Vrhovnog suda i Županijskog suda u Koprivnici, s obzirom da je Županijski sud u svome obrazloženju posebno istaknuo okolnost da je osuđenik čekao s isplatom dužnog uzdržavanja 3 mjeseca nakon pravomoćnosti presude kojom mu je opozvana uvjetna osuda.

Kao što je prikazano u navedenim predmetima, neispunjavanje uzdržavanja djeteta može imati i kaznene posljedice. Unatoč Kaznenim zakonom propisanoj maksimalnoj kazni od 3 godine za povredu dužnosti uzdržavanja djeteta, u praksi se u pravilu određuje kazna od 1 godine ili kako bi se na nju mogla primijeniti uvjetna osuda,³³¹ uz koju se određuje vrijeme kušnje u okviru od 1 do 5 godina od dana pravomoćnosti presude za koje je na snazi prijetnja prvotno izrečenom kaznom.³³² Kao dodatni uvjet da se ne izvrši kazna zatvora, sudovi određuju posebnu obvezu popravljanja štete počinjene kaznenim djelom iz čl. 62. st. 1. toč. 1. KZ-a, koja se odnosi na isplatu zaostalih obroka dužnog uzdržavanja, zajedno s posebnom obvezom ispunjenja obveze uzdržavanja iz čl. 62. st. 1. toč. 14. KZ-a, kojom se postavlja uvjet budućeg redovitog ispunjavanja svoje dužne obveze prema djetetu.

Iako se uporabom kaznenih instrumenata, uglavnom, u konačnici postiže željeni učinak, da dijete dobije svoje potrebno uzdržavanje, treba se zapitati koliko je stvarno efikasan i poželjan takav sustav. Naime, iz kaznenog postupanja protiv roditelja koji ne plaća dužno uzdržavanje proizlazi da sudovi izriču kazne za povredu dužnosti uzdržavanja djeteta samo kao prijetnju da bi dužnik iz straha od kazne zatvora ispunio svoju obvezu prema djetetu, a ne da bi ga se

³³¹ Formalna pretpostavka za primjenu uvjetne osude je osuda počinitelja na kaznu zatvora u trajanju do godine dana ili na novčanu kaznu.; Novoselec, P., Bojanić, I., Opći dio Kaznenog prava, Zagreb, 2013., str. 415. *et seq.*

³³² KZ čl. 56. st. 3.

kaznilo za takvo postupanje. S druge strane, kao u jednom od gore prikazanih slučajeva, ako roditelj doista ode na izvršavanje kazne zatvora, smanjuje mu se mogućnost stjecanja prihoda za to razdoblje što će opet imati negativan učinak na dijete smanjenjem ili onemogućavanjem povećanja mogućnosti roditelja da ubuduće isplati uzdržavanje. Osim toga, sam postupak, od podnošenja kaznene prijave državnom odvjetništvu, preko sudskog postupka i izricanja pravomoćne presude, pa sve do konačne isplate uzdržavanja djetetu, uglavnom je izrazito dug, proteže se i nekoliko godina. Uzimajući još u obzir da kaznenom postupku prethodi obiteljskopравни postupak odlučivanja o određivanju uzdržavanja koji također traje određeno vrijeme, a zatim i razdoblje u kojemu roditelj ne ispunjava svoju obvezu, te eventualno i korištenje određenih drugih pravnih sredstava za ostvarenje uzdržavanja, upitno je koliko je svrhovito da dijete tek nakon tolikog vremena dobije financijsku potporu nužnu za njegov pravilan rast i razvitak. Imajući to u vidu, trebalo bi razmotriti neki drugi efikasniji sustav koji bi u slučajevima izbjegavanja ispunjenja dužnog uzdržavanja roditelja prema djetetu omogućio puno brže i efikasnije postizanje konkretnih učinaka, a sve kako bi se djetetu u što kraćem roku priskrbilo dobivanje financijskog temelja nužnog za omogućavanje njegovog rasta i razvitka.

5. ULOGA CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB U POSTUPKU ODLUČIVANJA O UZDRŽAVANJU DJETETA

Socijalna skrb je djelatnost od javnog interesa za Republiku Hrvatsku čiji je cilj pomaganje onima kojima je pomoć najpotrebnija. Definirana u čl. 3. Zakona o socijalnoj skrbi (u daljnjem tekstu: ZSS). Tako je socijalna skrb zapravo briga za socijalno ugrožene, one u nepovoljnim obiteljskim odnosima, te se općenito odnosi na unaprjeđenje kvalitete života osoba koje žive u neprimjerenim životnim uvjetima. Centar za socijalnu skrb (u daljnjem tekstu: CZSS) ustanova je čiji je cilj obavljanje djelatnosti socijalne skrbi. Odredbe o CZSS-u propisane su od čl. 126. do čl. 145. ZSS-a, te su njima uređena opća pravila o njegovom ustrojstvu i djelovanju.³³³

³³³ O razvoju Zakona o socijalnoj skrbi, a samim time i centra, kroz proteklih nekoliko godina bez prikaza posljednjeg, trenutno važećeg ZSS-a vidi više. Popović, S., Aktualnosti u socijalnoj skrbi, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 19, Zagreb, 2012, str. 639. *et seq.*

U obiteljskom pravu predviđena je velika uloga CZSS-a, ponajviše u zaštiti prava djeteta i ostalih osoba koje nisu u mogućnosti skrbiti se same za sebe.³³⁴ Njegova je uloga, u tom smislu, kontroliranje izvršavanja roditeljske skrbi roditelja te u slučaju da ju roditelji zlorabe provođenje obiteljskopравnih mjera za zaštitu djece. Postupci lišenja poslovne sposobnosti također su usko povezani s CZSS-om, tako je gotovo nemoguće da se osoba liši poslovne sposobnosti, a da pritom CZSS nije u tome imao nikakva utjecaja.

U pogledu uzdržavanja djeteta od strane roditelja s kojim dijete ne živi može se reći da CZSS ima svojevrsnu nadzornu ulogu. CZSS može sudjelovati u nastanku obveze uzdržavanja. U pogledu određivanja iznosa koji će roditelj biti dužan davati potrebna je CZSS-ova procjena situacije i potreba djeteta. Također, ako roditelj ne udovoljava svojoj obvezi dužnost je CZSS-a reagirati i osigurati djetetu ostvarivanje prava uzdržavanja.

5.1. Uloga centra za socijalnu skrb u nastanku obveze uzdržavanja djeteta

O nastanku i utvrđivanju obveze uzdržavanja govorilo se ranije, no sada će ukratko biti prikazano koje su dužnosti CZSS-a te kako on olakšava i štiti prava djeteta u procesu nastanka i prestanka uzdržavanja. S obzirom da se uzdržavanje uglavnom određuje u postupku pred sudom, CZSS ima posrednu, ali važnu ulogu. Sud nije obavezan zatražiti mišljenje CZSS-a prilikom određivanja iznosa uzdržavanja, no obavezan je zatražiti mišljenje CZSS-a u pogledu pitanja s kojim roditeljem će dijete živjeti.³³⁵ Moguće je da će pritom CZSS izvijestiti sud i o materijalnim mogućnostima oba roditelja i potrebama djeteta. U slučaju pak da sud izričito zatraži od CZSS-a da ispita materijalne prilike roditelja CZSS će to biti obavezan učiniti.³³⁶ Važno je da CZSS kvalitetnim i točnim izvješćem izvijesti sud o materijalnoj situaciji roditelja, posebno zbog mogućih (i čestih) situacija u kojima prethodno iskazani prihodi, koje je podatke dao roditelj, ne odgovaraju njegovom stvarnom imovinskom stanju.³³⁷ Na taj će način sud moći sa većom sigurnošću odrediti primjeren iznos koji će roditelj biti obavezan plaćati. Također, moguće je da CZSS sudjeluje u postupcima određivanja uzdržavanja kao umješać *sui generis*. To će se dogoditi u slučajevima kada dijete koje nije u

³³⁴ Aras, S., Centar za socijalnu skrb u ulozi stranke i umješaća (intervenijenta) u statusnim i alimentacijskim postupcima, Zbornik PFZ, vol. 59, br. 2-3, 2009., str. 504.

³³⁵ ObZ čl. 295. st. 1.

³³⁶ ObZ čl. 278. st. 2.

³³⁷ Više o položaju i ovlastim centra u provjeri imovinskih prilika kod određivanja uzdržavanja vidi: Aras, S., *op. cit.* u *bilj.* 287., str. 292. *et seq.*

stanju skrbiti samo za sebe nema zakonskog zastupnika (na temelju čl. 275. ObZ-a) ili kada sud smatra da je to potrebno radi zaštite najboljeg djetetovog interesa.³³⁸

Ovlasti CZSS-a koje su do sada navedene mogu se smatrati pomoćnima u samom postupku. međutim, u određenim je situacijama CZSS dužan samostalno pokrenuti spor o uzdržavanju u ime djeteta, ako to prethodno nije učinio roditelj koji s djetetom živi ili osoba koja skrbi o djetetu.³³⁹ CZSS u takvom je slučaju obavezan aktivnim djelovanjem štiti dijete i njegove interese tako što će pomoći da dijete ostvari pravo na uzdržavanje koje mu pripada.^{340,341} CZSS pokrenuo je od 2010. do 2012. godine ukupno 246 postupaka (od toga je 87 sporova pokrenuto za djecu u domovima, koja ne žive s roditeljima) na temelju ovlasti iz čl. 234. st. 1. ObZ-a.³⁴² Kako je ukupan broj upisanih odluka/nagodbi o uzdržavanju djece kroz te tri godine bio 10.833, jasno je da roditelji (ili drugi skrbnici djeteta) redovito samostalno pokreću parnice u ime djece te da CZSS nema prevelikih zadaća u segmentu pokretanja postupka na temelju čl. 234. st. 1. ObZ-a.^{343,344}

Svakako važnija uloga CZSS-a u procesu nastanka obveze uzdržavanja jest mogućnost roditelja da pred CZSS-om sklope nagodbu o uzdržavanju na temelju čl. 230. st. 1. ObZ-a koji glasi: "Centar za socijalnu skrb nastojat će da se roditelji međusobno ili da se oni i dijete koje se redovito školuje nakon punoljetnosti nagode o visini, odnosno povećanju doprinosa za uzdržavanje djeteta uvijek kad je to moguće, vodeći računa o dobrobiti djeteta." Dakle, moguće je da roditelji izbjegnu sudski postupak i na miran način postignu dogovor o visini iznosa uzdržavanja odnosno o promjeni iznosa koji je roditelj dužan plaćati, u slučaju da postoji potreba za povećanjem iznosa. Pritom će CZSS, kao zaštitnik djetetovih prava, dopustiti nagodbu samo ako je ona za dobrobiti djeteta i ako je uzeto u obzir sve što je prema

³³⁸ ObZ čl. 274. st. 4.

³³⁹ ObZ čl. 234. st. 1.

³⁴⁰ U trenutačnom zakonskom tekstu ObZ-a pogrešno stoje riječi na kraju čl. 234. st.1. "od dana kad je ovršna isprava stekla svojstvo ovršnosti" jer ovo centar pokreće kada još nema ovršne isprave, jer o tek treba odlučiti o tužbenom zahtjevu. Alinčić, M., *et al.*, *op. cit.* u *bilj.* 192., str. 326.

³⁴¹ Vidi više o centru kao zakonskom zastupniku djeteta u alimentacijskim sporovima u Aras, S., *op. cit.* u *bilj.* 287., str. 289. *et seq.*

³⁴² Preuzeto iz Godišnjih statističkih izvješća o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj iz 2010., 2011., i 2012. godine, dostupno na http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca, 3. travnja, 2014. godine

³⁴³ Preuzeto iz *Ibid.*

³⁴⁴ ObZ-a čl. 235. st. 1.: "Centar za socijalnu skrb dužan je voditi očevidnik svih odluka, sudskih nagodbi i nagodbi sklopljenih u centru za socijalnu skrb o uzdržavanju maloljetnog djeteta i djeteta nad kojim roditelji ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti." Tako centar nije dužan voditi evidenciju odluka u kojima je određeno uzdržavanje punoljetnoj djeci temeljem čl. 210. ObZ-a, no ovlast centra na temelju čl. 234. st. 1. ObZ-a ne obuhvaća punoljetnike, jer oni samostalno podižu tužbe za uzdržavanje. Tako da su punoljetnici izuzeti iz navedenih statistika.

zakonu potrebno utvrditi kako bi se odredio primjerni novčani iznos (o određivanju uzdržavanja v. *supra*). U trogodišnjem razdoblju (2010., 2011. i 2012. godina) CZSS sklopilo je ukupno 486 nagodbi, što upućuje na prevagu sudskih sporova (iznimno sudskih nagodbi) u pogledu uzdržavanja djeteta. Poželjno je da, prilikom sklapanja nagodbe pred CZSS-om (kao i pred sudom) roditelj kojemu je određeno plaćanje uzdržavanja postupi suglasno čl. 236. ObZ-a, odnosno da roditelj da suglasnost da se radi naplate uzdržavanja zaplijeni njegovo primanje (plaća, mirovina i sl.) te da se isplate obavljaju izravno ovlašteniku uzdržavanja na način kako je određeno. Isprava s tom suglasnošću imala bi pravni učinak pravomoćnog rješenja o ovrsci te bi se skratio dugotrajan ovršni postupak u slučajevima kada roditelj ne ispunjava svoju obvezu davanja uzdržavanja. Nažalost, u tri je godine od 10.833 upisanih odluka o uzdržavanju samo 280 roditelja dalo suglasnost na temelju čl. 236. ObZ-a.³⁴⁵ Ta bi se činjenica mogla protumačiti i kao svojevrsno osiguranje roditelja obveznika, ako ne bude plaćao ili ako mu određeni mjesec ipak "ne bi odgovaralo" izdvajanje određenog (punog) iznosa uzdržavanja za dijete da barem odgodi, ako čak i ne izbjegne, tu obvezu.³⁴⁶

Da bi upoznali roditelja s kojim dijete živi i onog drugoga kojemu je određeno plaćanje uzdržavanja s njihovim pravima odnosno dužnostima CZSS-a, po primitku pravomoćne odluke kojom je određeno uzdržavanje, javljaju se obveze. Tako CZSS mora upoznati roditelja s kojim dijete živi s djetetovim pravima u pogledu prava na uzdržavanje. Najvažnije dvije stvari s kojima se taj roditelj mora upoznati su: dužnost davanja obavijesti CZSS-u o tome da obveznik plaćanja ne daje uzdržavanje te pravo djeteta na privremeno uzdržavanje pod propisanim pretpostavkama.³⁴⁷ Na temelju st. 3. istog članka CZSS je obavezan upozoriti roditelja obveznika da je neplaćanje uzdržavanja kazneno djelo³⁴⁸ te da će dijete primati privremeno uzdržavanje u slučaju da on ne plaća određeno uzdržavanje, a da će se tada državno odvjetništvo namirivati od njega. Na taj način zakonodavac je osigurao da roditelji barem u osnovama budu upoznati sa svojim pravima.

³⁴⁵ Preuzeto iz Godišnjih statističkih izvješća o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj iz 2010., 2011., i 2012. godine, dostupno na http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca, 4. travnja, 2014. godine

³⁴⁶ Primjerice, u slučaju da roditelj ne plaća uzdržavanje, te se u ovršnom postupku ispostavi da nema imovine na kojoj bi se mogla provesti ovrha, tada bi roditelj uspio izbjeći plaćanje uopće.

³⁴⁷ ObZ čl. 237. st. 2

³⁴⁸ KZ čl. 209.

5.2. Postupanja centra za socijalnu skrb u slučaju neplaćanja određenog uzdržavanja roditelja s kojim dijete ne živi

CZSS ima važnu ulogu u trenutku kad za roditelja koji ne plaća uzdržavanje nastupe posljedice toga, jer je dužan reagirati kad sazna da dijete ne prima određeno uzdržavanje, i u tome CZSS ima široke ovlasti. S obzirom na nadzornu ulogu CZSS-a, prema kojoj je on dužan štiti dijete i ostvarivati njegova prava, ako to netko drugi prethodno nije učinio, zakonodavac je omogućio CZSS-u da reagira u situaciji kada roditelj ne plaća uzdržavanje.

Prema tome, ovršni postupak, osim što ga pokreće sud po službenoj dužnosti, dužan ga je pokrenuti i CZSS (u roku od petnaest dana od primitka ovršne isprave) ako to nije učinio sud.³⁴⁹ Ovaj supsidijarni položaj u odnosu na sud javlja se zbog primarne dužnosti CZSS-a da štiti dijete i tako djeluje kao svojevrsni dodatni osigurač. Broj ovršnih prijedloga koje je podnio CZSS u promatranom razdoblju (2010. - 2012. godine) je 354, pa je vjerojatno da sud najčešće redovito ispunjava svoju službenu dužnost samostalnim pokretanjem ovršnih postupaka (ili to čine roditelji u ime djece kao ovrhovoditelja).

Objašnjeno je već kako se neplaćanje uzdržavanja podvodi pod jedan od razloga za lišenje roditelja (koji ne plaća uzdržavanje) roditeljske skrbi. Sam postupak za lišenje dužan je na temelju čl. 114. st. 3. ObZ-a pokrenuti CZSS odmah nakon saznanja o postojanju razloga na temelju kojih roditelj može biti lišen roditeljske skrbi. Osim CZSS-a tu mogućnost ima i drugi roditelj, dijete, a i sud po službenoj dužnosti (primjerice da tijekom postupka sazna za postojanje nekog od razloga). Također, u slučaju da se okolnosti izmjene, CZSS je ovlašten, ali ne i dužan, pokrenuti postupak za vraćanje roditeljske skrbi roditelju koji je zbog ne izvršavanja svoje obveze uzdržavanja lišen skrbi.

Neplaćanje uzdržavanja na koje je roditelj obvezan smatra se kaznenim djelom, a da bi to kazneno djelo bilo sankcionirano CZSS je obvezan podnijet kaznenu prijavu protiv roditelja u roku od petnaest dana od saznanja o tome da se obveza uzdržavanja ne ispunjava redovito i u cijelosti.³⁵⁰ Dakle, čak i ako roditelj plaća uzdržavanje, ali to ne čini u punom iznosu, protiv njega će biti podnesena kaznena prijava.³⁵¹ Što će se dalje događati, odnosno kako će postupati državno odvjetništvo s podnesenom prijavom, ovisi o svakom pojedinačnom slučaju.³⁵² Između 2010. i 2012. godine CZSS je podnio čak 3.100 kaznenih prijava (upitno je

³⁴⁹ ObZ čl. 234. st. 2.

³⁵⁰ ObZ čl. 237. st. 4.

³⁵¹ O neplaćanju uzdržavanja kao kaznenom djelu v. *supra*

³⁵² Alinčić, M., *et al.*, *op. cit.* u *bilj.* 192., str. 332.

koliko su još prijava podnijeli roditelji ili netko treći). To znači da u prosjeku gotovo 30% novonastalih obveznika uzdržavanja nije ispunjavalo svoju obvezu, a to je svakako alarmantan broj.³⁵³

5.3. Privremeno uzdržavanje djeteta

Trenutno postojeća najveća intervencija i pomoć koju pruža CZSS, i posredno država, u slučajevima kada roditelj obveznik plaćanja uzdržavanja to ne čini, jest institut privremenog uzdržavanja. Ovaj institut osmišljen je kako bi se privremeno pomoglo svim onim slučajevima kojim se ugrožava interes djeteta time što bi se dijete moglo naći u teškim životnim okolnostima zbog roditelja koji ne plaća uzdržavanje. Ovakvim se institutom ostvaruje svrha CZSS-a i socijalne skrbi općenito, odnosno zaštita i briga onih kojima je to najpotrebnije. Iako je institut propisan u čl. 352. ObZ-a, pritom se uvijek mora obraćati pozornost na odgovarajuće odredbe ZSS-a koji je u pogledu u vezi sa socijalne skrbi *lex specialis* u odnosu na ObZ, pa time i na ovaj institut.

Kada će se institut privremenog uzdržavanja aktivirati i tko je ovlašten zahtijevati privremeno uzdržavanje propisano je čl. 352. st. 1. ObZ-a: "Ako roditelj koji je na temelju pravomoćne sudske odluke, privremene mjere radi uzdržavanja ili nagodbe sklopljene pred sudom ili centrom za socijalnu skrb dužan pridonositi za uzdržavanje djeteta, ne udovoljava svojoj obvezi dulje od šest mjeseci neprekidno ili ako nije platio za šest mjeseci s prekidima ukupno unutar razdoblja od sedam mjeseci, centar za socijalnu skrb dužan je na prijedlog drugog roditelja ili po službenoj dužnosti, donijeti odluku o privremenom uzdržavanju i u skladu s njom isplaćivati uzdržavanje sve dok roditelj – obveznik uzdržavanja ne počne ponovno udovoljavati svojoj obvezi, u ukupnom trajanju od najdulje tri godine." U ovome se stavku vidi da pojam "privremeno" u nazivu instituta proizlazi iz činjenice kako je maksimalno moguće trajanje uzdržavanja od CZSS-a 3 godine od kada je CZSS krenuo s plaćanjem uzdržavanja. Pritom u slučaju da obveznik uzdržavanja počne plaćati uzdržavanje,

³⁵³ Moguće je da su podnesene prijave za neke obveze nastale u ranijem periodu, ali prema stanju u 2008. i 2009. godini u kojemu je postotak kaznenih prijava naspram ukupno upisanih odluka o uzdržavanju bio 25% vidljivo je da tako velik postotak nije slučajnost već trajno stanje. Statistike preuzete iz Godišnjih statističkih izvješća o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj iz 2008., 2009., 2010., 2011., 2012. godine, dostupno na http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca, 5. travnja, 2014. godine

CZSS će obustaviti svoje isplate. Ograničenje plaćanja uzdržavanja CZSS-u na tri godine zapravo je ograničenje toga koliko će dijete primati uzdržavanje te koliko je dugo država voljna pomagati dijete koje ne prima uzdržavanje. Naime, ako roditelj nije plaćao uzdržavanje tijekom tog razdoblja, zašto se očekuje da će sada iznenada to početi? S druge strane, smatra li da se dijete može pomagati samo tri godine jer nema veće financijske mogućnosti? Taj odgovor bi se možda i mogao razmotriti kada bi novac koji dijete dobiva bio nepovratno dan, no jednako kao i bilo tko treći CZSS ima pravo, na temelju čl. 244. st. 3. ObZ-a potraživati isplaćeni iznos od roditelja koji je bio primarno dužan plaćati uzdržavanje. Svakako najveća zamjerka trogodišnjem roku jest činjenica da ako dijete prima privremeno uzdržavanje, primjerice u najranijoj dobi, ono više neće imati pravo na privremeno uzdržavanje u kasnijoj dobi od CZSS-a odnosno države. Dakle, postavlja se pitanje koja je zapravo svrha ograničenja privremenog uzdržavanja djeteta na tri godine?

Nadalje, iz čl. 352. st. 1. ObZ proizlazi da je drugi roditelj ovlašten zahtijevati privremeno uzdržavanje ako obveznik uzdržavanja ne plaća uzdržavanje kroz propisano razdoblje te CZSS *ex offio* može odrediti da započne s plaćanjem novčanih obroka djetetu ako sazna za neispunjavanje obveze roditelja dužnika. Neispunjavanje obveze uzdržavanja, kako je propisano, moglo bi se, međutim, iskorištavati od roditelja obveznika. S obzirom na razdoblja koji su potrebni da bi dijete imalo pravo na privremeno uzdržavanje (da dužnik ne plati dulje od šest mjeseci neprekidno ili ako nije platio za šest mjeseci s prekidima ukupno unutar sedam mjeseci) moguće je da roditelj u godini plati iznos za samo dva mjeseca uzastopce, a čak deset mjeseci ništa, a da dijete nema pravo na privremeno uzdržavanje.

Roditelj koji živi s djetetom koje ne prima određeno uzdržavanje ima pravo od CZSS-a zahtijevati plaćanje privremenog uzdržavanja, no postavlja se pitanje pod kojim pretpostavkama. Iako u samom ObZ-u nije propisana ni jedna pretpostavka, osim da roditelj u određenom periodu ne plaća uzdržavanje, potrebno je obratiti pozornost i na odredbe ZSS-a koje bi se mogle uzeti u obzir kada je riječ o ovom institutu. Privremeno uzdržavanje ne spominje se u ZSS-u, no načela koja se primjenjuju na socijalnu skrb, primjenjuju se i na privremeno uzdržavanje, budući je to vrsta socijalne pomoći države koju plaća putem CZSS-a. Najvažnije načelo za ovo pitanje propisano je čl. 7. ZSS-a, na temelju kojeg će osoba (dijete) imati pravo na pomoć od strane države tek kada se iscrpe svi ostali izvori od kojih osoba ima primarno pravo potraživati pomoć.³⁵⁴ Ako bi se ova odredba striktno tumačila, to

³⁵⁴ Načelo supsidijarnosti ZSS čl. 7.: "Osoba koja ne može osigurati uzdržavanje svojim radom, pravima koja proizlaze iz rada ili osiguranja, primitkom od imovine, iz drugih izvora, od osoba koje su je dužne uzdržavati na

bi značilo da će dijete na privremeno uzdržavanje imati pravo tek kada nije uspjelo na druge načine propisane zakonom (ovrhom, potraživanjem od bake i djeda) namiriti svoja potraživanja prema roditelju koji ne plaća uzdržavanje. Kako pojedini CZSS-ovi u svojoj praksi primjenjuju ovo načelo u kombinaciji s čl. 352. ObZ-a, ovisi o pristupu svakog pojedinog CZSS-a. Tako se zbog neujednačene prakse, i zbunjujućih i nejasnih zahtjeva koji se moraju ispuniti da bi dijete moglo ostvarivati svoje pravo na privremeno uzdržavanje često događa da CZSS zahtijeva od roditelja koji traži privremeno uzdržavanje da prethodno poduzme određene postupke poput: pokretanja ovršnog postupka protiv obveznika davanja uzdržavanja, podizanja tužbe protiv bake i djeda kojom se zahtijeva uzdržavanje, pa čak i podnošenje kaznene prijave zbog ne plaćanja uzdržavanja, iako je to nešto što bi trebao činiti CZSS po službenoj dužnosti. Na taj način samo se produljuje vrijeme u kojem dijete ne prima uzdržavanje. A trenutak od kojeg je CZSS dužan plaćati privremeno uzdržavanje, na temelju čl. 352. st. 2. ObZ-a, dan je podnošenja zahtjeva roditelja ili pokretanja postupka po službenoj dužnosti CZSS-a.

Iznos privremenog uzdržavanja koje plaća CZSS možda je najveći nedostatak cijelog instituta. Čl. 352. st. 3. ObZ-a propisano je: "Privremeno uzdržavanje određuje se u iznosu od 50% iznosa za uzdržavanje određenog prema članku 232. stavku 4. ovoga Zakona."³⁵⁵ Dakle, dijete će za vrijeme trajanja privremenog uzdržavanja primati polovičnu pomoć od CZSS-a (države). Iznos, koji je upola manji od onoga što je određeno da obveznik plaća za uzdržavanje djeteta s kojim ne živi, tako će često biti iznimno nizak i nedovoljan za ispunjenje osnovnih životnih potreba.³⁵⁶

Roditelj koji ne plaća uzdržavanje u trenutku kada CZSS krene s plaćanjem privremenog uzdržavanja nije se time oslobodio svoje obveze uzdržavanja djeteta. Njegova obveza prema djetetu samo se umanjila za iznos koji je sada dužan platiti na temelju verzijskog zahtjeva CZSS-u (odnosno u državni proračun).³⁵⁷ Novac koji je CZSS isplatio na ime privremenog uzdržavanja potraživat će od roditelja koji nije ispunjavao svoju obvezu državno odvjetništvo, a utuženi iznos bit će prihod državnog proračuna.³⁵⁸ Često se u praksi postavljalo pitanje tko je ovlašten pokrenuti postupak na temelju verzijskog zahtjeva CZSS-a koji je davao

temelju propisa kojima se uređuju obiteljski odnosi ili na neki drugi način, ima prava u sustavu socijalne skrbi pod uvjetima propisanim ovim Zakonom."

³⁵⁵ O načinu određivanja uzdržavanja i primjeni čl. 232. st. 4., v. *supra*

³⁵⁶ Primjerice u presudi Županijskog suda u Varaždinu Gž-3335/11-2 od 27. listopada 2011. godine iznosi koje državno odvjetništvo potražuje od dužnika ne kreću se preko 300,00 kn po mjesecu.

³⁵⁷ VSRH Rev-654/2011-2 od 28. veljače 2012. godine

³⁵⁸ ObZ čl. 244. st. 3. i st. 5.

privremeno uzdržavanje, no iz ObZ-a i sudske prakse može se jasno iščitati kako ta dužnost pripada državnom odvjetništvu.³⁵⁹

Statistički podaci uzrokuju još jedan razlog za nezadovoljstvo. Naime u 2010. godini doneseno je 2.508, u 2011. godini 2.691, a u 2012. godini 2.401 odluka o privremenom uzdržavanju.³⁶⁰ Ukupno je to 7.600 odluka o privremenom uzdržavanju što je u odnosu na ukupan broj upisanih odluka o uzdržavanju visokih 70%, a nema ni tendencije opadanja broja u odnosu na prethodne godine. Prema tome, privremeno uzdržavanje je institut koji je u učestaloj uporabi i prema kojemu CZSS često ostaje djetetu jedini izvor prihoda.

Iz svega navedenog proizlazi kako CZSS najizraženiju ulogu ima u pomaganju djeteta koje ne ostvaruje svoje pravo na uzdržavanje u primjeni instituta privremenog uzdržavanja. Uređenje tog instituta ispunjeno je određenim nedorečenostima u zakonu te sam institut ima nedostatke u obliku svoje ograničenosti i iznosa koji se isplaćuje djetetu. Prema tome, kako bi država ostvarila svoju pozitivnu obvezu u vezi s pomaganjem onima kojima je to najpotrebnije, što djeca svakako jesu, potrebno je izmijeniti i unaprijediti način na koji ona izravno pomaže djeci koja ne primaju uzdržavanje od roditelja koji s njima ne žive.

V. INSTITUT UZDRŽAVANJA DJETETA OD STRANE RODITELJA U OKVIRU MEĐUNARODNOG PRAVA

Posljednjih desetljeća sve je intenzivniji razvoj te harmonizacija i unifikacija obiteljskog prava kroz razne europske institucije. Tako se već može govoriti o pojmu europskog obiteljskog prava. Pritom je potrebno razlikovati europsko obiteljsko pravo u širem smislu, koje označava novi korpus prava koji se stvara unutar Vijeća Europe, Europske unije te Haške konferencije, od europskog obiteljsko prava u užem smislu koje se odnosi na pravno područje unutar prava Europske unije.³⁶¹

³⁵⁹ VSRH Rev-952/2010-2 od 19. siječnja 2011. godine; VSRH Rev-144/2010-2 od dana 20. listopada, 2010. godine

³⁶⁰ Preuzeto iz Statistike preuzete iz Godišnjih statističkih izvješća o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj iz 2010., 2011., 2012. godine, dostupno na http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca, 7. travnja, 2014. godine

³⁶¹ Majstorović, I., Obiteljsko pravo kao različitost u jedinstvu: Europska unija i Hrvatska, u: Korać Graovac, A., Majstorović, I. (ur.), Europsko obiteljsko pravo, Zagreb, 2013., str. 1. *et seq.*

U skladu s tim, određene relevantne odredbe pojedinih međunarodnih dokumenata bave se pitanjem uzdržavanja djece od strane roditelja. Na tome području od posebnog su značaja Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda³⁶² Vijeća Europe i Povelja o temeljnim pravima EU³⁶³ kao opći dokumenti za zaštitu ljudskih prava, Konvencija o pravima djeteta,³⁶⁴ Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu,³⁶⁵ Zelena knjiga o obvezama uzdržavanja,³⁶⁶ Uredba Vijeća br. 4/2009 o međunarodnoj sudskoj nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsci odluka te suradnji o predmetima uzdržavanja,³⁶⁷ dokumenti doneseni u okviru Haške konferencije za međunarodno privatno pravo (Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika obveze uzdržavanja³⁶⁸ te pripadajući mu Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja³⁶⁹) te Načela o roditeljskoj skrbi³⁷⁰ Komisije za europsko obiteljsko pravo. Pored toga od iznimmog je značenja djelovanje i praksa Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu te Suda Europske unije u Luxemburgu.

³⁶² Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (*The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*), Protokol br. 1., Protokol br. 4, Protokol br. 6., Protokol br. 7., NN MU br. 18/97, 6/99 - proč. tekst, 8/99 - ispr.; Protokol br. 13., NN MU br. 14/02, 13/03., Protokol br. 12., NN MU 14/02, 9/05, Protokol br. 14. uz ovu Konvenciju, NN MU 1/06 i 2/10.

³⁶³ Povelja temeljnih prava Europske unije (*Charter of fundamental rights of the European Union*), OJ C 83, 30.3.2010

³⁶⁴ Konvencija o pravima djeteta (*Convention on the rights of the child*), 1577 UNTS 3, Sl. l. SFRJ br. 15/90, NN MU br. 12/93, 20/97, Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja u oružane sukobe, NN MU br. 5/02, Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, NN MU 5/02, Fakultativni protokol o postupku povodom pritužbi uz Konvenciju o pravima djeteta (Optional protocol to the Convention on the rights of the child on a communications procedure), dostupno na https://treaties.un.org/doc/source/signature/2012/ctc_4-11d.pdf

³⁶⁵ Konvencija Ujedinjenih naroda o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu (*Convention on the recovery abroad of maintenance*), 286 UNTS 3, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 2/1960, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 4/1994.

³⁶⁶ Zelena knjiga o obvezama uzdržavanja (Green paper on maintenance obligations), COM(2004) 254 final, 15.4.2004.dostupno na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52004DC0254>

³⁶⁷ Uredba Vijeća br. 4/2009 o međunarodnoj sudskoj nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsci odluka te suradnji o predmetima uzdržavanja (Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations), OJ L 7, 10.1.2009.

³⁶⁸ Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika obveze uzdržavanja (*Convention on the international recovery of child support and other forms of family maintenance*), dostupno na <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt38en.pdf>

³⁶⁹ Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja (*Protocol on the Law Applicable to Maintenance Obligations*) <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt39en.pdf>

³⁷⁰ Načela Europske komisije za europsko pravo o roditeljskoj skrbi (*Principles of European family law regarding parental responsibilities*), dostupno na <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PR-English.pdf>

Svrha ovoga dijela rada nije prikazati kako se primjenjuju ili kako bi se trebali primjenjivati međunarodni dokumenti koje je Republika Hrvatska potpisala i ratificirala. Naprotiv, neovisno o primjenjivosti pojedinog dokumenta u hrvatskom zakonodavstvu, bit ovoga dijela rada je analizirati radove i razmišljanja koja su proizišla iz djelovanja određenih međunarodnih institucija i kroz praksu prvenstveno Europskog suda za ljudska prava. Cilj svega toga je kako bi se omogućio što kvalitetniji temelj za izradu prijedloga modela uzdržavanja djeteta, primjenjivog na situacije u kojima je djetetu onemogućeno ostvarivanje svoga zakonskog alimentacijskog zahtjeva od roditelja s kojim ne živi, a koji bi bio primjenjiv u zakonodavstvu Republike Hrvatske.

1. DOKUMENTI DONESENI U OKVIRU UJEDINJENIH NARODA

1.1. Konvencija o pravima djeteta

Konvencija o pravima djeteta³⁷¹ (u daljnjem tekstu: Konvencija) iz 1989. godine jedan je o temeljnih dokumenata za zaštitu djece kojemu je Republika Hrvatska pristupila 1990. godine.³⁷² Donesena je kako bi se uklonile nepravde prema djeci te im se omogućio dostojan život.³⁷³ Njome je UN stavio djecu, kao temelj obitelji, pod posebnu skrb i zaštitu u svrhu potpunog i skladnog razvoja njihove osobnosti. Tako je to prvi dokument kojim se djetetu pristupa kao pravnom subjektu koji je postao izravni nositelj njime zajamčenih građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava.³⁷⁴ Predstavlja pomak u društvenoj svijesti o uvažavanju djece i njihovih prava, a istodobno pruža nadu i za stvarnim poboljšanjem

³⁷¹ Konvencija o pravima djeteta (*Convention on the rights of the child*) donesena je 20. studenog 1989. na Općoj skupštini UN-a, a stupila na snagu 2. rujna 1990. Prihvaćena je od strane 193 država stranaka.; dostupno na https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en

³⁷² Konvencija o pravima djeteta je obvezujući dokument na području Hrvatske od 18. prosinca 1990. kada je na sjednici Vijeća republika i pokrajina izdan Ukaz o proglašenju zakona o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (Sl. list. SFRJ br. 15/90). Na temelju notifikacije o sukcesiji Republiku Hrvatsku obvezuje od osamostaljenja 8. listopada 1991. (Odluka o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacija o sukcesiji, NN br. 12/93) kada je postala samostalnom i neovisnom Republikom (Odluka o raskidu državno-pravnih sveza s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ, dostupno na <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=15019>).

³⁷³ Ben Cheikh, H., T., Children's Rights: From Hamurabi's Codex to the Convention on the Rights of the Child, *Mediterranean Journal of Human rights*, vol. 10., no. 1., 2006., str. 206.

³⁷⁴ Ben Cheikh, H., T., Is children's participation a right or favour, *Mediterranean Journal of Human rights*, vol. 11., no. 1., 2007., str. 224. *et seq.*

položaja djece u svijetu.³⁷⁵ Pritom, u vezi s opsegom kome sve pruža zaštitu, treba uzeti u obzir čl. 1. Konvencije: "U svrhu na koju se ova Konvencija odnosi, dijete označava svaku osobu mlađu od 18 godina, osim ako se zakonom koji se primjenjuje na dijete granica punoljetnosti ne odredi ranije." U ostvarenju toga države su obvezne poduzeti sve potrebne zakonodavne, upravne i druge mjere u širem opsegu svojih raspoloživih sredstava.³⁷⁶ U suprotnom država može očekivati, prvenstveno, političke sankcije od međuvladine organizacije UN-a.³⁷⁷

Temeljna obveza država stranaka je redovito izvještavanje Odbora za prava djeteta (u daljnjem tekstu: Odbor) o statusu ostvarivanja djetetovih prava unutar države. Obvezne su podnositi izvještaj svakih pet godina (prvo izvješće se podnosi u roku od dvije godine od stupanja Konvencije na snagu u pojedinoj državi stranci) posredstvom glavnog tajnika UN-a, te na zahtjev Odbora podnositi i dopunske obavijesti u vezi s primjenom Konvencije.³⁷⁸ Uloga Odbora je nadzorna s glavnom zadaćom ispitivanja izvješća država stranaka o provođenju Konvencije o pravima djeteta.³⁷⁹ U slučaju neispunjenja svoje obveze podnošenja izvješća, Odbor može samoinicijativno provjeriti stanje u toj državi.³⁸⁰ U svome djelovanju Odbor je identificirao četiri načela na kojima se temelje sva prava sadržana u Konvenciji. Prvo, načelo nediskriminacije prema kojemu djeca ne smiju trpjeti diskriminaciju "neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom podrijetlu, vlasništvu, teškoćama u razvoju, rođenju ili drugom statusu djeteta, njegovih roditelja ili zakonskih skrbnika.³⁸¹ Drugo, načelo prava djeteta na život i razvoj u svim vidovima života, uključivo tjelesnom, emotivnom, psihosocijalnom, kognitivnom, društvenom i kulturnom životu. Treće, načelo dobrobiti odnosno najboljeg interesa djeteta da pri donošenju svih odluka ili izvršenju postupaka koji utječu na dijete, ili na djecu kao

³⁷⁵ Hrabar, D., Prava djece u obitelji, Revija za socijalnu politiku, god. 1., br. 3., Zagreb, 1994., str. 264.

³⁷⁶ Konvencija o pravima djeteta čl. 4.

³⁷⁷ Vidi općenito: Ayad, M., United Nations Treaty Body Reform: Human Rights are not Optional, Mediterranean Journal of Human Rights, vol. 15., 2011., str. 26. *et seq.*

³⁷⁸ Konvencija o pravima djeteta čl. 44.

³⁷⁹ Konvencija o pravima djeteta ne sadrži obvezu koja zahtijeva da je države potpisnice inkorporiraju u svoje nacionalno zakonodavstvo već navedeno prepušta na izbor jer Konvencija sama po sebi obvezuje.; Detrick, S. A., Commentary of the United Nations Convention on the Rights of the Child, Hague, 1999., str. 41.

³⁸⁰ Implementation handbook for the Convention on the rights of the child, UNICEF, Geneva, 2007., dostupno na http://www.unicef.org/publications/files/Implementation_Handbook_for_the_Convention_on_the_Rights_of_the_Child.pdf, str. 650.

³⁸¹ U neslužbenom prijevodu Konvencije o pravima djeteta upotrebljen je termin "zakonski skrbnici". S obzirom da on kao takav ne postoji u hrvatskom obiteljskopравnom zakonodavstvu bilo bi ga uputno zamijeniti samo s terminom "skrbnici".

skupinu, najvažnija mora biti dobrobit djeteta.³⁸² To se odnosi kako na odluke koje donose vladina, upravna ili zakonodavna tijela, tako i na odluke koje donosi obitelj. Četvrto, načelo aktivnog sudjelovanja i slobodnog izražavanja djeteta prema kojem se djeci se mora omogućiti da aktivno sudjeluju u rješavanju svih pitanja koja utječu na njihov život i dopustiti im slobodu izražavanja mišljenja.³⁸³ Ona imaju pravo izreći svoja gledišta koja se moraju uzeti u obzir sukladno njihovoj dobi i zrelosti.^{384,385}

Uzdržavanje djeteta uređeno je čl. 27. Konvencije u kojemu je propisano: "1.) Države stranke priznaju svakom djetetu pravo na životni standard primjeren njegovu tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju. 2.) Roditelj(i) ili druge osobe, ovisno o njihovim sposobnostima i materijalnim mogućnostima, snose najveću odgovornost za osiguranje životnih uvjeta koji su prijeko potrebni za djetetov razvoj. 3.) Države stranke će, ovisno o nacionalnim prilikama i svojim mogućnostima, poduzeti odgovarajuće mjere pomoći roditeljima i drugim osobama koje su odgovorne za dijete u ispunjavanju ovoga prava i, ako je potrebno, osigurati materijalnu pomoć i programe podrške, osobito glede prehrane, odijevanja i smještaja. 4.) Države stranke će poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale da dijete dobije sredstva za uzdržavanje od roditelja ili drugih osoba koje su za njega materijalno odgovorne, kako unutar države stranke tako i iz inozemstva. Osobito će u slučajevima kad osoba koja je materijalno odgovorna za dijete živi u drugoj zemlji odvojeno od djeteta, države stranke težiti pristupanju ili zaključivanju međunarodnih sporazuma, kao i pronalaženju drugih prikladnih postupaka."³⁸⁶ Kroz navedenu odredbu UN je postavio uzdržavanje djeteta u krug iznimno važnih konvencijskih prava kojima pruža zaštitu. Pritom je naglašena primarna zajednička odgovornost roditelja da pruže djetetu adekvatan životni standard

³⁸² Vidi: Lice, S., Najbolji interes djeteta, *Dijete i društvo*, god. 8., br. 2., Zagreb, 2006., str. 539. *et seq.*

³⁸³ Vidi više: Hrabar, D., Zastupanje djece i postupovna prava djeteta pred sudskim i upravnim tijelima u obiteljskopравnim stvarima, u: Hrabar, D. (ur.), *Hrestomatija hrvatskog obiteljskog prava*, Zagreb, 2010., str. 341.

³⁸⁴ Konvencija o pravima djeteta, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 2001., dostupno na http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&sqi=2&ved=0CDMQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.mspm.hr%2Fcontent%2Fdownload%2F1139%2F11040%2Ffile%2FKonvencija_o_pravima_djeteta.pdf&ei=dakpU7TFOse_ygPVuYKQBg&usq=AFQjCNE767-fBkEUseOd7e1jziXzd_xDTQ&bvm=bv.62922401,d.bGQ, str. 4.

³⁸⁵ Rezultati istraživanja prakse hrvatskih sudova pokazali su da se u pojedinim sudskim postupcima u kojima se odlučuje o pravima djeteta volja djeteta ispituje tek u iznimnim slučajevima.: Uzelac., A., Rešetar, B., *Procesni položaj i zastupanje djeteta u sudskom postupku prema hrvatskom i komparativnom pravu - neka otvorena pitanja*, u: Rešetar, B. (ur.), *Dijete i pravo*, Osijek, 2009., str. 192.

³⁸⁶ O prijedlozima radnih skupina o obliku čl. 27. Konvencije o pravima djeteta vidi: Detrick, S., *The United Nations Convention on the Rights of the Child: A Guide to the "Travaux Preparatoires"*, Dordrecht, 1992., str. 372. *et seq.*

odnosno da se zajednički brinu za njegov odgoj i razvoj.³⁸⁷ Takva obveza je u skladu s tekstom Opće deklaracije o ljudskim pravima³⁸⁸ koja u svojem Al. 25. st. 1. jamči pravo svakome na odgovarajući životni standard naglašavajući pritom u st. 2. potrebu za posebnom skrbi i pomoći materinstvu i djetinjstvu. Slično tako je formulirano i u Konvenciji o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima gdje se u čl. 11. st. 1. postavlja obveza država da jamči svima pravo na prikladan životni standard.³⁸⁹

Odredbu sličnu čl. 27. st. 2. Konvencije hrvatski zakonodavac uvrstio je u Obiteljski zakon: Osobe iz članka 206. ovog Zakona međusobnom uzdržavanju pridonose prema svojim mogućnostima i potrebama uzdržavane osobe, uz uvjete i na način predviđen ovim Zakonom.³⁹⁰ S obzirom da se bit te odredbe poklapa s onom iz Konvencije, može se reći da je u zakon ugrađen sadržaj tog međunarodnog ugovora, kojeg je Hrvatska potpisala i ratificirala i koji je iz tog razloga, a suglasno Ustavu RH po pravnoj snazi je iznad zakona.

Iz st. 3. i 4. čl. 27. Konvencije proizlazi odgovornost države, kao sekundarnog obveznika, u ostvarivanju djetetovog prava na uzdržavanja. U skladu s čl. 18. st. 2. Konvencije ("U cilju jamčenja i promicanja prava utvrđenih u ovoj Konvenciji, države stranke pružit će odgovarajuću pomoć roditeljima i zakonskim skrbnicima kako bi oni mogli ispuniti svoju dužnost prema djetetu, te jačati ustanove i službe za dječju zaštitu i skrb."), u st. 3. čl. 27. riječ je o socijalnoj pomoći roditeljima (i drugim osobama koje su odgovorne za dijete) u ostvarenju uzdržavanja djeteta, u okviru mogućnosti pojedine države. Od posebnog je značaja st. 4. čl. 27., koji je u skladu s čl. 6. st. 2. Konvencije ("Države stranke će u najvećoj mogućoj mjeri osigurati opstanak i razvoj djeteta."). U njemu se ne govori o pomoći uzdržavateljima već o izravnoj obvezi države da intervenira u slučaju da dijete ne dobije uzdržavanje s posebnim naglaskom na situacije kada osoba koja je dužna uzdržavati dijete živi u drugoj državi od djeteta. To se može odnositi na one situacije koje dovode do stanja ugroženosti interesa djeteta kada roditelj izbjegava uzdržavati svoje dijete ili kada se pravosudni sustav pokaže neučinkovitim ili tromim u izvršavanju svojih odluka o uzdržavanju. U takvim situacijama, na temelju najboljeg interesa djeteta Konvencija o pravima djeteta zahtijeva

³⁸⁷ Konvencija o pravima djeteta čl. 18. st. 1.

³⁸⁸ Opća deklaracija o ljudskim pravima (*Universal declaration of human rights*) proglašena je Rezolucijom 217 A (III) na Općoj skupštini UN-a 10. prosinca 1948. godine u Parizu.; Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, NN br. 28/96. (*Resolution 217 A (III) Universal declaration on human rights*, dostupno na <http://www.un-documents.net/a3r217a.htm>)

³⁸⁹ Međunarodna konvencija o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (*Resolution 2200 A (XXI) International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, International Covenant on Civil and Political Rights and Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights*), NN MU originalni tekst dostupan na <http://www.un-documents.net/a21r2200.htm>, čl. 11. st. 1.

³⁹⁰ ObZ čl. 207.

dodatnu aktivnost države da osigura mjere kako bi dijete što brže dobilo potrebna sredstva za uzdržavanje.^{391,392} Prema općem komentaru Odbora za prava djeteta najbolji interes djeteta (*the best interest of the child*) se temelji na psihičkim, emocionalnim, socijalnim i obrazovnim potrebama, godinama, spolu, odnosu s roditeljima i skrbnicima, obiteljskom i socijalnom pozadinom te pravu na saslušanje na temelju čl. 12. Konvencije.³⁹³ Dugi i slabo učinkoviti postupci prisiljavanja roditelja obveznika uzdržavanja kao ni djelomična financijska participacija države ne smiju biti zadovoljavajuće rješenje.³⁹⁴ Odbor za prava djeteta je u svojim zaključcima, koji obvezuju sve države članice, na izvještaj Obale Bjelokosti te Zambije izrazio potrebu za striktnošću sudova u postupcima ostvarivanja alimentacijskih zahtjeva djeteta od strane solventnih roditelja koji odbijaju platiti dužni iznos te za stručnošću osoba koje sudjeluju u tim postupcima.³⁹⁵ Uostalom, u čl. 3. Trećeg fakultativnog protokola o postupku povodom pritužbi uz Konvenciju o pravima djeteta,³⁹⁶ koji je stupio na snagu 1. travnja 2014. godine, propisani su tzv. *child-sensitive procedures* koji moraju biti vođeni u svrhu ostvarivanja djetetovog najboljeg interesa.^{397,398} U skladu s zaključcima Odbora na

³⁹¹ Konvencija o pravima djeteta čl. 3. st. 1.: "U svim postupanjima koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se prvenstveno voditi računa o interesima djeteta."

³⁹² O značenju i smislu najboljeg interesa djeteta vidi: Šeparović, M., Dobrobit djeteta i načelo najboljeg interesa djeteta u praksi Europskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske, doktorska disertacija, Zagreb, 2013., str. 14. *et seq.*

³⁹³ Committee on the Rights of the Child, General comment No. 15 (2013) on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (art. 24), dostupno na http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCwQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww2.ohchr.org%2Fenglish%2Fbodies%2Fcrh%2Fdocs%2FGC%2FCRC-C-GC-15_en.doc&ei=4B84U62tNYbnygOH8YKgcg&usq=AFQjCNGHNkkDvUsvNs2g8xi5M4UePKqxRw&bvm=bv.63808443,d.bGQ, str. 5.

³⁹⁴ 2004. godine Odbor za prava djeteta je u Zaključcima na izvješće Republike Hrvatske izrazio zabrinutost s nesistematičnom i nepotpunom primjenom i implementacijom u administrativnim i sudskim odlukama.; Committee on the rights of the child, Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the Convention, Concluding observations: Croatia, dostupno na <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G04/442/92/PDF/G0444292.pdf?OpenElement>, § 25. i 26.

³⁹⁵ Committee on the rights of the child, Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the Convention, Concluding observations of the Committee on the rights of the child: Cote d'Ivoire, od 9.7.2001., dostupno na <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G01/432/85/PDF/G0143285.pdf?OpenElement>, § 33.: "*The Committee recommends that the State party make widely known the provisions of domestic legislation concerning maintenance allowance, notably to women who are illiterate, and that it ensure that professional groups dealing with this issue are adequately trained and that the courts are stricter regarding the recovery of allowances from solvent parents who refuse to pay.*"

³⁹⁶ Fakultativni protokol o postupku povodom pritužbi uz Konvenciju o pravima djeteta (*Optional protocol to the Convention on the rights of the child on a communications procedure*), dostupno na https://treaties.un.org/doc/source/signature/2012/ctc_4-11d.pdf

³⁹⁷ Kao što se navodi i u njegovom imenu, on nije formalno obvezujući za države članice Konvencije o pravima djeteta, osim za one koje mu pristupe, ali je moralno obvezujući za svakog pojedinca, svaku vlast i svaku

izvješće Ukrajine³⁹⁹ te na izvješće Republike Koreje⁴⁰⁰ u kojima se ističe potreba za postojanjem učinkovitih mjera za ostvarivanje uzdržavanja djeteta, nužno je uspostaviti funkcionalan sustav ostvarivanja uzdržavanja djece koji će se pokazati učinkovitim u situacijama koje dovode do stanja ugroženosti interesa djeteta. Iako obveza uzdržavanja djeteta primarno pada na roditelja, na državi je obveza da osigura da će ona biti ispunjena.⁴⁰¹ Jedino tako će se moći pružiti prikladna zaštita djeci koja su temelj budućnosti svake pojedine države.

1.2. Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu

Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu (u daljnjem tekstu: Newyorška konvencija) donesena je 1956. godine u New Yorku na UN-ovoj konferenciji o obvezama uzdržavanja.⁴⁰² Njena svrha je uspostaviti mehanizam kojim će se olakšati ostvarivanje alimentacijskih zahtjeva s međunarodnim elementom, kada se osobe dužnik i vjerovnik nalaze pod različitim jurisdikcijama.⁴⁰³ Pritom se u samom tekstu Konvencije

državu.; Hrabar, D., Protokoli uz Konvenciju o pravima djeteta, u: Hrabar, D. (ur.), Hrestomatija hrvatskog obiteljskog prava, Zagreb, 2010., str. 334.

³⁹⁸ O potrebi prilagođavanja pravosuđa djeci kada se odlučuje o njihovim interesima vidi: Hrabar, D., Ustanovljenje europskog suda za prava djece kao novog doprinosa području slobode, sigurnosti i pravde, Zbornik v čast Karla Župančiča: Družinsko in dedno pravo pred izzivi prihodnosti, Ljubljana, 2014., str. 109. *et seq.*

³⁹⁹ Committee on the rights of the child, Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the Convention, Concluding observations: Ukraine, od 9.10.2002., dostupno na <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G02/454/39/PDF/G0245439.pdf?OpenElement>, § 44.: "*The Committee recommends that the State party establish a mechanism that will implement and monitor more proactive, timely and effective policy for collecting maintenance from the parent responsible for paying it.*"

⁴⁰⁰ Committee on the rights of the child, Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the Convention, Concluding observations: Republic of Korea, od 18.3.2003., dostupno na [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/d691f34f4fc5584dc1256d2b0034395c/\\$FILE/G0340848.pdf](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/d691f34f4fc5584dc1256d2b0034395c/$FILE/G0340848.pdf), § 47.: "*In the light of article 27 and the principle of the best interests of the child (art. 3), the Committee recommends that the State party take all effective measures to enforce child maintenance obligations based on a court order or agreements between parties in a manner that does not stigmatize the child or his or her custodial parent. For instance, the State party might consider establishing a national fund to ensure payment of overdue child maintenance obligations to the custodial parent while enforcement measures are enacted, or introducing a system in which child support payments are automatically deducted from salaries of those employees with child maintenance obligations.*"

⁴⁰¹ Farrugia, R., State responsibility for the Child in need of care, u: Fulchiron, H. (ur.), Les solidarités entre générations, Bruxelles, 2013., str. 143.

⁴⁰² Contini, P., The United Nations Convention on the Recovery Abroad of Maintenance, St. John's Law Review, iss. 1., vol. 31., no. 1., 2013., str. 1.

⁴⁰³ Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu čl. 1. st. 1.

naglašava da sva pravna sredstva koja su u njoj predviđena ne zamjenjuju druga pravna sredstva domaćeg i međunarodnog prava, nego ih samo nadopunjuju.⁴⁰⁴

U nacrtu, je Stručni odbor pokušao definirati vrstu uzdržavanja i zahtjevatelje na koje se odnosi Konvencija. Tako su formulirani da je zahtjevatelj osoba koja tvrdi da mu pripada zakonsko pravo na uzdržavanje od ascendentata i descendentata u ravnoj lozi, te supružnika. Međutim, takva formulacija izazvala je brojne kritike i rasprave s obzirom na različita uređenja pojedinih država ugovaračica.⁴⁰⁵ Zbog toga je izbjegnut pokušaj definiranja uzdržavanja i ovlaštenih stranaka te je u čl. 1. navedena samo opće svrha Konvencije, dok se u čl. 6. st. 3. navodi da je bez obzira na odredbe ove Konvencije za sve spomenute postupke i sva pitanja u vezi s tim mjerodavan zakon države dužnika, osobito njeno međunarodno - privatno pravo. Na taj je način širina primjene Newyorške konvencije prepuštena ovisnosti o svakom pojedinom slučaju, s obzirom na pravno uređenje države obveznika uzdržavanja. U svakom slučaju ostvarivanje uzdržavanja djeteta kao opće obveze svakog roditelja pod zaštitom je mehanizama Konvencije.

Newyorška konvencija predviđela je sustav otpremničkih i posredničkih službi koje će postupati u ostvarivanju uzdržavanja. Imenovanje i odabir tih službi prepušteno državama članicama s obvezom izvještavanja glavnog tajnika UN-a o imenovanju, te svim promjenama koje nastanu.

Tzv. otpremnička služba (*Transmitting Agency*) je tijelo koje se nalazi na području vjerovnikove države ugovaračice. U Republici Hrvatskoj prema službenom izvješću UN-a kao otpremnička služba imenovano Ministarstvo financija.⁴⁰⁶ Toj će službi zahtjevatelji uzdržavanja podnositi svoje zahtjeve za uzdržavanjem od strane dužnika koji se nalaze u drugim državama ugovaračicama.⁴⁰⁷ Pritom država ima obvezu da poduzme sve potrebne mjere kako bi bili ispunjeni zakonski uvjeti država posredničke službe kako bi se olakšao položaj zahtjevatelja.⁴⁰⁸ Osim toga, otpremnička služba je dužna održavati redovitu komunikaciju s posredničkom službom te dostavljati sve relevantne spise i odluke sudbenih tijela posredničkoj službi. Ovlaštena je i davati svoje mišljenje o opravdanosti pojedinog zahtjeva te preporučivati odobravanje besplatne pravne pomoći i oslobođenje od troškova vjerovnika. Povreda neke od tih dužnosti može rezultirati tužbom pred Europskim sudom za ljudska prava radi povrede prava na pošteno suđenje (čl. 6. Konvencije za zaštitu ljudskih

⁴⁰⁴ *Ibid.*

⁴⁰⁵ Contini, P., *op. cit.* u *bilj.* 402., str. 8. *et seq.*

⁴⁰⁶ http://www.hcch.net/upload/wop/ny_conv.pdf

⁴⁰⁷ Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu čl. 3. st. 1.

⁴⁰⁸ Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu čl. 3. st. 4.

prava i temeljnih sloboda) te povredom prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života (čl. 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda).

Različito od otpremničke službe koja ima zadaću olakšavanja (i omogućavanja) stranke da sudjeluje u postupku ostvarivanja svojeg uzdržavanja, zadaća posredničke službe (*Receiving Agency*) je da poduzme sve potrebne mjere kako bi se to uzdržavanje ostvarilo. To uključuje i postizanje nagodbe u vezi s potraživanjem, pokretanje postupka za uzdržavanje te provedbu svake odluke ili drugog sudskog spisa za plaćanje uzdržavanja.⁴⁰⁹ Pored toga, posrednička služba dužna je uredno obavještavati otpremničku službu o svim postupanjima u konkretnom slučaju. Jednako kao i kod otpremničke službe, povreda koje od propisanih obveza posredničke službe može rezultirati tužbom pred Europskim sudom za ljudska prava i kažnjavanjem države za neučinkovitost i tromost svojih institucija (v. *infra*, *K v. Italy* i *Matrakas and others v. Poland and Greece*). U posljednjem je službenom izvješću UN-a (od 10.11.2012.) za Republiku Hrvatsku kao posrednička služba navedeno Ministarstvo rada i socijalne skrbi (*Ministry of work and welfare*).⁴¹⁰ Međutim, takvo ministarstvo već neko vrijeme ne postoji u okviru državne uprave, a i adresa nije odgovarajuća, tomu je najbližijem Ministarstvu rada i mirovinskog sustava.⁴¹¹ Zbog toga je potrebno bez odgađanja obavijestiti nadležna tijela UN-a o promjenama, kako bi se što hitnije uklonili postojeći nedostaci. Do trenutka ispravne obavijesti UN-u, Republika Hrvatska vjerojatno čini povredu čl. 2. st. 3. Newyorkške konvencije na temelju kojeg je dužna obavijestiti glavnog tajnika UN-a o svim promjenama koje nastanu u vezi s imenovanjem otpremničkih i posredničkih službi.

Radi suradnje između država ugovaračica propisana je obveza rješavanja zamolbi druge strane, ako se ona ne kosi s uređenjem jedne od tih država, i to bez naplate bilo kakvih pristojbi ili troškova.⁴¹² Osim toga, države su obvezne omogućiti i prijenos fondova namijenjenih plaćanju uzdržavanja ili namirenju troškova unatoč eventualnom postojanju ograničenja prijenosa. Eventualni sporovi između država oko tumačenja ili primjene Konvencije rješavaju se pred Međunarodnim sudom pravde.⁴¹³

⁴⁰⁹ Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu čl. 6. st. 1.

⁴¹⁰ http://www.hcch.net/upload/wop/ny_conv.pdf

⁴¹¹ Ministarstvo rada i socijalne skrbi je još 2003. godine Zakonom o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i državnih upravnih organizacije zamijenjeno Ministarstvom gospodarstva, rada i poduzetništva i Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi (Zakonom o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i državnih upravnih organizacija NN br. 199/03., čl. 2.). U trenutku izrade ovoga rada na području rada i socijalne skrbi djeluju Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava i Ministarstvo socijalne politike i mladih (Zakonom o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave NN 150/11, 22/12, 39/13, 125/13 i 148/13., čl. 2.).

⁴¹² Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu čl. 7.

⁴¹³ Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu čl. 16.

Iako se Newyorška konvencija odnosi na slučajeve potraživanja uzdržavanja s međunarodnim elementom, za njezinu uspješnu primjenu bit će potrebno, prvo, uspostaviti učinkovit domaći sustav ostvarivanja alimentacijskih zahtjeva. Kao što je već rečeno, uloga Newyorkške konvencije nije zamijeniti neki već postojeći sustav, nego ga dopuniti i s time dodatno poboljšati. Mehanizam uspostavljen Newyorkškom konvencijom od posebnog je značaja u slučajevima koji se tiču roditeljskog uzdržavanja djeteta kako bi se što više skratilo razdoblje u kojemu je dijete lišeno uzdržavanja. U suprotnom bi za ostvarenje svoje tražbine moralo čekati osim vremena potrebnog za ostvarivanje uzdržavanja redovnim putem unutar nacionalnog sustava i vrijeme potrebno da se izvrši prijenos u inozemstvo.

2. UZDRŽAVANJE DJETETA U OKVIRU HAŠKE KONFERENCIJE ZA MEĐUNARODNO PRIVATNO PRAVO

Haška konferencija za međunarodno privatno pravo je svjetska organizacija, sa sjedištem smještenom u Haagu, koja djeluje na unifikaciji međunarodnog privatnog prava s glavnim ciljem promicanja pravne sigurnosti pravnih subjekata usprkos razlikama u sustavima. Konferencija je prvi put održana 1893. godine te je do danas skupila 75 članica (uključujući EU).⁴¹⁴ Za obiteljsko pravo uzdržavanja, od dokumenata koji su trenutno na snazi, relevantni su Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika uzdržavanja i Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja.⁴¹⁵

2.1. Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika uzdržavanja

Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika uzdržavanja (u daljnjem tekstu: Haška konvencija o uzdržavanju) iz 2007. godine donesen je u okviru djelovanja Haške konferencije za međunarodno privatno pravo u svrhu unaprjeđenja suradnje država pri izvršenju odluka o uzdržavanju djeteta i drugim vrstama obiteljskopravnog uzdržavanja. U ostvarenju svrhe njezin cilj je uspostaviti fleksibilan postupovni sustav

⁴¹⁴ Od 1955. Haška konferencija postaje stalna međuvladina organizacija te se od tada uglavnom sastaje svake četiri godine.

⁴¹⁵ http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=26

utemeljen na dostignućima haških konvencija i UN-ove Konvencije o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu.⁴¹⁶

U čl. 2. Haška konvencija o uzdržavanju eksplicite se navodi na koje se obveze uzdržavanja odnosi. Tako će se ona moći primijeniti na obveze roditeljskog uzdržavanja djeteta do njegove 21 godine, na priznanje i izvršenje obveza uzdržavanja bračnih drugova ako je ono povezano sa zahtjevom za uzdržavanjem djeteta, te u ograničenom opsegu na uzdržavanje bračnih drugova općenito.

Slično kao i UN-ova Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu (v. *supra*), Haška konvencija o uzdržavanju postavlja državi obvezu da imenuje određeno tijelo središnje vlasti koje će izvršavati obveze vezane za suradnju između država i uklanjanje prepreka u njezinoj primjeni.⁴¹⁷ Pritom ono samo snosi svoje troškove te na taj način oslobađa zahtjevatelja uzdržavanja potencijalnog dodatnog financijskog tereta,⁴¹⁸ te će dodatno, kao i Uredbom Vijeća (EZ) 4/2009, djetetu do njegove 21 godine biti omogućena besplatna pravna pomoć.⁴¹⁹ Temeljna dužnost imenovanog središnjeg tijela vjerovnika potražitelja je zaprimanje vjerovnikova zahtjeva te njegovo prenošenje u središnje tijelo države potraživanog. U tom postupku bit će obvezno paziti da zahtjev ispunjava sve potrebne zakonske pretpostavke te da sadrži sve relevantne informacije i podatke.

Što se tiče priznavanja i izvršavanja odluka drugih država, Haška konvencija o uzdržavanju u čl. 20. taksativno navodi slučajeve u kojima će one biti primjenjive u prvoj državi. To će biti: "ako se u državi u kojoj je donesena odluka nalazilo i prebivalište tuženika za vrijeme trajanja postupka, ako je tuženik prvom dostupnom prilikom podnio prigovor na jurisdikciju bilo izričito bilo kao odgovor na meritum predmeta, ako se u državi u kojoj je donesena odluka nalazilo prebivalište vjerovnika uzdržavanja za vrijeme trajanja postupka, ako se prebivalište djeteta u čiju je korist određeno uzdržavanje nalazilo za vrijeme postupka u državi u kojoj je donijeta odluka uz pretpostavku da je tuženik živio u toj državi s djetetom ili boravio tamo i davao za uzdržavanje djeteta, osim kada se radi o sporovima o uzdržavanju koji se tiču djeteta, ako je postojao pisani sporazum stranaka o jurisdikciji, ako je odluku donijela državna vlast u okviru jurisdikcije utemeljene na osobnom statusu ili roditeljskoj skrbi osim ako nije utemeljena isključivo na državljanstvu jedne od stranaka." Pored toga Haška konvencija je u čl. 34. propisala "učinkovite mjere" (*effective measures*) za izvršenja

⁴¹⁶ Haška konvencija o uzdržavanju, preambula

⁴¹⁷ Haška konvencija o uzdržavanju čl. 4., 5. i 6.

⁴¹⁸ Haška konvencija o uzdržavanju čl. 8.

⁴¹⁹ Haška konvencija o uzdržavanju čl. 15.

odluka o uzdržavanju koje bi ugovorne države trebale omogućiti u svome unutarnjem pravnom poretku. One su: zadržavanje plaće (*wage withholding*), zapljena dužnog iznosa s bankovnog računa ili drugih izvora (*garnishment from bank accounts and other sources*), odbitak od socijalnog osiguranja (*deductions from social security payments*), založno pravo ili prisilna prodaja imovine (*lien on or forced sale of property*), zadržavanje povrata poreza (*tax refund withholding*), zadržavanje ili zabrana na mirovinske dodatke (*withholding or attachment of pension benefits*), izvješćivanje kreditnih ureda (*credit bureau reporting*), odbijanje, suspenzija ili ukidanje raznih dozvola (npr. vozačkih dozvola) (*denial, suspension or revocation of various licenses (for example, driving licenses)*) i korištenje posredovanja, mirenja i tomu srodnih postupaka u svrhu postizanja dobrovoljnog sporazuma (*the use of mediation, conciliation or similar processes to bring about voluntary compliance*). Konvencija sadrži i odredbu kojom potiče države na omogućavanje prijenosa novčanih sredstava unatoč postojanju eventualnih prepreka kako bi se omogućilo uzdržavanje.⁴²⁰ To je nužno kako bi se što brže i što učinkovitije omogućilo uzdržavanje prvenstveno djeteta zaštićenog ovom Newyorkškom konvencijom.

Važnost Haške konvencije o uzdržavanju je u iscrpnom uređenju postupka ostvarivanja uzdržavanja djeteta utemeljenom na drugim međunarodnim dokumentima Haške konferencije i UN-a, radi ubrzanja tog procesa i uklanjanja međunarodnih zakonskih pretpostavki.⁴²¹ Njezin primarni značaj, primjenjiv na nacionalna zakonodavstva, sastoji se u naglašavanju potrebe za učinkovitošću postupaka ostvarivanja odluka uzdržavanja djece (do 21 godine). Osim toga korisno je razmotriti i usporediti s pojedinim nacionalnim uređenjima u Konvenciji propisane dopuštene mjere izvršenja sudskih odluka, te isticanje aktivne uloge državnih tijela u postupku.

2.2. Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja

Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja (u daljnjem tekstu: Haški protokol)⁴²² donesen je u svrhu donošenja ujednačenih međunarodnih pravila za određivanje

⁴²⁰ Haška konvencija o uzdržavanju čl. 35.

⁴²¹ Outline: Hague Child Support Convention, dostupno na <http://www.hcch.net/upload/outline38e.pdf>

⁴²² Termin "protokol" je korišten kako bi se naglasila povezanost s Haškom konvencijom o uzdržavanju te smjeranje prema zajedničkom cilju stvaranja sustava koji će olakšati ostvarivanje međunarodnog obiteljskog

mjerodavnog prava u slučajevima određivanja uzdržavanja s međunarodnim elementom. Njegov cilj je moderniziranje pravila predstavljenih u Haškoj konvenciji o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja djece iz 1956.⁴²³ i Haškoj konvenciji o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja iz 1973.,⁴²⁴ te razvoj pravnih rješenja o mjerodavnom pravu iz Haške konvencije o uzdržavanju iz 2007.⁴²⁵ Osim toga, važnost Protokola se odražava i u činjenici da se Uredba Vijeća (EZ) 4/2009 u svome čl. 15. izravno poziva na primjenu rješenja koja su u njemu sadržana.

Drugačije od Haške konvencije o uzdržavanju, Haški protokol je primjenjiv na sve vrste obiteljskog uzdržavanja, kao i u slučajevima kada jedna država nije njegova potpisnica.⁴²⁶

Osnovno pravilo koje Protokol postavlja je primarna primjena prava države vjerovnika uzdržavanja.⁴²⁷ U slučaju nemogućnosti ostvarivanja uzdržavanja po tom pravu primjenjuje se tzv. sustav "kaskadnih" poveznica kako bi se povećavale šanse uspješnosti zahtjeva vjerovnika.⁴²⁸ Tako će se u slučaju neuspješnosti pravnog sustava države vjerovnika prvo primijeniti pravo suda, zatim pravo države dužnika uzdržavanja, te konačno u slučaju nemogućnosti ostvarenja uzdržavanja ni po kojem prethodnom navedenom kriteriju, primijenit će se pravo države njihove zajedničke nacionalnosti (ako takva država postoji).⁴²⁹ Međutim, iz teksta Haškog protokola može se uočiti da će do primjene takvog sustava "kaskadnih" poveznica doći samo ako vjerovnik nije u potpunosti uspio ostvariti svoje uzdržavanje. To znači ako bi po primarnom kriteriju ostvario barem minimalan iznos uzdržavanja, ne bi moglo doći do primjene sljedećeg kriterija, neovisno o tome što bi po njemu možda mogao ostvariti i puni iznos.⁴³⁰

Još jedno zanimljivo rješenje koje sadrži Haški protokol je mogućnost stranaka da se, uz ispunjenje posebnih formalnih pretpostavki, sporazumiju o izboru mjerodavnog prava države

uzdržavanja.; Outline: Hague Protocol on Law applicable to maintenance obligations, dostupno na <http://www.hcch.net/upload/outline39e.pdf>

⁴²³ Convention of 24 October 1956 on the law applicable to maintenance obligations towards children, dostupno na <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt08en.pdf>

⁴²⁴ Hague Convention of on the Law Applicable to Maintenance Obligations, dostupno na <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt24en.pdf>, str. 2.

⁴²⁵ Haški protokol, preambula

⁴²⁶ Haški protokol čl. 1. i 2.

⁴²⁷ Haški protokol čl. 3. st. 1.

⁴²⁸ Outline: Hague Protocol on Law applicable to maintenance obligations, *op. cit.* u *bilj.* 422., str. 3.

⁴²⁹ Haški protokol čl. 4.

⁴³⁰ O kritici sustava "kaskadnih" poveznica vidi: Župan, M., Dijete u međunarodnom privatnom pravu, u: Rešetar, B. (ur.), Dijete i pravo, Osijek, 2009., str. 244.

u kojoj je postupak započeo.⁴³¹ Osim toga, pružena je i mogućnost, pod istim formalnim pretpostavkama, sporazuma stranaka oko izbora jednog od navedenih vrsta mjerodavnog prava prije započinjanja postupka, uz ograničenje u neprimjenjivosti navedenog rješenja u slučajevima u kojima sudjeluje osoba mlađa od 18 godina.⁴³²

Konačno, što se tiče određivanja uzdržavanja Haški protokol sadrži jednu materijalno pravnu odredbu. U njoj izričito navodi da bez obzira na eventualno drugačije uređenje u mjerodavnom pravu, svakako moraju biti uzete u obzir potrebe vjerovnika i mogućnosti dužnika, kao i postojanje kompenzacija danih umjesto povremenog uzdržavanja što je u skladu s čl. 27. st. 2. Konvencije o pravima djeteta što se tiče uzdržavanja djece.⁴³³ S obzirom na postojanje takve odredbe u hrvatskom pravnom uređenju, ona ne bi bila od posebnog značaja za naš pravni sustav.⁴³⁴

3. UZDRŽAVANJE DJETETA OD STRANE RODITELJA PREMA TUMAČENJU EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

3.1. Općenito o Europskom sudu za ljudska prava i Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP),⁴³⁵ kako je opisan u literaturi, najefikasniji je nadzorni mehanizam za zaštitu ljudskih prava u Europi.⁴³⁶ Ustrojen je 1959. kao instrument nadležan za odlučivanje o pojedinačnim ili međudržavnim zahtjevima vezanih za zaštitu građanskih i političkih prava sadržanih u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih

⁴³¹ Haški protokol čl. 7.; Outline: Hague Protocol on Law applicable to maintenance obligations, *op. cit.* u *bilj.* 422., str. 4.

⁴³² Haški protokol čl. 8.

⁴³³ Haški protokol čl. 15.

⁴³⁴ ObZ čl. 207.

⁴³⁵ Europski sud za ljudska prava sa sjedištem u Strasbourgu osnovan je 1959. od Vijeća Europe. Od 1998. ESLJP djeluje kao stalni sud kada je Protokolom 11 ukinut dvotračni sistem koji je obuhvaćao Europsku komisiju za ljudska prava i ESLJP. Tako je ukinuta funkcija filtrirajuća uloga Komisije što je omogućilo zainteresiranim strankama da podnose svoje zahtjeve izravno ESLJP-u.; Vidi više: http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=court/reform&c=#n13740528735758554841286_pointer

⁴³⁶ Arold, N.-L., The legal culture of the European court of human rights, Leiden, 2007., str. 2.; Helfer, R. L., Toward a theory of supranational litigation, Yale Law Journal br. 107/1997., str. 296. *et seq.*

prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: EKLJP).⁴³⁷ Države stranke dužne su postupati u skladu s presudama (*the final judgment*)⁴³⁸ ESLJP-a kao i s odlukama s obzirom na prijateljsko rješenje (*friendly settlement*) te ih izvršavati na nacionalnoj razini.⁴³⁹ Pritom su one uglavnom slobodne odabrati s obzirom na okolnosti slučaja prikladne mjere za učinkovito izvršenje pojedinih presuda.⁴⁴⁰ S iznimkom implementiranja jednostranih deklaracija (*unilateral declaration*)⁴⁴¹ koje potpadaju isključivo pod nadzor ESLJP-a, postupanje država stranaka je pod nadzorom Odbora ministara Vijeća Europe.⁴⁴² Pritom će mu u nadzoru pomagati Odjel za izvršenje presuda ESLJP-a (*Department for the execution of the judgements of ECHR*).⁴⁴³ Postupak nadzora nad izvršenjem presuda ESLJP-a temelji se na "akcijskim planovima" (*Action Plans*) i "akcijskim izvješćima" (*Action Reports*). S njima se vrši analiza odgovorne države. U akcijskim planovima države stranke prikazuju plan utvrđenih mjera koje država planira poduzeti, dok akcijskim izvješćem država iznosi pregled mjera koje je poduzela u izvršavanju presude i/ili njezino obrazloženje zašto nema potrebe za njezinim poduzimanjem.⁴⁴⁴ U slučaju neizvršenja i nepoštovanja presuda ESLJP-a Odbor

⁴³⁷ Vidi više: http://www.echr.coe.int/Documents/Court_in_brief_HRV.pdf

⁴³⁸ Bitno je ne miješati termine odluka i presuda u okviru djelovanja ESLJP. Odluku obično donosi sudac pojedinac, Odbor ili Vijeće suda te se odnosi samo na dopuštenost, ali ne i na osnovanost. Načelno, Vijeće istovremeno razmatra dopuštenost i osnovanost i potom donosi presudu.; The ECHR in 50 questions, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2013., str. 9.

⁴³⁹ Gomien, P., D., Short Guide to the European Convention on Human Rights, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2005., str. 11. *et seq.*

⁴⁴⁰ Korać Graovac, A., Hrvatsko obiteljsko pravo pred Europskim sudom za ljudska prava, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. IV., br. 1/2013., str. 46.

⁴⁴¹ Jednostrane deklaracije su jednostrani akti tužene države kojim se želi izbjeći postupanje pred ESLJP-om, a prethodno nije postignuta prijateljska nagodba. Njome država izjavljuje da priznaje povredu određenih odredbi EKLJP te da će poduzeti mjere za naknadu štete oštećenom podnositelju zahtjeva na ESLJP-u. Iako nema ograničenja oko tipa slučaja koji se može riješiti jednostranom deklaracijom, određeni osjetljivi i kompleksni slučajevi te oni koji se tiču najtežih povreda ljudskih prava će biti ispitani s posebnom pažnjom prema kriterijima prihvaćenim u predmetu Tashin Acar (ESLJP Tashin Acar v. Turkey, od 6. svibnja 2003., navedena presuda kao i sve ostale presude navedene u ostalim biljškama u ovome poglavlju dostupne su na mrežnoj stranici Europskog suda za ljudska prava ([http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)), § 74. *et seq.*). U slučaju da ESLJP, bilo na zahtjev oštećene strane ili po svojoj inicijativi, ocijeni da deklaracija nije zadovoljavajuća ili ako država propusti poduzeti obećane mjere, ESLJP će vratiti predmet na svoju listu te će u redovnom postupku donijeti presudu.; Vidi više: http://www.echr.coe.int/Documents/Unilateral_declarations_ENG.pdf

⁴⁴² EKLJP čl. 46.

⁴⁴³ Execution of judgements of the European court of human rights - introduction, dostupno na <https://metranet.londonmet.ac.uk/fms/MRSite/Research/HRSJ/EHRAC/Introduction%20to%20execution%20of%20ECHR%20judgments.pdf>, str. 2.

⁴⁴⁴ O nadzoru Odbora ministara nad izvršenjem presuda i odluka ESLJP vidi više: Omejec, J., Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava: Strasbourški *acquis*, Zagreb, 2013., str. 402. *et seq.*

ministara može iskoristiti svoj utjecaj na državu stranku s širokim spektrom političkih i diplomatskih mjera koje ima na raspolaganju,⁴⁴⁵ a uz dvotrećinsku suglasnost članova Odbora može pokrenuti prekršajni postupak pred ESLJP-om.⁴⁴⁶ Teža kršenja prava i sloboda zajamčenih EKLJP-om te nepoštovanje ESLJP-a mogu rezultirati i izbacivanjem države iz Vijeća Europe.⁴⁴⁷ Unatoč tome što stranke mogu podnijeti zahtjev sudu tek nakon što su izgubile svaku mogućnost za pravnim lijekom unutar svoje države,⁴⁴⁸ on nije i ne smije se smatrati žalbenim sudom u odnosu na nacionalne sudove.⁴⁴⁹ Njegova nadležnost, kao supsidijarna, počinje tamo gdje se nacionalni pravosudni sustav pokazao nesposobnim ili neučinkovitim u pružanju zaštite ili pravnog lijeka određenom subjektu u okviru EKLJP-a.⁴⁵⁰ Tako se često ističe da ESLJP nije sud posljednjeg stupnja već sud posljednjeg sredstva.⁴⁵¹

Iako postoje i drugi međunarodni sudovi koji se bave sličnim pitanjima, njegov značaj i specifičnost se odražava u broju članica koje obuhvaća i u načinu i širini pravne zaštite koju pruža. Tako primjerice u usporedbi s Međunarodnim sudom pravde (u daljnjem tekstu: MSP) Ujedinjenih naroda, koji obuhvaća i veći broj država članica i veći broj različitih pravnih tradicija,⁴⁵² ESLJP pruža puno učinkovitiju zaštitu pojedincu, koji može i sam izravno podnijeti zahtjev za zaštitu svoga prava ESLJP-u.⁴⁵³ Ta se razlika osobito očitava iz činjenice da se MSP ograničava samo na rješavanje sporova između država te na davanje savjetodavnih

⁴⁴⁵ *Ibid.*, str. 5.

⁴⁴⁶ Rules of the Committee of Ministers for the supervision of the execution of judgments and of the terms of friendly settlements, dostupno na <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=999329>, Rule 11.

⁴⁴⁷ Statute of the Council of Europe, dostupno na <http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/001.htm>, čl. 8.

⁴⁴⁸ Steiner, H., J., Alston, P., *International Human Rights in Context: law, politics, morals*, New York, 1996., str. 583. *et seq.*

⁴⁴⁹ ESLJP Cruz Varas and others v. Sweden, od 20. ožujka 1991., § 47. i 77. *et seq.*; ESLJP Vilvarajah v. United Kingdom, od 30. listopada 1991., § 86. *et seq.* i 117. *et seq.*

⁴⁵⁰ Mole, N., *Asylum and the European convention of human rights*, Strasbourg, 2008., str. 123.

⁴⁵¹ Wildhaber, L., *The role of the European court of human rights: An evaluation*, *Mediterranean Journal of Human Rights*, vol. 8., no. 1., 2004., str. 11.

⁴⁵² Nadležnost Međunarodnog suda pravde obuhvaća sve države koje su članice Statuta Međunarodnog suda pravde što se zapravo odnosi na sve države članice Ujedinjenih naroda zajedno s onim državama nečlanicama UN-a koje su prihvatile Statut, dale izjavu da prihvaćaju obveze koje proizlaze iz čl. 94. Povelje UN-a i još dale izjavu da će sudjelovati u snošenju troškova Suda.; Statute of the international court of justice, dostupno na <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=2&p3=0&>, čl. 34. i 35.; Povelja Ujedinjenih naroda (*Charter of the United Nations*), dostupno na <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=1&p3=0>, čl. 94.

⁴⁵³ Izvorno su samo Komisija ili država mogle podnijeti zahtjev ESLJP-u. Stupanjem na snagu Protokola br. 9. 1994. godine, kojeg je tada prihvatilo samo deset država, pojedincima tih država je omogućeno podnošenje svog zahtjeva Sudu.; Merrills, J., G., Robertson, A., H., *Human Rights in Europe: A study of the European Convention on Human Rights*, Manchester, 2001., str. 285. *et seq.*

mišljenja.⁴⁵⁴ S druge strane, Sud Europske unije svojim mehanizmima ima značajniji utjecaj na zakonodavstva pojedinih država članica Europske unije. Posebice izravnom komunikacijom s nacionalnim sudovima. Međutim, ESLJP obuhvaća značajno veći broj država i u njemu su predstavljene sve države svojim sucima i svojim pravnim službenicima.⁴⁵⁵ Pored toga, s obzirom na fleksibilnu prirodu EKLJP-a, tumačenjem EKLJP-a u skladu s brojnim drugim međunarodnim i nacionalnim propisima omogućava se sveobuhvatnija zaštita prava pojedinaca.

Kao što je već rečeno, EKLJP, kao "ustavni dokument europskog javnog poretka",⁴⁵⁶ temeljni je dokument koji primjenjuje ESLJP. Međutim, nije jedini. Prilikom rješavanja pojedinog slučaja pravni službenici i suci obvezni su primjenjivati i druge propise relevantne za pojedine nacionalne pravne sustave. Prema tumačenju ESLJP-a, EKLJP je "živi instrument" koji se razvija i evoluira svojom sudskom praksom kako bi se mogao prilagođavati suvremenim okolnostima.⁴⁵⁷ U suprotnom, odredbe EKLJP-a ostale bi "zamrznute" u razdoblju 1950. godine kada je donesena.⁴⁵⁸ No, s druge strane, ne može se dopustiti ni potpuna sloboda ESLJP-u u tumačenju EKLJP-a, pa se on često koristi izrazima "razumno" i "nužno" kako bi postavio određenu granicu do kuda može ići njegova sloboda interpretacije.⁴⁵⁹

⁴⁵⁴ U postupku pred Međunarodnim sudom pravde kao stranke se mogu isključivo pojaviti države. Međutim, to ne znači da se pred Sudom ne mogu voditi parnice koje se tiču zaštite prava i interesa pojedinaca. Kod takvih privatnih sporova država članica preuzima na sebe zaštitu interesa svojih državljana kao svoj interes tvrdeći da je taj interes povrijeđen kršenjem međunarodnog prava ili neke međunarodne obveze od druge strane države. Na taj način Sud može posredno pružiti zaštitu i pojedincima.; Rakić, I., Međunarodni sud pravde, Strani pravni život, br. 3/2008., str. 84. *et seq.*

⁴⁵⁵ Arold, N.-L., *op. cit.* u *bilj.* 436., str. 1. *et seq.*

⁴⁵⁶ ESLJP *Loizidou v. Turkey* (preliminary objections), od 23. ožujka 1995., § 75.

⁴⁵⁷ ESLJP *Tyrer*, od 25. travnja 1978., § 31.

⁴⁵⁸ Wildhaber, L., *op. cit.* u *bilj.* 451., str. 17.

⁴⁵⁹ Killander, M., *Interpreting Regional Human Rights Treaties*, *Sur - International journal on human rights*, vol. 7., no. 13., 2010., str. 151.

3.2. Uzdržavanje djeteta prema Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Pravo djeteta⁴⁶⁰ na uzdržavanje kao takvo se ne spominje izričito ni u tekstu EKLJP-a ni u tekstu njezinih protokola. Međutim, ESLJP može širom interpretacijom EKLJP-a kroz svoju sudsku praksu pružiti zaštitu zainteresiranim strankama i u vezi s tim pitanjem. To će učiniti prvenstveno na temelju čl. 8. EKLJP-a koji jamči pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života. Pritom će ESLJP tumačiti povredu prava i kroz druge nacionalne propise i međunarodne dokumente inkorporirane u nacionalno zakonodavstvo određene države.⁴⁶¹

Čl. 8., zajedno s čl. 9., 10. i 11. EKLJP-a te čl. 2. Protokola 4, ima specifičnu strukturu.⁴⁶² Čl. 8. EKLJP-a glasi: "1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja, 2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih." U prvom stavku jamči se određeno pravo dok se u drugom stavku postavlja restrikcija državi obveznici za ograničenje tog prava.^{463,464} Tomu je tako kako bi se omogućilo ostvarivanje ravnoteže između privatnih interesa i interesa demokratskog društva kao cjeline, kada se oni nađu u konfliktu, bilo da se radilo o postupanju pred nacionalnim sudom ili ESLJP-om.⁴⁶⁵ U okviru toga, ESLJP će uzeti u obzir postoji li prikladan mehanizam u okviru nacionalnih sustava koji omogućava zaštitu ostvarivanja tih interesa, poštujući pritom ravnotežu između tih interesa.⁴⁶⁶

EKLJP u već navedenom čl. 8. jamči pravo na poštovanje obiteljskog života.⁴⁶⁷ S obzirom da takva konstrukcija ostavlja široki prostor za interpretaciju, pravo djeteta na roditeljsko

⁴⁶⁰ Prema praksi ESLJP dijete ostvaruje svoja prava trenutkom rođenja. Je li rođeno u braku ili izvan njega, monogamnoj ili poligamnoj zajednici te je li posvojeno u pravilu neće biti od nikakvog značaja.; Simor, J., Emmerson, B., *Human Rights Practice*, release 1., London, 2001., str. 8.014.

⁴⁶¹ O načinu povrede prava EKLJP vidi više: Cariolou, L., *The search for an equilibrium by the European court of human rights, Conflicts Between Fundamental Rights*, Oxford, 2008., str. 250.

⁴⁶² Robertson, A., H., *Human Rights in Europe*, Manchester, 1977., str. 86. *et seq.*; *Human Rights in Europe*, Robertson, A., H., Merrills, J., G., Manchester, 1993., str. 127. *et seq.*

⁴⁶³ Gomien, P., D., *op. cit. u bilj.* 493., str. 73.

⁴⁶⁴ Državna intervencija kojom se ograničava pravo iz st. 1. mora biti: a) u skladu s pravom, b) u svrhu ostvarenja legitimnog cilja, c) nužna u demokratskom poretku.; Simor, J., Emmerson, B., *op. cit. u bilj.* 460., str. 8.026.

⁴⁶⁵ ESLJP *Klass and others v. Germany*, 6. rujna 1978., § 39. i 68.

⁴⁶⁶ Wildhaber, L., *op. cit. u bilj.* 451., str. 10.

⁴⁶⁷ O sadržaju pojma pravo na poštovanje obiteljskog života vidi: Korać Graovac, A., *Sadržaj i doseg prava na poštovanje obiteljskog života u hrvatskom pravnom sustavu*, u: Hrabar, D. (ur.), *Hrestomatija hrvatskog obiteljskog prava*, Zagreb, 2010., str. 430. *et seq.*

uzdržavanje će se, kao što je već rečeno, uglavnom podvesti pod taj članak. Uglavnom će to biti u kombinaciji s povredom nekog drugog prava, najčešće s povredom prava na pošteno suđenje iz čl. 6. EKLJP-a.

3.3. Roditeljsko uzdržavanje djeteta prema tumačenju Europskog suda za ljudska prava

3.3.1. Predmeti ESLJP-a protiv Republike Hrvatske

Na ESLJP-u protiv Hrvatske još nije donesena presuda na ESLJP u kojoj se izravno radilo o povredi prava na uzdržavanje djeteta. U predmetu *Krušković v. Hrvatska*,⁴⁶⁸ podnositelj zahtjeva je pozivanjem na čl. 2. (pravo na život) i čl. 14. (zabrana diskriminacije) EKLJP-a pored drugih zahtjeva potraživao i određeni iznos za uzdržavanje djeteta zbog toga jer je smatrao da nije imao sredstva za uzdržavanje zbog akta kojom je povrijeđena EKLJP. Međutim, sud je zaključio da nije došlo do povrede EKLJP-a u okviru toga zahtjeva niti da je uzdržavanje podnositelja zahtjeva i njegovog djeteta bilo povezano s osnovnim zahtjevom za utvrđivanjem očinstva i upisom u maticu rođenih. Za razliku od toga, u drugom predmetu, *Mikulić v. Hrvatska*,⁴⁶⁹ pitanje uzdržavanje djeteta bilo je osnovano, kao posljedica nemogućnosti utvrđivanja očinstva. U ovom predmetu podnositeljica zahtjeva tvrdila je da je postupak u povodu njenog zahtjeva za utvrđivanje očinstva trajao dulje od propisanog "razumnog roka" te da je time povrijeđeno njeno pravo na poštovanje njenog privatnog i obiteljskog života iz čl. 8. EKLJP-a. U vezi s tim, tvrdila je da je zakinjuta za uzdržavanje od oca i nasljeđivanje u slučaju njegove smrti zbog dužine postupka, pozivajući se na čl. 13. EKLJP-a, te da je time izvršena diskriminacija prema njoj kao djetetu rođenom izvan braka na temelju čl. 14. u vezi s čl. 8. EKLJP-a. U konačnoj presudi, ESLJP je djelomično prihvatio

⁴⁶⁸ ESLJP *Krušković v. Hrvatska*, od 21. lipnja 2011.

⁴⁶⁹ ESLJP *Mikulić v. Hrvatska* - odluka o dopuštenosti, od 7.12.2000., dostupno na [http://www.vlada.hr/hr/uredi/ured_zastupnika_rh_pred_europskim_sudom_za_ljudska_prava/sudska_praksa/clanak_8_pravo_na_postivanje_privatnog_i_obiteljskog_zivota/mikulic_lorena_montana_odluka_o_dopustenosti_07_12_2000/\(view_online\)/1](http://www.vlada.hr/hr/uredi/ured_zastupnika_rh_pred_europskim_sudom_za_ljudska_prava/sudska_praksa/clanak_8_pravo_na_postivanje_privatnog_i_obiteljskog_zivota/mikulic_lorena_montana_odluka_o_dopustenosti_07_12_2000/(view_online)/1); ESLJP *Mikulić v. Hrvatska* - konačna presuda, od 7.2.2002., dostupno na [http://www.vlada.hr/hr/uredi/ured_zastupnika_rh_pred_europskim_sudom_za_ljudska_prava/sudska_praksa/clanak_8_pravo_na_postivanje_privatnog_i_obiteljskog_zivota/mikulic_lorena_montana_konacna_presuda_07_02_2002/\(view_online\)/1](http://www.vlada.hr/hr/uredi/ured_zastupnika_rh_pred_europskim_sudom_za_ljudska_prava/sudska_praksa/clanak_8_pravo_na_postivanje_privatnog_i_obiteljskog_zivota/mikulic_lorena_montana_konacna_presuda_07_02_2002/(view_online)/1); vidi više: Korać, A.; *Mikulic v. Croatia*, ECHR; 7. veljače 2002. – pouke jednog slučaja; u: Crnić, J., Filipović, N. (ur.): *Pravo na pošteno suđenje i razuman rok – Pravo azila*, Hrvatski institut za ljudska prava Novi Vinodolski, Hanns Seidel Stiftung, Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit e. V., Hrvatski pravni centar, Hrvatski crveni križ, Zagreb, 2003., str. 83. *et seq.*

zahtjev podnositeljice te presudio na štetu Republike Hrvatske, određivši određeni iznos novaca kao naknadu za nematerijalnu štetu.

U oba prikazana slučaja pojavilo se pitanje uzdržavanja, no samo kao sporedno. Dok je u prvom slučaju podnositelj zahtjeva neosnovano zahtijevao uzdržavanje djeteta, u drugom slučaju je ostvarivanje prava na uzdržavanje ovisilo o rješavanju prethodnog pitanja utvrđivanja očinstva. S obzirom da u navedenim predmetima ESLJP nije ulazio u meritum uzdržavanja djeteta, iz njih se ne mogu proizvesti relevantni zaključci za uređenje materijalnog dijela prava na uzdržavanje djeteta.

Tek 2013. godine podnesen je prvi zahtjev ESLJP-u koji se u okviru čl. 6. i čl. 8. EKLJP-a odnosi na povredu prava na uzdržavanje djeteta. U tom predmetu, *Orel v. Croatia*,⁴⁷⁰ podnositelji zahtjeva su bili majka, kao prvo podnositeljica, te dvoje djece, kao drugo i treće podnositelji. U činjeničnom opisu navedeno je kako su majka i otac djece živjeli u braku od 1993. do 2002. godine kada je otac napustio zajednički dom i oputovao u Sjedinjene Američke Države. Godine 2003. na Općinskom sudu u Zagrebu njihov je brak razveden te je presudom određen i mjesečni iznos uzdržavanja za drugo i treće podnositelje u iznosu od 400,00 američkih dolara (USD). Od donošenja presude do sredine 2006. godine otac je plaćao uzdržavanje djece, ali neuredno i u manjem iznosu od iznosa određenog sudskom presudom. Nakon toga, otac je u potpunosti prestao doprinositi za djecu, što je u suprotnosti i s čl. 5. Protokola br. 7 uz EKLJP kojim su propisana jednaka prava i obveze supružnika prema djeci pri sklapanju braka, za vrijeme njegova trajanja i u slučaju razvoda, kao u ovome slučaju. Pritom je važno napomenuti da u trenutku prestanka plaćanja otac nije imao nikakvu imovinu u Republici Hrvatskoj. Majka je još 2004. godine podnijela kaznenu prijavu Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu protiv oca zbog povrede dužnosti uzdržavanja. Godine 2005. Općinsko državno odvjetništvo podnijelo je optužni prijedlog Odjelu za mladež Općinskog sud u Zagrebu, međutim je ubrzo odustalo od progona oca tako da je prekinut postupak pred Općinskim sudom. Na jednakim temeljima 2008. godine majka je drugi put podnijela kaznenu prijavu Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu. Ovaj put je Općinski sud u Zagrebu ocu izrekao uvjetnu osudu na izrečenu kaznu zatvora od sedamnaest mjeseci uz određen rok kušnje od četiri godine. Općinski sud je kao dodatni uvjet odredio posebnu obvezu redovnog plaćanja mjesečnih iznosa uzdržavanja i otplatu duga podnositeljima zahtjeva u iznosu od 25.400,00 USD. Na žalbu državnog odvjetništva drugostupanjski sud izmijenio je kaznu i odredio dvogodišnji rok za plaćanje duga.

⁴⁷⁰ ESLJP *Orel v. Croatia*, od 16.12.2013. (datum podnošenja komunikacije)

Na temelju navedenog činjeničnog stanja, podnositelji zahtjeva podnijeli su prigovore u odnosu na čl. 6. EKLJP (pravo na pošteno suđenje) zbog nemogućnosti izvršenja konačne presude u njihovu korist, čl. 8. (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života) zbog neuspjeha države da omogući ostvarenje alimentacijskih zahtjeva djece, te u odnosu na čl. 1. Protokola 1 uz EKLJP zbog neuspjeha države da zaštiti vlasničke interese.

U trenutku pisanja rada predmet se još nalazi u postupku komunikacije sa strankama te je odlučivanje o njemu još neizvjesno. Međutim, na temelju prikazanog činjeničnog stanja ako predmet ne bude odbačen na temelju čl. 35. st. 1. EKLJP-a (uvjet dopuštenosti) realno je za očekivati da će Republika Hrvatska izgubiti spor pred ESLJP-om. Naime, za situaciju poput ove u prikazanom činjeničnom stanju, pravni sustav RH, ne pruža učinkovito pravno sredstvo kojim bi se djeca mogla namiriti od oca. Međutim, s obzirom da, prema prikazanom činjeničnom stanju, podnositelji zahtjeva nisu pokrenuli druge raspoložive postupke za utuživanje uzdržavanja djece, pa makar oni bili neučinkoviti, postoji mogućnost da ESLJP neće uopće razmatrati navedeni predmet.

3.3.2. Uzdržavanja djeteta od strane roditelja u sudskoj praksi ESLJP

U praksi ESLJP zaštita prava djeteta na uzdržavanje postepeno se razvijala. To je i razumljivo s obzirom da se u samom tekstu EKLJP-a nigdje izričito ne spominje takvo pravo. Međutim, karakter EKLJP kao tzv. "živog instrumenta" omogućio je ESLJP-u da pruži zaštitu i strankama koje su podnosile zahtjeve u vezi s povredom takvog prava. U skladu s tim, ESLJP kroz svoju praksu povredu prava djeteta na uzdržavanje tumači povredom čl. 8. (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života). Najčešće će se povreda prava na uzdržavanje promatrati u kombinaciji ili isključivo kroz povredu čl. 6. EKLJP-a (pravo na pošteno suđenje) zbog nerazumno dugog trajanja postupaka.

Razvoj pravne zaštite djeteta u okviru čl. 8. EKLJP-a, ESLJP započeo je razvijanjem pojma "u djetetovom najboljem interesu" ("*in child's best interest*").⁴⁷¹ U presudi Nuutinen v.

⁴⁷¹ U Smjernicama Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci, koje se temelje na brojnim i praksi ESLJP-a, Vijeće Europe navodi se da: "Države članice trebaju jamčiti učinkovitu provedbu prava djece da njihovi najbolji interesi imaju prvenstvo kod razmatranja svih stvari u kojima sudjeluju ili ih pogađaju"; Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci, dostupno na http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Source/GuidelinesChildFriendlyJustice_HRV.pdf, III. B.

Finland⁴⁷² kao i u *Kopf and Liberda v. Austria*,⁴⁷³ ESLJP postavio je interes djeteta na prvo mjesto, prije svih prava i interesa roditelja.⁴⁷⁴ Pritom, u slučaju podudarnosti, interes djeteta ne smije se poistovjećivati s interesima roditelja, iako će se oni u određenim slučajevima težiti istom cilju. U presudi *X v. Latvia*,⁴⁷⁵ ESLJP poziva se na Konvenciju o pravima djeteta prema kojoj u svim postupanjima koja se tiču djece, neovisno o tome poduzimaju li ih privatna ili javna tijela, najbolji interes djeteta mora biti primarno uzet u obzir. Tako se zahtijeva da svi postupci koji se tiču postupaka moraju biti i izrazito brzi i učinkoviti, kako bi se djeci što prije mogao omogućiti što kvalitetniji razvoj.⁴⁷⁶

U presudi *K v. Italy*⁴⁷⁷ podnositeljica zahtjeva, K, u ime svoje kćeri, prigovorila je u odnosu na čl. 6. EKLJP-a zbog nerazumno dugog trajanja postupka ostvarivanja alimentacijskog zahtjeva oca njezine kćeri.

K., poljska državljanka, na Okružnom sudu u Katovicama podnijela je zahtjev za uzdržavanje svoje kćeri protiv P-a, talijanskog državljanina, oca djeteta. Godine 1993. taj sud je donio *in absentia* presudu kojom je određen iznos uzdržavanja koji P. mora platiti počevši od dana rođenja svoje kćeri 1988. godine, s obzirom da do trenutka presude nije obavljao nijedan sadržaj roditeljske skrbi. S obzirom da P. i dalje nije plaćao određeni iznos alimentacije, godine 1994. K. je podnijela Okružnom sudu u Katovicama zahtjev za ostvarivanje alimentacijskog zahtjeva na temelju Newyorkške konvencije s obzirom da su i Poljska i Italija bile njene potpisnice. U smislu toga Okružni sud u Katovicama imao je u ulogu posredničke službe (*Transmitting Agency*), a talijansko ministarstvo unutarnjih poslova bilo je u ulozi otpremničke službe (*Receiving Agency*). Godine 1996. talijansko ministarstvo unutarnjih poslova obavijestilo je posredničku službu da je zahtjev upućen Ternskoj prefekturi, a da je Okružnom državnim vijeću u Perugiji određeno da pokrene postupak

⁴⁷² U navedenoj presudi radi se o zahtjevu oca, koji je osuđeni nasilnik, na pravo da vida svoju kćer.; ESLJP Nuutinen v. Finland, od 27. lipnja 2000.; Vidi: ESLJP Nuutinen v. Finland, od 27. lipnja 2000., Dissenting opinion of judge Zupančič joined by judges Pantiru and Turmen, dostupno na [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["nuutinen"\],"documentcollectionid2":\["GRAN DCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58736"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{).

⁴⁷³ ESLJP *Kopf and Liberda v. Austria*, od 17. siječnja 2012., § 44.

⁴⁷⁴ Vidi više: Ieven, A., *Privacy Rights in Conflict: In search of the theoretical framework behind the European convention of human rights' balancing of private life against other rights*, *Conflicts Between Fundamental Rights*, Oxford, 2008., str. 48. *et seq.*

⁴⁷⁵ ESLJP *X v. Latvia*, od 13. prosinca 2011., § 65. i 72.; ESLJP *X v. Latvia*, od 26. studenoga 2013., § 36., 38. i 99.

⁴⁷⁶ Prema izdvojenom mišljenju suca Myera i Lipeza Guerra zadaća ocijene najboljeg djetetovog interesa je na nacionalnim sudovima, a ne na ESLJP. Prema njima, zadaća ESLJP-a je da ispita jesu li nacionalne vlasti poduzele sve prikladne mjere te jesu li proveli uravnoteženu i razumnu procjenu odnosnog interesa pojedine osobe.; ESLJP *X v. Latvia*, od 13. prosinca 2011., Joint dissenting opinion of judges Myer and Lopez Guerra

⁴⁷⁷ ESLJP *K v. Italy*, od 20. srpnja 2004.

izvršenja odluke o uzdržavanju djeteta. Godine 1998. Žalbeni sud u Perugiji donio je odluku kojom je proglasio presudu Okružnog suda u Katovicama ovršnom. S obzirom da P. nije počeo ispunjavati svoju obvezu ni na formalni zahtjev talijanskog suda, protiv njega je Okružno državno vijeće u Perugiji pokrenulo postupak izvršenja. Kako nije utvrđeno da je P. imao ikakavu imovinu, prvi pokušaj prisilne naplate ostao je bezuspješan. Godine 2002., drugi put je pokušao postupak prisilne naplate u kojem je P-u zaplijenjena imovina te izvršen upis duga u zemljišne knjige.

Pri donošenju svoje presude ESLJP je uzeo u obzir i navode podnositeljice i prigovore talijanske vlade u vezi tumačenja suda "razumnog vremena trajanja postupka". Pritom je naveo da procjena navedenog pitanja ovisi o pojedinom slučaju uzimajući u obzir posebne okolnosti. Iako smatra da se Italija ne može smatrati odgovornom za neuspjeli prvi pokušaj ovrhe, presudio je da je cijeli postupak, koji je trajao osam i pol godina od zaprimanja zahtjeva, na temelju Newyorške konvencije, bio nerazumno dug. U skladu s tim, ESLJP je odredio da je Italija dužna isplatiti podnositeljici, K, 12.000 eura za nematerijalnu štetu koja je nastala nerazumno dugim trajanjem postupka.

Bez obzira što se ovdje radilo o slučaju s međunarodnim elementom, problem neefikasnosti državnih tijela pri ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva, predstavljen u prethodnom slučaju, jednak je i u postupanjima pred isključivo domaćim institucijama. Naime, od podnošenja prvog zahtjeva u Katovicama, preko podnošenja zahtjeva na temelju Newyorške konvencije, do zapljene dužnikove imovine prošlo je više od 9 godina. Iako se u navedenom predmetu ne spominje izričito povreda prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života te najbolji interes djeteta, ono se svakako odnosi i na to. U okviru nerazumno dugog postupka dijete nije moglo ostvariti svoje pravo na ostvarivanje uzdržavanja od svoga oca, čime je bilo zakinjuto za financijski temelj svog razvoja tijekom izrazito osjetljivog razdoblja djetinjstva. Posebice kada se uzme u obzir da je za vrijeme prisilne naplate 2002. godine dijete imalo 14 godina, a kada je prvi zahtjev za uzdržavanjem podnesen imalo je 5 godina.

U presudi *Matrakas and others v. Poland and Greece*⁴⁷⁸ isto se radilo o situaciji u kojoj su se djeca i roditelj kao obveznik uzdržavanja nalaze u različitim državama. U navedenom predmetu podnositelji zahtjeva su dvoje djece i njihova majka, koji su živjeli u Poljskoj, koji se žale neučinkovitost državnih vlasti Poljske i Grčke pri omogućavanju ostvarivanja njihovih potraživanja koje imaju na temelju uzdržavanja njihovih očeva odnosno muža, koji su živjeli

⁴⁷⁸ ESLJP *Matrakas and others v. Poland and Greece*, od 7. studenoga 2013.

u Grčkoj. Pritom se pozivaju i na Newyoršku konvenciju o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva prema kojoj su sve države članice dužne poduzeti sve potrebne mjere u svrhu ostvarenja zahtjeva potražitelja.⁴⁷⁹

U ime prvog djeteta, D. M., njegova majka B. M. je 1988. podnijela zahtjev za uzdržavanjem od njegova oca, P. M., Okružnom sudu u Krakovu. U skladu s Newyorškom konvencijom, Okružni u Krakovu je u funkciji posredničke službe (*Transmitting Agency*) kao tijela podnositelja zahtjeva, iste godine prosljedilo je zahtjev Grčkom ministarstvo pravde kao otpremničkoj službi (*Receiving Agency*) kao nadležnom tijelu mjesta prebivališta tuženika. U toku postupka oko uzdržavanja prvog podnositelja D. M., nadležni sud u Krakovu u nekoliko navrata je donosio presudu o uzdržavanju i povišenju uzdržavanja djece u odsutnosti P. M. kao tuženika. U toku cjelokupnog postupka dva puta (1990. i 2008.) je dolazilo do sporazuma između majke kao treće podnositeljice i P. M.-a kao oca oko visine uzdržavanja za određeno razdoblje. Međutim, iako je u određenom trenutku P. M. izjavio da uredno plaća određene iznose uzdržavanja, utvrđeno je da je u periodu između 1988. i 2008. P. M. samo djelomično isplaćivao potraživano uzdržavanje D. M. i to uglavnom sa zakašnjenjima. D. M. je dio toga vremena primao zamjensko uzdržavanje u djelomično iznosu od potraživanog iz poljskog Fonda za uzdržavanje (*Fundusz Alimentacyjny*). 2009. godine treće podnositeljica je obavijestila Okružni sud u Krakovu da je postupak pod Newyorškom konvencijom prekinut. U korist drugog podnositelja L. M., poljskog državljanina, 2004. godine Krakow-Podgorice općinski sud donio je presudu o utvrđivanju očinstva Y. M., grčkog državljanina, prema kojoj je bio dužan isplaćivati određeni iznos novca na ime uzdržavanja. S obzirom da navedeni nije isplaćivao dužno uzdržavanje majka svoga drugog djeteta L. M., B. M., je podnijela zahtjev Okružnom sudu u Krakovu, kao posredničkoj službi, za ostvarenje alimentacijskog zahtjeva prema Newyorškoj konvenciji. Iako je i u ovom slučaju uzdržavanje bilo određeno u okviru otpremničke službe. Poput prvoga sina primao je za određeno vrijeme određeni iznos zamjenske alimentacije iz Fonda za uzdržavanje. Za to vrijeme optuženi Y. M. je izbjegavao pojavljivati se na ročištima. Iako je radi toga B. M. podnijela zahtjev Prvostupanjskom sudu u Solunu, 2008. godine Sud je donio odluku da Y. M. nije bio pravodobno i ispravno informiran o suđenju te da mu tako nije bila omogućena obrana njegovih interesa u postupku. Takvu odluku je potvrdio i Žalbeni sud u Solunu tri godine poslije.

⁴⁷⁹ Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu, čl. 6. st. 1.

Prema navedenoj nemogućnosti ostvarivanja svoga alimentacijskog zahtjeva od svojih očeva odnosno muža, Matrakas, Mitroudīs te B. Mitroudīs podnijeli su zahtjev ESLJP da su Poljske i Grčke vlasti su propustile efikasno omogućiti strankama da ostvare svoje zahtjeve na temelju Newyorške konvencije te na dužini trajanja postupka ostvarivanja uzdržavanja na temelju čl. 6. EKLJP. Pritom su se žalili i na djelovanje Županijskog suda u Krakowu kao otpremničkom službom u suradnji s grčkom posredničkom službom. Osim toga žalili su se i na pasivnost i neaktivnost grčkih vlasti pri ostvarenju njihovih potraživanja unatoč postojanju nekolicine presuda donesenih u Poljskoj vezanih za određivanje njihovog uzdržavanja.

ESLJP je procijenio da je Županijski sud u Krakowu djelovao u skladu sa svojom ulogom koja obuhvaća zaprimanje zahtjeva svojih državljana te nadziranje postupanja u drugoj državi, a da sva eventualna zakašnjenja nisu bila nerazumno duga. Vezano za postupanje grčkih vlasti, ESLJP je zaključio da država ne može biti odgovorna za insolventnost privatnih dužnika. Međutim, država ima pozitivnu obvezu uspostaviti sistem izvršavanja presuda koji je efikasan i u pravu i u praksi te koji će se izvršavati bez zakašnjenja. Stoga odgovornost države za neispunjavanje obveze privatnih dužnika se javlja kada je ono rezultat nesposobnosti ili sprječavanja državnih vlasti. Nadalje, iako Newyorška konvencija ne oslobađa dužnosti zahtjevatelja da poduzima radnje u svrhu ostvarivanja svoga zahtjeva, ona postavlja obvezu državama tuženika da poduzmu sve mjere u svrhu ostvarivanja alimentacijskog zahtjeva tužitelja. U skladu s tim sud je ocijenio da je postojala povreda prava čl. 6. EKLJP s neefikasnošću i duljinom postupka te da im je u nedostatku financijske potpore od strane njihovih očeva odnosno muža povrijeđeno pravo na obiteljski život. Na temelju toga ESLJP je dosudio naknadu materijalne i nematerijalne štete te troškova postupka podnositeljima zahtjeva na račun Grčke.

Iako se u navedenom primjeru radi o slučaju s međunarodnim elementom, iz njega se mogu primijeniti određeni zaključci i za slučajeve u okviru domaćih sudova. Naime, države, kao što je već rečeno, imaju pozitivnu obvezu osigurati efikasan sustav koji će funkcionirati prilikom izvršavanja presuda o uzdržavanju. Jednako kao i u presudi X v. Latvia, ESLJP zahtjeva da se u najboljem interesu djeteta vode brze i efikasni postupci koji neće trajati godinama za vrijeme koje će se izgubiti potreba za osnovnom svrhom uzdržavanja da se djetetu pruže uvjeti za stabilan rast i razvoj. U suprotnom, kao i u navedenom predmetu, država čini povredu čl. 6. i čl. 8. EKLJP čime se dovodi u situaciju da bude tužena pred ESLJP-om.

Nešto drugačija situacija je u presudi *Zabawska v. Germany*.⁴⁸⁰ Podnositeljica, B. Z. podnijela je zahtjev protiv Njemačke za povredu čl. 6. EKLJP (prava na pošteno suđenje) zbog trajanja postupka za ostvarivanje alimentacijskog zahtjeva njenog sina protiv oca djeteta.

Podnositeljica koja je bila poljska državljanica, 1991. godine podnijela je zahtjev za uzdržavanjem njenog izvanbračnog sina Okružnom sudu u Pili protiv djetetova oca koji je živio u Njemačkoj sa svojom drugom obitelji koji je dosudio iznos u protuvrijednosti od 65 DEM. Poslije toga je tražila na Okružnom sudu u Lauenburgu povišenje iznosa uzdržavanja što je rezultiralo 1993. sporazumom između stranaka na iznos od 100 DEM. 1995. Zabawska je Federativnom administrativnom uredu u Njemačkoj, kao otpremničkoj službi (*Receiving Agency*) na temelju Newyorške konvencije, uputila zahtjev za povišenjem iznosa uzdržavanja na 250 DEM. Na poziv Federativnog administrativnog ureda oca, on je prikazao svoje imovno stanje te upozorio na postojanje sporazuma iz 1993. o čemu je Ured obavijestio Okružni sud u Poznanu kao posredničkoj službi (*Transmitting Agency*). 1996. Zabawska je obavijestila otpremničku službu da je primala uzdržavanje od očevog člana obitelji u iznosu od 85 DEM. S obzirom da je otpremnička služba dobila obavijest 1996. da je otac postao nezaposlen, a od tada nije zaprimila nikakve informacije od oca, 1998. je pokrenula postupak u ime djeteta pred Okružnim sudom u Schwarzenbeku. U skladu s potraživanjem djeteta, njemački Federativni administrativni ured je postavio zahtjev od 250 DEM. S obzirom da je 1999. otac opet bio nezaposlen, sud je uz suglasnost obje strane obustavio postupak o čemu je otpremnička služba izvijestila posredničku službu. 2000. godine B. Z. je uputila pismo Federativnom administrativnom uredu u kojemu upućuje da je otac vlasnik kuće i nekoliko auta u Poljskoj. Na to je Ured prosljedio pismo Okružnom sudu u Poznanu s preporukom da provede istragu po tom pitanju s obzirom da u okviru njemačkog prava nije bilo prostora za povišenjem iznosa uzdržavanja. 2002. okružni sud u Pili je odredio novi iznos uzdržavanja u protuvrijednosti od 125,00 eura nakon čega Okružni sud u Poznanu prosljeđuje pismo B. Z. Federativnom administrativnom uredu u Njemačkoj u kojemu potvrđuje da su isplaćeni svi dužni iznosi alimentacije te da više nema nikakvih dugova.

Na temelju navedenog činjeničnog stanja, B. Z. je podnijela zahtjev ESLJP-u za povredu prava na pošteno suđenje zbog nerazumno dugog trajanja postupka ostvarivanja alimentacijskog zahtjeva, na što je njemačka vlada stavila prigovor. Prilikom ispitivanja pitanja dužine trajanja postupka sud je konstatirao da se u pravilu dužina trajanja postupka

⁴⁸⁰ ESLJP *Zabawska v. Germany*, od 2. ožujka 2006., dostupno na <http://echr.ketse.com/doc/49935.99-en-20060302/view/>

gleda od trenutka poduzimanja radnji pred sudbenim tijelom.⁴⁸¹ Iznimno, pod određenim okolnostima vrijeme trajanja može početi i ranije.⁴⁸² Pritom dodaje da je otpremnička služba obvezna poduzeti sve potrebne mjere u ime zahtjevatelja u svrhu ostvarenja njegovog alimentacijskog zahtjeva uključujući i sklapanja nagodbe te poduzimanja radnji za ostvarenje uzdržavanja i izvršavanja odluka drugih tijela o plaćanju uzdržavanja. U konkretnom slučaju Federativni administrativni ured uključio se 1998. godine kao stranka u postupak u ime zahtjevatelja, te se vrijeme trajanja postupka, prema mišljenju ESLJP-a, računa od tog trenutka ulaska u postupak. S obzirom da je Okružni sud u Schwarzenbeku 1999. uz slaganje obje sukobljene strane obustavio postupak, a nijedna strana nije postavila zahtjev za nastavkom, postupak se teoretski još nalazio u tijeku. Uzimajući sve to u obzir, a pogotovo da je za određeno vrijeme dijete primalo uzdržavanje od člana obitelji oca, da je Okružni sud u Poznanu povisio iznos uzdržavanja na zahtjev podnositeljice te da više nije bilo dugova, sud je ocijenio da nije bilo povrede čl. 6. EKLJP te da nije bilo nemarnosti u postupanju njemačkih tijela te je stoga proglasio zahtjev nedopustivim.

U prikazanom primjeru dijete je također bilo zakinjuto za uzdržavanje od oca u određenom periodu svoga djetinjstva. Međutim, situacija se razlikuje od drugih što je u prvom redu dijete ipak primalo određeni iznos uzdržavanja u izvjesnim periodima te na kraju i primilo dospjeli iznos uzdržavanja od oca. Pored toga, njemački Federativni administrativni ured pokazao je aktivniju ulogu sudjelovanja u postupku pogotovu zbog toga što je sudjelovao i kao stranka u postupku pred nadležnim sudom. U ovom je slučaju podnositeljica zahtjeva pokazala pasivnost zbog nepostupanja u određenim razdobljima, osobito s obzirom na to da nije zahtijevala da se nastavi s postupkom koji je 1999. zaustavljen, zbog čeka je i ESLJP zaključio da nije došlo do povrede EKLJP-a. Kako bi se zaštitili djetetovi najbolji interesi, suprotno gore navedenoj pasivnosti, nužna je bila stalna aktivnost podnositeljice zahtjeva kao oštećene strane, odnosno osobe koja poduzima radnje u ime oštećenog, kako bi, u slučaju neispunjenja obveze dužnika, državna tijela bila u mogućnosti poduzeti ovršne radnje. Tek kada bi se u takvom slučaju pokazalo da su državna tijela bila neučinkovita, tada bi ESLJP mogao zaključiti da je došlo do povrede čl. 6. (i čl. 8.) EKLJP-a.

⁴⁸¹ ESLJP *Erkner and Hofauer v. Austria*, od 23. travnja 1987.

⁴⁸² ESLJP *Golder v. United Kingdom*, od 21. veljače 1975.

3.3.3. Primjena tumačenja ESLJP-a o povredi prava djeteta na uzdržavanje na hrvatski pravni sustav

Ratifikacijom EKLJP-a Republika Hrvatska preuzela je obvezu da svoje zakonodavstvo i pravnu praksu prilagodi zaštiti prava iz EKLJP-a, uključujući i obvezu poštovanja prakse ESLJP-a posebice kada je riječ o povredama prava iz EKLJP-a. Iz tog je razloga i potrebno i korisno proučiti tumačenje ESLJP-a o povredi prava na uzdržavanje djeteta kako bi se hrvatsko zakonodavstvo i pravna praksa mogli uskladiti u vezi s tim pitanjem (i drugima) sa standardima Vijeća Europe te s time izbjegla (nepotrebna) utvrđenja povrede ljudskih prava zbog njihova nepoštivanja.

Kao što se može vidjeti iz prethodno prikazanih slučajeva ESLJP je stavio posebni naglasak na slučajeve u kojima se radi o interesima djeteta kako bi mu se omogućio nesmetani razvoj i razvitak. Štoviše i prilikom podnošenja zahtjeva Sudu ti slučajevi će uglavnom imati prioritet nad drugima. Upravo radi toga se zahtijeva od država članica provođenje brzih i efikasnih postupaka kojima će se u što kraćem razdoblju otkloniti smetnja ostvarenju djetetovih prava zajamčenih EKLJP-om.

Iako u odnosu na Republiku Hrvatsku još nema pravomoćno donesenih presuda po pitanju uzdržavanja pred ESLJP-om izvjesno je da bi vrlo brzo mogla imati. Naime, iako je u većini gore prikazanih presuda bio prisutan i međunarodni element u njihovoj biti je bila povreda odredaba Konvencije radi postupanja samo jedne strane i to one koja je trebala provesti postupak ostvarivanja alimentacijskih zahtjeva. Neovisno o tome da li je postojala i otegotna okolnost da dužnik uzdržavanja nije imao pravno zabilježene imovine koja se mogla zaplijeniti, svi prikazani postupci su se pokazali izuzetno dugima. Dovoljno dugima da dijete ostane zakinuto za financijsku bazu neophodnu za omogućavanje njegovog pravilnog razvoja u najosjetljivijem razdoblju djetinjstva. Upravo iz toga razloga država ima pozitivnu obvezu (i moralnu i obvezujuću prema tumačenju ESLJP) da uspostavi mehanizme koji će i u takvim iznimnim delikatnim situacijama postaviti interes djeteta na prvo mjesto, ispred sebe i interesa pojedinih roditelja, te pružiti mu maksimalnu zaštitu.

4. UZDRŽAVANJE DJETETA U OKVIRU EUROPSKE UNIJE

U svojim osnivačkim ugovorima Europska unija (odnosno Europske zajednice) nije sadržavala odredbe koji se tiču zaštite temeljnih prava i sloboda. Temeljno je osnovana kao gospodarska zajednica usmjerena na tržišnu integraciju.⁴⁸³ Pravna osnova zaštiti temeljnih prava pronalazi se u čl. 6. Ugovora iz Maastrichta u kojemu su ljudska prava i temeljne slobode sadržani u EKLJP te koja proizlaze iz djelovanja Vijeća Europe i ustavnih tradicija koje su zajednički državama članicama prihvaćeni kao opća načela EU.⁴⁸⁴ No, tek potpisivanjem Ugovora iz Amsterdama 1997.⁴⁸⁵ u potpunosti je prihvaćeno načelo zaštite ljudskih prava i sloboda onako kako je zajamčeno EKLJP. Od tada počinju nastojanja da se građanima EU pruži što veća razina zaštite njihovih prava i sloboda.

4.1. Povelja o temeljnim pravima EU i njezin odnos s EKLJP-om te odnos Suda Europske unije i ESLJP-a

U svrhu utvrđivanja zaštite prava na razini primjenjivoj u okviru institucija EU,⁴⁸⁶ Ugovorom iz Nice 2000.⁴⁸⁷ države članice svečano su proglasile Povelju o temeljnim pravima EU (u daljnjem tekstu: Povelja). Njome se prvi puta u povijesti EU definiraju građanska, politička, ekonomska i socijalna prava građana EU te predstavlja novi smjer razvoja Unije koji se ne temelji isključivo na ekonomskim ciljeva i regulaciji zajedničkog tržišta.⁴⁸⁸ No, do Lisabonskog ugovora iz 2007. ona je bila fakultativan dokument, kada postaje obvezatan za države članice.⁴⁸⁹ Međutim, s obzirom da je Povelja u osnovi preuzela prava iz EKLJP važno

⁴⁸³ Ergun, C., E., The EU Charter of Fundamental Rights: An alternative to the European Convention on Human Rights, *Mediterranean Journal of Human Rights*, vol. 8., no. 1., 2004., str. 91.

⁴⁸⁴ Omejec, J., Vijeće Europe i Europska unija: Institucionalni i pravni okvir, Zagreb, 2008., str. 277.

⁴⁸⁵ Ugovor iz Amsterdama (*Treaty of Amsterdam*), dostupno na <http://www.unhcr.org/41b6ccc94.pdf>, čl. 6. st. 2.: “*The Union shall respect fundamental rights, as guaranteed by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed in Rome on 4 November 1950. and as they result from the constitutional traditions common to the Member States, as general principles of Community law.*”

⁴⁸⁶ Ergun, C., E., *op. cit.* u bilj. 483., str. 95. *et seq.*

⁴⁸⁷ Dura, N., Mititelu, C., The Treaty of Nice, European Union Charter of fundamental rights, The 8th edition of the international conference: European Integration Realities and Perspectives, dostupno na <http://www.proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/view/1466/1342>, str. 124.

⁴⁸⁸ Petrašević, T., Dijete u pravu Europske Unije, u: Rešetar, B. (ur.), Dijete i pravo, Osijek, 2009., str. 285.

⁴⁸⁹ Ujedinjena Kraljevina i Poljska iskoristile su tzv. opt-out klauzulu kojom su isključile neposrednu primjenu Povelje EU.; Korać Graovac, A., Povelja o temeljnim pravima Europske unije i obiteljsko pravo, u: Korać Graovac, A., Majstorović, I. (ur.), Europsko obiteljsko pravo, Zagreb, 2013., str. 25. *et seq.*

je za poručiti odnos, osobito iz razloga jer su sve države članice Povelje i članice EKLJP. Tako u svrhu jednakog tumačenja i pružanja jedinstvenog standarda zaštite ljudskih prava Povelja u čl. 52. st. 3. propisuje: "U onoj mjeri u kojoj ova Povelja sadrži prava koja odgovaraju pravima zajamčenima Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, značenje i opseg primjene tih prava jednaki su onima iz spomenute Konvencije. Ova odredba ne sprječava pravo Unije da pruži širu zaštitu."⁴⁹⁰ Ta odredba je od presudnog značenja za tumačenje dijela odredbi Povelje s obzirom na to da sadrži "posrednu inkorporaciju" smisla i značenja prava iz EKLJP koja se onda primjenjuju na tijela i institucije EU odnosno na države članice kada primjenjuju pravo EU.⁴⁹¹

Jednako kao i EKLJP, Povelja ne sadrži izravno pravo (djeteta) na uzdržavanje. No, isto jamči u čl. 7. pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života (usp. čl. 8. EKLJP) kao i pravo na djelotvoran pravni lijek i na pošteno suđenje u čl. 47., analogan pravu na pošteno suđenje iz čl. 6. EKLJP. Međutim, za razliku od EKLJP, Povelja ne sadrži drugi stavak u odredbi koja regulira pravno na poštovanje privatnog i obiteljskog života u kojemu su propisane restrikcije državne intervencije u ograničavanje tog prava (*v. supra*). Ona se zadržava samo na formulaciji da svatko ima pravo na poštovanje svojeg privatnog i obiteljskog života, doma i komuniciranja. S obzirom da takva formulacija ostavlja prostora širokoj interpretaciji, pravo uzdržavanja se može podvesti pod navedenu odredbu pogotovo uzimajući u obzir gore navedeni čl. 52. st. 3. prema kojemu Povelja pruža zaštitu pravima jednako kao i EKLJP ili još i više.⁴⁹² S obzirom kako je prethodno prikazano ESLJP štiti pravo djeteta na uzdržavanje ne ostavlja se prostora dvojbi je li ono zaštićeno Poveljom EU ili nije.

Pored toga važno je i proučiti odnos između Suda Europske Unije i ESLJP. Primjenu prava EU nadzire Europska komisija. U slučaju da države članice krše prava iz Povelje Europska komisija može pokrenuti postupak pred Sudom EU ili kontaktirati države članice kako bi se riješio postojeći problem. Kada pojedinac smatra da mu je nekim državnim aktom prekršeno neko od Poveljom zajamčenih prava on može pokrenuti postupak pred sudom EU koji može, uz ostvarenje određenih pretpostavki, poništiti takav akt. No, u praksi u slučaju povrede prava pojedinaca, pojedinci će češće pokretati postupak pred ESLJP-om koji pruža efikasniju i

⁴⁹⁰ Gambino, S., *Fundamental Community Rights: The European Community Court of Justice, Treaties and Bill of Rights*, *Mediterranean Journal of Human rights*, vol. 8., no. 1., 2004., str. 117. *et seq.*

⁴⁹¹ Bodiroga-Vukobrat, N., Barić, S., *Povelja temeljnih prava Europske Unije s komentarom*, Zagreb, 2002., str. 87.

⁴⁹² Vidi: Lapaš, D., *Odnos međunarodnog i europskog prava - novo lice dualizma?*, u: Korać Graovac, A., Majstorović, I. (ur.), *Europsko obiteljsko pravo*, Zagreb, 2013., str. 200. *et seq.*

djelotvorniju zaštitu od Suda EU. Tako iako je donošenje Povelje bilo korak unaprijed u zaštiti temeljnih prava i sloboda u okviru, niti Povelja niti Europski sud EU ne bi trebali postati zamjenom odnosno alternativom u pružanju zaštite pojedincima.⁴⁹³ U prilog tomu govori i činjenica da u svome djelovanju i ESLJP i Sud Europske Unije proučavaju praksu drugoga te ispituju i pozivaju se na komunitarno pravo EU odnosno ESLJP.⁴⁹⁴ Upravo zato je nužna njihova suradnja i ujednačenost sudske prakse, pogotovo sada kada se približava trenutak službenog pristupanja Europske Unije EKLJP.⁴⁹⁵

4.2. Zelena knjiga o obvezama uzdržavanja

Zelene knjige (*Green Papers*) su dokumenti koje izdaje Europska komisija radi poticanja rasprave o pojedinoj temi na razini EU. Tim se dokumentima zainteresirane strane (i pojedinci i tijela) pozivaju na sudjelovanje u raspravi o prijedlozima sadržanima u njima.⁴⁹⁶ U konačnici one mogu rezultirati donošenjem Bijelih knjiga (*White Papers*) koje sadrže prijedloge za djelovanje Europske unije na određenim područjima.⁴⁹⁷ Tako je na razini EU prepoznat učestali problem nemogućnosti ostvarenja odlukom nadležnog tijela određenog uzdržavanja. Kako bi potaknula rasprave oko tog pitanja, Europska komisija je 2004. godine donijela Zelenu knjigu o obvezama uzdržavanja.⁴⁹⁸

U njoj su postavljena brojna pitanja koja se tiču uređivanja postupka ostvarivanja uzdržavanja. U osnovi su slijedeće teme stavljene na raspravu: pitanje uređenja budućih instrumenata koji će regulirati institut uzdržavanja, hoće li se nastaviti s pokušajima definiranja pojma uzdržavanja te opseg primjene instrumenata; zatim, uređenje buduće Haške konvencije; uklanjanje prepreka priznavanju odluka sudova drugih zemalja članica; postojanje eventualnih prepreka automatskom izvršenju odluka o uzdržavanju te pojednostavljenje postupaka izvršenja u pojedinim državama; mogućnost izravne isplate s

⁴⁹³ Ergun, C., E., *op. cit.* u *bilj.* 483., str. 103.

⁴⁹⁴ O odnosu ESLJP i Suda Europske Unije vidi: Omejec, J., *op. cit.* u *bilj.* 484., str. 314. *et seq.*

⁴⁹⁵ S obzirom da ESLJP i bez članstva EKLJP posredno utječe na djelovanje EU, važnost njezinog pristupanja EKLJP je i u tome što će time EU, kao subjekt, dobiti mogućnost braniti svoje interese sudjelovanjem u postupku kao subjekt.; Ferigo, M., *The Charter of Fundamental Rights in the Work of the European Convention on the Future of the Union*, *Mediterranean Journal of Human rights*, vol. 9., no. 1., 2005., str. 276. *et seq.*

⁴⁹⁶ http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/green_paper_en.htm

⁴⁹⁷ http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/white_paper_en.htm

⁴⁹⁸ *Green Paper on maintenance obligations: Commission seeks views of interested parties*, IP/04/527, dostupno na http://europa.eu/rapid/press-release_IP-04-527_en.htm?locale=en

plaće dužnika u jednoj državi članici vjerovniku koji se nalazi u drugoj državi članici; hoće li buduća Haška konferencija pojednostaviti sustav priznavanja odluka druge države članice ili će prihvatiti onaj sadržan u Uredbi Vijeća (EZ) 44/2001.; primjenjivost u praksi tzv. "*fact-based*" sustava; nadležnost sudova te sloboda sporazuma stranaka u vezi s tim pitanjem; mjerodavno pravo koje se primjenjuje u pojedinom slučaju; rješavanje slučaja konflikta pravnih sustava te uređenje relevantnih odredba u budućim pravnim instrumentima EU ili Haške konferencije; pitanje visine uzdržavanja; odgovornost decentraliziranih državnih tijela za suradnju s drugim državama; prijenos predmeta između država članica; unaprjeđenje suradnje između država članica; odgovornost središnjih državnih vlasti u izvršavanju odluka te prijenosu relevantnih informacija; pitanje troškova postupka; pitanje uporabe jezika u odnosima između država članica; protok informacija između središnjih vlasti; pitanje uporabe elektroničkog prijenosa podataka; postavljanje vremenskih ograničenja; te konačno, postojanje obveze država članica EU za preuzimanje potraživanja uzdržavanja na svoja javna tijela u slučaju kada dužnik ne izvršava svoje obveze.⁴⁹⁹

4.3. Postupovno uređenje instituta uzdržavanja u EU: Uredba Vijeća (EZ) 4/2009. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji u stvarima uzdržavanja

Usvajanjem Lisabonskog ugovora nadležnost u pitanjima sudske suradnje prenesena je na Europsku Uniju u svrhu njenog većeg učvršćivanja.⁵⁰⁰ Na temelju toga, a kao pratitelj Zelene knjige o obvezama uzdržavanja⁵⁰¹ i Prijedloga Uredbe o uzdržavanju iz 2005.,⁵⁰² obvezu uzdržavanja u pravnom sustavu EU od 18. lipnja 2011. regulira Uredba Vijeća (EZ) 4/2009. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji u stvarima uzdržavanja (u daljnjem tekstu: Uredba).⁵⁰³ Do tada je bila regulirana Uredbom Vijeća (EZ) br. 44/2001. o

⁴⁹⁹ Green paper on maintenance obligations COM(2004)254 final, Questions 1.-37.

⁵⁰⁰ Majstorović, *op. cit.* u bilj. 361., str. 9.

⁵⁰¹ http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_civil_matters/114160_en.htm

⁵⁰² Proposal for a Council regulation on jurisdiction applicable law recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations, COM (2005) 645 final, dostupno na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0649:FIN:EN:PDF>

⁵⁰³ European Commission, Directorate General for Justice, Final Report: Data Collection and Impact Analysis - Certain Aspects of a Possible Revision of Council Regulation No. 44/2001 on Jurisdiction and the Recognition

nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim predmetima (Bruxelles I).⁵⁰⁴

Uredba ne definira pojam uzdržavanja već ga prepušta tumačenju pojedine države članice. No, propisano je da se Uredba odnosi na sve obveze uzdržavanja proizišle iz obiteljskopравnih odnosa, krvnog srodstva, bračnih odnosa i tazbinskog srodstva u svrhu ujednačavanja položaja svih vjerovnika.⁵⁰⁵ Pritom je važno za naglasiti da se Uredba odnosi isključivo na obveze uzdržavanja, a ne na utvrđivanje obiteljskih odnosa na temelju kojih je postoji obveza uzdržavanja.⁵⁰⁶ Stoga priznanje odluke koja se odnosi na obvezu uzdržavanja u državi članici, ima jedini cilj omogućiti naplatu tražbine obveze uzdržavanja ne priznajući pritom i obiteljskopравni odnos ili srodstvo na kojima se temelji obveza uzdržavanja.⁵⁰⁷ Osnovna svrha Uredbe je olakšavanje položaja vjerovnik kako bi mogao jednostavno ishoditi odluku o uzdržavanju koja će biti automatski ovršna u drugim državama članicama bez daljnjih formalnosti.⁵⁰⁸

Uredba u čl. 3. st. 1. propisuje opću međunarodnu nadležnost sudova ovlaštenih za donošenje odluke o uzdržavanju.⁵⁰⁹ Iako je načelno predviđena mogućnost sporazumnog odlučivanja o nadležnosti suda, postavljena je restrikcija u vezi s sporovima o uzdržavanju djece mlađe od osamnaest godina.⁵¹⁰ S obzirom na vrstu sudova koje Uredba propisuje, postupci uzdržavanja maloljetnog djeteta u okviru Uredbe će se rješavati pred sudom nadležnim za rješavanje pojedinog statusnog pitanja kojemu se prema hrvatskom uređenju može adherirati i odlučivanje o uzdržavanju ili pred sudom nadležnim za odlučivanje o roditeljskoj odgovornosti. Za odlučivanje o uzdržavanju punoljetne djece koje ostvaruje to pravo na temelju pretpostavki propisanih u čl. 210. ObZ-a neće postojati takvo ograničenje te će se ono moći voditi pred svim vrstama sudova prvenstveno ovisno o sporazumu stranaka. Još zanimljivo za uzdržavanje uzdržavanja djeteta od strane roditelja je čl. 46. koji propisuje besplatnu pravnu pomoć za podnošenje zahtjeva osoba (djece) mlađih od dvadeset i jednu

and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters ('Brussels I'), dostupno na http://ec.europa.eu/justice/civil/files/study_cses_brussels_i_final_17_12_10_en.pdf, str. 7.

⁵⁰⁴ Council regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, dostupno na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:012:0001:0023:en:PDF>

⁵⁰⁵ Uredba Vijeća (EZ) br. 4/2009. čl. 1. st. 1.

⁵⁰⁶ Recital 21. Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009.

⁵⁰⁷ Župan, M., Uzdržavanje u pravu Europske unije, u: Korać Graovac, A., Majstorović, I. (ur.), Europsko obiteljsko pravo, Zagreb, 2013., str. 270.

⁵⁰⁸ Recital 9. Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009.

⁵⁰⁹ To su: 1.) sud uobičajenog boravišta tuženika, 2.) sud uobičajenog boravišta vjerovnika, 3.) sud koji odlučuje o osobnom stanju osobe o čijem se uzdržavanju odlučuje, te 4.) sud koji odlučuje o roditeljskoj odgovornosti.

⁵¹⁰ Uredba Vijeća (EZ) br. 4/2009. čl. 4. st. 3.; Recital 19. Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009.

godinu. Na taj način se olakšava položaj djeteta uklanjajući eventualno postojanje financijske barijere pri utuživanju njegovog zahtjeva za uzdržavanjem.

Vezano za određivanje mjerodavnog prava koje će se primjenjivati u pojedinom slučaju, postojala je tendencija Europske komisije da se urede pravila te unesu u tekst odredbe. Međutim, takvo nastojanje u konačnici nije uspjelo te se u čl. 15. Uredba poziva na relevantne odredbe Haškog protokola (v. *supra* Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja).

Kako se Uredba primjenjuje u praksi hrvatskih sudova vidljivo je iz prethodno već navedene presude Općinskog građanskog suda u Zagrebu, 97-P2-1425/13-33. U tom slučaju otac je bio državljanin Republike Srbije s uobičajenim boravištem u Beogradu, majka je bila hrvatska državljanica s uobičajenim boravištem u Zagrebu dok je dijete rođeno u Splitu, a s uobičajenim boravištem u Zagrebu.⁵¹¹ S obzirom na postojanje međunarodnog elementa, sud je u svome obrazloženju uputio na primjenu Uredbu Vijeće (EZ) 2201/2003 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću i Uredbu Vijeća (EZ) 4/2009 o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrši odluka te suradnji u stvarima uzdržavanja. Prema prvoj je u predmetima o roditeljskoj odgovornosti za dijete nadležan sud one države članice u kojoj dijete ima uobičajeno boravište dok je prema drugoj u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja sudsku nadležnost ima sud koji je u skladu sa svojim pravom nadležan za postupke o roditeljskoj odgovornosti, osim ako nadležnost nije utemeljena isključivo na državljanstvu jedne od stranaka. U skladu s tim, sud je odbio tuženikov prigovor mjesne nenadležnosti Općinskog građanskog suda u Zagrebu te potvrdio njegovu nadležnost u navedenom predmetu na temelju uobičajenog boravišta maloljetnog djeteta u Gradu Zagrebu.

5. DJELOVANJE KOMISIJE ZA EUROPSKO OBITELJSKO PRAVO NA PODRUČJU UZDRŽAVANJA DJETETA

Komisija za europsko obiteljsko pravo (u daljnjem tekstu: komisija) je samostalno i o institucijama EU neovisno tijelo sastavljeno od pravnih stručnjaka s područja obiteljskog i

⁵¹¹ Iako se u presudi koristi termin “uobičajeno boravište” kao doslovni prijevod termina “*habitual residence*” koji se upotrebljava u engleskoj verziji Uredbe, bilo bi možda ispravnije upotrebljavati termin prebivalište u skladu s odredbama hrvatskog zakonodavstva. Pogotovo jer se ne postoji točna definicija “*habitual residence*” nego se ona upotrebljava u skladu s pojedinim nacionalnim pravnim sustavom.; Zakon o prebivalištu, NN br. 144/12 i 158/13., čl. 2.; Habitual residence and right to reside - IS/JSA/SPC/ESA, 071173.

komparativnog prava. Njezin osnovni cilj je pokrenuti teoretska i praktična istraživanja u svrhu harmonizacije obiteljskog prava u Europi. To čine proučavajući trenutno stanje harmonizacije obiteljskog prava u europskim zemljama na temelju već postojećih istraživanja, tražeći zajedničku jezgru rješenju problema nekolicine pravnih problema uspoređivanjem rješenje problema pruženih od strane različitih europskih jurisdikcija te istražujući ulogu potencijalnih/budućih članica EU u procesu harmonizacije obiteljskog prava. Najvažnije što su postigli u svome dosadašnjem djelovanju je izrada skupa načela koja bi se trebala pokazati prikladnim sredstvom za harmonizaciju obiteljskog prava u Europi.⁵¹² Do sada su objavili Načela o razvodu i uzdržavanju između bivših bračnih drugova,⁵¹³ Načela o roditeljskoj skrbi (u daljnjem tekstu: Načela) te Načela o imovinskim odnosima između bračnih drugova.⁵¹⁴

Pravo uzdržavanje djeteta kao takvo se ne spominje izričito u dokumentima Komisije. No u Načelima o roditeljskoj skrbi predstavljena su određena načela, spominjana i nekim drugim gore prikazane dokumentima, koja služe kao temelj prava djeteta na uzdržavanje. Tako su u načelu 3:1 briga, zaštita i obrazovanje djeteta postavljeni kao jedan od temeljnih sadržaja roditeljske skrbi. Međutim, kao što je prethodno već rečeno, u pravilu neće postojati razlike u ostvarivanju tih sadržaja roditeljske između roditelja kada oni žive zajedno. Međutim, u situaciji kada jedno od njih ne živi s djetetom on neće biti u mogućnosti doprinosti djetetu na jednaki način kao i drugi roditelj, a dužnost roditelja da skrbi o djetetu se time neće umanjiti. Tako je propisano i u načelu 3:10: "Na roditeljsku skrbi nikada ne smije biti od utjecaja razvod ili poništaj braka ili druge formalne zajednice niti pravna ili faktična razdvojenost roditelja." Tada će upravo institut uzdržavanja biti sredstvo kojim će taj roditelj koji ne živi s djetetom kompenzirati sadržaje roditeljske skrbi koje je u nemogućnosti ili u manjoj mogućnosti izvršavati, barem u dijelu koji se odnosi na pružanje financijskog temelja za razvoj djeteta. Uostalom u čl. 233. ObZ je propisano: "Čuvanje, njega i skrb koju za maloljetno dijete ili dijete nad kojim roditelji ostvaruju skrb nakon punoljetnosti, ulaže roditelj s kojim dijete živi, vrijednosno su izjednačeni s novčanim iznosom kojeg daje za uzdržavanje roditelj s kojim dijete ne živi." Jednako kao što je propisano u Konvenciji o pravima djeteta i kao što proizlazi iz djelovanja ESLJP-a te nekih drugih dokumenata (v. *supra*), u Načelima o roditeljskoj najbolji interes djeteta je postavljan kao primaran u svim

⁵¹² <http://ceflonline.net/history/>

⁵¹³ Principles of European family law regarding divorce and maintenance between former spouses, dostupno na <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf>

⁵¹⁴ Principles of European family law regarding property relations between spouses, dostupno na <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PRS-English1.pdf>

stvarima koji se tiču roditeljske skrbi.⁵¹⁵ U slučaju postojanja konflikta između interesa djeteta i nositelja roditeljske skrbi uvijek će biti pružena zaštita prvenstveno djetetovom interesu.⁵¹⁶ Osim toga, svako pojedino dijete je jedinstvena jedinka za sebe. Svako će imati drugačije interese, pohađati skuplje ili jeftinije obrazovne institucije, biti određenog zdravstvenog stanja, dolaziti iz različite sredine i sl. Upravo kako bi se to naglasilo u načelu 3:19 st. 1. je istaknuto da se roditeljska skrb pružiti ovisno o specifičnim potrebama svakog djeteta. Što se tiče pitanja uzdržavanja djeteta, u praksi hrvatskog pravnog sustava to je načelo primjenjivo putem odredbe sadržane u čl. 207. i čl. 232. st. 1. u kojima je propisano da se pri određivanju uzdržavanja mora voditi računa o potrebama pojedinog djeteta s posebnim naglaskom na njegovo dob i potrebama za obrazovanje (v. *supra* čl. 27. st. 2. Konvencije o pravima djeteta i čl. 15. Haškog protokola). Konačno, u načelu 3:39 je navedeno da sve odluke donesene od strane nadležne vlasti moraju biti izvršene bez odgađanja (v. *supra child-sensitive procedures*) s tim da se one jedino neće izvršiti kada bi to bilo u suprotnosti s djetetovim najboljim interesom. Tako je i u Načelima o roditeljskoj skrbi istaknuta potreba za hitnošću izvršenja odluka koje se tiču kako bi sudski (i drugi) postupci u što manjoj mjeri negativno utjecali na razvoj djeteta i njegovo osobnost te kako bi im se što prije omogućilo uživanje prava koja ostvaruju određenom odlukom, kao npr. prava na uzdržavanje.

VI. SUSTAV AUTOMATSKOG ISPLAĆIVANJA UZDRŽAVANJA DJETETA ZA SITUACIJE STANJA UGROŽENOSTI INTERESA DJETETA

1. POTREBA ZA PROMJENAMA U OBITELJSKOPRAVNOM UREĐENJU INSTITUTA UZDRŽAVANJA DJETETA

Izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona iz 2007. godine uspješno je poboljšano hrvatsko obiteljskopravno uređenje kako uzdržavanja općenito tako i uzdržavanja djeteta.⁵¹⁷

⁵¹⁵ Načela o roditeljskoj skrbi pr. 3:3.

⁵¹⁶ Načela o roditeljskoj skrbi pr. 3:7.

⁵¹⁷ Vidi više: Korać, A., Uzdržavanje i imovinski odnosi - promjene i tumačenja, Obiteljski zakon - novine, dvojbe i perspektive, Hrbar, Zagreb, 2003., str. 105. *et seq.*; Marković, S., Uzdržavanje djeteta - ustavnopravni aspekt, Hrvatska pravna revija, br. 11., god. VII., 2008., str. 2. *et seq.*; Boić, V., Osvrt na neke odredbe Zakona o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona, Hrvatska pravna revija, br. 4., god. IX., 2009., str. 21. *et seq.*; Aras, S., Dispozitivne presude u sporovima o uzdržavanju djece, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, vol. 30., br. 2., 2009., str. 897. *et seq.*

Praksa je pokazala, kako ima još dosta prostora za poboljšanje. Djeca su posebno ugrožena skupina, koja prečesto ostaju zakinuta za svoje zakonsko pravo na roditeljsko uzdržavanje ili im, u boljem slučaju, ono bude ostvareno sa značajnim zakašnjenjima, a prvenstveno se djeci treba pružiti najveća zaštita. Neovisno o razdoblju djetetova života i odrastanja, radi se o iznimno osjetljivom problem, koji može ostaviti trajne i nepopravljive posljedice na djetetovu ličnost. Do tih posljedica doći će zbog nemara, sebičnosti i sličnog neodgovornog ponašanja njihovih roditelja te tromosti instrumenata pravnog sustava.

Temeljni je nedostatak dosadašnjeg uređenja pasivnost i sporost sustava da omogući što hitnije ostvarenje, pravomoćnom odlukom, već određenog uzdržavanja djeteta. Taj nedostatak neće se pokazivati u situaciji kada roditelj s kojim dijete ne živi uredno ispunjava svoju obvezu uzdržavanja. Međutim, kada obveznik uzdržavanja izbjegava ispunjavati svoju obvezu, postojeći sustav često se pokazao nedovoljno efikasnim da roditelja u što kraćem vremenu prisili na ispunjenje njegove dužnosti prema djetetu. Posljedice toga mogu biti izrazito bolne i neugodne, s potencijalno dugoročnim negativnim emocionalnim i psihološkim učinkom, prvenstveno, na dijete, a zatim i na druge članove obitelji. U određenim situacijama čak može biti dovedena u pitanje i egzistencija djeteta.

Duljina trajanja pojedinih postupaka izvršenja odluka o uzdržavanju (koji mogu trajati i po nekoliko godina), osim što ima negativne učinke na pojedine osobe, iziskuje značajne troškove i za državu i za stranke. To će biti vidljivo, pogotovo u situacijama kada je potrebno pokrenuti više raznovrsnih postupaka u svrhu ostvarenja uzdržavanja djeteta. Iako, u konačnici možda i bude ostvarena svrha tih postupaka, ni s gledišta najboljeg interesa djeteta, a niti s ekonomskog gledišta postojeće uređenje se ne čini najsretnijim rješenjem.

Na razini međunarodnog prava, sporo i ne pretjerano učinkovito ostvarenje prava na uzdržavanje djeteta nije u skladu s određenim temeljnim dokumentima. U Konvenciji o pravima djeteta, propisana je obveza država da poduzmu potrebne mjere kako bi osigurale da dijete dobije sredstva uzdržavanja od roditelja obveznika.⁵¹⁸ Uz to, u njezinom Trećem fakultativnom protokolu o postupku povodom pritužbi propisana je obveza na tzv. *child-sensitive procedures* u postupanjima u kojima se odlučuje o pravima i interesima djeteta.⁵¹⁹ U okviru Haške konferencije za međunarodno privatno pravo predlažu se “učinkovite mjere” za izvršenje odluka o uzdržavanju. Među tim je mjerama nekoliko zanimljivih, koje bi vrijedilo razmotriti, te eventualno uvrstiti u hrvatski pravni sustav.⁵²⁰ Europski sud za ljudska prava

⁵¹⁸ Konvencija o pravima djeteta čl. 27. st. 4.

⁵¹⁹ Treći fakultativni protokol o postupku povodom pritužbi uz Konvenciju o pravima djeteta čl. 3. st. 1.

⁵²⁰ Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika uzdržavanja čl. 34.

redovito u svojoj praksi ističe važnost najboljeg interesa djeteta i pozitivne obveze države da jamči i štiti taj interes. Na razini Europske Unije, u Zelenoj knjizi o obvezama uzdržavanja, postavljeno je pitanje da države preuzmu obvezu potraživanja uzdržavanja na svoja javna tijela u slučaju neizvršenja obveze od strane roditelja dužnika.⁵²¹ Komisija za europsko obiteljsko pravo u svojim je Načelima o roditeljskoj skrbi istaknula važnost hitnog izvršenja odluka donesenih od nadležnih tijela, u kojima se odlučuje o interesima djeteta. Problem neučinkovitosti državnih tijela da omoguće djetetu uzdržavanje od njegovog roditelja, koji mu uskraćuje to pravo, zajednički je većini stranih zakonodavstava. Međutim, u praksi će države izuzetno rijetko snositi konkretne sankcije za neispunjavanje punog sadržaja odredba gore navedenih dokumenata. Kakogod bilo, ne treba se zadovoljiti s postojećim stanjem. Potreban je kontinuiran trud i angažman da se pronađu bolja rješenja koja će biti u najboljem interesu djeteta, a prihvaljiva za pojedine države.

Uzimajući sve navedeno u obzir, postojeće uređenje ne smije biti zadovoljavajuće. Naprotiv, potreba za daljnjim reformama i poboljšanjima i dalje postoji, pogotovo na području uzdržavanja djece. Naime, potrebna je aktivnija i zainteresiranija uloga države da osigura učinkovite mjere i sredstva za ostvarivanje uzdržavanja djeteta, kako bi pružila učinkovitu zaštitu djeci. Takva pozitivna obveze države skladu je s konceptom zaštite slabih i ugroženih, koji potječe još iz antičkog razdoblja.⁵²²

2. PRETPOSTAVKE PRIMJENE

U situaciji kada roditelji žive zajedno u pravilu neće biti vidljiva problematika obveze uzdržavanja djeteta. Oni će tada moći u podjednakoj mjeri ravnopravno, zajednički i sporazumno sudjelovati i doprinositi uzdržavanju djeteta. Međutim, kada jedan od roditelja ne živi s djetetom, tada je naglašena zakonska obveza uzdržavanja djeteta, koja se izvršava u novčanom iznosu, te je upravo ona prva pretpostavka za primjenu, dosad ne postojećeg, Sustava automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta za situacije stanja ugroženosti interesa djeteta (u daljnjem tekstu: Sustav automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta ili skraćeno Sustav) kojega autori predlažu u ovom radu. Predlaganje ovoga Sustava od strane autora svojevrsna je svrha cjelokupnog rada.

⁵²¹ Green paper on maintenance obligations COM(2004)254 final, Question 37.

⁵²² Aristotel, Nichomachean Ethics, Book V., Chapter III., dostupno na <http://classics.mit.edu/Aristotle/nicomachaen.5.v.html>, prijevod Ross, W., D.

Sustav automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta nije predviđen za situacije kada roditelj obveznik uzdržavanja redovito i uredno ispunjava svoju dužnost prema djetetu. Tada će djetetove financijske potrebe biti zadovoljene u mjeri primjerenoj za dijete te će mu barem u tom segmentu biti omogućen temelj zdravog i uspješnog rasta i razvitka. Međutim, kada roditelj obveznik uzdržavanja neuredno ili neredovito ispunjava svoju dužnost, ili ju pak uopće ne ispunjava, javlja se potreba za intervencijom države. U tim situacijama, bilo bi u najboljem interesu djeteta, uključiti roditelja u sustav, koji će ga učinkovito prisiliti da ispunjava svoju dužnost prema djetetu, ako on to nije samostalno voljan. Upravo to je osnovna pretpostavka za aktivaciju Sustava - postojanje stanja ugroženosti interesa djeteta. Međutim, postavlja se pitanje što je u stvari stanje ugroženosti djeteta?

Stanje ugroženosti djeteta, u smislu Sustava automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta, nastupit će kada roditelj obveznik uzdržavanja neće uredno ili redovito platiti barem 4 mjesečne rate dužnog uzdržavanja djeteta, u razdoblju od 6 mjeseci, odnosno barem 9 mjesečnih rata u razdoblju od godine dana. U tom slučaju, dijete ostaje zaključno za značajan dio svog uzdržavanja, potrebnog da mu se omogući zdrav rast i razvitak. Štoviše, kao što proizlazi iz prakse, taj doprinos roditelja s kojim dijete ne živi, vrlo će često biti nužan za osiguravanje i omogućavanje djetetovih egzistencijalnih potreba. Pritom, je važno napomenuti da se pod pojmom urednog i redovitog plaćanja ne bi mogli podvesti slučajevi u kojima roditelj obveznik uzdržavanja isplaćuje iznos manji od onog određenog sudskom odlukom ili nagodbom pred centrom za socijalnu skrb. Također, urednim i redovitim isplatama ne smatraju se isplate s kojima roditelj (značajno) kasni. Do bi obveza uzdržavanja bila ispunjena, ona mora biti isplaćena isključivo u cjelini i na vrijeme. Prethodno navedeni broj isplaćenih mjesečnih rata, u razdoblju od 6 mjeseci odnosno jedne godine trebao bi predstavljati gornju granicu tolerancije. Prelaskom te granice intervencija države, u svrhu zaštite djeteta, postala bi neophodna. Eventualni prigovor (odnosno opravdanje) da je, zbog promijenjenih okolnosti na njegovoj strani, obvezniku uzdržavanja postalo pretegotno plaćati prethodno određeni iznos, ne bi se mogao prihvatiti. Kada bi zaista i došlo do smanjenja njegovih mogućnosti, roditelj uvijek ima na raspolaganju zahtjev za sniženjem uzdržavanja. Međutim, dok ne podnese zahtjev za smanjenjem iznosa uzdržavanja, dužan je ispunjavati svoju obvezu u punom iznosu, koji je prethodno određen.

Kada se ispuni prethodna pretpostavka neplaćanja ili neurednog ili neredovitog plaćanja određenog broja mjesečnih rata na ime uzdržavanja djeteta u razdoblju od 6 mjeseci odnosno godine dana, neće *ex lege* nastupiti primjena Sustava automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta. Da bi se odredio ulazak roditelja obveznika uzdržavanja u Sustav, daljnja

pretpostavka je postojanje prijedloga ovlaštene osobe nadležnom sudu. Pritom su osobe ovlaštene na podnošenje prijedloga djeteta ovlašteno na uzdržavanje, roditelj s kojim dijete živi kao njegov zakonski zastupnik, te centar za socijalnu skrb, kao tijelo koje se brine o zaštiti interesa djece. CZSS će biti obavezan podnijeti zahtjev kada dođe do spoznaje da je ispunjena prethodna pretpostavka neplaćanja mjesečnih obroka uzdržavanja od strane roditelja s kojim dijete ne živi. Autori smatraju da je za uspješnu primjenu Sustava važno da se ne postavljaju rokovi za podnošenje prijedlog. Ovlaštenici bi mogli podignuti zahtjev u bilo koje doba, u neopterećeni zastarnim rokovima, u kojemu su ispunjene zakonske pretpostavke za uzdržavanje djeteta od strane roditelja. Pritom, pravna sigurnost roditelja obveznika nije upitna, budući da je Sustav namjenjen samo za isplatu iznosa uzdržavanja *pro futuro*.

Nakon podnošenja prijedloga ovlaštene osobe, sud će provjeravati jesu li ispunjene sve potrebne pretpostavke za primjenu Sustava na roditelja obveznika uzdržavanja djeteta. Ako utvrdi da je postojala zakonska obveza roditelja s kojim dijete ne živi na uzdržavanje djeteta, da on nije ispunjavao svoju obvezu u iznosu od barem 4 mjesečne rate u razdoblju od 6 mjeseci odnosno 9 mjesečnih rata u razdoblju od godine dana te da je postojao prijedlog ovlaštene osobe, sud će tada donijeti rješenje s kojim će obvezati roditelja na daljnje ispunjavanje svoje obveze putem Sustava automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta.

3. NAČIN PROVEDBE

Da bi se Sustav uspješno primjenio, nakon što se ispune sve potrebne pretpostavke, bit će potrebno pokrenuti postupak koji će u što kraćem roku omogućiti namirenja djeteta. Pritom će biti potrebno uključiti i nadležno tijelo koje će biti zaduženo za provedbu Sustava.

3.1. Postupak pred sudom

Kao što je prethodno već navedeno, tijelo nadležno za donošenje odluke o primjeni Sustava je za to nadležni sud. On će pri odlučivanju o tom pitanju postupati po hitnom sumarnom postupku. No, da bi došlo do postupka pred sudom nužno je da netko od ovlaštenih predlagatelja (dijete, roditelj-zakonski zastupnik ili CZSS) podnese prijedlog sudu. Pritom je izuzetno važno da se proširi svijest o postojanju Sustava i načinu na koji se djetetu može

ostvariti njegovo pravo na uzdržavanje putem Sustava. Neophodno je stoga, da CZSS detaljno informira roditelja i dijete o pravu na podizanje prijedloga pred sudom ili zahtijevanja od CZSS-a da po službenoj dužnosti pokrene taj postupak.⁵²³ Sam postupak pred sudom zamišljen je da se odvija što brže i što jednostavnije. Prema tome, sud bi bio dužan utvrditi samo tri činjenice. Prvo, je li osoba koja je podnijela prijedlog za primjenu Sustava na to ovlaštena. Drugo, postoji li obveza uzdržavanja od strane roditelja koji ne živi s djetetom te kako je ona utvrđena, da li prethodnom sudskom odlukom ili nagodbom pred CZSS-om. Treće, i konačno, treba utvrditi je li roditelj koji je dužan plaćati uzdržavanje djetetu s kojim ne živi to uzdržavanje plaćao uredno i redovito. Ako se utvrdi da roditelj nije uredno i redovito plaćao dužno uzdržavanje tj. da je u prethodnih 6 mjeseci platio manje od 4 puna iznosa, odnosno u godinu dana manje od 9 obroka, sud će usvojiti prijedlog za pokretanjem Sustava. Pritom, da se postupak ne bi pretjerano odužio, u njemu se ne utvrđuje zašto roditelj nije plaćao, što ga je sprječavalo ili slično nego se primjenjuje pravomoćna odluka o određivanju uzdržavanja neovisno o tome bila ona određena sporazumno ili odlukom suda. Sve prigovore izvan toga roditelj koji ne plaća uzdržavanje moći će se utvrđivati, primjerice, u postupku u kojemu se zahtijeva smanjenje iznosa plaćanja uzdržavanja te u sličnim postupcima.

3.2. Provedba Sustava automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta

Nakon što sud usvoji prijedlog za pokretanjem Sustava svoju odluku dostavit će nadležnoj instituciji koja bi bila zadužena za provođenje Sustav automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta. S obzirom da Sustav, koji autori predlažu, ne postoji u trenutačnom pravnom poretku Republike Hrvatske, nije ustanovljena ni nadležna institucija koja bi ga provodila. Iako autori ne isključuju mogućnost da bi se u toj ulozi mogao naći centar za socijalnu skrb, vrijedilo bi razmisliti o osnivanju posebne institucije koja bi bila isključivo nadležna za to pitanje. Iz tog razloga će se za potrebe rada u daljnjem tekstu koristiti termin Izvršitelj za instituciju nadležnu za provedbu Sustava.

⁵²³ Centar je općenito dužan obavijestiti i objasniti roditelju sva njegova odnosno djetetova prava, no često u tim situacijama se događaju propusti, zbog kojih posljedice mogu biti velike. Ostavlja se mogućnost, da se centar obveže na svojevrсно godišnje kontroliranje ili barem podsjećanje roditelja na pravo koje dijete ima u pogledu Sustava. Bi li se to izvršavalo na način slanja poruka raznih vrsta, obavijesti ili fizičkih posjeta upitno je. No svakako je ključno da centar na pravilan i što iscrpniji način predstavi roditelju i djetetu njihove mogućnosti u slučaju da dijete ne prima dužno uzdržavanje.

Odluka o primjeni Sustava obvezivat će roditelja dužnika uzdržavanja da od trenutka pravomoćnosti te odluke pa ubuduće, sve dok za to postoje pretpostavke, isplaćuje prethodno određeni iznos putem tijela Izvršitelja. Pritom će Izvršitelj plaćati uzdržavanje za dijete sve dok postoje pretpostavke za uzdržavanje na kojima se temelji prethodna sudska odluka o određivanju uzdržavanja te svaka daljnja odluka kojom je povišen ili snižen iznos uzdržavanja. Novac će biti isplaćivan na poseban namjenski račun kojim će raspolagati ista osoba kojoj je novac za uzdržavanje bio dužan isplaćivati roditelj obveznik tj. roditelju s kojim dijete živi ili izravno djetetu. Ono što je neophodno za uspjeh cijelog sustava je da se shvati da država putem Izvršitelja ne plaća uzdržavanje umjesto roditelja tako da ga time zamjenjuje, već da država reagira u najboljem interesu djeteta, kako bi mu bila osigurana financijska egzistencija. Država bi za potrebe ovoga sustava osnovala fond koji bi bio utemeljen isključivo u svrhu provedbe Sustava. Novac koji će Izvršitelj isplatiti djetetu država će potraživati od roditelja obveznika temeljem verzijuskog zahtjeva s pripadajućim zateznim kamatama.

Da bi se roditelju što više olakšala situacija, te ga se potaknulo na plaćanje uzdržavanja, predviđeno je slijedeće rješenje. Izvršitelj će novac za uzdržavanje djeteta isplaćivati svakog 15. u mjesecu. Do tog dana, roditelj je dužan, uplatiti taj iznos novca Izvršitelju, na za to predviđeni namjenski račun. Ako to ne bi učinio do tada, dugovao bi državi i zatezne kamate pored glavnice. Kao dan dospjeća obveze uzimao bi se 15. u mjesecu budući da će tada dijete primiti uzdržavanje. Naime, do toga datuma pretpostavlja se da je isplaćena plaća roditelju (ako su okolnosti regularne) te time država pokazuje kako joj nije cilj da roditelj obveznik upadne u zakašnjenje. S druge strane, posljedice proizašle iz toga što nije uzet raniji termin za dijete ne mogu biti negativne iz razloga što će ono znati točno kada će dobiti novac, te će se roditelj s kojim dijete živi, ili ono samo moći organizirati sukladno tom saznanju. S obzirom da se fingira da roditelj i dalje isplaćuje uzdržavanje djetetu, taj dan uzima se kao dan do kada je roditelj bio dužan redovno platiti uzdržavanje. Ključno je da roditelj, nakon što je pokrenut Sustav, te su on i dijete ovlašteno na uzdržavanje evidentirani u njemu, novac više ne isplaćuje izravno djetetu već na namjenski račun koji je pod kontrolom Izvršitelja odnosno države. Da bi izbjegao sve posljedice koje bi mogao imati u slučaju da ne plaća uzdržavanje uredno i redovito potrebno je da novac, koji je do pokretanja Sustava bio dužan davati djetetu, do 15. u mjesecu odnosno dana dospjeća uplati Izvršitelju. Cijeli odnos roditelja i Izvršitelja bio bi proveden kao svojevrsni sustav namjenskog računa. Pritom, ono što je najvažnije, osnovna misao ovog Sustava nije odnos roditelja obveznika i Izvršitelja, već djetetov najbolji

interes i činjenica da bi na ovaj način djetetu bilo osigurano ostvarivanje prava na uzdržavanje.

Izvršitelj bi na prikazani način isplaćivao dužno uzdržavanje sve dok postoje pretpostavke za to. Prestanak postojanja pretpostavki dužan je utvrđivati roditelj koji je dužan plaćati uzdržavanje u redovnim postupcima za prestanak plaćanja ili smanjanje odnosno povećanje iznosa uzdržavanja. Ako bi Izvršitelj nastavio isplaćivati uzdržavanje nakon prestanka postojanja pretpostavki na strani djeteta zato što roditelj nije obavijestio Izvršitelja da više nije dužan plaćati uzdržavanje (odnosno nije zahtijevao prestanak obveze uzdržavanja), roditelj će biti dužan nadoknaditi novac Izvršitelju. Bilo bi nelogično očekivati da Izvršitelj brine o roditeljevim interesima te da ispašta (ne može zahtijevati novac natrag) zbog neodgovornosti samog roditelja obveznika.

Sve u svemu, autori predlažu da se Sustav automatskog isplaćivanja uzdržavanja djetetu provedi kroz dva stupnja. Prvi stupanj provedbe bi bio sumarni postupak pred sudom u kojemu je utvrđena povreda obveze uzdržavanja. Slijedeći stupanj bi bio isplaćivanje određenih iznosa uzdržavanja djeteta putem računa koji se nalaze pod kontrolom Izvršitelja. Time bi problem naplate od strane roditelja dužnika uzdržavanja prešao na Izvršitelja te bi to predstavljalo posljednji stupanj cijelog postupka. Tako bi se djetetu olakšalo i ubrzalo primanje uzdržavanja u punom iznosu, na točno određeni način te bi se zaštitilo njegov najbolji interes.

4. ODNOS S POSTOJEĆIM INSTITUTIMA OSTVARENJA ALIMENTACIJSKIH ZAHTJEVA

Nakon što su razrađene pretpostavke za aktivaciju Sustava automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta te način njegove provedbe, potrebno je proučiti njegov odnos s postojećim institutima izvršenja alimentacijskih zahtjeva.

Iako je Sustav automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta predviđen da bi uklonio nedostatke postojećih pravnih sredstava ostvarenja alimentacijskih zahtjeva, on nikako nije zamišljen da isključi potrebu za njihovim postojanjem i primjenom. Idejna zamisao Sustava je da se djetetu pruži maksimalna zaštita kako ono ne bi ostalo zakinuto za svoje zakonsko pravo na uzdržavanje od roditelja s kojim ne živi.

Kao što je već objašnjeno, pored ispunjenja ostalih pretpostavki, da bi se Sustav mogao aktivirati potrebno je i postojanje prijedloga ovlaštene osobe. Ako prijedloga nema, nema niti osnova za određivanje primjene Sustava neovisno o tome ispunjava li obveznik uzdržavanja uredno i redovito svoju obvezu. Iako svjesni koliko je teško pokrenuti sudski postupak protiv člana svoje obitelji, pogotovo djetetu naspram svoga roditelja, autori su mišljenja da je to ipak minimum koji se mora zahtijevati da bi Sustav uspješno funkcionirao. Tako bi, ako se ne iskoristi mogućnost primjene Sustava, i dalje ostala otvorenom mogućnost namirenjem djeteta putem ostalih raspoloživih pravnih sredstava jednako kao što to može učiniti i prema postojećem pravnom uređenju. Na taj način bi postojala svojevrsna alternativa ostvarenja uzdržavanja djeteta koja bi ovisila o volji i postupanju ovlaštenih predlagatelja.

Pored postojanja mogućnosti alternativne primjene između Sustava i ostalih pravnih sredstava ostvarenja alimentacijskih zahtjeva, oni će se u određenoj situaciji moći i kumulativno primjenjivati. Da bi do toga došlo u svakom slučaju je potrebno prvo, da nadležni sud utvrdi ispunjenje svih potrebnih pretpostavki i odredi primjenu Sustava na roditelja obveznika uzdržavanja.

Sustav automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta je predviđen da djeluje samo pro futuro. Tako on neće biti primjenjiv *pro praeterito* za naplatu zaostalih iznosa koje obveznik uzdržavanja nije platio. Jednako kao i u dosadašnjem uređenju, njihova naplatu će se ostvarivati na temelju čl. 209. st. 2. ObZ kao naknada za uskraćeno uzdržavanje i na temelju čl. 244. ObZ kao verzijskom zahtjevu. Prvo za naplatu uskraćenog uzdržavanja prema djetetu, a drugo za naplatu izdatka koji je platila fizička ili pravna osoba koja je to učinila umjesto obveznika uzdržavanja djeteta.

Što se tiče uzdržavanja djeteta od strane bake i djeda, ono bi i dalje moglo ostvarivati svoju svrhu unatoč primjeni Sustava. Sustavom bi se mogao isplatiti samo prethodno određeni iznos uzdržavanja koji bi trebao uzeti u obzir i mogućnosti roditelja i potrebe djeteta. U slučaju da zbog nedostatnih mogućnosti roditelja ne bi bilo moguće odrediti iznos uzdržavanja dostatan za potpuno zadovoljenje djetetovih potreba, ne bi bila isključena mogućnost da se obvežu i baka i djed da doprinose uzdržavanju djeteta, neovisno o tome je li na roditelja obveznika uzdržavanja primjenjen Sustav ili ne. To znači da bi takvi doprinosi od strane bake i djeda predstavljali dopunsko uzdržavanje koje bi se isplaćivalo kumulativno s uzdržavanjem roditelja, a ne umjesto njega.

Nakon što sud odredi aktivaciju Sustava te se on uspješno primjeni na uredno i redovito ostvarenje uzdržavanja djeteta i dalje postoji mogućnost da roditelj obveznik uzdržavanja ne udovolji svojoj obvezi. Tada će biti prepušteno državi da se prisilno naplati od njega. Pritom

će se moći koristiti svim raspoloživim sredstvima koja joj dopušta pravni poredak, jednako kao što to u trenutnom uređenju može činiti vjerovnik uzdržavanja, pa i jače. Tako će, čak i uz uspješnu primjenu Sustava automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta, i dalje postojati potreba za postojanjem i aktivnom primjenom postojećih sredstava za prisilnu naplatu dužnog uzdržavanja poput ovrhe, lišenja roditeljske skrbi te kaznenih sankcija. Međutim, uzimajući u obzir radikalnost potonja dva sredstva možda bi vrijedilo razmotriti obogaćenje sustava nekim za dužnika, a i dijete, manje štetnim sredstvima, a koji bi se mogli pokazati efiksnijim. Kao prijedlog tomu se mogu uzeti u obzir neke od “učinkovitih mjera” propisanih u čl. 34. Haške konvencije o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika uzdržavanja (v. supra) poput: odbijanja, suspenzije ili ukidanja raznih dozvola (npr. vozačke), zadržavanja odbitka poreza, odbitka od socijalnog osiguranja i sl. Prisilna naplata putem takvih sredstava bi mogla biti izvršena s manje troškova, a više učinka, sve u svrhu uspješne intervencije države da ostvari svoju pozitivnu obvezu zaštite djece kao jedne od najosjetljivijih skupina u društvu.

5. MOGUĆI PRIGOVORI I NEDOSTACI

Svjesni potencijalnih kritika na koje će Prijedlog naići, od kojih su se s nekima već i suočili, autori su izradili ovaj dio upravo kako bi istaknuli da se ovdje radi o jednom dugoročnom projektu o kojemu vrijedi raspravljati te ga dodatno razrađivati i usklađivati s postojećim pravnim sustavom u Republici Hrvatskoj, a i šire.

Prvi i najčešći prigovor ideji o sustavu u kojemu bi se država izravno i aktivno uključila u postupak isplate uzdržavanja djeteta je financijske naravi. Shvatljivo je da je nekim ljudima teško za pojmiti da bi takav sustav mogao funkcionirati u pravnom sustavu Republike Hrvatske, pogotovo kada se uzme u obzir trenutno stanje ekonomske krize, moglo bi se reći depresije. Međutim, Sustav nije zamišljen da bi zamijenio i preuzeo obvezu uzdržavanja roditelja s kojim dijete ne živi. Naprotiv, njegova idejna zamisao je da se ubrza i olakša često pretjerano dugi postupak ostvarivanja uzdržavanja djeteta. Samim time bi se izbjegla potreba za pokretanjem nekolicine drugih skupih i raznovrsnih postupaka koji smjeraju prema istim ciljem. Osim toga, država ne bi ostala zakinuta za isplaćeni novac. Ona bi ga naplatila od obveznika uključujući i dodatno naplatu zatezних kamata za zakašnjenje s isplatom te troškova postupka u slučaju potrebe primjene nekog od načina prisilnog namirenja. Osnovna ideja koja proizlazi od toga je da će se država jednostavnije i efikasnije namiriti od dužnika

nego dijete, osobito kada se uzme u obzir mogući faktor poremećenih obiteljskih odnosa. Kako proizlazi iz stvarnih životnih odnosa, vjerojatnije je da će se dužnik pokoriti izravnom autoritetu državne vlasti kada se zahtijeva isplata dugova nego zahtjevu osobnog vjerovnika.

Vezano za prethodno može se postaviti pitanje, a od čega će se država namiriti od dužnika ako on jedva ima za svoje uzdržavanje? Da ne bi došlo do takve situacije, kada bi roditelju obvezniku uzdržavanja bila ugrožena egzistencija, ili bi mu bilo određeno uzdržavanje iznad realnih i potencijalnih mogućnosti, potrebno je da sudovi prethodno donose kvalitetne odluke o određivanju uzdržavanja te da CZSS provodi kvalitetnu kontrolu nagodba između stranaka. Ako tu već dođe do pogrešne ocjene djetetovih potreba te roditeljevih mogućnosti takva odluka može otežati uspješnu primjenu Sustava te dovesti do toga da se od dužnika zahtijeva nešto što on ne može dati. Prema tome, cilj Sustava automatskog isplaćivanja je efikasno ostvarenje sudskom odlukom ili sporazumom određenog uzdržavanja djeteta, a ne bespovratno davanje novca države. Iako i na području financijskog pomaganja djece materijalno siromašnih obitelji ima otvorenog prostora za poboljšanja, kao npr. u obliku prisiljavanja roditelja na općekorisne radove,⁵²⁴ ono prelazi okvire ovoga rada te se neće dalje obrađivati.

Za kraj, moglo bi se dogoditi da se roditelj, koji bude evidentiran u Sustavu, osjeća stigmatizirano. Naravno da nije cilj ovoga projekta izopćiti roditelje te ih prikazati u društvu u negativnom svijetlu. Ovaj Sustav želi pomoći djeci kojoj je o potrebno na što brži način. Roditelji koji bi se našli u njemu ne bi bili izloženi javnosti ni na koji način, te se njihova privatnost ne bi narušila. Jednako tako, njihova je odluka hoće li svoju zakonsku obvezu ispunjavati na ispravan način ili neće.

⁵²⁴ Iako trenutno ustavnopravno uređenje to nedopušta, vrijedilo bi razmotriti mogućnost da se obveže roditelja dužnika, ili mu se pruži alternativni izbor, da opće korisnim radom otplati dugove stvorene neplaćanjem uzdržavanja. U tom smislu, roditelj koji ne bi mogao plaćati dužno uzdržavanje zbog nedostataka financijskih sredstava, dug državi mogao bi "odraditi". Prema tomu bi u roditelj, odradio određeni broj sati koji bi se financijski izjednačavao s novcem koji je država izdvojila za uzdržavanje djeteta, a do kojega on nije mogao doći, ili je barem tako tvrdio. Pritom bi to bili opće korisni poslovi za državu u kojima bi dužnik, s obzirom na svoju struku i znanja, mogao najbolje pridonijeti.

VII. ZAKLJUČAK

Uzdržavanje djeteta je dužnost i pravo svakog roditelja i ujedno jedno od temeljnih prava djeteta zajamčeno brojnim međunarodnim dokumentima. Ono je i jedno od temeljnih sadržaja roditeljske skrbi nužno za omogućavanje zdravog i primjerenog rasta i razvoja svakog djeteta. U pravilu dok roditelji žive zajedno u obiteljskoj zajednici s djecom uzdržavanje kao takvo nije vidljivo jer se uglavnom vrši *in naturam*. No, kada jedno od njih ne živi zajedno s djetetom tada će mora kompenzirati svoju odvojenost od djeteta i nemogućnost da mu u potpunosti pruži čuvanje, njegu i skrb. To se čini putem plaćanja pojedinih mjesečnih obroka na ime uzdržavanja djeteta. Međutim, vrlo često odvojenost roditelja od djeteta nosi sa sobom i poremećenost obiteljskih odnosa koji se reflektiraju na izvršavanje roditeljske skrbi. Tako se u praksi vrlo često zna dogoditi da roditelj odbija ispunjavati svoju obvezu uzdržavanja. U takvim situacijama se javlja pitanje na koji način što efikasnije prisiliti roditelja da ispuni svoju dužnost te osigura djetetu sredstva nužna za njegov rast i razvoj te njegovu egzistenciju?

U hrvatskom pravnom sustavu roditeljsko uzdržavanje djeteta je relativno dobro regulirano. Još od Osnovnog zakona o braku iz 1946. i Osnovnog zakona o odnosima roditelja i djece iz 1947., preko Zakona o braku i porodičnim odnosima iz 1978. i Obiteljskog zakona 1998., pa sve do postojećeg izmijenjenog i dopunjenog Obiteljskog zakona iz 2003., hrvatski zakonodavac je u pravilu pratio slijed i u svaki slijedeći zakon prihvaćao rješenja prethodnog dopunjujući ga s pojedinim novim odredbama. Međutim, postojeće uređenje još nije zadovoljavajuće. I dalje postoji puno slučajeva u kojima dijete ne ostvaruje pravo na svoje uzdržavanje. Pokreću se brojni postupci koji često traju nekoliko godina, domaći sudovi su konstantno preopterećeni s predmetima, a brojna djeca i dalje ostaju zakinuta za novce potrebne za njegov rast i razvitak. Nije problem u postupku određivanja uzdržavanja. Sudovi u pravilu dobro procjenjuju razmjer između potreba djeteta i mogućnosti roditelja te određuju prikladne iznose za uzdržavanje djeteta. Glavni problem nastaje kada roditelj dužnik uzdržavanja odbija dobrovoljno ispunjavati svoju obvezu. Za takve situacije trenutno uređenje pruža nedovoljno efikasna sredstva ostvarivanja uzdržavanja djeteta. Ona prečesto ostaju neučinkovita. Osim toga iziskuju značajne troškove i traju dugi period vremena, vremena za koje dijete u možda najosjetljivijem razdoblju ostaju zakinuta za financijska sredstva koja im pružaju materijalni temelj za njihov zdrav rast i razvitak.

Pitanje uzdržavanja djeteta općenito i njegovog ostvarivanja u slučaju kada roditelj obveznik ne želi plaćati dužni iznos prepoznato je i na međunarodnoj razini. Različite

međunarodne organizacije bave se institutom uzdržavanja iz procesnopravnog i s materijalnopravnog aspekta. Na razini Ujedinjenih naroda donesena je Konvencija o pravima djeteta i Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu. U Konvenciji o pravima djeteta je uzdržavanje djeteta propisano kao jedno od temeljnih prava djeteta i odgovornosti roditelja. Uz to je propisana i obveza država da poduzmu potrebne mjere da bi omogućile djetetu da dobije svoje uzdržavanje. U drugom navedenom UN-ovom dokumentu regulirano je olakšavanje ostvarivanja uzdržavanja kada se roditelj obveznik uzdržavanja i dijete se nalaze u različitim državama. Taj dokument predstavlja značajan doprinos uređenju instituta uzdržavanja s međunarodnim elementom te bi se trebao češće i učinkovitije primjenjivati. U okviru Haške konferencije za međunarodno privatno pravo za uzdržavanje djeteta relevantni su Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika uzdržavanja i Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja. Ti dokumenti su prvenstveno postupovne naravi i njihova osnovna svrha je ujednačavanje i usklađivanje pravnih pravila koja reguliraju uzdržavanje država članica te također olakšavanje ostvarivanja uzdržavanja s međunarodnim elementom. Analiza relevantnih presuda Europskog suda za ljudska prava Vijeća Europe pokazala je da postojeći sustav u Republici Hrvatskoj je nedovoljno efikasan u ostvarivanju uzdržavanja djeteta te da je vjerojatno da bi Hrvatska mogla biti u skoroj budućnosti osuđena zbog povrede čl. 6. EKLJP (prava na pošteno suđenje) i čl. 8. (prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života). Na razini Europske Unije zaštita prava djeteta je osigurana Poveljom o temeljnim pravima EU u skladu s zaštitom koja proizlazi iz EKLJP -a i djelovanja ESLJP-a. Osim Povelje, za uređenje obveze uzdržavanja značajna je i Zelena knjiga o obvezama uzdržavanja. U njoj su postavljena za raspravu brojna pitanja vezana za uzdržavanje među kojima je i značaj uloge države u ostvarivanju prava na uzdržavanje. Postupovno uređenje uzdržavanja u okviru EU regulira Uredba Vijeća (EZ) 4/2009. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji u stvarima uzdržavanja koja se, kao što je prikazano gore u tekstu, počela učinkovito primjenjivati i u praksi hrvatskih sudova. Konačno, u radu je prikazano i djelovanje Komisije za europsko obiteljsko pravo koja putem svojih Načela o roditeljskoj skrbi ističe važnost brzine postupanja u postupcima u kojima su stranke djeca te važnost zaštite njihovih interesa.

Uzimajući sve navedeno u obzir, na kraju rada autori razrađuju i prikazuju Sustav automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta za situacije stanja ugroženosti interesa djeteta. Navedenim sustavom predlaže se novo efikasno sredstvo ostvarivanja uzdržavanja djeteta koje iziskuje aktivnu ulogu države u tom postupku u svrhu zaštite interesa najboljeg interesa djeteta. Sustav je namijenjen za situacije u kojima roditelj obveznik uzdržavanja ne plaća uredno ili

redovito uzdržavanje svojem djetetu u punom iznosu od barem 4 mjesečna obroka u 6 mjeseci odnosno 9 mjesečnih obroka u 12 mjeseci. Primjenom Sustava djetetu se osigurava uredna i redovita isplata mjesečnih obroka uzdržavanja neovisno o postupanju roditelja obveznika. Pritom se Sustav provodi posredstvom tijela Izvršitelja putem kojega država ispunjava svoju pozitivnu obvezu da zaštiti najbolji interes djeteta. S druge strane, naplata dužnog iznosa uzdržavanja od roditelja prebačena je na teret države. Želja autora i osnovni motiv ulaska u ovaj projekt je ponuditi alternativu postojećem uređenju te pridonijeti zaštiti prava djeteta na roditeljsko uzdržavanje.

VIII. ZAHVALE

U pozadini rada "Pravo djeteta na roditeljsko uzdržavanje: analiza, kritički osvrt i prijedlog poboljšanja" stoji niz ljudi bez čijih savjeta, uputa, kritika, a prije svega dobre volje ovaj projekt ne bi mogao biti izvršen na način na koji je to učinjeno. Nasumičnim redosljedom autori se žele zahvaliti slijedećim osobama što su doprinjeli na određeni način izradi ovoga rada:

Zahvaljujemo predsjednici Općinskog građanskog suda u Zagrebu, Mireli Mijoč na danim savjetima i omogućavanju posjeta Općinskom građanskom sudu u Zagrebu.

Zahvaljujemo i sutkinji Općinskog građanskog suda u Zagrebu Marini Parać Garma na svome uloženom trudu i vremenu u prikazu stanja iz njezine perspektive te na pristupu praksi Ogs Zg-a.

Zahvaljujemo i sucu Županijskog suda u Zagrebu Željku Pajaliću na razgovoru i ukazivanju na određene nedostatke naše ideje.

Zahvaljujemo i dr. sc. Jadranku Jugu sucu VSRH na intervjuu i danom mišljenju o kumulaciji postupaka za naknadu za uskraćeno uzdržavanje i verzijskog zahtjeva.

Zahvaljujemo i odvjetnici Ines Bojić na uvidu u sudsku praksu te što nam je omogućila neposredniji pristup ovome radu pokazavši nam stvarne životne slučajeve koji se kriju iza papira sudskih odluka u okviru Kuće ljudskih prava Zagreb.

Zahvaljujemo i pravnim savjetnicima hrvatskog odjela na Europskom sudu za ljudska prava, Elici Grdinić, Juraju Sajfertu, Krešimiru Kamberu i Zvonimiru Matagi koji su pokazali jednom od koautora način funkcioniranja Europskog suda za ljudska prava te mu na taj način omogućili jedan sasvim drugi uvid u tu instituciju Vijeća Europe. Pritom posebna zahvala ide Juraju Sajfertu na pomoći pri odabiru relevantnih presuda i šefici divizije Elici Grdinić bez koje posjet koautora ESLJP-u ne bi bio moguć.

Zahvaljujemo i višoj ustavnosudskoj savjetnici, voditeljici savjetničke službe Ustavnog suda Republike Hrvatske, Sandri Marković, na svim pravnim savjetima i kritikama.

Zahvaljujemo i Draženu Dujmoviću iz biblioteke Pravnog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu, na strpljenu i pristupačnosti.

Zahvaljujemo savjetnica u Centru za evidenciju i dokumentaciju Ustavnog suda Republike Hrvatske, Snježani Konopljak, na iscrpnoj lekturi teksta rada i svim danim savjetima vezanim za način i stil pisanja.

Zahvaljujemo i doc. dr. sc. Tomislavu Karloviću, s Katedre za rimsko pravo na Pravnom fakultetu, Sveučilišta u Zagrebu, na omogućavanju pristupa materijalima iz povijesnog dijela

rada i na svom uloženom trudu i prenesenom znanju u prethodnom projektu u kojemu je bio mentor koautoru, koje su koautori primjenili i u ovom novom projektu.

Zahvaljujemo i Katedri za obiteljsko pravo na Pravnom fakultetu, Sveučilišta u Zagrebu u okviru koje je izrađen ovaj rad, a na kojoj je i koautorica demonstrator. Pritom posebna zahvala ide asist. Ivanu Šimoviću na pruženim savjetima i pokazanom interesu za naš projekt.

Konačno, najveća zahvala ide mentorici izv. prof. dr. sc. Ireni Majstorović. Zahvaljujemo joj na neizmjernom entuzijazmu i trudu koji je od samog početka uložila u naš projekt. Na svim savjetima i usmjeravanjima, svoj svakodnevnoj komunikaciji neovisno o dobu dana. Na svim formalnim i neformalnim konzultacijama. Na svoj pruženoj literaturi. Na svome strpljenju i svim poremećajima u planovima koje smo joj prouzrokovali. I konačno na prilici koju nam je pružila.

IX. POPIS LITERATURE

KNJIGE I ČLANCI

1. Alinčić, M., Bakarić Abramović, A., Belajec, V., Dika, M., Hrabar, D., Hrvatin, B., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Obiteljski zakon, Zagreb, 2013.
2. Alinčić, M., Bakarić Abramović, A., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać, A., Obiteljsko pravo, Zagreb, 2001.
3. Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo, Zagreb, 2007.
4. Antokolskaia, M., Child maintenance in shared residence arrangements from a comparative perspective: Care instead of money?, u: Fulchiron, H. (ur.), Les solidarités entre générations, Bruxelles, 2013., str. 299.-312.
5. Aras, S., Centar za socijalnu skrb u ulozi stranke i umješača (intervenijenta) u statusnim i alimentacijskim postupcima, Zbornik PFZ, vol. 59, br. 2-3, 2009., str. 473.-527.
6. Aras, S., Dispozitivne presude u sporovima o uzdržavanju djece, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, vol. 30., br. 2., 2009., str. 886.-919.
7. Aras, S., Uzdržavanje djece: Sudski alimentacijski postupci u domaćem i poredbenom pravu, Zagreb, 2013.
8. Aristotel, Nichomachean Ethics, Book V., Chapter III., dostupno na <http://classics.mit.edu/Aristotle/nicomachaen.5.v.html>, prijevod Ross, W., D. (posjećeno 27. travnja 2014.)
9. Arold, N.-L., The legal culture of the European court of human rights, Leiden, 2007.
10. Ayad, M., United Nations Treaty Body Reform: Human Rights are not Optional, Mediterranean Journal of Human Rights, vol. 15., 2011.
11. Baideldinova, M., Dalpane, F., Alimony responsibility of parents and other family members towards disabled adult children by the legislation of Kazakhstan, u: Fulchiron, H. (ur.), Les solidarités entre générations, Bruxelles, 2013., str. 827.-832.
12. Bakić, V., S., Porodično pravo u SFRJ, Beograd, 1988.
13. Basset, U. C., Economic protection of the children and women: Protection of the family and principle of subsidiarity of the state - old fashioned views forcedly

- revisited, u: Fulchiron, H. (ur.), *Les solidarités entre générations*, Bruxelles, 2013., 51.-70.
14. Ben Cheikh, H., T., *Children's Rights: From Hamurabi's Codex to the Convention on the Rights of the Child*, *Mediterranean Journal of Human rights*, vol. 10., no. 1., 2006
 15. Ben Cheikh, H., T., *Is children's participation a right or favour*, *Mediterranean Journal of Human rights*, vol. 11., no. 1., 2007., str. 197.-215.
 16. Bodiroga-Vukobrat, N., Barić, S., *Povelja temeljnih prava Europske Unije s komentarom*, Zagreb, 2002.
 17. Boić, V., *Osvrt na neke odredbe Zakona o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona*, *Hrvatska pravna revija*, br. 4., god. IX., 2009., str. 21.-26.
 18. Brauneder, W., *The „first“ European Codification of Private Law: The ABGB*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 63, br. 5-6, Zagreb, 2013., str. 1019.-1026.
 19. Bulka, Z., *Posebni postupci ovrhe i osiguranja u Obiteljskom zakonu*, *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i prakse*, godišnjak 15, Zagreb, 2008., str. 777.-786.
 20. Bulka, Z., *Uređivanje odnosa između roditelja i djece u izvanparničnim i parničnim postupcima prema Obiteljskom zakonu*, *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i prakse*, godišnjak 18, Zagreb, 2011., str. 737.-746.
 21. Cariolou, L., *The search for an equilibrium by the European court of human rights, Conflicts Between Fundamental Rights*, Oxford, 2008.
 22. Chirwa, D., M., *State Responsibility for Human Rights, International Human Rights Law, Six Decades after the UDHR and Beyond*, Farnham, 2010.
 23. Contini, P., *The United Nations Convention on the Recovery Abroad of Maintenance*, *St. John's Law Review*, iss. 1., vol. 31., no. 1., 2013., str. 1.-48.
 24. Crnić, I., *Tužbe građanskog prava*, Zagreb, 1995.
 25. Čepulić, I., *Sistem općeg privatnog prava*. Zagreb, 1925.
 26. Čepulo, D., *Hrvatska pravna povijest u europskom kontekstu od srednjeg vijeka do suvremenog doba*, Zagreb, 2012.
 27. Čizmić, J., *O pružanju besplatne pravne pomoći*, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 31., br. 1., Rijeka, 2010., str. 389.-444.
 28. Čulo, A., *Zaštita i ostvarivanje prava djeteta na uzdržavanje u hrvatskom obiteljskom pravu*, *Zbornik radova povodom 20. godišnjice Konvencije o pravima djeteta*, *Pravnik*, Zagreb, 2009., str. 157.-173.
 29. Derenčin, M., *Tumač k obćem austrijskom građanskom zakoniku*, Knjiga I, Zagreb, 1880.

30. Detrick, S. A., Commentary of the United Nations Convention on the Rights of the Child, Hague, 1999.
31. Detrick, S., The United Nations Convention on the Rights of the Child: A Guide to the "*Travaux Préparatoires*", Dordrecht, 1992.
32. Digesta, prijevod: Watson, A., The Digest of Justinian, Philadelphia, 1998.
33. Dura, N., Mititelu, C., The Treaty of Nice, European Union Charter of fundamental rights, The 8th edition of the international conference: European Integration Realities and Perspectives, dostupno na <http://www.proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/view/1466/1342> (posjećeno 21. travnja 2014.)
34. Eisner, B, Porodično pravo, Zagreb, 1950.
35. Engelsfeld, N., Povijest hrvatske države i prava razdoblje od 18. do 20. stoljeća, Zagreb, 1999.
36. Erent-Sunko, Z, Obiteljskopравни položaj žena u Francuskoj od 1789. do 1816. s analizom Code Civila iz 1804. godine, 2011., Zbornik PFZ 61, br. 2., str. 573.-594.
37. Ergun, C., E., The EU Charter of Fundamental Rights: An alternative to the European Convention on Human Rights, Mediterranean Journal of Human rights, vol. 8., no. 1., 2004.
38. Evans Grubbs, J., Women and the law in the roman empire: a sourcebook on marriage, divorce and widowhood, London, 2010.
39. Farrugia, R., State responsibility for the Child in need of care, u: Fulchiron, H. (ur.), Les solidarités entre générations, Bruxelles, 2013., str. 141.-162.
40. Ferigo, M., The Charter of Fundamental Rights in the Work of the European Convention on the Future of the Union, Mediterranean Journal of Human rights, vol. 9., no. 1., 2005.
41. Flekkoy, M., Children's Rights, Gent, 1993.
42. Frier, B. W., McGinn, T. A. J., A casebook on Roman family law, New York, 2004.
43. Gambino, S., Fundamental Community Rights: The European Community Court of Justice, Treaties and Bill of Rights, Mediterranean Journal of Human rights, vol. 8., no. 1., 2004.
44. Gavella, N., Alinčić, M., Klarić, P., Sajko, K., Tumbri, T., Stipković, Z., Josipović, T., Gliha, I., Hrvatsko građanskopravno uređenje i kontinentalnoeuropski pravni krug, Zagreb, 1994.
45. Gomien, P., D., Short Guide to the European Convention on Human Rights, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2005

46. Graber, V., Prava djece s osobitim obzirom na brak, obitelj i nasljedstvo, Zagreb, 1893.
47. Hammaberg, T., Justice for Children Through the UN Convention, Justice for Children, Dordrecht, 1994.
48. Hamurabijev zakonik, Kurtović, Š., Hrestomatija opće povijesti prava i države, I. knjiga, Stari i srednji vijek, Zagreb, 2005.
49. Helfer, R. L., Slaughter, A-M., Toward a theory of effective supranational litigation, Yale Law Journal br. 107/1997.
50. Horvat, M., Rimsko pravo, Zagreb, 2008.
51. Hrabar, D., O potrebi izmjene obiteljskopравnih odredaba u Ustavu Republike Hrvatske, u: Hrabar, D. (ur.), Hrestomatija hrvatskog obiteljskog prava, Zagreb, 2010., str. 1.-8.
52. Hrabar, D., Dijete - pravni subjekt u obitelji, Zagreb, 1994.
53. Hrabar, D., Odgoj i obrazovanje djece pravni status djece, roditelja i škole, Dijete i društvo, god. 3., br. 4., Zagreb, 2001., str. 561.-566.
54. Hrabar, D., Prava djece u obitelji, Revija za socijalnu politiku, god. 1., br. 3., Zagreb, 1994.
55. Hrabar, D., Protokoli uz Konvenciju o pravima djeteta, u: Hrabar, D. (ur.), Hrestomatija hrvatskog obiteljskog prava, Zagreb, 2010., str. 305.-336.
56. Hrabar, D., Razvoj instituta roditeljske skrbi u hrvatskoj obiteljskopравnoj povijesti, u: Rešetar, B. (ur.), Pravna zaštita prava na (zajedničku) roditeljsku skrb, Pravni fakultet Osijek, 2012., str. 13.-30.
57. Hrabar, D., Ustanovljenje Europskog suda za prava djece kao novog doprinosa području slobode, sigurnosti i pravde, Zbornik v čast Karla Župančiča: Družinsko in dedno pravo pred izzivi prihodnosti, Ljubljana, 2014., str. 99.-116.
58. Hrabar, D., Zastupanje djece i postupovna prava djeteta pred sudskim i upravnim tijelima u obiteljskopравnim stvarima, u: Hrabar, D. (ur.), Hrestomatija hrvatskog obiteljskog prava, Zagreb, 2010., str. 337.-354.
59. Hrženjak, J., Međunarodni evropski dokumenti o ljudskim pravima: Čovjek i njegove slobode u pravnoj državi, Informator, Zagreb, 1992.
60. Ieven, A., Privacy Rights in Conflict: In search of the theoretical framework behind the European convention of human rights' balancing of private life againsts other rights, Conflicts Between Fundamental Rights, Oxford, 2008.

61. Killander, M., *Interpreting Regional Human Rights Treaties*, *Sur - International journal on human rights*, vol. 7., no. 13., 2010., str. 145.-169.
62. Klarić, P., Vedriš, M., *Građansko pravo*, Zagreb, 2012.
63. Korać, R., *Izdržavanje djece od strane roditelja u pravu SFRJ*, doktorska disertacija, Titograd, 1981.
64. Korać, A., *Bračne smetnje u hrvatskom zakonodavstvu – stanje i dvojbe.*, *Zbornik PFZ*, god. 45., br. 4-5, Zagreb, 1995., str. 575.-607.
65. Korać, A.; *Mikulic v. Croatia*, ECHR; 7. veljače 2002. – pouke jednog slučaja; u: Crnić, J., Filipović, N. (ur.): *Pravo na pošteno suđenje i razuman rok – Pravo azila*, Hrvatski institut za ljudska prava Novi Vinodolski, Hanns Seidel Stiftung, Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit e. V., Hrvatski pravni centar, Hrvatski crveni križ, Zagreb, 2003., str. 83.-104.
66. Korać, A., *Uzdržavanje i imovinski odnosi - promjene i tumačenja*, *Obiteljski zakon - novine, dvojbe i perspektive*, Hrabar, Zagreb, 2003., str. 103.-131.
67. Korać Graovac, A., *Hrvatsko obiteljsko pravo pred Europskim sudom za ljudska prava*, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, vol. IV., br. 1/2013., str. 39.-51.
68. Korać Graovac, A., *Posebnosti parničnih postupaka uređenih Obiteljskim zakonom*, u: Hrabar, D. (ur.), *Hrestomatija hrvatskog obiteljskog prava*, Zagreb, 2010., str. 533.-556.
69. Korać Graovac, A., *Povelja o temeljnim pravima Europske unije i obiteljsko pravo*, u: Korać Graovac, A., Majstorović, I. (ur.), *Europsko obiteljsko pravo*, Zagreb, 2013., str. 25.-52.
70. Korać Graovac, A., *Sadržaj i doseg prava na poštovanje obiteljskog života u hrvatskom pravnom sustavu*, u: Hrabar, D. (ur.), *Hrestomatija hrvatskog obiteljskog prava*, Zagreb, 2010., str. 429.-466.
71. Koziol, H., Welser, R., *Grundriss des bürgerlichen Rechts / auf Grundlage der von Helmut Koziol und Rudolf Welser gemeinsam herausgegebenen 1.-10. Aufl.*, Wien, 2006.
72. Kuzmić-Olučić, R., *Zaštita prava obitelji i prava djeteta u ključnim dokumentima Ujedinjenih naroda*, *Dijete i društvo*, god. 8., br. 1., Zagreb, 2006.
73. Lapaš, D., *Odnos međunarodnog i europskog prava - novo lice dualizma?*, u: Korać Graovac, A., Majstorović, I. (ur.), *Europsko obiteljsko pravo*, Zagreb, 2013., str. 73.-202.

74. Lice, S., Najbolji interes djeteta, *Dijete i društvo*, god. 8., br. 2., Zagreb, 2006., str. 539.-541.
75. Majstorović, I., Odgoj djece u obitelji - pravni aspekti, *Dijete i društvo*, god. 9., br. 2, Zagreb, 2007., str. 441.-448.
76. Majstorović, I., Promoting intergenerational solidarity in croatian family law system: In search of coherent and efficient solutions, u: Fulchiron, H. (ur.), *Les solidarités entre générations*, Bruxelles, 2013., str. 281.-298.
77. Majstorović, I., Obiteljsko pravo kao različitost u jedinstvu: Europska unija i Hrvatska, u: Korać Graovac, A., Majstorović, I. (ur.), *Europsko obiteljsko pravo*, Zagreb, 2013., str. 1.-24.
78. Margetić, L., Beuc, I., Čepulo, D., *Hrvatska pravna povijest u europskom kontekstu*, Zagreb, 2006.
79. Marković, S., Uzdržavanje djeteta - ustavnopravni aspekt, *Hrvatska pravna revija*, br. 11., god. VII., 2008., str. 1.-7.
80. Merrills, J., G., Robertson, A., H., *Human Rights in Europe: A study of the European Convention on Human Rights*, Manchester, 2001.
81. Mladenović, M., *Porodično pravo u Jugoslaviji*, Beograd, 1989.
82. Mitić, M., *Porodično pravo u SFRJ*, Beograd, 1980.
83. Mole, N., *Asylum and the European convention of human rights*, Strasbourg, 2008.
84. Načela Europske komisije za europsko pravo o roditeljskoj skrbi (Principles of European family law regarding parental responsibilities), dostupno na <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PR-English.pdf> (posjećeno 28. travnja 2014.)
85. Novoselec, P., Bojanić, I., *Opći dio Kaznenog prava*, Zagreb, 2013.
86. Omejec, J., *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava: Strasbourški acquis*, Zagreb, 2013.
87. Omejec, J., *Vijeće Europe i Europska Unija: Institucionalni i pravni okvir*, Zagreb, 2008.
88. Rakić, I., *Međunarodni sud pravde*, *Strani pravni život*, br. 3/2008.
89. Rušnov, A., Posilović, S., *Tumač obćemu austrijskomu građanskomu zakoniku*, Zagreb, 1893.
90. Peček, R., *Prestanak obveze uzdržavanja djeteta nakon punoljetnosti*, *Informator*, br. 5473-5474, Zagreb, 2006., str. 3.
91. Petrak, M., *Traditio iuridica*, vol. 1., *Regulae iuris*, Zagreb, 2010.

92. Petrašević, T., Dijete u pravu Europske Unije, u: Rešetar, B. (ur.), Dijete i pravo, Osijek, 2009., str. 273.-296.
93. Petranović, M., Zastara kaznenog progona i izvršenje kaznenih sankcija, Aktualna pitanja novog kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro, Zagreb, 2002., dostupno na http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/MPetranovic-Zastara_kaznenog_progona_izvršenj.PDF (posjećeno 25. travnja 2014.)
94. Popović, S., Aktualnosti u socijalnoj skrbi, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 19, Zagreb, 2012., str. 639.-636.
95. Posilović, S., Opći austrijski građanski zakonik, proglašen patentom od 29. studena 1852. u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji. S naknadnim zakonima i naredbama, četvrto popravljeno i popunjeno izdanje, Zagreb, 1918.
96. Prokop, A., Komentar Osnovnom zakonu o braku, Zagreb, 1969.
97. Prokop., A, Porodično pravo, odnosi roditelja i djece, Zagreb, 1972.
98. Rešetar, B., Legal status of grandparents within the scope of croatian family and succession law with the practice of European court of human rights, u: Fulchiron, H. (ur.), Les solidarités entre générations, Bruxelles, 2013., str. 479.-492.
99. Rešetar, B., Obiteljskopravno uzdržavanje s posebnim osvrtom na uzdržavanje djece u zakonodavstvu i sudskoj praksi u Republici Hrvatskoj, magistarski rad, Zagreb, 2003.
100. Robertson, A., H., Human Rights in Europe, Manchester, 1977.
101. Human Rights in Europe, Robertson, A., H., Merrills, J., G., Manchester, 1993.
102. Schwenzer, I., Holdt, S., Support obligations towards adult children, u: Fulchiron, H. (ur.), Les solidarités entre générations, Bruxelles, 2013., str. 519.-526.
103. Simor, J., Emmerson, B., Human Rights Practice, release 1., London, 2001.
104. Smerdel, B., Ustavno uređenje europske Hrvatske, Zagreb, 2013.
105. Solomon-Fears, C., Smith, A., M., Hague Convention Treaty on Recovery of International Child Support and H.R. 1896., Congressional Research Service, dostupno na <https://www.fas.org/sgp/crs/row/R43109.pdf> (posjećeno 26. travnja 2014.)
106. Principles of European family law regarding divorce and maintenance between former spouses, dostupno na <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf> (posjećeno 28. travnja 2014.)

107. Principles of European family law regarding property relations between spouses, dostupno na <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PRS-English1.pdf> (posjećeno 28. travnja 2014.)
108. Statuta et leges civitatis Spalati, Hanel, J. J., Officina Societatis typographicae, Zagreb, 1878.
109. Steiner, H., J., Alston, P., International Human Rights in Context: law, politics, morals, New York, 1996.
110. Stepien-Sporek, A., Ryznar, M., Intergenerational obligations: Post - majority child support in Poland and the United States, u: Fulchiron, H. (ur.), Les solidarités entre générations, Bruxelles, 2013., str. 443.-504.
111. Szeibert, O., Maintenance of studying grown up children in Hungary, u: Fulchiron, H. (ur.), Les solidarités entre générations, Bruxelles, 2013., str. 527.-536.
112. Šernhorst, N., Ustavnosudska zaštita prava djece, u: Rešetar, B. (ur.), Dijete i pravo, Osijek, 2009., str. 85.-116.
113. Šeparović, M., Dobrobit djeteta i načelo najboljeg interesa djeteta u praksi Europskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske, doktorska disertacija, Zagreb, 2013.
114. Šimović, I., Utjecaj dobi na poslovnu i parničnu sposobnost, Zbornik PFZ, god. 61, br. 5, Zagreb, 2011., str. 1625.-1685.
115. Tucak, I., Dijete kao nositelj prava, u: Rešetar, B. (ur.), Dijete i pravo, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2009., str. 63.-84.
116. Ujević-Buljeta, H., Kako zakonski urediti obiteljske odnose?, Revija za socijalnu politiku, god. 2., br. 1., Zagreb, 1995., str. 51.-59.
117. Uzelac, A., Rešetar, B., Procesni položaj i zastupanje djeteta u sudskom postupku prema hrvatskom i komparativnom pravu - neka otvorena pitanja, u: Rešetar, B. (ur.), Dijete i pravo, Osijek, 2009., str. 163.-168.
118. Vuković, M., Opći građanski zakonik s novelama i ostalim naknadnim propisima, Školska knjiga, Zagreb, 1955.
119. Wildhaber, L., The role of the European court of human rights: An evaluation, Mediterranean Journal of Human Rights, vol. 8., no. 1., 2004.
120. Znanstveni skup "Dvjestota obljetnica Code Civil-a (1804-2004), Zbornik radova = Recueil des travaux / Znanstveni skup "200-ta obljetnica Code Civil-a (1804-2004)" = Colloque scientifique bicentenaire du code civil (1804-2004), Rijeka, 2005.

121. Župan, M., Dijete u međunarodnom privatnom pravu, u: Rešetar, B. (ur.), Dijete i pravo, Osijek, 2009., str. 223.-272.
122. Župan, M., Uzdržavanje u pravu Europske unije, u: Korać Graovac, A., Majstorović, I. (ur.), Europsko obiteljsko pravo, Zagreb, 2013., str. 267.-292.

POPIS PRAVNIH IZVORA

UJEDINJENI NARODI

1. Povelja Ujedinjenih naroda (*Charter of the United Nations*), dostupno na: <https://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/uncharter-all-lang.pdf> (posjećeno 27. travnja 2014.)
2. Opća deklaracija o ljudskim pravima (*Universal declaration of human rights*), usvojena Rezolucijom Opće skupštine 217 A, Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, NN br. 28/96.
3. Konvencija o pravima djeteta (*Convention on the rights of the child*), 1577 UNTS 3, Sl. 1. SFRJ br. 15/90, NN MU br. 12/93, 20/97, Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja u oružane sukobe, NN MU br. 5/02, Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, NN MU 5/02, Fakultativni protokol o postupku povodom pritužbi uz Konvenciju o pravima djeteta (*Optional protocol to the Convention on the rights of the child on a communications procedure*), dostupno na https://treaties.un.org/doc/source/signature/2012/ctc_4-11d.pdf (posjećeno 27. travnja 2014.)
4. Konvencija Ujedinjenih naroda o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu (*Convention on the recovery abroad of maintenance*), 286 UNTS 3, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 2/1960, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 4/1994.
5. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (*International covenant on economic, social and cultural rights*), 993 UNTS 3, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori i drugi sporazumi, br. 7./1971., Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/1993.

6. Statut Međunarodnog suda pravde (*Statute of the International court of justice*), dostupno na <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=2&p3=0&> (23. travnja 2014.)

HAŠKA KONFERENCIJA ZA MEĐUNARODNO PRIVATNO PRAVO

1. Konvencija o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja prema djeci (*Convention on the law applicable to maintenance obligations towards children*), dostupno na <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt08en.pdf> (28. travnja 2014.)
2. Konvencija o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja (*Convention of on the Law Applicable to Maintenance Obligations*), dostupno na <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt24en.pdf> (28. travnja 2014.)
3. Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika obveze uzdržavanja (*Convention on the international recovery of child support and other forms of family maintenance*), dostupno na <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt38en.pdf> (28. travnja 2014.)
4. Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja (*Protocol on the Law Applicable to Maintenance Obligations*), dostupno na <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt39en.pdf> (28. travnja 2014.)

EUROPSKA UNIJA

1. Povelja temeljnih prava Europske unije (*Charter of fundamental rights of the European Union*), OJ C 83, 30.3.2010.
2. Ugovor iz Amsterdama kojim se mijenja Ugovor o Europskoj uniji, ugovori kojima se osnivaju Europske zajednice te srodnih akata (*Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and related acts*), OJ C 340, 10.11.1997.
3. Uredba Vijeća br. 4/2009 o međunarodnoj sudskoj nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji o predmetima uzdržavanja (*Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and*

enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations), OJ L 7, 10.1.2009.

4. Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima (*Council regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters*), OJ L 12, 16.1.2001.
5. Zelena knjiga o obvezama uzdržavanja (*Green paper on maintenance obligations*), COM(2004) 254 final, 15.4.2004.
6. Prijedlog Uredbe Vijeća o međunarodnoj sudskoj nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji o predmetima uzdržavanja (*Proposal for a Council regulation on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations*), COM (2005) 649 final, 15.12.2005.

VIJEĆE EUROPE

1. *Statute of the Council of Europe*, dostupno na <http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/001.htm> (posjećeno 26. travnja 2014.)
2. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (*European convention on the protection of human rights and fundamental freedoms*), Protokol br. 1., Protokol br. 4, Protokol br. 6., Protokol br. 7., NN MU br. 18/97, 6/99 - proč. tekst, 8/99 - ispr.; Protokol br. 13., NN MU br. 14/02, 13/03., Protokol br. 12., NN MU 14/02, 9/05, Protokol br. 14. uz ovu Konvenciju, NN MU 1/06 i 2/10.
3. Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava (*European convention on the exercise of children's rights*), NN MU br. 1/10., čl. 3
4. Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci, dostupno na http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Source/GuidelinesChildFriendlyJustice_HRV.pdf (posjećeno 24. travnja 2014.)

INOZEMNI PROPISI

1. *Code civil des Français, Édition originale et seule officielle*, Pariz, 1804., dostupno na [ftp://ftp.bnf.fr/010/N01 "06151_PDF_1_-1DM.pdf](ftp://ftp.bnf.fr/010/N01) (posjećeno 21. travnja 2014.)
2. *Code civil*, dostupno na <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20060406> (posjećeno 23. travnja 2014.)
3. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, dostupno na http://static1.money.pl/d/akty_prawne/pdf/DU/2012/0/DU20120000788.pdf
4. *Bürgerliches Gesetzbuch*, dostupno na http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p5520 (posjećeno 22. travnja 2014.)

HRVATSKI PROPISI

1. Ustav Republike Hrvatske, NN br. 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10, 85/10 i 5/14.
2. Kazneni zakon NN 125/11 i 144/12.
3. Obiteljski zakon, NN br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11 i 25/13.
4. Ovršni zakon, NN br. 112/12 i 25/13.
5. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, NN br. 143/13.
6. Zakon o obveznim odnosima, NN br. 35/05, 41/08 i 125/11
7. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12 i 94/13
8. Zakon o prebivalištu, NN br. 144/12 i 158/13.
9. Zakon o socijalnoj skrbi, NN br. 157/2013
10. Zakon o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave, NN br. 150/11, 22/12, 39/13, 125/13 i 148/13.
11. Zakon o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i državnih upravnih organizacija NN br. 199/03.
12. Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 2/07, 45/09, 63/11, 94/13 i 139/13
13. Pravilnik o načinu vođenja očevidnika sudskih odluka o uzdržavanju i nagodba sklopljenih u centru za socijalnu skrb, NN br. 32/05.

RANIJE VAŽEĆI PROPISI

1. Austrijski opći građanski zakonik, Posilović, S., Opći austrijski građanski zakonik, proglašen patentom od 29. studena 1852. u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji. S naknadnim zakonima i naredbama, četvrto popravljeno i popunjeno izdanje, Zagreb, 1918.
2. Ustav FNRJ, Sl. list FNRJ br. 10/46.
3. Ustav SFRJ, Sl. list SFRJ br. 14/63, 18/67 i 29/71.
4. Ustav SFRJ, Sl. list SFRJ br. 9/74, 38/81 i 70/88.
5. Ustavni amandman XX. do XLII., Sl. list SFRJ 29/71.
6. Obiteljski zakon, NN br. 162/98.
7. Osnovni zakon o odnosima roditelja i djece, Sl. list. FNRJ br. 104/47.; Sl. list SFRJ br. 10/65, NN 52/71 i 52/73.
8. Osnovni zakon o starateljstvu, Sl. list. FNRJ br. 30/47.; Sl. list SFRJ br. 16/65.; NN br. 52/71. i 52/73.
9. Zakon o braku i porodičnim odnosima, NN br. 11/78, 27/78, 45/89, 59/90, 25/94 i 162/98.
10. Zakon o izvršnom postupku, Sl. list SFRJ br. 20/78, 6/82, 74/87, 57/89, 20/90, 35/91, NN br. 26/91, 53/91, 91/92 i 57/96
11. Zakon o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6. aprila 1941. godine i za vreme okupacije, Sl. list FNRJ, br. 86/46 i 105/47
12. Zakon o usvojenju, Sl. list. FNRJ, 30/47, 24/52.; Sl. list SFRJ br. 10/65.; NN br. 52/71 i 52/73.
13. Ovršni zakon, NN br. 57/96, 29/99, 42/00, 173/03, 194/03, 151/04, 88/05, 121/05, 67/08, 139/10, 154/11 i 70/12.
14. Osnovni zakon o braku, Sl. list. FNRJ br. 29/46, 36/48, 11/51., 44/51, 18/55 i 4/57.; Sl. list SFRJ br. 28/65.; NN br. 52/71 i 52/73.

OSTALI DOKUMENTI

1. Habitual residence and right to reside - IS/JSA/SPC/ESA, 071173

2. Rules of the Committee of Ministers for the supervision of the execution of judgments and of the terms of friendly settlements, dostupno na <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=999329> (posjećeno 25. travnja 2014.)
3. Green Paper on maintenance obligations: Commission seeks views of interested parties, IP/04/527, dostupno na http://europa.eu/rapid/press-release_IP-04-527_en.htm?locale=en (posjećeno 26. travnja 2014.)
4. European Commission, Directorate General for Justice, Final Report: Data Collection and Impact Analysis - Certain Aspects of a Possible Revision of Council Regulation No. 44/2001 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters ('Brussels I'), dostupno na http://ec.europa.eu/justice/civil/files/study_cses_brussels_i_final_17_12_10_en.pdf (posjećeno 23. travnja 2014.)
5. Minimalni novčani iznosi potrebni za mjesečno uzdržavanje djeteta, NN br. 38/13.
6. Minimalni novčani iznosi potrebni za mjesečno uzdržavanje djeteta, NN br. 35/14.
7. Odluka o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacija o sukcesiji, NN br. 12/93.
8. Odluka o raskidu državno-pravnih sveza s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ, dostupno na <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=15019>
9. Podaci o minimalnim novčanim iznosima potrebnim za mjesečno uzdržavanje djeteta, NN br. 36/08
10. Podaci o minimalnim novčanim iznosima potrebnim za mjesečno uzdržavanje djeteta, NN br. 37/09.
15. Prijedlog Pravilnika o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole, dostupno na: public.mzos.hr/fgs.axd?id=20995 (posjećeno 21. travnja 2014.)

PRESUDE

PRESUDE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA⁵²⁵

1. ESLJP Golder v. United Kingdom, od 21. veljače 1975.
2. ESLJP Tyrer, od 25. travnja 1978.
3. ESLJP Klass and others v. Germany, 6. rujna 1978
4. ESLJP Erkner and Hofauer v. Austria, od 23. travnja 1987.
5. ESLJP Cruz Varas and others v. Sweden, od 20. ožujka 1991.
6. ESLJP Vilvarajah v. United Kingdom, od 30. listopada 1991.
7. ESLJP Loizidou v. Turkey (preliminary objections), od 23. ožujka 1995.
8. ESLJP Nuutinen v. Finland, od 27. lipnja 2000.
9. ESLJP Nuutinen v. Finland, od 27. lipnja 2000., Dissenting opinion of judge Zupančič joined by judges Pantiru and Turmen
10. ESLJP Mikulić v. Hrvatska - odluka o dopuštenosti, od 7.12.2000., dostupno na [http://www.vlada.hr/hr/uredi/ured_zastupnika_rh_pred_europskim_sudom_za_ljudska_prava/sudska_praksa/clanak_8_pravo_na_postivanje_privatnog_i_obiteljskog_zivota/mikulic_lorena_montana_odluka_o_dopustenosti_07_12_2000/\(view_online\)/1](http://www.vlada.hr/hr/uredi/ured_zastupnika_rh_pred_europskim_sudom_za_ljudska_prava/sudska_praksa/clanak_8_pravo_na_postivanje_privatnog_i_obiteljskog_zivota/mikulic_lorena_montana_odluka_o_dopustenosti_07_12_2000/(view_online)/1)
11. ESLJP Mikulić v. Hrvatska - konačna presuda, od 7.2.2002., dostupno na [http://www.vlada.hr/hr/uredi/ured_zastupnika_rh_pred_europskim_sudom_za_ljudska_prava/sudska_praksa/clanak_8_pravo_na_postivanje_privatnog_i_obiteljskog_zivota/mikulic_lorena_montana_konacna_presuda_07_02_2002/\(view_online\)/1](http://www.vlada.hr/hr/uredi/ured_zastupnika_rh_pred_europskim_sudom_za_ljudska_prava/sudska_praksa/clanak_8_pravo_na_postivanje_privatnog_i_obiteljskog_zivota/mikulic_lorena_montana_konacna_presuda_07_02_2002/(view_online)/1)
12. ESLJP Tashin Acar v. Turkey, od 6. svibnja 2003.
13. ESLJP K v. Italy, od 20. srpnja 2004.
14. ESLJP Zabawska v. Germany, od 2. ožujka 2006., dostupno na <http://echr.ketse.com/doc/49935.99-en-20060302/view/>
15. ESLJP Krušković v. Hrvatska, od 21. lipnja 2011.
16. ESLJP Matrakas and others v. Poland and Greece, od 7. studenoga 2013.
17. ESLJP X. v. Latvia, od 13. prosinca 2011.
18. ESLJP X v. Latvia, od 13. prosinca 2011., Joint dissenting opinion of judges Myer and Lopez Guerra

⁵²⁵ Sve navedene presude Europskog suda za ljudska prava dostupne su na mrežnoj strani sudske prakse ESLJP ([http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)), osim ako nije drugačije navedeno.

19. ESLJP Kopf and Liberda v. Austria, od 17. siječnja 2012.
20. ESLJP X. v. Latvia, od 26. studenoga 2013.
21. ESLJP Orel v. Croatia, od 16.12.2013. (datum podnošenja komunikacije)

PRESUDE HRVATSKIH SUDOVA

1. Ogs Zg XCVII-P3-304/94, od 19. lipnja 2007. godine, izvorno
2. Ogs Zg XCVII-P2-1079/06, od 23. travnja 2009., izvorno
3. Ogs Zg XCVII-P2-1175/09-37, od 26. siječnja 2011., izvorno
4. Ogs Zg XCVII-P2-1818/09-34, od 26. ožujka 2012., izvorno
5. Ogs Zg 97-P2-353/10-38, od 5. travnja 2012. godine, izvorno
6. Ogs Zg 143 P2 467/2010-42, od 19. prosinca 2012., izvorno
7. Ogs Zg XCVII-P2-536/09, od 28. siječnja, 2013.godine, izvorno
8. Ogs Zg CXLVII-P2-393/07-36, od 28. ožujka 2013., izvorno
9. Ogs Zg 94-P2-1513/11-19, od 29. ožujka 2013., izvorno
10. Ogs Zg 97-P2-1667/10-21, od 4. travnja 2013., izvorno
11. Ogs Zg 34-P2-864/12-12, od 7. svibnja 2013. godine, izvorno
12. Ogs Zg 97-P2-1210/11-20, od 27. svibnja 2013., izvorno
13. Ogs Zg 97-P2-2038/12-12, od 4. srpnja 2013., izvorno
14. Ogs Zg 97-P2-703/13-10, od 17. prosinca 2013., izvorno
15. Ogs Zg 131 P2-1874/13-8, od 18. veljače 2014., izvorno
16. Ogs Zg 97-P2-1425/13-33, od 26. ožujka 2014., izvorno
17. Općinski sud u Zaprešiću 3-P-148/2009-12, od 13. svibnja 2010., izvorno
18. Žs Bj Gž-1370/02, od 13. lipnja 2002., dostupno na
<http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
19. Žs Bj Gž-318/04-2, od 25. studenoga 2004., dostupno na
<http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
20. Žs Gs 158/05-2, od 25. svibnja 2005., dostupno na
<http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
21. Žs Bj Gž-1580/09-2, od 3. prosinca 2009., dostupno na
<http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
22. ŽS Bj Kžm-30/2011, od 29. rujna 2011., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
23. Žs Bj Gž-2711/11-2, od 6. listopada 2011., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>

24. Žs Bj Gž-1848/2009-2 od 10. prosinca 2012., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
25. Žs Bj Gž-540/13-2, od 7. ožujka 2013., izvorno., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
26. Žs Bj Gž-2410/13-2, od 12. rujna 2013., izvorno., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
27. Žs Gs 158/05-2, od 25. svibnja 2005., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
28. Žs Kc Gž-1514/06-2, od 26. rujna 2006., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
29. Žs Kc Gž-1664/09-2, od 21. siječnja 2010., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
30. ŽS Kc Kž-60/2007, od 20. ožujka 2007., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
31. Žs Os Gž-2247/09-2, od 23. srpnja 2009., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
32. ŽS Vu Kž-24/2007-7, od 17. siječnja 2008., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
33. Vt Gž-165/03, od 20. veljače 2003., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
34. ŽS Vž Gž 777/2005-2 od 25. svibnja, 2005., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
35. ŽS Vž Gž-1508/05, od 8. rujna 2005., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
36. Žs Vž Gž-912/06-2, od 4. svibnja 2006., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
37. Žs Vž Gž-682/2007-2, od 21. kolovoza 2007., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
38. Žs Vž Gž-687/07-2, od 28. kolovoza 2007., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
39. Žs Vž Gž-199/08-2, od 11. ožujka 2008., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
40. Žs Vž Gž-1653/08-2, od 16. prosinca 2008., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
41. ŽS Vž Gž 1482/08-2 od 21. siječnja 2009., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
42. Žs Vž Gž-116/09, od 18. ožujka 2009., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
43. Žs Vž Gž-489/2009-2, od 17. srpnja 2009., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
44. Žs Vž Gž-777/09-2, od 9. rujna 2009., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
45. Žs Vž Gž-1275/09-2, od 21. siječnja 2010., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
46. Žs Vž Gž-1345/09-2, od 28. siječnja 2010., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
47. Žs Vž Gž-374/10-3, od 30. travnja 2010., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
48. Žs Vž Gž-2438/11, od 19. travnja 2011., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>

49. Žs Vž Gž-1137/11-2, od 17. svibnja 2011., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
50. ŽS Vž Gž-2881/11-2 od 7. listopada 2011., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
51. ŽS Vž Gž-3335/11-2 od 27. listopada 2011., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
52. Žs Vž Gž-3192/12-2, od 23. siječnja 2013., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
53. Žs Vž Gž-1389/2012-2, od 4. ožujka 2013., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
54. ŽS Vž Gž-5269/12-2 od 11. ožujka 2013., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
55. ŽS Vž Kž-56/2001, od 15.ožujka 2001., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
56. ŽS Vž Kž-243/2011, od 23.ožujka.2011., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
57. Žs Zg Gž2-41/2004-2 od 9. ožujka 2004., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
58. Žs Zg XI-Gž2-4/08-2, od 29. siječnja 2008., izvorno
59. Žs Zg XXXII-Gž2-317/09-2, od 1. prosinca 2009., izvorno
60. Žs Zg 9-Gž2-348/11-2, od 15. studenoga 2011., izvorno
61. Žs Zg P2-2212/11-10, od 26. travnja 2012., izvorno
62. ŽS Zg Gž2-342/12-2, od 11. rujna 2012., izvorno
63. Žs Zg 33-Gž2-490/12-2, od 3. siječnja 2013., izvorno
64. Žs Zg 33-Gž2-265/13-2, od 27. kolovoza 2013., izvorno
65. Žs Zg 11-Gž2-453/13-2, od 22. listopada 2013., izvorno
66. Žs Zg 5 Gž2-416/12-2, od 10. prosinca 2013., izvorno
67. Žs Zg 28-Gž2-472/13-2, od 4. veljače 2014., izvorno
68. Žs Zg 64-Gž2-97/14-2, od 19. ožujka 2014., izvorno
69. Vrhovni sud Hrvatske br. Gž 999/1947, Gž 950/1948., Gž-1077/1948.; preuzeto iz Prokop., A, *Porodično pravo, odnosi roditelja i djece*, Zagreb, 1972.
70. VSRH Rev-129/86 od 11.02.1986., preuzeto iz Crnić, I., *Tužbe građanskog prava*, Zagreb, 1995.
71. VSRH Rev-2082/81 od 09.12.1981., preuzeto iz Crnić, I. *Tužbe građanskog prava*, Zagreb, 1995.
72. VSRH Rev-167/83 od 02.02. 1985., preuzeto iz Crnić, I., *Tužbe građanskog prava*, Zagreb, 1995.
73. VSRH Rev-556/85 od 15.05.1985., preuzeto iz Crnić, I., *Tužbe građanskog prava*, Zagreb, 1995.
74. VSRH Rev-1586/90 od 29.08.1990., preuzeto iz Crnić, I. *Tužbe građanskog prava*, Zagreb, 1995.
75. VSRH Rev-875/90, od 17. svibnja 1990., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>

76. VSRH Rev-493/91, od 04.04.1991., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
77. VSRH Rev-1096/07-2, od 21. studenoga 2007., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
78. VSRH Rev-1302/2008-2, od 28. siječnja 2009., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
79. VSRH Rev-144/2010-2 od dana 20. listopada 2010., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
80. VSRH Rev-952/2010-2 od 19. siječnja 2011., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
81. VSRH I Kr 630/2010-5, od 31. kolovoza 2011., dostupno na <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra/SearchResultsPublic.asp>
82. VSRH Rev-654/2011-2 od 28. veljače 2012.
83. Ustavni sud RH U-III/3847/2006, od 11. srpnja 2007., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
84. Ustavni sud RH U-III/1795/2005, od 16. siječnja 2008., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
85. Ustavni sud RH U-III/3526/2010, od 30. lipnja 2011., dostupno na <http://www.iusinfo.hr/>
86. Rj. 22. listopada 1912. G. U. XV. 6101.; preuzeto iz Posilović, S., Opći austrijski građanski zakonik, proglašen patentom od 29. studena 1852. u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji. S naknadnim zakonima i naredbama, četvrto popravljeno i popunjeno izdanje, Zagreb, 1918.

OSTALE PUBLIKACIJE

1. Implementation handbook for the Convention on the rights of the child, UNICEF, Geneva, 2007., dostupno na http://www.unicef.org/publications/files/Implementation_Handbook_for_the_Convention_on_the_Rights_of_the_Child.pdf (posjećeno 17. travnja 2014.)
2. Committee on the Rights of the Child, General comment No. 15 (2013) on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (art. 24), CRC/C/GC/15, dostupno na: http://www.crin.org/docs/CRC-C-GC-15_en-1.pdf (posjećeno 26. travnja 2014.)
3. Committee on the rights of the child, Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the Convention, Concluding observations of the Committee

- on the rights of the child: Cote d'Ivoire, od 9.7.2001., dostupno na <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G01/432/85/PDF/G0143285.pdf?OpenElement> (posjećeno 28. travnja 2014.)
4. Committee on the rights of the child, Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the Convention, Concluding observations: Ukraine, od 9.10.2002., dostupno na <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G02/454/39/PDF/G0245439.pdf?OpenElement> (posjećeno 23. travnja 2014.)
 5. Committee on the rights of the child, Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the Convention, Concluding observations: Republic of Korea, od 18.3.2003., dostupno na [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/d691f34f4fc5584dc1256d2b0034395c/\\$FILE/G0340848.pdf](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/d691f34f4fc5584dc1256d2b0034395c/$FILE/G0340848.pdf) (posjećeno 22. travnja 2014.)
 6. Committee on the rights of the child, Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the Convention, Concluding observations: Croatia, dostupno na <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G04/442/92/PDF/G0444292.pdf?OpenElement> (posjećeno 23. travnja 2014.)
 7. Outline: Hague Child Support Convention, dostupno na <http://www.hcch.net/upload/outline38e.pdf> (posjećeno 26. travnja 2014.)
 8. Outline: Hague Protocol on Law applicable to maintenance obligations, dostupno na <http://www.hcch.net/upload/outline39e.pdf> (posjećeno 23. travnja 2014.)
 9. The ECHR in 50 questions, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2013.
 10. Eliminating corporal punishment, A human rights imperative for Europe's children, 2nd edition, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2007.
 11. Godišnja statistička izvješća o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj dostupno na http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca, 3. travnja, 2014. godine (posjećeno 27. travnja 2014.)

X. SAŽETAK / SUMMARY

SAŽETAK

DINO GLIHA, ANA PINTARIĆ

PRAVO DJETETA NA RODITELJSKO UZDRŽAVANJE – ANALIZA, KRITIČKI OSVRT I PRIJEDLOG POBOLJŠANJA –

U suvremenom svijetu u kojemu živimo, česta je okolnost da dijete ne živi u zajedničkoj obiteljskoj zajednici s oba roditelja. S obzirom da je zakonska obveza i dužnost oba roditelja da zajedno, ravnopravno i sporazumno skrbe o djetetu, roditelj s kojim dijete ne živi neće se moći osloboditi obveze izvršavanja sadržaja svoje roditeljske skrbi zbog okolnosti da ne živi u djetetu. Upravo u takvim situacijama naglašava se značaj instituta uzdržavanja djeteta. Na temelju njega, roditelj je obvezan isplaćivati za uzdržavanje djeteta mjesečne obroke u određenim novčanim iznosima kako bi osigurao djetetu financijski temelj nužan za zadovoljenje njegovih potreba te za ostvarenje njegovog dugoročnog zdravog i uspješnog rasta i razvoja.

Međutim, uzrok, a i posljedica odvojenog života roditelja mogu biti izrazito poremećeni obiteljski odnosi. Tako je česta situacija da roditelj obveznik uzdržavanja odbija uredno i redovito ispunjavati svoju obvezu. Takvim postupanjem roditelj zakida dijete za njegovo pravo na roditeljsko uzdržavanje, koje pripada u rang iznimno važnih prava djeteta, zajamčenih zakonskim i ustavnim normama nacionalnog zakonodavstva i nekim od temeljnih međunarodnih dokumenata različitih globalnih i regionalnih organizacija. Pozitivna obveza države da intervenira postoji s ciljem prisiljavanja roditelja na ispunjavanje svoje obveze. Međutim, kako proizlazi iz analize mnogobrojne sudske prakse i razgovora s stručnim osobama, hrvatski sustav se pokazao nedovoljno efikasnim u ostvarivanju roditeljskog uzdržavanja djeteta u takvim situacijama.

Stoga, potrebna su poboljšanja postojećeg pravnog uređenja ostvarivanja djeteta u situacijama stanja ugroženosti interesa djeteta. U pokušaju razrješenja tog problema, autori iznose prijedlog novog modela, Sustav automatskog isplaćivanja uzdržavanja djeteta, koji uključuje aktivnu ulogu države u zaštiti djece. Predloženi Sustav bi, s jedne strane jamčio najbolji interes djeteta, a s druge strane bi bio prihvatljiv za državu na koju bi prešao teret

naplaćivanja od dužnika uzdržavanja. Osnovna ideja i želja autora je pokrenuti raspravu oko uvođenja poboljšanja na području ostvarivanja roditeljskog uzdržavanja djeteta, s nadom da se razmotri uvođenje predloženog Sustava u obiteljskopravno uređenje Republike Hrvatske, ali i šire.

Ključne riječi: roditeljsko uzdržavanje djeteta, najbolji interes djeteta, pozitivna obveza države, ostvarivanje uzdržavanja, Sustav automatskog isplaćivanja

SUMMARY

DINO GLIHA, ANA PINTARIĆ

RIGHT OF THE CHILD TO PARENTAL MAINTENANCE

– ANALYSIS, CRITICAL REVIEW AND PROPOSALS FOR IMPROVEMENT –

In the contemporary world we live in, it is quite common that a child does not live in joint family union with both parents. Taking into the consideration the fact that it is the legal duty and obligation of both parents to jointly, equally and consensually care of the child, the parent with whom the child does not live, shall not be able to renounce his/her obligation to maintain the child due to the circumstance of not living with the child. It is exactly such situations that the family law concept of family maintenance becomes very important. On the basis of this concept and the consequent legal provisions, the parent is obligated to provide to the child monthly maintenance, namely to the specific monetary amount, in order to secure to the child the financial basis, necessary for the fulfilment of the child's needs as well as for the long-term healthy and successful upbringing and development.

However, the cause and also the consequence of separate life of parents might be extremely disturbed family relationships. Therefore, a situation often arises that parent – maintenance debtor refuses to fulfil his / her obligation regularly and in full. By such behaviour, the parent infringes the right of the child to parental maintenance, which belongs to the rights of the child of utmost importance, guaranteed by constitutional and other legal provisions, as well as numerous international documents adopted by global and regional organizations. The positive obligation of the state to intervene exists exactly with the aim to

compel the parent to fulfil his/her obligation. Nevertheless, as it follows from the analysis of abundant court practice and consultation with many practitioners.

Hence, improvements of the existing legal regulation of maintenance of the child in the situations of their interests being endangered are needed. In the attempt to resolve the difficulties, the authors propose a new model, the System of automatic maintenance payment to the child, which includes the active role of the state in the protection of children. The proposed System would, on the one hand, guarantee for the best interest of the child, and on the other hand, it would be acceptable for the state, to which the burden of collecting the debt from the maintenance debtor would be transferred. The basic idea and the intention of the authors would be to initiate debate on the introduction of improvements in the field of parental maintenance of the child. It is also their hope that the proposed System would be implemented in the family-law system of the Republic of Croatia, but also in other countries as well.

Key words: parental maintenance of a child, best interest of a child, positive obligation of a state, implementation of maintenance, System of automatic maintenance payment